

UYGUN

Z-Kitap
(Her sınıfa)

PRATİK DEFTER

TÜRKÇE

8 SINIF

**SADIK UYGUN
YAYIN KURULU**

AR-GE : Rifat ÖRS
Sibel YILDIRIM
Düzgün ÇALLI

Editör : Dr. Özgür AYDIN

Prg. Gel. Uzm.: Özden TAŞAR

Pedagog : Hilâl GENÇAY

Danışman : Psikiyatr Agâh AYDIN

Dizgi : Sadık Uygun Eğitim Yayınları

Baskı : Yazın Matbaası / İstanbul

ISBN : 978-605-9390-91-0

Bu kitap Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programlarına uygun olarak hazırlanmış olup, 8. sınıf öğrencilerine tavsiye olunur.

SADIK UYGUN YAYINLARI

Karadolap Mah. Neşeli Sk. No.:14 Yeşilpınar/Eyüp - İSTANBUL
Tel.: (0212) 625 35 35 www.sadikuygun.com.tr

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fişkırarak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâ-mahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dînin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan, İlâhi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM: FİİLİMSİLER

Fiilimsiler	6
Pratik 1	7
Pratik 2	8
Pratik 3-4	9
Pratik 5-6-7	11
Pratik 8	14
Pratik 9-10	15
Pratik 11-12	16
Pratik 13-14	17
Pratik 15-16	18
Test – 1	19

2. BÖLÜM: SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

Sözcük Düzeyinde Anlam ve Kavramlar	22
Pratik 17-18	22
Pratik 19	24
Pratik 20-21	25
Pratik 22	26
Pratik 23	27
Pratik 24	28
Pratik 25-26	29
Pratik 27-28	31
Pratik 29-30-31	32
Pratik 32-33	33
Pratik 34-35	34
Pratik 36	35
Deyimler	36
Pratik 37-38	38
Pratik 39-40	39
Pratik 41-42	40
Pratik 43-44	41
Pratik 45	42
Atasözü	42
Özdeyiş	44
Pratik 46	44
Pratik 47-48	45
Pratik 49-50	46
Test – 2	47

3. BÖLÜM: CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

Cümle Düzeyinde Anlam ve Kavramlar	50
Pratik 51	50
Pratik 52	51
Pratik 53	52

Pratik 54	53
Pratik 55	54
Pratik 56-57	55
Cümlede Duygular	59
Cümle Tamamlama	59
Cümle Oluşturma	59
Pratik 58-59	60
Pratik 60-61	61
Pratik 62-63	62
Pratik 64-65	63
Pratik 66-67	64
Test – 3	65

4. BÖLÜM: PARÇADA ANLAM

Parçada Anlam	68
Paragrafın Anlam Yönü	69
Paragrafın Yapı Yönü.....	81
Pratik 68	86
Pratik 69	87
Pratik 70	88
Pratik 71	89
Pratik 72	90
Pratik 73	91
Pratik 74	92
Pratik 75	93
Pratik 76	94
Pratik 77	95
Pratik 78	96
Pratik 79	97
Pratik 80	98
Paragrafın Dil ve Anlatım Yönü	99
Pratik 81	109
Pratik 82	110
Pratik 83	111
Pratik 84	112
Pratik 85-86	113
Pratik 87	114
Pratik 88	115
Pratik 89	116
Test – 4	117

5. BÖLÜM: CÜMLENİN ÖGELERİ

Cümlelerin Temel Öğeleri	120
Pratik 90	122
Pratik 91-92	124
Pratik 93-94-95	125

I. BÖLÜM

FİİLİMSİLER

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- ➞ İsim - Fiil
- ➞ Sıfat - Fiil
- ➞ Zarf - Fiil

FİİLİMSİLER

Fiillere birtakım ekler getirilerek türetilen ve cümle içinde isim, sıfat, zarf görevi üstlenen sözcüklere **fiilimsi** denir.

Fiilimsilerin Özellikleri

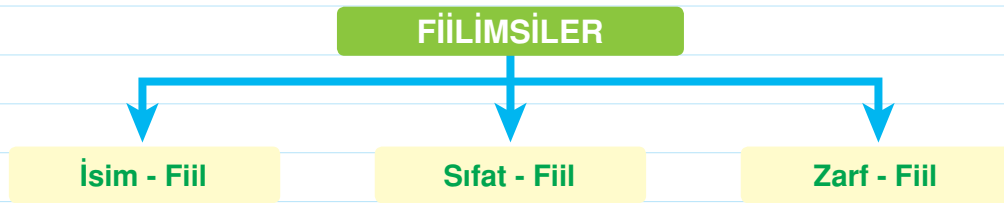
- Fiil anlamından uzaklaşarak isim, sıfat, zarf görevinde kullanılır.
- Fiilimsi ekleri fiil kök ve gövdelerine gelir. İsim soylu sözcükte fiilimsi aranmaz.
- Fiilimsiler fiiller gibi olumsuzluk eki alabilir.
- Bazı fiilimsi ekleri biçim olarak zaman ekleriyle benzerlik gösterir.
- Fiilimsiler yardımıyla çok uzun cümleler kurulabilir.

Hayal kurmayı unutmuş **olmalıyız**. **Gülüp** geçmeyin bu söze. Çünkü hayal denen nimeti işletebilmek ruha, bir an olsun **nefes aldirmek** az şey değildir. “İnsan, âlemde hayal **ettiği** müddetçe **yaşar**.” der Yahya Kemal ve bu sözle, hayal kurmanın **insan** hayatında ne kadar önemli olduğunu **vurgulamıştır**.

Yukarıdaki metinde geçen ve mavi renk ile gösterilen sözcükler (**insan, nefes, hayal**) **isimdir**. Çünkü bu sözler **bir varlık ya da kavramı karşılamaktadır**.

Yukarıdaki metinde geçen ve yeşil renk ile gösterilmiş sözcükler (**olmalıyız, yaşar, vurgulanmıştır**) **fiildir**. Çünkü bu sözcükler **iş, oluş ya da durum bildirmektedir**.

Yukarıdaki metinde geçen ve kırmızı renk ile gösterilmiş sözcükler (**gülüp, aldirmek, ettiği**) **fiilimsidir**. Çünkü bu sözler **fiilden türeyip isim, sıfat, zarf görevi üstlenmektedir**.

1. İsim - Fiil (Ad Eylem): Fiillere “-ma, -ış, -mak” eklerinin getirilmesiyle yapılan ve cümlede isim görevinde kullanılan fiilimsilere **isim - fiil** denir.

- Bebeğin **bakışları** çok güzeldi.
- Anneme yardım **etmeyi** çok seviyorum.
- Ev işlerini **yapmak** onu yoruyordu.

TUZAK!

İsim - fiil eki olan "-ma / -me" ile olumsuzluk eki "-ma / -me" karıştırılmamalıdır.

- Derste izin almadan konuşma.
(Olumsuzluk eki)
- Güzel konuşma bir sanattır.
(İsim - fiil eki)

PRATİK 1

Aşağıdaki şiirde geçen altı çizili sözcükleri türlerine göre uygun kutulara yazınız.

Yaşamak ne güzel şey
Anlayarak bir usta kitap gibi
Bir sevda şarkısı gibi
Bir çocuk gibi şaşarak yaşamak

Yaşamak birer birer ve hep beraber
İpekli bir kumaş dokur gibi
Hep bir ağızdan sevinçli
Sevinçli bir destan okur gibi.

Nazım Hikmet Ran

İsim

.. kitap ..
.. şarkısı ..
.. çocuk ..

Fiil

.. dokur ..
.. okur ..

İsim - Fiil

.. yaşamak ..

NOTLARIM

PRATİK 2

Aşağıdaki cümlelerde geçen isim - fiilleri bulup yuvarlak içine alınız. Bu sözcüklerdeki isim - fiil ekini belirtilen boşluklara yazınız.

1	Oyun oynamak çocukları mutlu etmişti.	-mak
2	Parkta seni saatlerce beklemek beni yordu.	-mek
3	Spor yapmak sağlığımız için önemlidir.	-mak
4	Üsküdar vapurunun kalkmasına beş dakika var.	-ma
5	Onun duruşu her zaman farklıydı.	-uş

YILDIZLI BİLGİ

isim - fiil ekini alan bazı sözcükler fiilimsi özelliğini yitirerek kalıcı bir nesne ya da kavram adı olabilir.

- Kayıt için danışmadan bilgi aldık.
- Kızının doğum günü için dolma ve sarma yapmış.

Yukarıdaki cümlede geçen "**danışma, dolma, sarma**" sözcükleri fiilimsi özelliğini kaybederek kalıcı bir nesne adı olmuştur.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde isim - fiil ekini alan sözcük farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Sabahları sahilde koşmayı çok seviyorum.
- B) Zorluklara karşı dik duruşu hepimize örnek oldu.
- C) Dondurmayı her çocuk seve seve yer.**
- D) Çalışmak insanın peşinden başarıyı getirir.

Çözüm: Doğru yanıt C seçeneğidir. "Dondurma" sözcüğü **-me / -ma** ekini alarak kalıcı isim olmuştur.

PRATİK 3

Aşağıdaki tabloda altı çizili sözcüklerde “-ma / -me” ekinin isim - fiil eki mi yoksa olumsuzluk eki mi olduğunu karşılarına işaretleyiniz.

	İsim - Fiil	Olumsuzluk Eki
Araba <u>kullanmayı</u> çok seviyorum.	✓	
Bir kez olsun kardeşini <u>sormadı</u> .		✓
Onun <u>çalışma</u> sistemi harikaydı.	✓	
Benimle neden <u>gelmedin</u> ?		✓

PRATİK 4

- 1 O şimdi romanı bitirmekle meşgul.
- 2 Havuza su dolmaya başladı.
- 3 Spora gitmemeyi hiç istemiyordu.
- 4 Onun yemek hazırlayışını görmelisin.
- 5 Soru çözmek için masaya oturdu.

Verilen cümlelere göre aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

	Doğru	Yanlış
1 numaralı cümlede isim - fiil kullanılmıştır.	D	
2 numaralı cümlede kalıcı isim kullanılmıştır.	D	
3 numaralı cümlede “gitmemeyi” sözcüğü isim - fiildir.	D	
4 numaralı cümlede “yemek” sözcüğü isim - fiildir.	D	
5 numaralı cümlede isim - fiil kullanılmıştır.	D	

 HATIRLA

İsim - fiil hakkında öğrendiklerinizi kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Öğrenci Yorumu

2. Sıfat - Fiil (Ortaç): Fiillere -an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş” eklerinin getirilmesiyle yapılan ve cümlede sıfat görevinde kullanılan fiilimsilere **sıfat - fiil (ortaç)** denir.

- Apartmana yeni **taşınan** komşumuzla çok iyi anlaştık.
- **Olgunlaşmış** erikleri tek tek topladı.
- **Dinlediğin** müzik çok etkileyiciydi.
- Sınava **girecek** öğrenciler isimlerini yazdırsın.
- Bu şehirde **gezmedik** yer bırakmadı.

-
-
-

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “-mış / -miş”in işlevi diğerlerinden farklıdır?

- A) Mehmetçik, tarihe geçmiş şanlı zaferlerle.
- B) Doktor, haşlanmış et yemesini önerdi.
- C) Eline geçen parayla birikmiş borçlarını ödedi.
- D) Kitaba olan ilgi, gelişmiş toplumlarda daha fazla.

Çözüm: Doğru yanıt A seçeneğidir. “-mış / -miş” eki burada çekimli eylem olmuştur. Diğer seçeneklerde ise sıfat - fiildir.

YILDIZLI BİLGİ

Sıfat - fiil ekini alan bazı sözcükler fiilimsi özelliğini kaybederek bir nesne ya da kavram adı olabilir.

- **Dolmuş** tika basa doluydu.
- **Geçmiş** insanın peşinden gelir.

Yukarıdaki cümlede geçen “**dolmuş, geçmiş**” sözcükleri fiilimsi özelliklerini kaybederek kalıcı bir nesne adı olmuştur.

DİKKAT

“-ecek, -miş, -dik, -ar, -mez” ekleri zaman ekleri olarak da kullanıldığından bu ekler sıfat - fiil ekleriyle karıştırılmamalıdır.

- **Akacak** kan damarda durmaz. (Sıfat - fiil eki)
- Su buraya doğru **akacak**. (Gelecek zaman eki)
- **Geçmiş** günleri özlemle anıyorum. (Sıfat - fiil eki)
- Zaman **geçmiş** bizden artık. (Gelecek zaman eki)

PRATİK 5

Aşağıdaki tabloya uygun cümleler yazınız.

	Kip Eki	Fiilimsi Eki
-ecek	- O buraya gelecek. 	- Gelecek yıl yeni bir işte çalışacakmış.
-miş		
-dik		
-ar		
-mez		

Öğrenci Yorumu

PRATİK 6

Ahmet aşağıda verilen cümlelerde sıfat - fiilleri bulmak istemektedir. Bulduğu fiilimsilerin baş harfini sırayla kutulara yerleştirdiği zaman hangi sözcük ortaya çıkar?

1 Kitaptaki çözemediği sorular yüzünden öğretmeni konuyu tekrar anlattı.

2 Parkta oynayan çocuklar kavga ettiler.

3 Resim yarışmasına katılan çocuk birinci oldu.

1	2	3
Ç	O	K

PRATİK 7

Aşağıdaki tabloda verilen cümlelerde sıfat - fiil olup olmadığını işaretleyiniz.

		Var	Yok
1	Okunmamış bir mektup buldu odasında.	✓	
2	Elbiseleri çok eskimiş.		✓
3	Gidilecek yollar var önümüzde.	✓	
4	Kutular arabaya taşınacak.		✓
5	Hiç bilen ile bilmeyen bir olur mu?	✓	

YILDIZLI BİLGİ

Sıfat - fiiller adlaşmış sıfat olabilir.

- **Konuşanları** bir bir yazdı.

↓
konuşan öğrencileri

- Şarkı **söyleyenler** arasında en iyisiydi.

↓
söyleyen kişiler

HATIRLA

Sıfat - fiil hakkında öğrendiklerinizi kısaca yazınız.

Öğrenci Yorumu

3. Zarf - Fiil (Ulaç / Bağ - fiil): Fiillere “-ip, -ince, -eli, -ken, -a...a, -madan, -dıkça, -arak, -r...mez, -dığına, -casına, -maksızın” eklerinin getirilmesiyle yapılan fiilimsilere **zarf - fiil (ulaç, bağ fiil)** denir.

- **Koşarak** bana doğru geldi.
- Annesine **dönüp** onu defalarca öptü.
- Evden **çıkarken** beni ara.
- Vatan için **seve seve** canımızı verimiz.
- O içeri **girdiğinde** herkes birden sustu.
- Ödevini **bitirir bitirmez** sokağa çıktı.

NOTLARIM

YILDIZLI BİLGİ

1. Zarf - fiiller cümleye durum ya da zaman anlamı katabilir.

• Film izlerken mısır yemeğe bayılırım. → Zaman

• Anneme seve seve yardım ederim. → Durum

-
-

2. Fiilimsiler cümle içinde diğer sözcüklerle söz grubu oluşturabilir.

• Annesini memnun etmek istiyordu.

Birleşik fiil

• Emrah'ın bakışları çok sertti.

İsim tamlaması

-
-

• Kafesi açar açmaz kuş dışarı çıktı.

ikileme

• Ülkeden ayrılma vakti yaklaştı.

İsim tamlaması

-
-

3. ✓ Fiilimsi yardımıyla çok uzun cümleler kurulabilir.

✓ Fiilimsi yardımıyla cümleler birleştirilebilir.

• Uykum geldi. Hemen pijamalarımı giydim. → Uykum gelir gelmez pijamalarımı giydim.

• Yaz geldi, tatil sezonu başladı. → Yaz gelince tatil sezonu başladı.

-
-

HATIRLA

Zarf - fiil hakkında öğrendiklerinizi kısaca yazınız.

-
-
-
-

Öğrenci Yorumu

Serpilmeye başladı bir yağmur

Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince

Faruk Nafiz Çamlıbel

Bu dizelerdeki altı çizili sözcüklerden hangisi fiilimsidir?

A) Başladı

B) Yağmur

C) Yokuş

D) Çevrilince

Çözüm: Doğru yanıt D seçeneğidir. "Çevrilince" sözcüğü "-ince" ekini alarak zarf-fiil olmuştur.

PRATİK 8

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilimsileri bulup altını çiziniz. Uygun kutulara yazınız.

1 Soruları okumadan cevaplamayınız.

2 Onun işten gelmesini bekliyordum.

3 Topa doğru koşan futbolcu yere düştü.

4 Her zaman düşünmeden konuşmamalısın.

5 Okuldan döndüğüm zaman seni ararım.

6 Ağlayınca gözleri kızarır.

7 Irmakta su gittikçe yükseliyordu.

8 Annemle parka gitmek istiyorum.

Zarf - Fiil
okumadan.....
düşünmeden.....
ağlayınca.....
gittikçe.....

Sıfat - Fiil
koşan.....
döndüğüm.....
.....
.....

İsim - Fiil
gelmesini.....
gitmek.....
.....
.....

NOTLARIM

PRATİK 9

Aşağıdaki metinde geçen fiilimsileri bulup altlarını çiziniz.

Ağaç Diken İhtiyar

Ağaç dikmekle meşgul yaşlı birisini gören padişah hoşbeşten sonra sormuş:

“Büyük bir ihtimalle diktiğin ağaçların meyvesini yiyemeyeceksin, ne diye uğraşıyorsun?”

Yaşlı adam: “Oğul! Bizden evvelkilerin ağaçlarının meyvelerini biz yedik. Bizim diktiklerimizin meyvesini bizden sonrakiler yesinler diye uğraşıyorum.” demiş. Bu cevap padişahın çok hoşuna gitmiş ve çıkarıp bir kese altın vermiş.

İhtiyar: “Ne mutlu bana ki başkalarının diktiği fidanlar seneler sonra meyve verirken benim diktiklerim daha dikerken meyveye durdular.” diyerek cömert yabancıya teşekkür etmiş.

Bu cevap da padişahın hoşuna gitmiş ve çıkarıp yaşlı adama bir kese altın daha vermiş. Ak sakallı ihtiyar: “Başkalarının diktiği fidanlar senede bir kez meyve verdiği hâlde benim diktiklerim iki defa meyve verdiler.”

Padişah ihtiyarın bu cevabına da hayran kalmış ve çıkarıldığı bir kese altını verdikten sonra yanındaki zata dönüp: “Burada daha fazla durmayalım yoksa bu ihtiyar bizde para bırakmayacak.” demiş.

PRATİK 10

Aşağıdaki cümleleri uygun fiilimsi ekleriyle birleştirip tek cümle hâline getiriniz.

1	Bir fincan kahve içelim. Sonra çarşıya gideriz.
	<u>Bir fincan kahve içip çarşıya gideriz.</u>
2	Öğlen başlayan kar durmuyor. Sürekli yağıyordu.
	<u>Öğlen başlayan kar durmaksızın yağıyordu.</u>
3	Televizyon izliyordum. O sırada zil çaldı.
	<u>Televizyon izlerken zil çaldı.</u>
4	Okula geldim. Hemen öğretmenimin yanına gittim.
	<u>Okula gelince hemen öğretmenimin yanına gittim.</u>
5	Sınavdan yüz aldım. Bu beni çok mutlu etti.
	<u>Sınavdan yüz almak beni çok mutlu etti.</u>

PRATİK 11

Aşağıdaki sözcükleri hem kalıcı isim hem de fiilimsi olacak şekilde cümlelerde kullanınız.

	Fiilimsi	Kalıcı İsim
ekmek	Bu tohumları ekmek kolay oldu.	Eve gelirken ekmek alır mısın?
yemek	Teneffüste yemek için bir şeyler aradım.	Yemekte ne var bu akşam?
deneme	Elbiseyi almadan önce denemek istiyorum.	Deneme çözdüm.
dolma	Suyun dolmasını bekliyoruz.	Annem çok güzel dolma yapar.

PRATİK 12

Merhaba Arkadaşlar,

Ben fiilimsi. Beni ne kadar tanıdığınızı ölçmek istiyorum. Bunun için aşağıdaki cümlelerden bana ait olanların başına “D”, ait olmayanların başına “Y” harfini yazınız. Başarılar...

D	Ben fiil değilim fakat fiile benzerim.
D	İsim kökünden türemem. Fiil kökünden türerim.
Y	Sadece zarf görevini üstlenirim.
D	İsim - fiil, sıfat - fiil ve zarf - fiil olmak üzere üç gruba ayırırım.
D	Eğer bir cümlede içinde varsam o cümlede birden fazla yargı vardır.
Y	Olumsuz biçimim yoktur benim.
Y	Ben bir cümlede her zaman ortasında bulunurum.
D	Cümlede herhangi bir ögesi olabilirim.
D	Benim bazı eklerim biçim olarak bazı zaman ekleriyle benzerlik gösterebilir.
D	Zaman ve durum anlamını zarf - fiille sağlarım.

Doğru sayınız kadar ifadeyi boyayınız.

%10	%20	%30	%40	%50	%60	%70	%80	%90	%100

PRATİK 13

Aşağıda verilen atasözlerindeki fiilimsileri bularak yuvarlak içine alınız. Yuvarlak içine aldığınız bu sözcüklerin altındaki harfleri sırasıyla kutulara yazarak deyimi bulunuz.

1 Nasihat tutmayanı musibet tutar.

İ N

2 Kara gün kararıp kalmaz, koç yiğit bunalıp ölmez.

Ç A İ

3 İyi olacak hastanın doktor ayağına gelir.

N C

4 İyilik eden iyilik bulur.

İ E

5 İstediğini söyleyen istemediğini işitir.

D Ö K

6 İş bilenin, kılıç kuşananın.

M E

7 Çiğnemedен lokma bile yutulmaz.

K A

İ	Ç	İ	N	İ
---	---	---	---	---

D	Ö	K	M	E	K
---	---	---	---	---	---

PRATİK 14

Aşağıdaki fiilimsileri cümle içinde kullanınız.

Gide gele:	
Anlayan:	
Yazma:	
Kapatınca:	
Yaptığı:	
Susarcasına:	

Öğrenci Yorumu

PRATİK 15

Aşağıdaki cümlelerde geçen zarf-fiillerin cümleye kattığı anlamı örnekteki gibi gösteriniz.

	Durum	Zaman
Düşse kalka yürüyordu çocuk.	✓	
Okula giderken simit aldım.		✓
Sınav yaklaştıkça heyecanım artıyor.		✓
Oturarak bir şey yapamazsın.	✓	
Durmaksızın bahçede koşuyordu.	✓	
Bağıra bağıra geçti bu sokaktan.	✓	
Onu görür görmez gözleri doldu.		✓
Pastayı dolaptan çıkarıp masaya koydu.	✓	
Geleli bir hayli oldu.		✓
Merdivenleri çıkarken düştüm.		✓

PRATİK 16

Aşağıdaki cümlelerde verilen fiilimsilerin altını çizip hangi tür fiilimsi olduklarını karşılıklarına işaretleyiniz.

	İsim - Fiil	Sıfat - Fiil	Zarf - Fiil
1 Kedi sütünü <u>içip</u> uyudu.			✓
2 Eve <u>gelir gelmez</u> annesine sarıldı.			✓
3 Ona göre dünyanın en zevkli işi kitap <u>okumaktır</u> .	✓		
4 <u>Yaptığı</u> tatlıyı çok beğendiler.		✓	
5 <u>İzlediği</u> film çok hoşuna gitmişti.		✓	
6 Kiraz <u>toplamak</u> onu bayağı uğraştırdı.	✓		

TEST 1

1. Aşağıdaki atasözlerinde geçen sıfat-fiillerden hangisi diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Arkadaşına yalan söyleyenin yüzü kara olsun.
B) Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler.
C) Horozu çok olan köyün sabahı geç olur.
D) Güneş girmeyen eve doktor girer.

2.

Aylin

Fiilimsiler bazı durumlarda kalıplaşarak kalıcı isim olabilir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yukarıdaki bilgiye örnek bir kullanım vardır?

- A) Elini havaya kaldırıp söz aldı.
B) Senin geleceğini en iyi ailen düşünür.
C) Doğru bildiğini her zaman yapar.
D) Haberi duyunca çok üzülmüş.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zaman anlamı bildiren bir fiilimsi kullanılmıştır?

- A) Sağına soluna baka baka yürüyordu.
B) Sesin geldiği yöne doğru döndü.
C) Onunla konuşmayı çok istiyorum.
D) Okuldan çıkınca ne yapacaksın?

4.

Esaretin Bedeli

Soraya'yı Taşlamak

Çizmeli Kedi

Umudunu Kaybetme

Yukarıda film isimleri verilmiştir.

Kaç numaralı filmin adında fiilimsi vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

5. Üstümüze gece gündüz kol geren
Bize güzel iyi günler gösteren
Türk iline yeni baştan can veren
Kimdir diye sorarlarsa:
Atatürk.

Faruk Nafiz Çamlıbel

Yukarıda verilen şiirde kullanılan fiilimsi çeşitleri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İsim - fiil / Sıfat - fiil
B) Sıfat - fiil / Zarf - fiil
C) İsim - fiil / Zarf - fiil
D) Sadece sıfat - fiil

Çalışma hayatında birçok zorluk yaşadı.	1 2	Güneşli havalarda pikniğe gitmeyi çok severiz.
Yol boyunca yürüdük.	3 4	Halamla çay bahçesine gittik.

Yukarıdaki şekilden fiilimsilerin bulunduğu kutuları çıkarırsak nasıl bir şekil oluşur?

- A)

1
3

 B)

1
4
- C)

3	4
---	---

 D)

2
4

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük fiilimsi değildir?

- A) Elindeki kazmayla toprağı eşeliyordu.
 B) Haberi olanlar hemen eve geldiler.
 C) Koşarken düşmemelisin.
 D) Soru sormak için geç kaldın.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde adlaşmış sıfat - fiil kullanılmıştır?

- A) Okunacak dergileri kaldırdı.
 B) Çürümüş meyveleri attık.
 C) Kaybolan yıllarımı geri verin bana.
 D) Gelen gideni aratır, derler.

9.

- 1 Teyzemle pikniğe gittik.
- 2 En sevdiği şey ormanda koşmaktır.
- 3 Yağmur altında seni saatlerce bekledim.
- 4 Ayça ile her sabah sahilde yürüyoruz.

Yukarıdaki numaralandırılmış cümlelerin hangisinde fiilimsi kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

10.

Mehtap

Başından geçenleri bir bir anlattı.

Asude

Seni çok aramış.

Selim

Annem çok güzel yemek yapar.

Salih

Zor günümde hep yanımda oldun.

Yukarıdaki öğrencilerden hangisinin cümlesinde sıfat - fiil kullanılmıştır?

- A) Mehtap B) Asude
 C) Selim D) Salih

2. BÖLÜM

SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- Gerçek Anlam
- Mecaz Anlam
- Yan Anlam
- Terim Anlam
- Somut - Soyut Anlam
- Nitel - Nicel Sözcük
- Eş Anlamlı Sözcükler
- Zıt Anlamlı Sözcükler
- ikileme
- Yansıma Sözcükler
- Genel - Özel Anlamlı Sözcükler
- Deyimler
- Atasözleri
- Özdeyiş (Vecize)

SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

Bir dilin anlamı ve görevi olan en küçük parçasına **sözcük (kelime)** denir.

Sözcükler kullanıldığı yere göre değişik anlamlar kazanabilir. Buna **çok anlamlılık** denir.

Örneğin;

Örtmek sözcüğü,

“Büyüklik göstererek arkadaşının suçunu **örttü**.” cümlesinde “**gizlemek, belli etmemek, saklamak**” anlamında kullanılmıştır.

“Müziyen piyanonun kapağını **örttü**.” cümlesinde “**kapatmak**” anlamında kullanılmıştır.

PRATİK 17

“Yol” sözcüğünü aşağıda verilen anlamlarına göre uygun cümlelerle eşleştiriniz.

Yolculuk, seyahat:

Onun hangi yolda olduğunu bilemeyiz.

**Bir amaca ulaşmak için başvuru-
lan metod:**

Yoldan geledi beş dakika oldu.

**İçinden ya da üstünden bir sıvının ak-
tığı kanal:**

Onu ikna etmek için her yolu denerdi.

Elverişli durum, olanak, çözüm:

Kanuni döneminde birçok su yolu yaptı-
rıldı.

PRATİK 18

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerin cümlede kazandığı anlamları noktalı yerlere yazınız.

Burada <u>durmak</u> yasaktır.	 Kimildamadan beklemek
Yarın onu <u>görmek</u> istiyorum.	 Yanına gidip konuşmak, görüşmek
Saçlarından yağmur suları <u>akıyordu</u> .	 Aşağıya, yere düşmek
Gökyüzüne bir dürbünle <u>bakmak</u> çok güzeldi.	 Gözmek, seyretmek

“Sivrilmek” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde “başkalarını geride bırakıp yükselmek ya da ün kazanmak” anlamında kullanılmıştır?

- A) Çenesine doğru sivrilene ince bir yüzü vardı.
- B) Köpeğimin sivrilene dişleri çok keskin görünüyordu.
- C) Dönemin yazarları arasında bir tek o sivrilmişti.
- D) Uzun bir uğraştan sonra kalemimin ucu iyice sivrilmişti.

Çözüm: C seçeneğinde “sivrilmek” sözcüğü başkalarını geride bırakıp yükselmek, ün kazanmak anlamında kullanılmıştır. Yanıt C’dir.

1. Gerçek Anlam: Bir sözcüğün aklımıza gelen ilk anlamına gerçek anlam denir.

- Yağmur yağarken perdeyi açtım.
- Soğuk havada güller soldu.

.....

.....

2. Mecaz Anlam: Bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlama mecaz anlam denir.

- Uçağı kaçıncı biletlelerimiz yandı.
- Elif tam bir temizlik hastasıydı.

.....

.....

1. Bahçedeki ham elmaları koparmamalısın.
2. Rafineride ham petrol işleniyor.
3. Ham vücutla ancak bu kadar koşabilirim.
4. Ham adamlarla bu konuyu tartışmam.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

Çözüm: Ham sözcüğü D seçeneğinde gerçek anlamından uzaklaşarak mecaz anlam kazanmıştır. Yanıt D’dir.

2. BÖLÜM: SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

3. **Yan Anlam:** Bir sözcüğün temel anlamından kopmadan kazandığı yeni anlamlara **yan anlam** denir.

YILDIZLI BİLGİ

Yan anlamda şekil ve işlev bakımından benzerlik vardır.

- Kapıyı hızlıca açtığı için kapının **kolu** kırıldı.
- Masanın **ayaklarını** sildi.
- Bu köprü şehrin iki **yakasını** bir araya getiriyor.

PRATİK 19

Aşağıdaki cümlelerde “burun, kol, göz” sözcüklerinin hangi anlamda kullanıldıklarını verilen boşluklara yazınız.

Geminin burnu rıhtıma bakıyordu.	 Yan anlam
Bebeğin burnu akmış.	 Gerçek anlam
O hiçbir zaman burnundan kıl aldırılmaz.	 Mecaz anlam
Makinenin kolu kırıldı.	 Yan anlam
Kolunu yavaşça kaldırdı.	 Gerçek anlam
Arkadaşına yardım etmek için kolları sıvadı.	 Mecaz anlam
Kardeşine göz kulak ol.	 Mecaz anlam
Annesinin gözleri ağlıyor.	 Gerçek anlam
Kitabını çekmecenin gözüne koydum.	 Yan anlam

4. **Terim Anlam:** Bir bilim, sanat, meslek dalıyla ya da bir konuyla ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcüklere **terim anlam** denir.

- Ahmet cümlenin öğelerine çalışıyor.
dil bilgisi terimi
- İki noktadan tek doğru geçer.
matematik terimi

“Dalga” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde “terim” anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Rüzgârın etkisiyle dalgalar durulmamış biraz ağırlaşmıştı.
 B) Ses dalgaları, ekranda inişli çıkışlı çizgiler hâlinde akıyordu.
 C) Köy, geniş dalgalarla uzanıp giden ovaların sonunda görünüyordu.
 D) Saçları uzayınca dalgaları daha da belirginleşti.

Çözüm: Ses dalgaları fen bilimleri terimidir. Yanıt B'dir.

PRATİK 20

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerin hangi alana ait terimler olduğunu noktalı yerlere yazınız.

Narkozun etkisi uzun sürdü.
 Tıp terimi

Oyunun birinci perdesi bitti.
 Tiyatro terimi

İkizkenar üçgenin taban açıları eşittir.
 Matematik terimi

Barış zamanı vergileri subaşılar topluyordu.
 Tarih terimi

Futbolcu gol atınca herkes çok sevindi.
 Spor terimi

PRATİK 21

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerin gerçek ya da mecaz anlamı olduklarını belirtilen yerlere yazınız.

Anneme olan sevgimi sözcüklere sığdıramam.	 Mecaz anlam
Sıkıntılarını kaymakama anlattı.	 Gerçek anlam
Rakibinin kısa olmasını çok iyi değerlendirdi.	 Gerçek anlam
Trafik kurallarını çiğnediği için ceza aldı.	 Mecaz anlam

2. BÖLÜM: SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

5. Somut Anlamlı Sözcükler: Beş duyu organımızın (göz, kulak, burun, dil, ten) herhangi biriyle algılayabildiğimiz varlıkları karşılayan sözcüklere **somut anlamlı sözcükler** denir.

- **Kitaplar** bir binayı oluşturan tuğla gibidir.
- Annemin **ellerini** sıkıca tuttum.

6. Soyut Anlamlı Sözcükler: Beş duyu organımızın hiçbirisiyle algılayamayadığımız ama varlığına inandığımız kavramları karşılayan sözcüklere **soyut anlamlı sözcükler** denir.

- Aradığı **huzur** ve **mutlulukt**.
- Her insana **sevgiyle** bakardı.

TUZAK!

Somut anlamlı bazı sözcükler soyut, soyut anlamlı bazı sözcükler de somut anlam kazanabilir.

- Sert konuşmalardan dolayı ortamın **havas**ı değişti.

..soyut..

- Yeni doğan kardeşinin adını **Özlem** koydular.

..somut..

PRATİK 22

Aşağıda verilen cümlelerde altı çizili soyut ve somut anlamlı sözcükleri uygun kutulara yazınız.

1 Gece vakti korku içerisinde uyandım.

2 Rüzgâr çok şiddetli esiyordu.

3 Bebeğin sekiz tane dişi çıkmış.

4 Her zaman işe vaktinde gelirdi.

5 Eve geç gelince seni merak ettim.

6 Okuduğum en iyi kitapı.

SOYUT KUTU

korku, zaman, merak

SOMUT KUTU

rüzgâr, diş, kitap

7. Nicel ve Nitel Anlamlı Sözcükler: Bir varlığın ya da kavramın nasıl olduğunu, yapısını, ölçülemeyen özelliklerini bildiren sözcükler nitelik, ölçülebilen özellikleri bildiren sözcükler ise nicelik bildirir.

- Annem lezzetli yemekler yapar.
nitelik
- Babam az ama öz konuşur.
nicelik nitelik
- Uzun boylu, güzel bakışlı bir adamdı.
nicelik nitelik

PRATİK 23

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcük nicelik bildiriyorsa cümle başına “+”, nitelik bildiriyorsa “-” koyunuz.

-	Kayra sınava <u>iyi</u> hazırlanmış.	+	Kardeşim arabayı çok <u>hızlı</u> kullanıyordu.
+	Görüşme çok <u>uzun</u> sürdü.	-	Büyük lokma ye ama <u>büyük</u> söz söyleme.
-	<u>Yaz</u> geceleri Akdeniz’de bir başka oluyor.	+	Elimde <u>beş</u> silgi var.
-	<u>Kötü</u> söz sahibine aittir.	-	Bu kadar <u>dar</u> düşünmemelisin.

8. Eş Anlamlı (Anlamdaş) Sözcükler: Yazılışları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere denir.

- acıma → merhamet
- isim → ad
- uyarı → ikâz
- matem → yas
- →
- →

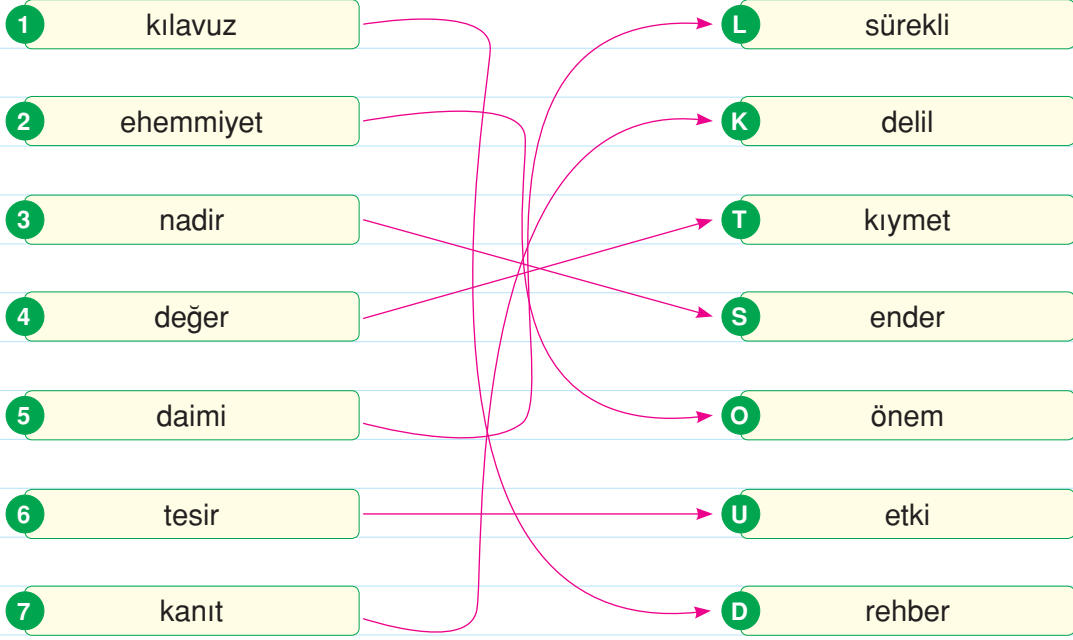
YILDIZLI BİLGİ

Sözcüklerin eş anlamlıları bulunurken sözcüklerin cümle içindeki anlamına dikkat edilmelidir.

NOTLARIM

PRATİK 24

Aşağıdaki sözcüklerin eş anlamlısını bularak başındaki harfi şekildeki kutuya yazınız. Anahtar sözcüğü bulunuz.

1	2	3	4	5	6	7
D	O	S	T	L	U	K

9. Zıt (Karşıt) Anlamlı Sözcükler: Anlamca aralarında **karşıtlık** bulunan sözcüklere denir.

- Kuru → yaş
- Hızlı → yavaş

- Ak → kara
- Düşman → dost

- →
- →

YILDIZLI BİLGİ

Bir sözcüğün olumsuzu o sözcüğün zıddı değildir.

Sözcük

susmak
suskun

Olumsuzu

susmamak
suskun değil

Zıddı

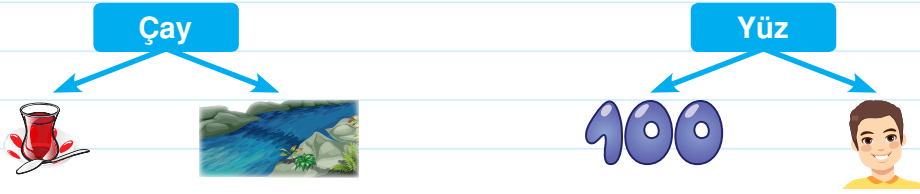
konusmak
konuşkan

PRATİK 25

Aşağıdaki cümlelerde verilen altı çizili sözcüklerin zıt anlamlılarını bulup karşlarına yazınız.

1	Bu işte çok <u>zararımız</u> oldu.	kâr
2	İşten geldiğinde <u>tok</u> olduğunu söyledi.	aç
3	<u>Çalışkan</u> olduğunu her yerde gösterirdi.	tembel
4	Bu olayda çok <u>akıllı</u> davranmalısın.	deli
5	Bu <u>yaz</u> tatile gitmek istiyoruz.	kış

10. Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere denir.

YILDIZLI BİLGİ

Düzeltilme işareti ile “^” kullanılan sözcükler sesteş değildir.

- adem (yokluk) • adet (sayı)
- âdem (insan) • âdet (gelenek)

Bu sözcükler sesteş olma özelliğini yitirmiştir.

PRATİK 26

Aşağıdaki sözcüklerden sesteşi olanların başına “+” olmayanların başına “-” koyunuz.

+ yaş	- koltuk	+ pazar	+ ay	+ hayır	- telefon
- kasaba	+ ben	- kutu	+ çil	+ kurum	+ boy
+ bağ	- kalem	+ tez	+ hayat	+ ocak	+ toka

2. BÖLÜM: SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

11. İkileme (Tekrar Grubu): Anlamı pekiştirip güçlendirmek amacıyla iki sözcüğün art arda kullanılmasıyla oluşan sözcük gruplarına **ikileme** denir. Bu söz grupları değişik şekillerde oluşabilir:

✓ Aynı sözün tekrarı yoluyla:

Beni **sakin** **sakin** dinledi.

✓ Zıt anlamlı sözcüklerle:

...**Taşlar irili ufaklıydı.**.....

✓ Yakın ya da eş anlamlı sözcüklerle:

...**Ahmet güçlü kuvvetli** biriydi.

✓ Biri anlamlı diğeri anlamsız sözcüklerle:

...**Sınavda tek tük yanlış** çıkmış.

✓ Her ikisi de anlamsız sözcüklerle:

...**Abuk sabuk şeyler** anlattı.

✓ Yansıma sözcüklerle:

...**Bebek mışıl mışıl** uyuyordu.

✓ Sözcük ve olumsuzluğu kullanılarak:

...**Gider gitmez** beni ara.

12. Yansıma Sözcükler: Doğa seslerine benzer seslerle yapılan sözcüklere **yansıma sözcük** denir.

- Uzaktan köpek **havlaması** duyuluyordu.
- Su **şırıltısı** beni sakinleştirir.

YILDIZLI BİLGİ

Yansıma sözcükler işitme ile ilgilidir, "pırıl pırıl, ıslıl ıslıl" gibi sözcükler işitmeyele ilgili olmadığı için yansıma değildir.

PRATİK 27

Aşağıdaki cümlelerde geçen ikilemelerin yapılış yollarını bularak sırasıyla her kutuya bir harf gelecek şekilde başındaki harfi yazınız. Anahtar sözcüğü bulunuz.

1	Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden.	İ	Sözcüklere ek getirilerek
2	Akıllı uslu dersini dinlemelisin.	G	Yansıma sözcük ile
3	Kıyafetleri eski püsküydü.	V	Biri anlamlı diğeri anlamsız sözcük ile
4	İngilizceyi çat pat biliyordu.	S	Aynı sözcüğün tekrarı ile
5	Spor salonunu baştan başa temizledi.	E	Eş anlamlı sözcükler ile

1	2	3	4	5
S	E	V	G	İ

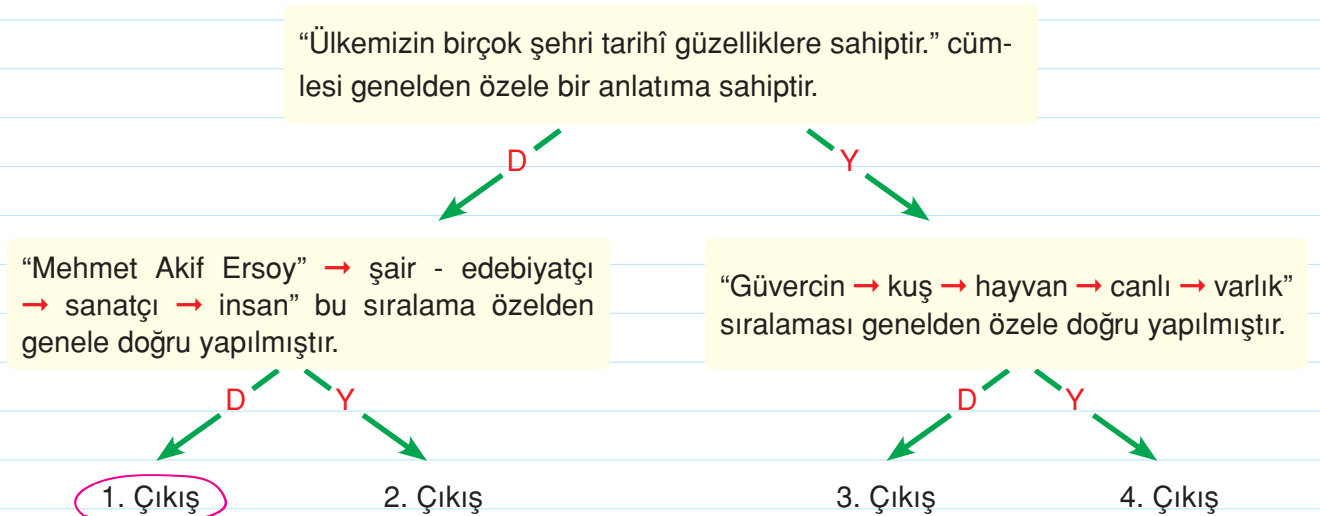
13. Genel ve Özel Anlamlı Sözcükler: Anlam bakımından daha geniş kapsamlı olan sözcüklergenel....., anlamı daha dar kapsamlı sözcükler iseözel..... anlamlı sözcüklerdir.

- “Varlık, canlı, hayvan, sürüngen, yılan, kobra” sözcüklerini dar kapsamlıdan geniş kapsamlıya doğru sıralayalım.

kobra → yılan → sürüngen → hayvan → canlı → varlık

PRATİK 28

Aşağıdaki şemada verilen ifadeler doğru ise “D” yanlış ise “Y” okunu takip ederek doğru çıkışı çember içine alınız.

2. BÖLÜM: SÖZCÜK DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

PRATİK 29

Aşağıdaki cümlelerde geçen “görmek” sözcüğünün anlamıyla kullanımını eşleştiriniz.

1 Gelen taşıtı görmedi.

a Gözün görmesi yoluyla bir şeyin varlığını seçmek

2 Yarın onu görmeliyim.

b Bir davranışla karşılaşmak, kendisine bir davranış yapılmak

3 Durumun kötüye gittiğini herkes görüyor.

c Sezgi yoluyla anlamak

4 Kimden ders görüyorsun?

d Almak, okumak, öğrenmek

5 Çocuk ilgi görmek ister.

e Yanına gidip konuşmak, görüşmek

1	2	3	4	5
a	e	c	d	b

PRATİK 30

Aşağıdaki tabloya verilen sözcüklerin anlamlarına uygun cümleler yazınız.

	Gerçek Anlam	Terim Anlam
Doğru		
Köprü		
Çatı		
Kök		
Boğaz		

PRATİK 31

Aşağıdaki sözcüklerin eş anlamlılarını noktalı yerlere yazınız.

Yıl	Hikâye	Fikir	Mektup
Sene	Öykü	Düşünce	Nâme
Sorun	Nehir	Ebedî	Emir
Problem	İrmak	Sonsuz	Buyruk

PRATİK 32

Aşağıda verilen sözcüklerin eş anlamlılarını bulmacaya yerleştiriniz.

- 1 Cehalet 2 Cimri 3 Ender 4 Vakit 5 Alaka
6 Tür 7 Bütün 8 Okul 9 Enteresan 10 Mısra

PRATİK 33

Aşağıdaki tabloda altı çizili sözcüklerin anlam özelliklerine uygun olan kutuyu işaretleyiniz.

	Mecaz Anlam	Yan Anlam	Gerçek Anlam
Tekir, bir şeyin <u>kokusunu</u> aldı.			✓
Adam doğuştan <u>kör</u> idi.			✓
Duyduğu şeyler ona <u>ağır</u> geldi.	✓		
Bana çok <u>sıcak</u> davrandı.	✓		
Uçağın <u>kanadı</u> havada parçalanmış.		✓	
Bu adam bizimle <u>oynuyor</u> .	✓		
Bu hafta sonu <u>boşum</u> , çarşıya gidelim.	✓		
<u>Soğuk</u> suda yüzdüğü için hastalandı.			✓
Ahmet <u>çürük</u> dişini çektirecek.			✓
Ayakkabısının <u>burnunu</u> taşa vurdu.		✓	

PRATİK 34

Aşağıdaki cümlelerin başındaki kutuya cümledeki bilgiler doğru ise “D” yanlış ise “Y” harfini yerleştiriniz.

Y	“Babam beni her sabah okula bırakır.” cümlesindeki “sabah” sözcüğü terim anlamlıdır.
D	“Kara gün kararıp kalmaz.” cümlesindeki “kara” sözcüğü mecaz anlamda kullanılmıştır.
Y	“Sınava çalışmaktan yoruldu.” cümlesindeki “sınav” sözcüğünün eş anlamlısı yoktur.
D	“Kitabımı kim bilir nerede bıraktım.” cümlesindeki “bırakmak” sözcüğü “bir yerde unutmak” anlamında kullanılmıştır.
Y	“Dünya’daki bütün çocuklar mutlu olsun.” cümlesindeki “mutlu” sözcüğü somut anlamda kullanılmıştır.
D	“İnce işlere aklım pek ermiyor.” cümlesinde “ince” sözcüğü mecaz anlamda kullanılmıştır.
D	“Annem erken kalkar.” cümlesinde “kalkmak” sözcüğü “uyanıp yataktan ayrılmak” anlamında kullanılmıştır.
Y	“Sınıfta iki kişi hasta idi.” cümlesinde “iki” sözcüğü nitel anlamı bir sözcüktür.

PRATİK 35

Altı çizili sözcükleri anlamlarına göre uygun kutulara yerleştiriniz.

1 Güleç yüzüyle etrafına neşe saçıyordu.

6 Gelirken taze ekmek al.

2 Yırtık elbise ile dışarı çıktı.

7 Yüksek dağlar balkondan görünüyordu.

3 Stadyum okulumuza çok yakındı.

8 Annem çok lezzetli yemekler yapar.

4 Su satarak güzel para kazanmış.

9 Bu çanta hafif, sen bunu taşı.

5 Bu daire geniş odalara sahip.

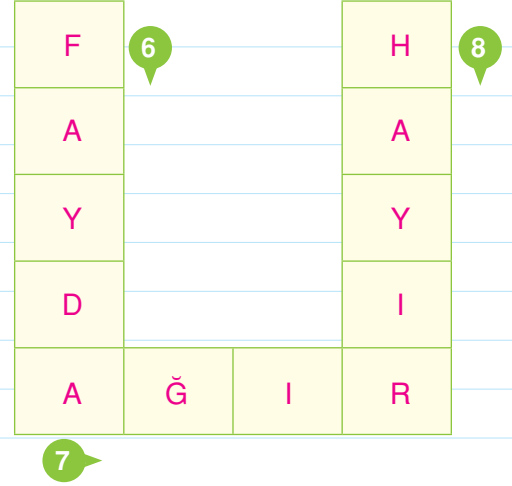
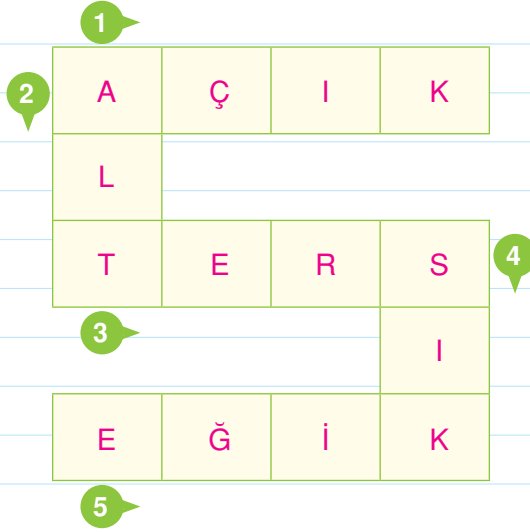
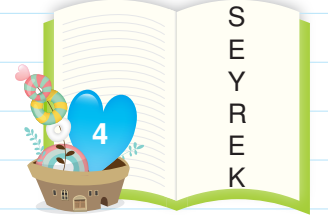
10 Zorlu yollar var önümüzde bizi bekleyen.

Nicel
yakın
güzel
geniş
yüksek
hafif

Nitel
güleç
yırtık
lezzetli
taze
zorlu

PRATİK 36

Aşağıdaki sözcüklerin zıt (karşıt) anlamlılarını bulmacaya yerleştiriniz.

NOTLARIM

DEYİMLER

Bir olayı, bir durumu daha etkileyici anlatmak için en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan ve çoğu zaman gerçek anlamından uzaklaşmış sözcük gruplarına **deyim** denir.

Deyimlerin Özellikleri

1 Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir. Sözcüklerin dizimi ve konumu değiştirilemez.

- Dört ayak üstüne düşmek (Doğru)
- Üstüne dört ayak düşmek (Yanlış)

•

•

2 Deyimler genellikle mastar hâlinde ancak cümle hâlinde olan deyimler de vardır.

- Ağzı kulaklarına varmak (mastar hâlinde)
- Dostlar alışverişte görsün. (cümle hâlinde)

•

•

3 Deyimler kişi eklerini ve olumsuzluk eklerini alabilirler.

- Büyük söz söylemedim.
- Bindiği dalı kesti.

•

•

4 Deyimler genellikle mecaz anlamlıdır.

- İçi kararmak
- Etekleri zil çalmak

•

•

5 Gerçek anlamda kullanılan deyimler de vardır.

- El sürmemek
- Bin pişman olmak

•

•

6 Bazı deyimler aynı ya da yakın anlamlıdır.

- Çam devirmek → Baltayı taşa vurmaktır

7 Bazı deyimler birbiriyle zıt anlamlıdır.

- İçi kan ağlamak → Etekleri zil çalmak

TUZAK!

Deyimleri, atasözlerinden ayıran en büyük özellik şahıs eklerine göre çekimlenebilir olmasıdır.

• (I. Tekil Şahıs) Arka çıktım.	• (I. Çoğul Şahıs)
• (II. Tekil Şahıs)	• (II. Çoğul Şahıs)
• (III. Tekil Şahıs)	• (III. Çoğul Şahıs)

İnsan kendi memleketinden uzaklaşıp da farklı kültürdeki insanların yaşadığı yerlere gitti mi bilmediği, görmediği şaşılacak olaylarla karşılaşmak, birtakım serüvenler geçirmek ister. Çoğu kez, bunları yapamadığı içindir ki seyahatinden abartıcı, hatta yalancı olarak döner ve yaşadıklarını anlatırken ...

Bu metnin sonuna aşağıdaki deyimlerden hangisi getirilirse anlam bütünlüğü sağlanmış olur?

A) bire bin katar.	B) kılı kırk yarar.
C) ayakları yere basmaz.	D) gözüne hiçbir şey görünmez.

Çözüm:

Yukarıdaki metnin sonuna "bire bin katmak" deyiminin getirilmesi uygun olur. Yanıt A'dır.

NOTLARIM

PRATİK 37

Aşağıdaki deyimler ile açıklamalarını eşleştiriniz.

1	Hop oturup hop kalkmak	i
2	Göklere çıkarmak	l
3	Çizmeden yukarı çıkmak	a
4	Bahtı açık olmak	h
5	Çalım satmak	b
6	Baklayı ağzından çıkarmak	g
7	Alttan almak	c
8	Aklı ermek	f
9	Cebi delik	d
10	Dil uzatmak	e

a	Bilgisinin ve yetkisinin olmadığı konulara karışmak
b	Büyüklik taslamak
c	Bir kimseye karşı yumuşak davranmak
d	Cebinde para tutamayan
e	Söylenmemesi gereken sözleri söylemek
f	Ne olduğunu anlayabilecek düzeye gelmek
g	Bir sırrı açıklamak
h	Bir kimsenin işlerinin iyi gitmesi
i	Çok övmek
i	Çok öfkelenmek, öfkesinden yerinde duramaz olmak

PRATİK 38

Aşağıda verilen deyimleri cümle içinde kullanınız.

1	Bin dereden su getirmek	
2	Baş göz etmek	
3	Çorbada tuzu olmak	
4	Dert yanmak	
5	Başa çıkmak	
6	Kapısı açık olmak	
7	Kafası almamak	
8	Işık tutmak	
9	Göz atmak	
10	Cephe almak	

Öğrenci Yorumu

PRATİK 39

Aşağıda harfleri karışık olarak verilen söz gruplarını örnekteki gibi anlamlı hâle getirerek yazınız.

1	akca ktmasa	→	caka satmak
2	şba mkarıdlak	→	baş kaldırmak
3	ryaha temala	→	hayra alamet
4	brnuu kvımrıak	→	burun kıvrırmak
5	şüde lakka	→	düşe kalka
6	zögirel kamdol	→	gözleri dolmak
7	pülçö mekbçi	→	ölçüp biçmek
8	isret kemnöd	→	tersi dönmek

PRATİK 40

Aşağıdaki deyimlerin sözcükleri karışık olarak verilmiştir. Verilen sözcüklerle deyimler oluşturup sözcükleri uygun kutulara yerleştiriniz.

	1. Kutu	2. Kutu	3. Kutu
1 gelmek - başına - korktuğu	Korktuğu	başına	gelmek
2 tutmamak - önünde - göz	Göz	önünde	tutmamak
3 kendini - çekmek - naza	Kendini	naza	çekmek
4 serpmek - su - yüreğine	Yüreğine	su	serpmek
5 taş - basmak - bağına	Bağına	taş	basmak

PRATİK 41

Aşağıdaki yapbozda verilen deyimlerden gerçek anlamlı olanların başına “G” mecaz anlamlı olanların başına “M” yazınız.

PRATİK 42

Aşağıdaki deyimlerle ilgili verilen bilgilerden doğru olanın başına “+” yanlış olanın başına “-” işaretini koyunuz.

+ Deyimler şahıs eklerine göre çekimlenebilir.

- Gerçek anlamlı deyim yoktur.

- Deyimlerde nasihat vermek asıl amaçtır.

+ Cümle hâlinde deyimler vardır.

+ Deyimler genellikle “-mek / -mak” mastar ekiyle biter.

+ Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir.

PRATİK 43

Aşağıda verilen deyimlere uygun olan sözcükleri yerleştiriniz.

1 Aklının köşesinden geçmemek.

şahin

2 Alacağına şahin , vereceğine karga.

satın

3 Ardından atlı kovalamak.

köşesinden

4 Aklını peynir ekmekle yemek.

atlı

5 Alan razı, satın razı.

geleni

6 Ağızına geleni söylemek.

peynir

7 Çizmeden yukarı çıkmak.

ayağını

8 İki ayağını bir pabuca sokmak.

dişine

9 Canını dişine takmak.

yukarı

PRATİK 44

Aşağıdaki kutularda bazı deyimler karışık olarak verilmiştir. Verilen sözcüklerle deyimler oluşturup boşluklara yazınız.

çekmek

kırk

kapının

ipini

Cümle: Kırk kapının ipini çekmek

altından

gülmek

bıyık

Cümle: Bıyık altından gülmek

iki

dediği

olmamak

bir

Cümle: Bir dediği iki olmamak

PRATİK 45

Nasrettin Hoca, yumurtanın sekizini bir akçeye alır, dokuzunu bir akçeye satarmış. Hocanın bu acayip ticaretini görenler, nedenini sormuşlar.

Hoca da cevaben:

— Dostlar alışverişte görsün, demiş.

Nasrettin Hoca yukarıdaki metinde bize ne anlatmak istemiştir? Nasrettin Hoca'nın kullandığı deyişi kısaca açıklayınız.

Öğrenci Yorumu

ATASÖZÜ

Uzun gözlem ve deneyimler sonucu oluşmuş ve halka mal olmuş, bilgi ve öğüt veren sözcüklere atasözü denir.

Atasözlerinin Özellikleri

1 Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Atasözlerini oluşturan sözcüklerin dizimi, sayısı, yeri değiştirilemez.

• Huylu huyundan vazgeçmez. (Doğru)

• Huyundan huylu vazgeçmez. (Yanlış)

•

•

2 Atasözlerinin birçoğunda mecazlı bir söyleyiş vardır.

• Mum dibine ışık vermez.

• Serçe ile konuşanın sesi semadan gelir.

•

•

3 Gerçek anlam taşıyan atasözleri de vardır.

- Dost ile ye, iç; alışveriş etme.

.....

.....

4 Bazı atasözleri öykücük ya da karşılıklı konuşma şeklinde kalıplaşmıştır.

- Terziye "Göç." demişler, "İğnem başımda." demiş.

.....

.....

5 Yalın sözlerdir, anlamları açıktır.

- Söz ağızdan çıkar.
- İş insanın aynasıdır.

.....

.....

6 Atasözleri öğüt verir, ahlak aşılar.

- İki dinle, bir söyle.

.....

.....

TUZAK!

Atasözlerini deyimlerden ayıran en belirgin özellik atasözlerinin şahıslara göre çekimlenememesidir.

- Haberi duyunca küplere bindim. → **Deyim**
- Atalarımız ne demiş: "Öfkeyle kalkan zararlar oturur!" → **Atasözü**

.....

.....

Bal arıları, soğuk kış günlerinde donmamak için kendilerine has bir yöntemle kovanlarını ısıtır. Bu süreçte bir grup arı, kovanın ortasında durur, ısınmak için gövde ve kanatlarını hareket ettirir. Diğer bir grup arıysa ortadaki arıların çevresinde daireye benzer bir çeşit kalkan oluşturur. Bir süre sonra, ortadaki arılar yorulduklarında dış dairedeki arılarla yer değiştirir.

Bu metinde anlatılmak istenen veran atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İşten artmaz, dıştan artar.
- B) İşleyen demir ısıldar.
- C) Birlikten kuvvet doğar.
- D) Yazın başı pişenin kışın aşı biter.

Çözüm: Metinde anlatılmak istenen veran atasözü "Birlikten kuvvet doğar."dır. Yanıt C'dir.

ÖZDEYİŞ (VECİZE)

Az sözle çok şey anlatan, kim tarafından söylendiği bilinen özlü sözler **özdeyiş (vecize)** denir.

- Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum. (Hz. Ali)
- Öğretmenler yeni nesil sizlerin eseri olacaktır. (Mustafa Kemal Atatürk)

TUZAK!

Özdeyişler; atasözleri gibi yaşanan olaylardan, gözlemlerden çıkarılan sonuçlara dayanır. Özdeyişleri atasözlerinden ayıran en büyük özellik söyleyenin belli olmasıdır.

- Armut dalının dibine düşer. (Anonim)
- Gerçek aşkı bilen kalp bir damla suya bile hürmetle bakar. (Mevlana)

PRATİK 46

Aşağıdaki atasözleriyle anlamlarını örnekteki gibi eşleştiriniz.

Bin bilsen de bir bilene danış.

Kişi, alın yazısında olanla kesinlikle karşılaşır.

Balık baştan kokar.

Bir insan bir şeyi ne kadar iyi bilirse bilsin, yine de onu kendisinden daha iyi bilen bulunabilir.

Dile gelen ele gelir.

Baştaki yöneticiler iyi olursa toplum da iyi olur. Ancak kötü olursa toplum da çürümeye başlar.

Akacak kan damarda durmaz.

İnsanlar bir şeyi sık sık söylerlerse bir bakarsın günün birinde gerçek olur.

PRATİK 47

Aşağıdaki atasözlerinin sözcükleri karışık olarak verilmiştir. Bu sözcükleri doğru sıralayıp atasözünü oluşturunuz.

	1. kutu	2. kutu	3. kutu	4. kutu	5. kutu	6. kutu	7. kutu
vardır - kırk - yıl - fincan - kahvenin - bir - hatırı	Bir	fincan	kahvenin	kırk	yıl	hatırı	vardır.
kürkçü - dönüp - tilkinin - geleceği - dükkânıdır - dolaşip - yer	Tilkinin	dönüp	dolaşip	geleceği	yer	kürkçü	dükkânıdır.
tavuk - kaz - gelen - yerden - esirgenmez	Kaz	gelen	yerden	tavuk	esirgenmez.		
komşuna - gülme - gelir - başına	Gülme	komşuna	gelir	başına.			
dayanmaz - dağ - hazıra	Hazıra	dağ	dayanmaz.				
gülmez - ağlatan	Ağlatan	gülmez.					

PRATİK 48

Aşağıdaki boşluklara uygun sözcükler getirerek atasözlerini tamamlayınız.

- 1 El elden üstündür.
- 2 Nasihat tutmayanı, musibet tutar.
- 3 Kapıyı kırarsan odun çok olur.
- 4 Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş.
- 5 Göz görmeyince gönül katlanır.
- 6 Dost acı söyler.
- 7 Sakla samanı, gelir zamanı
- 8 Ağaç yaş iken eğilir.
- 9 İşleyen demir pas tutmaz.

PRATİK 49

Aşağıdaki atasözlerinden gerçek anlamlı olanların başına “G” mecaz anlamlı olanların başına “M” yazınız.

G	Aşk ağlatır, dert söyler.	G	Bal tutan parmağını yalar.
M	Güneş balçıkla sıvanmaz.	M	Çömlekçi suyu saksıda içer.
G	Başa gelmeyince bilinmez.	G	Akıl akıldan üstündür.
M	Rüzgâr eken fırtına biçer.	M	Öfke ile kalkan zararlar oturur.
M	Gök ağlamazsa yer gülmez.	G	Adalet ile zulüm bir yerde barınmaz.

PRATİK 50

Aşağıdaki özdeyişin vermek istediği mesajı kısaca açıklayınız.

Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı,
Yağ ile bal ede bir söz.

Yunus Emre

Öğrenci Yorumu

TEST 2

1. Aşağıdakilerden hangisinde yansıma sözcük kullanılmamıştır?

- A) Limonatayı içerken hüp diye bir ses çıkarırdı.
 B) Saatin tik tak sesleri gecenin karanlığıyla birleşiyordu.
 C) Kanarya ötüyor pencerenin kenarında.
 D) Uzaktan bir tıkırtı duyuldu.

2. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi nicel anlamalı bir sözcüktür?

- A) Bahçeye alçak bir duvar ördüler.
 B) Ağır bir koku etrafa yayıldı.
 C) Onunla yakın arkadaşız.
 D) Derin bir kişiliğe sahipti o.

3. Ortalıkta savaş kokusu vardı.

1

• Boş sözlerle beni oyalamayın.

2

• Bu yaz Safranbolu'ya gittik.

3

• Ağzından laf almak için onu sıkıştırıyordu.

4

Yukarıda verilen altı çizili sözcüklerden hangisi gerçek anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. Aşağıdakilerin hangisinde "kaçmak" sözcüğünün anlamıyla kullanımı birbirine uyumaktadır?

Anlam

Kullanım

A) Görünmeden gizlice uzaklaşmak	Az önce görmüştüm dersten kaçmış anlaşılan.
B) Esirgemek	Annemin rahatı kaçmıştı.
C) Girmek	Karıncalar yuvalarına kaçmıştı.
D) Kopmak
(Çorap, kumaş gibi iplik)	Annemin çorabı kaçmıştı.

5. 1. devrilince
 2. yol
 3. araba
 4. gösteren
 5. çok
 6. olur

Numaralandırılmış sözcüklerle bir atasözü oluşturulmak istense sıralama nasıl olur?

- A) 5 - 6 - 2 - 4 - 3 - 1
 B) 4 - 5 - 6 - 2 - 3 - 1
 C) 3 - 1 - 2 - 4 - 5 - 6
 D) 3 - 1 - 5 - 6 - 2 - 4

6.

- 1 ve 2. sözcükler arasında zıt anlamlılık ilişkisi vardır.
- 1 ve 3. sözcükler arasında eş anlamlılık ilişkisi vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu bilgilere göre düzenlenmiştir?

1. Sözcük

2. Sözcük

3. Sözcük

A) dost	yar	düşman
B) acı	tatlı	tuzlu
C) hızlı	sakin	sürekli
D) gam	sevinç	üzüntü

7. Çoluk çocuk köy çeşmesinden kana kana su içtik.

Yukarıdaki cümlede altı çizili ifade için hangisi söylenebilir?

- A) Yansımadır.
☒ B) İkilemedir.
 C) Terim anlamlıdır.
 D) Nicel sözcüktür.

8. bağlamak → çözmek

Yukarıdaki sözcükler arasındaki ilişkinin benzeri aşağıdakilerin hangisinde yoktur?

- A) barbar → medeni
 B) ebedî → fani
☒ C) detay → ayrıntı
 D) eğik → dik

9. Genç adam... Ne için gamlısın sen yine?
 Elemlî gölgeler sinmiş hep çehrene
 Bir uzak hayalî yaşıyor gibisin
 Hasta bir hicranla titriyor bak sesin.

Peyami Safa

Bu dizelerde geçen hangi sözcüğün zıt anlamlısı yoktur?

- A) Genç
 B) Hasta
 C) Gam
☒ D) Çehre

- 10.

- 1 huzur 2 yağmur
 3 kıvanç 4 sis

Yukarıda verilen sözcüklerden hangi ikisi soyut anlamlıdır?

- ☒ A) 1 ve 3 B) 1 ve 4
 C) 2 ve 3 D) 2 ve 4

11. "Yavuz Selim kitap alırken kılı kırk yararlı."

Altı çizili deyim cümleye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sıkı pazarlık yapmak
☒ B) Çok dikkat ederek en ince ayrıntılarına kadar incelemek
 C) Yüzeysel bir şekilde derine inmeden incelemek
 D) Hiç kimseye danışmadan iş yapmak

12. • Kedi açık pencereden içeri girmiş.

I

- Öğretmeninin verdiği ağır görevi yerine getirdi.

II

- Kadın her şeye rağmen eşine katlandı.

III

- Kardeşine çok sert konuştu.

IV

Yukarıdaki numaralandırılmış sözcüklerden hangisi gerçek anlamda kullanılmıştır?

- ☒ A) I B) II C) III D) IV

3. BÖLÜM

CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- ➔ Öznel Cümleler
- ➔ Nesnel Cümleler
- ➔ Amaç - Sonuç Cümlesi
- ➔ Neden - Sonuç Cümlesi
- ➔ Koşul (Şart) Cümlesi
- ➔ Karşılaştırma Cümleleri
- ➔ Cümlelerin Anlam Özellikleri
- ➔ Cümlede Duygular
- ➔ Cümle Tamamlama
Cümle Oluşturma

3. BÖLÜM: CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

Bir yargı bildirmek için bir araya getirilen sözcük gruplarına **cümle** denir. Cümleler, duygu ve düşünce bildirirler. Bu yüzden cümleler, anlatım ve anlam bakımından farklılıklar gösterebilir. Şimdi bu cümleleri görelim.

1. Öznel Yargılı Cümleler: Söyleyenin duygu ve düşüncelerini ifade eden, doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye göre değişen cümlelere **öznel yargılı cümleler** denir.

Duygu yüklü şarkılar herkesi derinden etkiler.

Yukarıdaki cümlede anlatılan düşüncenin kanıtlanma imkânı yoktur, **bu düşünce kişiden kişiye göre değiştiği** için öznel yargıdır.

2. Nesnel Yargılı Cümleler: Söyleyenin duygu ve düşüncesini içermeyen kanıtlanabilir cümlelere **nesnel yargılı cümleler** denir.

Mustafa Kemal Atatürk 1881 yılında dünyaya gelmiştir.

Yukarıdaki cümlede anlatılan düşünce **kanıtlanabilir ve kişiden kişiye göre değişmez** Bu yüzden nesnel yargıdır.

PRATİK 51

Aşağıdaki cümleleri öznellik - nesnellik açısından değerlendiriniz. Nesnel anlatımlı olanların karşısına “N”, öznel anlatımlı olanların karşısına “Ö” yazınız.

Arif amcam çok güzel şiir okur.	Ö
Alice Miller'in "Yetenekli Çocuğun Dramı" adlı kitabı çok etkileyiciydi.	Ö
Zonguldak Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alır.	N
Pazardan aldığım erikler çok lezzetliydi.	Ö
Roman, hikâyeye göre daha fazla ayrıntı içerir.	N
Bahçedeki kırmızı güllerin muhteşem bir kokusu var.	Ö
Ölüdeniz Muğla'da bulunur.	N
Yüzmek en sevdiğim spor dalıdır.	Ö

PRATİK 52

Aşağıda verilen kutulara anlamlarına göre nesnel ve öznel beşer cümle yazınız.

NESNEL KUTU	ÖZNEL KUTU
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

3. Amaç - Sonuç Cümleleri: Eylemin hangi amaca yönelik yapıldığını bildiren cümlelere **amaç - sonuç cümleleri** denir.

- Saçlarını taramak için aynanın karşısına geçti.

Amaç

Sonuç

.....

(I) Ömründe hiç olmadığı kadar bitkindi. (II) Yorgunluktan neredeyse bir adım sonra yere düşüp oracıkta uyuyacaktı. (III) Attığı her adımda düşmemek için kendisini biraz daha zorluyordu. (IV) Ama ayakları birbirine dolaşıyor, sağa sola yalpalıyordu.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin hangisinde amaç-sonuç ilişkisi vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

Çözüm:

III numaralı cümlede amaç - sonuç ilişkisi vardır.

Attığı her adımda düşmemek için kendisini biraz daha zorluyordu. Doğru yanıt C'dir.

amaç

sonuç

NOTLARIM

PRATİK 53

Aşağıda karışık olarak verilen ifadeleri amaç - sonuç ifade edecek şekilde eşleştiriniz. Anahtar sözcüğü bulunuz.

1	Ödevlerini yapmak için	A	emlakçının yolunu tuttu.
2	Ev kiralamak maksadıyla	Y	erkenden yattım.
3	Sabah işe geç kalmayayım diye	I	kulak ameliyatı oldu.
4	Yeni yerler keşfetmek amacıyla	S	kütüphaneye gitti.
5	Daha iyi duymak için	G	yola koyuldu.

1	2	3	4	5
S	A	Y	G	I

4. Neden (Sebeup) - Sonuç Cümleleri: Eylemin gerçekleşme nedeniyle birlikte verildiği cümlelerdir. Cümlelerin yüklemine “.....niçin, neden dolayı.....” soruları sorulur.

- Nisan ayına girince içimi bir sevinç kaplıyor.
-

YILDIZLI BİLGİ

Neden - sonuç cümlelerinde;

- -den dolayı
 - -diğında / -diğinde
 - -den ötürü
 - -diği için / -diği için
 - -diye
- gibi ifadeler vardır.

TUZAK!

“için” sözcüğü yerine “amacıyla” yazılabiliyorsa **amaç - sonuç**, yazılamıyorsa **neden - sonuç** cümlesidir.

- Kitap okumak için kütüphaneye gitti.
(Kitap okumak amacıyla)
-

PRATİK 54

Aşağıdaki cümlelerden hangileri neden - sonuç, hangileri amaç - sonuç bildirmektedir? Yazınız.

1	Tarlayı sürmek için traktör aldı.	Amaç - Sonuç
2	Okuduğu kitap onu ağlatmıştı.	Neden - Sonuç
3	Dostluklar çıkar ilişkilerinden dolayı çabuk bitmekte.	Neden - Sonuç
4	Doğum günü partisini yapmak için bir yer kiraladı.	Amaç - Sonuç
5	Yardıma muhtaç olan ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak için erzak aldılar.	Amaç - Sonuç
6	Rüzgâr fazla olduğu için denize giremedik.	Neden - Sonuç
7	Hiçbir şey yemedim çünkü midem bulanıyordu.	Neden - Sonuç
8	Sonbahar geldi diye döküldü yapraklar.	Neden - Sonuç

5. Koşul (Şart) Cümleleri: Bir işin ya da durumun gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesi için bir şartın yerine getirilmesi gerektiğini bildiren cümlelere **koşul (şart) cümleleri** denir.

- Hava soğuk olmazsa denize girebiliriz.
Şart Sonuç

•

YILDIZLI BİLGİ

Koşul (Şart) cümlelerinde

• -sa / -se

gibi ifadeler vardır.

• şartıyla

NOTLARIM

PRATİK 55

Aşağıdaki cümlelerin hangileri şart (koşul) anlamı taşımaktadır? İşaretleyiniz.

- ☒ Sana bilgisayar alırım ama ödevlerini zamanında yaparsan.
- ☐ Kahvaltısını yapıp okula gitti.
- ☐ Dün eve geç geldiğinden ödevlerini yapamadı.
- ☒ Piknik yaparsak seni de çağırırız.
- ☒ Süt içersen kemiklerin gelişir.
- ☒ Çalışırsan başarisin.
- ☐ Elmayı armuttan daha çok sever.
- ☒ Alçak sesle konuşursan kimse rahatsız olmaz.

6. Karşılaştırma Cümleleri: Kişi ya da nesnelerin benzer ya da farklı yanlarının belirtildiği cümlelere karşılaştırma cümleleri denir.

- Bu bahçenin erikleri diğer bahçenin eriklerinden ekşidir.

•

7. Doğrudan ve Dolaylı Anlatım Cümleleri: Başkasına ait sözün olduğu gibi aktarılmasına doğrudan, değiştirilerek aktarılmasına ise dolaylı anlatım denir.

- Annem: "Çok kitap okuman lazım." dedi. Doğrudan Anlatım
- Annem çok kitap okumam gerektiğini söyledi. Dolaylı Anlatım

•

•

PRATİK 56

Aşağıdaki cümlelerden hangisi doğrudan, hangisi dolaylı anlatıma sahiptir? İşaretleyiniz.

	Doğrudan	Dolaylı
Mevlana: "Terbiye, aklın görünüşüdür." demiş.	✓	
Nisa Hanım köy hayatını sevdiğini dile getirdi.		✓
Dinlediğimiz müziğin sakinleştirici etkisi olduğunu söyledi Mehmet.		✓
"Yurtta sulh, cihanda sulh." demiş Atatürk.	✓	
Sevgi bütün gönüllerde olmalı, diyerek sözlerine başladı.	✓	
Yunus Emre: "Cümleler doğrudur sen doğru isen, doğruluk bulunmaz sen eğri isen." demiş.	✓	

PRATİK 57

Kutuların içine istenilen anlam özelliklerini taşıyan cümleler yazınız.

Öznel Cümleler	Nesnel Cümleler
1.	1.
2.	2.
3.	3.

Koşul (Şart) Cümleleri
1.
2.
3.

Neden - Sonuç Cümleleri	Amaç - Sonuç Cümleleri
1.	1.
2.	2.
3.	3.

3. BÖLÜM: CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

8. Olasılık (ihtimal) Cümleleri: Bir eylemin ya da olayın sonucunun kesin olmadığı cümlelere **olasılık (ihtimal) cümleleri** denir.

- Zil çaldı, babam gelmiş olmalı.

9. Varsayım Cümleleri: Bir durumun ya da olayın gerçekleşmediği hâlde gerçekleşmiş gibi düşünülmesine **varsayım cümleleri** denir.

- Bu sene sınavı kazandığını düşünelim.

TUZAK!

Varsayım cümleleri ihtimal cümlelerinden farklıdır. Varsayım cümlelerinde gerçekleşme ihtimali mümkün olamayacak ifadeler de bulunabilir. ihtimal cümlelerinde ise belirli durumlara dayalı tahmin vardır.

- Farz et ki okyanus kurudu.

10. Öneri (Teklif) Cümleleri: Bir sorunu çözmek üzere öne sürülen görüşe **öneri (teklif)**, bu anlamı taşıyan cümlelere ise öneri (teklif) cümleleri denir.

- Yazılarında sade ifadeler kullanırsan daha iyi olur.

Sen insansın! Derinde dur ama kıyıcı da kaybetme, kıyının pek de uzağına düşme. Çık mağarandan, kuytudan kaç, genişliğe gel, ferahlıkta dur, ufka bak.

Parçada aşağıdakilerden hangisi önerilmemiştir?

(A) Yardımsever olmak	B) Toplumla birlikte yaşamak
C) Karanlıktan çıkmak	D) Geleceği düşünmek

Çözüm:

Yazar burada yardımsever olmaktan söz etmemiştir. Doğru yanıt A'dır.

NOTLARIM

11. Ön Yargı (Peşin Hüküm) Cümleleri: Bir olay ya da kişi ile ilgili önceden edindiğimiz olumlu ya da olumsuz yargıları bildiren cümlelere **ön yargı cümleleri** denir.

- Bu kitap çok satar. (Olumlu)
- Kesinlikle bu yıl sınavı kazanamayacak. (Olumsuz)

•
•

12. Uyarı (İkaz) Cümleleri: Bir sorun ya da konuyla ilgili ikaz bildiren cümlelere **uyarı (ikaz) cümleleri** denir.

- Dişlerini fırçalamadan bir daha yatma.

•

13. Değerlendirme Cümleleri: Bir eserin, kişinin ya da olayın iyi ya da kötü yönlerini ortaya koyan cümlelere **değerlendirme cümleleri** denir. Değerlendirme cümlelerinde genellikle kişisel görüşler yer alır.

- Dinlediğim müzik parçası insana umut aşıyor.

•

14. Gözlem Cümleleri: Bir varlığın, durumun ya da olayın niteliklerini, gözleme dayalı anlatan cümlelere **gözlem cümleleri** denir.

- Çocuğun odası çok düzenliydi.

•

15. Kesinlik Bildiren Cümleler: Şüphe ya da olasılık bildirmeyen, anlamında kesinlik olan cümlelere **kesinlik bildiren cümleler** denir.

- Mustafa Kemal Atatürk 1938 yılında hayata gözlerini yummuştur.

•

16. Eleştiri (Tenkit) Cümleleri: Bir yapıtın, bir çalışmanın ya da bir insanın kusurlu ya da iyi yönlerini ortaya koyan cümlelere **eleştiri (tenkit) cümleleri** denir.

- Yazarın son romanı beğenilmedi. (Olumsuz Eleştiri)
- Romandaki betimlemeler çok başarılıydı. (Olumlu Eleştiri)

•
•

3. BÖLÜM: CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

17. Öz Eleştiri Cümleleri: Bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargılara **öz eleştiri cümleleri** denir.

- Çok konuşmasaydım onu kırmayacaktım.

18. Görüş Cümleleri: Bir olay, varlık ya da düşünce üzerinde varılan yargıyı belirten cümlelere **görüş cümleleri** denir.

- Kitap okuyan insanların dünyaya bakış açıları farklıdır.

19. Üslupla İlgili Cümleler: Sanatçının anlayış ve anlatıştaki özelliğini belirten cümlelere **üslupla ilgili cümleler** denir. Cümleye sorulan “**Nasıl anlatmış?**” sorusunun yanıtıdır.

- Eserlerinde yalın bir dil kullanır.

20. Örtülü Anlam Cümleleri: Bir cümlenin anlamından çıkarılacak diğer anlama **örtülü anlam** denir.

- Semih takımda en çok gol atan futbolculardan biridir. Bu cümleden “Semih’in takımında birden fazla gol atan futbolcu vardır.” ifadesi çıkarılabilir.

21. İçerikle İlgili Cümleler: Sözlü ya da yazılı anlatımda verilmek istenen düşünce ya da konuları belirten cümlelere **içerikle ilgili cümleler** denir. Cümleye sorulan “**Ne anlatmış?**” sorusunun yanıtıdır.

- Roman bir genç kızın hayatını ele almış.

NOTLARIM

CÜMLEDE DUYGULAR

Belirli durum ya da kişilerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenimlere (coşku, özlem, sevinç, merak, sitem, pişmanlık, küçümseme gibi)duygu..... denir.

Boşlukları verilen duygulara uygun cümlelerle tamamlayın.

- **Yakınma** : İstanbul'un trafik sorununu bir türlü halledemediler.
- **Küçümseme** : Şiirde anlatılmak isteneni anlayacak düzeyde değilsin.
- **Azımsama** : Ben bu maaşa bu işi yapmam.
- **Sitem** :
- **Sevinç** :
- **Korku** :
- **Şaşırma** :
- **Hayıflanma** :
- **Bıkkınlık** : Onun mızızlanmasına artık dayanamıyorum.

Öğrenci Yorumu

CÜMLE TAMAMLAMA

Cümlede boş bırakılan kısımların cümlenin anlam bütünlüğü dikkate alınarak tamamlanmasıdır.

Aşağıda verilen cümleleri uygun sözcükleri kullanarak tamamlayınız.

sevin

yaşam

değer

- İnsanlarısevin....., onlaradeğer..... verin.
- Hayatyaşam..... mücadelesidir.

CÜMLE OLUŞTURMA

Karışık olarak verilen sözcüklerden kurallı ve anlamlı cümleler oluşturmaktır.

Aşağıda verilen sözcüklerden kurallı ve anlamlı bir cümle oluşturunuz.

- 1 kaybedebilir 2 çoktan 3 savaşımayan 4 kaybetmiştir 5 savaşılan

- Savaşılan kaybedebilir, savaşımayan çoktan kaybetmiştir. (5, 1, 3, 2, 4)

3. BÖLÜM: CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

PRATİK 58

Aşağıdaki sözcüklerden kurallı ve anlamlı cümleler oluşturunuz.

- 1 en 2 ıskalarsın 3 çok 4 hedef
5 fazla 6 koyarsan 7 önemlisini

Cümle: 3. 5. 4. 6. 1. 7. 2 → Çok fazla hedef koyarsan en önemlisini ıskalarsın.

- 1 yatırımdır 2 öğrendiğim 3 şey
4 geleceğime 5 bir 6 her

Cümle: 2. 6. 3. 4. 5. 1 → Öğrendiğim her şey geleceğime bir yatırımdır.

- 1 toplamıdır 2 hayatımız 3 tercihlerin 4 yaptığımız

Cümle: 2. 4. 3. 1 → Hayatımız yaptığımız tercihlerin toplamıdır.

PRATİK 59

Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde karşılaştırma yapılmıştır? Karşılaştırma yapılan cümledeki kutunun içindeki harfleri sırasıyla yandaki kutulara yazarak anahtar sözcüğü bulunuz.

1 Ekim başında tatil için İzmit'e gittim. A

2 Mehmet, Hasan'dan daha uzundur. D

3 Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un en önemli eserlerinden biridir. E

4 Yemek yedikten sonra televizyon izledik. İ

5 Yazmak da okumak kadar insana huzur verir. R

6 Atatürk, zamanındaki birçok devlet adamına göre daha ileri görüşlüymüş. S

D

E

R

S

PRATİK 60

Aşağıdaki görsellerden yola çıkarak neden - sonuç ve koşul - sonuç cümleleri oluşturunuz.

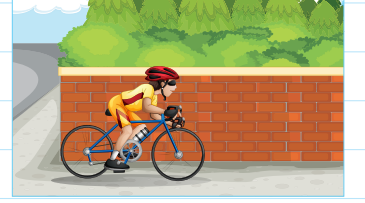

Cümle:

Cümle:

Cümle:

Cümle:

Cümle:

Cümle:

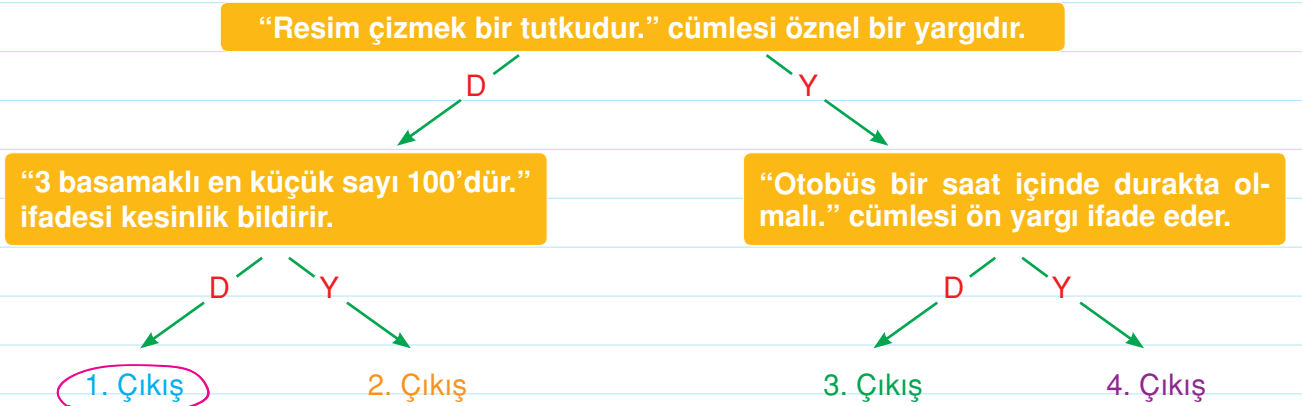
Cümle:

Cümle:

PRATİK 61

Aşağıdaki şemada verilen ifadeler doğru ise "D" yanlış ise "Y" okunu takip ederek doğru çıkışı bulunuz.

PRATİK 62

Aşağıdaki cümlelerden hangisi “gözlem” hangisi “görüş” ifade etmektedir? Uygun kutuları seçerek numaralarını yazınız.

- 1 Adamın tuttuğu balıklar hâlâ canlıydı.
- 2 Her insan yalan konuşmaktan kaçınmalıdır.
- 3 Kırmızı kazak ona çok yakışmış.
- 4 Telefonunu alarak hızlıca odadan çıktı.
- 5 Çocuklarımıza gelenek ve göreneklerimizi öğretmeliyiz.
- 6 Yatmadan önce dişlerimizi fırçalamalıyız.
- 7 Kuşlar ağacın dalına kondu.
- 8 Koltuklarının rengi pembe idi.

Görüş Kutusu

2, 5, 6

Gözlem Kutusu

1, 3, 4, 7, 8

PRATİK 63

Kutuların içine istenilen anlam özelliklerini taşıyan cümleler yazınız.

Eleştiri Cümlesi

1.
2.

Öz Eleştiri Cümlesi

1.
2.

Olasılık Cümlesi

1.
2.

Varsayım Cümlesi

1.
2.

Ön Yargı Cümlesi

1.
2.

Öneri Cümlesi

1.
2.

Uyarı Cümlesi

1.
2.

PRATİK 64

Aşağıdaki tabloda verilen cümlelerin taşıdığı duyguları işaretleyiniz.

	Bıkkınlık	Azımsama	Sevinç	Korku	Özlem	Endişe	Küçümseme	Pişmanlık
Kardeşim eve hâlâ gelmedi. Başına bir şey mi geldi yoksa?						✓		
Bu parayla bırak yemek yemeyi, simit bile alamazsın.		✓						
Yaşasın, tatile gidiyoruz.			✓					
Onunla yaşadığımız günleri arıyorum.					✓			
Eyvah, çocuğa araba çarpacak!				✓				
Aynı şeyleri yaşamaktan bıktım artık.	✓							
Bırak şiir yazmayı kalem bile tutamazsın sen.							✓	
Keşke bu sene sınava daha çok çalışsaydım.								✓

PRATİK 65

Aşağıdaki cümleleri verilen sözcüklerden uygun olanıyla tamamlayınız.

ahlak

engellemesine

dil

zafer

ümitsizliğe

- 1 Millî his iledil..... arasındaki bağ çok kuvvetlidir. (M. Kemal Atatürk)
- 2 Yapamayacağı şeylerin yapabilecekleriniengellemesine..... izin verme. (John Wooden)
- 3 Mağlubiye uğrayıncaümitsizliğe..... kapılma, her başarısızlıkta birzafer..... arzusu yatar. (Germain Martin)
- 4 Bir millet, zenginliğiyle değil;ahlak..... değeriyle ölçülür. (M. Kemal Atatürk)

PRATİK 66

Aşağıdaki cümlelerde olasılık (ihtimal) bildiren cümlelerin karşısına “O” kesinlik bildiren cümlelerin karşısına “K” yazınız.

Galiba bu işin altından da o çıkacak.	O
İstanbul Marmara Bölgesi’nde bulunur.	K
Ay, Dünya’nın uydusudur.	K
Bu hafta yeni konuya geçeceğimizi zannediyorum.	O
Şiirin satırlarının her birine dize denir.	K
Kitabı okumuş olabilir.	O

PRATİK 67

Verilen yargılardan doğru olanların başına “D” yanlış olanların başına “Y” yazınız.

Y	“Yazarın eseri herkesçe beğenilecek gibi.” cümlesi kesinlik bildirir.
D	“Hikâyeleri, şiirlerinden daha etkili.” cümlesinde öznel yargı vardır.
Y	“Huzurlu olmak, insan sağlığı için en iyi ilaçtır.” cümlesi, karşılaştırma cümlesi değildir.
Y	“Babamın içeri girmesiyle hepimiz sustuk.” cümlesi amaç - sonuç cümlesidir.
Y	“Aileni ara sıra ziyaret etmelisin.” cümlesi olasılık bildirir.
D	“İş, oluş, hareket bildiren sözcüklere fiil denir.” cümlesi tanım cümlesidir.
D	“Kitaplarını yavaşça masanın üzerinde bıraktı.” cümlesi gözlem bildirir.
D	“Seminerdeki konuşmacının üslubunu hiç beğenmedim.” cümlesi değerlendirme bildirir.

TEST 3

1. • Önceden düzenli olarak yüzmeye giderdim.
• Bugün erken kalkıp kitap okuyacaktım.
• Süre bitti, açık arttırma kapanmıştır.
• O bu saatlerde evden çıkmış olmalı.

Yukarıdaki cümlelerde aşağıdaki anlamlardan hangisi yoktur?

- ☒ A) Koşul (Şart)
B) Kesinlik
C) Terk edilmiş alışkanlık
D) Gerçekleşmemiş niyet

2.

1	Amaç - Sonuç Cümlesi	a	En iyi olabilmek için sürekli çalışıyor.
2	Neden - Sonuç Cümlesi	b	Karıncalar yuvalarına hızlı bir şekilde giriyorlardı.
3	Koşul (Şart) Cümlesi	c	Yaşlı amca parkta gazetesini okuyor.
4	Gözlem Cümlesi	d	Yağmur yağarsa otlar çabuk yeşerir.

Numaralandırılmış kavramlar harflerle belirtilen örnek cümlelerle eşleştirilmek istenmiştir.

Buna göre bu eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1 - a ☒ B) 2 - c C) 3 - d D) 4 - b

3. Aşağıdakilerin hangisinde azımsama anlamı vardır?

- A) Böyle tecrübesiz bir kadını işe alamayız.
B) Onun iyi çalışmadığını herkes biliyor.
☒ C) Bana verdiğin harçlık bu kadarcık mı?
D) Tatile bu yaz gidemeyecekmış.

4. 1. bir
2. biliyorum
3. o da
4. hiçbir şey
5. şey
6. bilmediğimdir

Numaralandırılmış sözcüklerle anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturulmak istense sıralama nasıl olur?

- A) 2 - 1 - 5 - 3 - 4 - 6
☒ B) 1 - 5 - 2 - 3 - 4 - 6
C) 1 - 5 - 4 - 2 - 3 - 6
D) 1 - 5 - 2 - 4 - 3 - 6

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma yapılmıştır?

- A) Spor yap ki sağlıklı kalasın.
B) Odayı temizleyince eski eşyalarını da attı.
☒ C) Bugün kendimi daha zinde hissediyorum.
D) Çekilişten cep telefonu çıkınca havalara uçtu.

6.

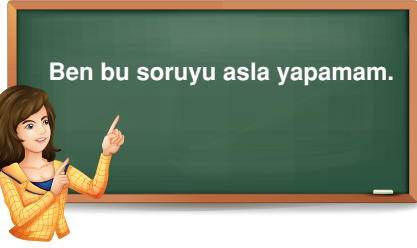
Bir yerde küçük insanların büyük gölgeleri oluşuyorsa o yerde

Yukarıdaki cümlelerin anlamlı olması için verilen boşluğa hangi ifadenin getirilmesi uygundur?

- A) güneş hiç doğmamış demektir.
B) güneş tam tepede demektir.
C) güneş insanlara kırılmış demektir.
☒ D) güneş batıyor demektir.

3. BÖLÜM: CÜMLE DÜZEYİNDE ANLAM VE KAVRAMLAR

7.

Yukarıdaki cümleyle ilgili aşağıda verilenlerden hangisi doğrudur?

- A) Olasılık (ihtimal) cümlesidir.
- B) Ön yargı (peşin hüküm) cümlesidir.
- C) Eleştiri cümlesidir.
- D) Görüş bildiren bir cümledir.

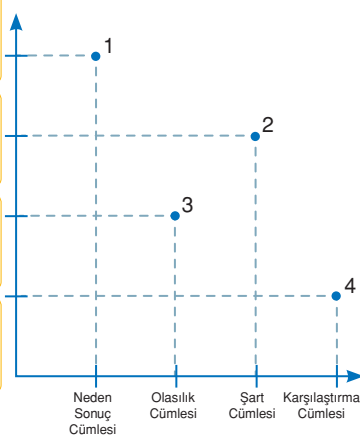
8.

Düğüne gitmek için hazırlandı.

Hava soğuksa dışarı çıkmayalım.

Güzel bir şiir yazmış olmalı.

Bugün hava güne göre daha serin.

Yukarıdaki grafikte verilen cümleler anlam özelliklerine göre eşleştirilmek istenmiştir.

Bu eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

9.

Yukardaki tabelada aşağıdakilerden hangisi vardır?

- A) Varsayım B) Uyarı
C) Öneri D) İhtimal

10.

Telefon hakkında konuşan çocuklardan hangisinin cümlesi tartışmaya açıktır?

- A) Mert B) Mete
C) Ceyda D) Şeyda

4. BÖLÜM

PARÇADA ANLAM

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- ➞ Paragrafın Anlam ve Yapı Yönü
- ➞ Paragrafın Dil ve Anlatım Yönü

PARÇADA ANLAM

Bir duygu ve düşünceyi, olay ya da durumu anlatmak için bir araya getirilen cümleler topluluğuna
.....paragraf..... denir.

YILDIZLI BİLGİ

Paragraf sorularını çözerken dikkat etmemiz gerekenler şunlardır:

1. Öncelikle soru kalıbı okunarak ne sorulduğu anlaşılmalı, sonra paragraf okunmaya başlanmalıdır. Aksi takdirde paragrafı ikinci kez okumak zorunda kalabilirsiniz. Bu da zaman kaybına sebep olur.
2. Soru kalıbını okurken "değiniilmemiştir, söylenemez" gibi olumsuzluk bildiren ifadeler yuvarlak içine alınmalı. Böylece dikkat hatası yapmamış olursunuz.
3. Paragrafı okurken kendi düşüncelerimizi, bilgilerimizi paragrafta katmamalıyız. Sorunun yanıtını sadece paragrafta verilenlere göre yanıtlamalıyız. Paragrafta anlatılanlara katılıp katılmamamızın hiçbir önemi yoktur. Önemli olan paragrafta yazılandır.
4. Paragrafı okurken sadece giriş kısmı veya sonuç kısmı okunmamalı. Paragrafın tamamı dikkatle okunmalıdır.
5. Paragraf okurken her cümlemin altı çizilmemeli. Bu dikkat dağınıklığına sebep olabilir. Önemli yerlerin ya da anahtar sözcüklerin altı çizilebilir.
6. Uzun paragraflar gözünüzü korkutmasın. Uzun paragraflarda yoğun bir anlatım olmadığı için yanıt daha açık ve belirgindir.

Parçada Anlamı iki ana başlık altında inceleyeceğiz:

- A. Paragrafın Anlam ve Yapı Yönü
- B. Paragrafın Dil ve Anlatım Yönü

NOTLARIM

PARAGRAFİN ANLAM YÖNÜ

1	Paragrafın Konusu
2	Paragrafın Ana Düşüncesi
3	Paragrafın Yardımcı Düşünceleri
4	Paragrafta Başlık
5	Paragrafta Anahtar Sözcük
6	Paragrafta Düşüncenin Yönünü Değiştiren İfadeler
7	Paragrafta Soru - Yanıt
8	Paragrafta Olay, Zaman, Yer (Mekân), Şahıs ve Varlık Kadrosu
9	Paragrafta Duygular
10	Paragrafta Duyular
11	Paragrafta Karakter
12	Tablo, Grafik ve Görsel Yorumlama

- 1. Paragrafın Konusu:** Paragrafta üzerinde durulan, hakkında söz söylenen düşünce, olay veya duruma **paragrafın konusu** denir.
- “..... **Paragrafta ne anlatılmıştır?**.....” veya “..... **Bu paragrafta neden söz edilmiştir?**.....” sorularının yanıtı konuyu verir.

Ülkemizde ve dünyada en çok bilinen kuşlardan birisi güvercinlerdir. Güvercinler evcilleştirilebilen kuşlardandır. Güvercinler bazı yetenekleri sayesinde insanoğlu tarafından uzun süreler kullanılmıştır. Nedir mi bu özellikleri güvercinlerin? Beyin yapısı nedeniyle yeryüzündeki manyetik alanların farklılıklarını ayırt edebilme yetenekleri ile en iyi yön bulan kuş türlerinden birisidir. Bu nedenlerle ki posta işlerinde uzun süreler insanlığa hizmet etmişlerdir. Güvercinlerin Dünya’da yaklaşık olarak 200 - 300 arasında türü bulunmaktadır. Ülkemizde ise sadece 7 - 8 türü yaşam alanı bulabilmektedir. Güvercinler genel olarak buğday gibi tane şeklindeki besinler ile beslenirler. Dişleri yoktur.

Bu parçanın konusu “..... **güvercinlerin özellikleri**”dir.

Öğretmenlerin, anne ve babaların çocuklara şiir okuma alışkanlığı kazandırabilmek için yayımlanmış bütün şiir kitaplarını sağlamaları güçtür. Bu ihtiyacı en kısa yoldan karşılayacak eserler ise özel olarak düzenlenmiş şiir antolojileridir. Antolojiler, birçok şiir örneğini bir arada sunduğu için çocukların farklı şiirlere tek kitap üzerinden ulaşmasına imkân sağlamaktadır. Böylece çocuklar beğendikleri bir şiirle ve şairle karşılaştıkları için şiire daha çabuk ısınırlar.

Bu metnin konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çocuklara şiir okuma alışkanlığı kazandırmanın faydaları
- B) Çocukların hayal dünyasını geliştirecek şiirlerin taşıdığı nitelikler
- C) Çocuklara şiir okuma alışkanlığı kazandırmada antolojilerin önemi
- D) Antolojilerin hazırlanmasında dikkat edilecek hususlar

Çözüm: Bu metinde çocuklara şiir okuma alışkanlığı kazandırmada antolojilerin öneminden söz edilmiştir. Yanıt C'dir.

2. Paragrafın Ana Düşüncesi: Yazarın paragrafı yazma amacına, okuyucuya vermek istediği mesaja ...
.....**paragrafın ana düşüncesi**..... denir. Ana düşünce genel ve kesin yargı bildirir.

YILDIZLI BİLGİ

Paragrafta,

- kısacası
- aslında
- bu yüzden
- özetle

gibi ifadeler varsa o cümle ana düşüncedir. "Asıl anlatılmak istenen nedir?" sorusunun yanıtı ana düşünceyi verir.

Savaşın en kanlı günlerinden biriydi. Asker, en iyi arkadaşının az ilerde kanlar içinde yere düştüğünü gördü. İnsanın başını bir saniye bile siperin üzerinde tutamayacağı ateş yağmuru altındaydılar. Tam siperden dışarı doğru bir hamle yapacağı sırada, başka bir arkadaşı onu omzundan tutarak tekrar içeri çekti,

— Delirdin mi sen? Gitmeye değer mi? Baksana delik deşik olmuş. Büyük bir ihtimalle ölmüştür. Artık onun için yapabileceğin bir şey yok. Boşuna kendi hayatını tehlikeye atma.

Fakat asker onu dinlemedi ve kendisini siperden dışarıya attı. Asker o korkunç ateş yağmuru altında arkadaşına ulaştı. Onu sırtına aldı ve koşa koşa geri döndü. Birlikte siperin içine yuvarlandılar. Fakat cesur asker yaralı arkadaşını kurtaramamıştı. Siperdeki diğer arkadaş: "Sana değmez demiştim." Asker de "Değdi." dedi. "Çünkü yanına ulaştığımda henüz sağdı. Onun son sözlerini duymak dünyalara bedeldi benim için." Ve hıçkırarak arkadaşının son sözlerini tekrarladı.

— Geleceğini biliyordum... Geleceğini biliyordum...

Bu parçanın ana düşüncesi ".....**karşılıklı güven çok önemli**....."dir.

Ben İstanbul şarkılarıyla büyüdüm. Dedem ud çalar, ninem şarkı söylerdi. “Üsküdar’a gider iken aldı da bir yağmur.” derdi mesela, ben o yağmurla ıslanırdım. “Gel ey denizin nazlı kızı!” derdi, denizden çıkıp geliveren nazlı bir kız olurdum.

Bu metinde yazarın asıl anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dedesi ve ninesinin sanata ilgi duyduğu
- B) Kendisini İstanbul şarkılarıyla bütünleştirdiği
- C) Kendisinin, İstanbul şarkılarını sürekli tekrarladığı
- D) Dedesi ve ninesinin, İstanbul şarkılarını çok sevdiği

Çözüm: Yazarın burada asıl anlatmak istediği kendisini İstanbul şarkılarıyla bütünleştirme-sidir. Yanıt B'dir.

3. Paragrafın Yardımcı Düşünceleri: Ana düşünceyi çeşitli yönlerden destekleyen, ana düşüncenin kolayca anlaşılmasını sağlayan cümlelerdir.

YILDIZLI BİLGİ

Paragrafın yardımcı düşünceleriyle ilgili sorular şunlardır:

- Paragraftan hangisine ulaşılabilir?
- Paragrafa göre hangisi söylenemez?
- Paragrafta hangisine değinilmemiştir?
- Paragraftan hangisi çıkarılamaz?
- Paragrafta aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı yoktur?

NOTLARIM

1879 Kasım'ında Edison bir gece yazı masasının başına oturmuş, sönük bir puroyu emerek ne yapacağını düşünüyordu. Dalgın dalgın ceketinin düğmelerinden birini çevirirken düğme koptu. Üstünden bir iplik parçası sarkıyordu. Birden yerinden fırladı, laboratuvara geçti ve teknisyenlerine iplik parçasını gösterdi. Bir yumak ip alıp ufak parçalar hâlinde bölmelerini ve kömürleştirip lambaya takmalarını söyledi. Asistanları sonuç ummamakla beraber hemen söylenileni yaptılar. Edison'un bu fikri, çalışmalarından vazgeçmeden

önce başvurulacak son çare gibi görünüyordu. Kömürleştirilen iplikler her seferinde kırılmasına rağmen bir tanesi kırılmadan lambaya takılabildi. Lambanın havası hemen boşaltıldı. Lambaya elektrik verildiğinde iplik kızdı ve tatlı sarı bir ışık meydana geldi. Edison ve arkadaşları ışığa büyülenmiş gibi bakıp acaba ne kadar sürecek diye kara kara düşünüyorlardı. Ampul saatlerce sönmedi. Süren çalışmalar sonunda elektrik santrali yapmak, 900 binada elektrik şebekesi kurmak, binlerce sayaç yerleştirmek, duylarıyla beraber 14000 ampul yapmak gerekti. 4 Eylül 1882'de meşhur mucidin bir işareti üzerine akım verildiği zaman, bütün mahallenin yüzlerce binasında binlerce elektrik ampulü yandı ve ampuller etrafa parlak, tatlı ışıklar saçmaya başladı.

Bu paragraftan çıkarılabilecek yardımcı düşünceler şunlardır:

1.
2.
3.

Öğrenci Yorumu

(I) Çocuk kitaplarının eğitici olması gerektiğini düşünenler, çocukların sevdiği kitapların büyük bir kısmını saçma sapanlıkla suçluyor. (II) Oysa öncelikli olan ne tür olursa olsun çocuğun bir kitabı isteyerek zevkle okuması, "O yazarın başka kitabı var mı?" diye merak etmesidir. (III) Ancak birisi çıkıp ona "Niye saçma sapan kitaplar okuyorsun?" diyerek onun kitap okuma sevgisini baltalıyor. (IV) Bu tür yanlış söylemler ancak "Çocuğu Kitap Okumaktan Soğutmanın On Yolu" isimli bir makalede yer alabilir.

Bu metinde numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede bazı kişilerin, eğitici olmayan çocuk kitaplarını gereksiz gördüğü dile getirilmiştir.
- B) II. cümlede asıl önemli olanın çocukların kitap okuması olduğu belirtilmiştir.
- C) III. cümlede çocuklara kitap okuma sevgisi kazandırma yollarının üzerinde durulmuştur.
- D) IV. cümlede yanlış yaklaşımların, çocukları kitap okumaktan uzaklaştıracağı anlatılmıştır.

Çözüm: III. cümlede çocukların kitap okuma sevgisinin baltalandığından söz edilmiştir. Bu yüzden kitap okuma sevgisi kazandırma yollarının üzerinde durulmuştur, diyemeyiz. Yanıt C'dir.

4. Paragrafta Başlık: Paragrafın konusunu ve ana fikrini en kısa şekilde belirten sözcük ya da sözcük gruplarıdır. Bir paragrafın başlığı ne olacaksa konusu da o olur.

İlk barınaklar önceki çağlarda yağıştan, soğuk havadan, yabani hayvanlardan korunma amacı güdülerek içinde bulunulan çevreye göre değişik şekillerde ortaya çıkmıştır. Buna karşın ilk çağlarda barınaklar insanların sadece kendilerini ve ailelerini doğanın yıpratıcı etkilerinden ve yabani hayvanlardan korumak için kullandıkları, sadece uyumak için içine girdikleri sığınaklardır. İlk çağlarda insanlar barınak olarak ağaç kovukları veya mağaraları kullanırlardı. Marangozluk ve inşaatçılık bilgilerinin ilerlemesi ile insanlar kendilerine doğadaki malzemeleri kullanarak ev inşa etmeye başladılar.

Evler, birey ya da ailenin sürekli olarak yaşadığı sosyal ünedir. İçinde bulunulan çağa göre bir yapının ev niteliklerini taşıması için sahip olması gereken bazı kriterler vardır. En az bir tuvalet, yatma ve mutfak ünitesinin bulunduğu yerler ev olarak adlandırılabilir.

Daha ilerleyen çağlarda, günümüzdeki yazlık evlerde olduğu gibi, insanlar yaz aylarında ağaç dalları ile kütükleri birleştirip aralarını balçıkla kapatarak kendilerine yazlık evler inşa etmişlerdir. Yağışların evleri yıkması ile de tekrar mağaralarına dönmüşlerdir.

Bu metnin başlığı “.....**İlk Barınaklar**.....”dır.

5. Paragrafın Anahtar Sözcüğü: Paragrafın konusunu en açık şekilde ifade eden sözcüklerdir. Paragraf bu sözcükler etrafında şekillenir ve anlam kazanır.

Kar tanelerinin her birinin eşsiz olduğu söylenir. Gökten yere düşen her kar tanesinin birbirinden farklı olduğu iddia edilir. Bunun deneysel olarak ispatlanması çok zor olsa da, kar kristalleri içerisindeki yüksek rastlantısal çeşitlilik nedeniyle kısmen doğru olması muhtemeldir. Bunun sebebi, bir kar tanesinin oluşumuna etki eden parametrelerin yüksek sayısıdır. Teorik olarak birebir aynı iki kar tanesinin oluşması elbette mümkündür; en nihayetinde kar taneleri bilinçli bir şekilde oluşan, kendi şekillerine karar verebilen yapılar değildirler. Ancak çok fazla değişkenden, çok karmaşık bir şekilde etkilendikleri için genellikle birebir aynı kar tanelerine rastlayamayız.

Bu paragrafın anahtar sözcükleri “.....**kar taneleri**.....”dır.

6. Paragrafta Düşüncenin Yönünü Değiştiren İfadeler: “Ancak, fakat, ama, oysa, ...” gibi sözcükler bir cümlelerin ya da bir paragrafın yönünü anlamca değiştirir.

Kendi düşüncelerimizle meşgul olduktan sonra elimize bir kitap almak her zaman bizi bir parça rahatlatır. Fakat okurken zihnimiz aslında başka birisinin düşüncelerinin oyun alanından başka bir şey değildir ve sonunda onlar bizden ayrılır. Dolayısıyla çok fazla - yani neredeyse bütün gün - okuyan ve arada düşünmeksizin eğlence yahut meşgale ile kendisini oyalayan kimse, yavaş yavaş kendi kendine düşünme yeteneğini kaybeder.

Bu paragrafta geçen “.....fakat.....” sözcüğü düşüncenin yönünü değiştirmiştir.

(I) Ülkemizde kuşkusuz iyi denemecilerimiz yetişti. (II) Türkçenin bütün tatlarını veren doyumsuz denemeler yazıldı. (III) Buna karşılık öyle zamanlar oldu ki herhangi bir türe dâhil edilemeyen melez yazılar, deneme diye okurun önüne sürüldü. (IV) Kimileri denemenin, içi boş yani fikirsiz ve süslü yazılar olduğunu zannetti. (V) Bu yüzden deneme kitapları, çoğu zaman edebiyat eseri sayılmadı.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin hangisinden itibaren düşüncenin yönü değişmiştir?

- A) II B) III C) IV D) V

Çözüm: III. cümleden itibaren denemelere karşı olan olumsuz fikirlerden söz edilmeye başlanmıştır. Bu yüzden doğru yanıt B seçeneğidir.

NOTLARIM

7. Paragrafta Soru: Paragrafın hangi sorunun yanıtı olduğu sorulur. Parçada verilen bilgiler soru hakkında bize ipucu verecektir. Bu tip soruları çözerken parçanın ilk cümlesine dikkat etmek gerekir.

Futbola henüz 8 yaşındayken doğup büyüdüğü Bayrampaşa'nın Altıntepsi Mahallesi'ndeki amatör bir takım olan Altıntepsi Makelspor'da başladı. 1997'den 2000'e kadar futbol yaşamını Altıntepsi Makelspor'da sürdürdü. 2000 yılında 12 yaşındayken Galatasaray'a transfer oldu. 2000'den 2005 yılına kadar Galatasaray altyapısında futbol oynadı. Galatasaray forması ile ilk resmî maçına, 22 Ocak 2005 tarihinde Bursaspor ile oynanan Türkiye Kupası maçında çıktı. Profesyonel olduktan sonra da bir süre Galatasaray altyapısında forma giyen Turan, 2005 - 2006 sezonunun ikinci yarısında Vestel Manisaspor'a kiralandı. Bu takımdaki ilk resmî maçına Ankaragücü ile deplasmanda oynanan maçta çıktı ve 2 - 0 kazanılan karşılaşmada, hem kulüp kariyerindeki hem de Süper Lig'deki ilk golünü attı.

Bu paragraf “**Arda Turan futbol hayatına nasıl başlamıştır?**” sorusuna verilmiş bir yanıttır.

Aşağıdaki metinlerden hangisi “Siz öykülerinizi nasıl oluşturunuz?” sorusuna yanıt olarak söylenmiştir?

- A) Bir defa öykü yazmanın öykü anlatma yeteneğiyle birlikte doğduğunu ancak yazmanın başka bir tekniği olduğunu da düşünüyorum. Bence bu durum göz ardı edilemez.
- B) Yaşamım boyunca her zaman öykü düşündüğümü söyleyebilirim. Onu düşünerek biçimlendirmeye ve olgunlaştırmaya çalışırım. Bu, biraz zaman alır; hazır olduğunu düşündüğümde yazarım öykümü.
- C) Öykünün bendeki karşılığını şöyle açıklayabilirim: Öykü türü insanı artılarıyla, eksileriyle en yoğun olduğu zamanlarda yakalayıp yine yoğun bir anlatımla dar hacimde sunabilen bir türdür.
- D) Bu soruyla karşılaştığımda her defasında ben de kendimde yeni bir şeyler keşfediyorum galiba. Geriye dönüp baktığımda şunu söyleyebilirim: Ben öykü yazmaya sadece öykü yazmak için başlamışım.

Çözüm: Yazar, B seçeneğinde öykülerini nasıl oluşturduğuna cevap vermiştir. Doğru yanıt B'dir.

NOTLARIM

8. Paragrafta Olay, Zaman, Yer (Mekân), Şahıs ve Varlık Kadrosu: Yer, zaman, şahıs öğeleri kullanılarak belirli bir kural çerçevesinde oluşturulan metinlere olay yazıları denir. Öykü, roman, fabl gibi türler olay yazılarıdır.

Şehir faresi, arkadaşı tarla faresini her zaman tarlaya giderek ziyaret edermiş. Ona konuk olup her gün beraberce yemeklerini yerlirmiş. Bir gün şehir faresi, arkadaşı tarla faresini yaşadığı şehre davet etmiş. Şehir faresi o kadar çok ısrar etmiş ki sonunda şehir hayatını pek sevmeyen yoksul tarla faresi: “Davete icabet etmek gerekir, gidip şu arkadaşımın evini ziyaret edeyim bari.” diyerek yola koyulmuş. Tarla faresi yolculuğunu tamamlayıp da şehir faresinin yaşadığı eve ulaşınca gözlerine inanamamış. “Aman tanrım bu ne büyük bir zenginlik böyle!” diyerek hayretini gizlememiş. İçeri girince daha bir etkilenmiş gördüklerinden, hele o ziyafet sofrasını görünce dili tutulmuş. Bir tek kuş sütü eksikmiş sofrada. Güzel yemekler çeşit çeşit peynirler ve akla gelebilecek her yiyecek onları bekliyormuş.

Şehir faresi bu aziz misafirini baş köşeye oturtmuş. Tam yemeğe başlayacaklarmış ki bir gürültüdür kopmuş. Az sonra bu büyük evin, büyük kedisi girmiş içeri. Şehir faresi hemen kaçıp saklanmış. Bunu gören tarla faresi de saklanmış. Salına salına ortalığı kolaçan eden kedi bir süre sonra gitmiş. Masaya oturmuşlar tekrar bir gürültü kopmuş. Bu defa eve gelen evin hanımı imiş. Neyse ki hemen saklanan farecikleri görmemiş ama farecikler çok korkmuş. Şehir faresi: “Tehlike geçti şimdi yemeğimizi yiyebiliriz.” diyerek arkadaşı tarla faresini sofraya davet etmiş ama tarla faresi sofraya oturmadan kapının yolunu tutmuş. “Bu kadar korku yeter.” demiş. “Benim evim zengin değil ama korkusuzca ve özgürce yaşıyorum orada. Her an korku içinde zengin yaşamaktan kendi evimde özgür yaşamayı tercih ederim.”

Böylece tarla faresi geldiği gibi yaşadığı yoksul topraklara geri dönmüş, mutlu mesut yaşamaya devam etmiş. Bir daha da kente hiç inmemiş.

Bu paragrafın olay, zaman, yer ve şahıs kadrosu şöyledir:

Olay:

Zaman:

Yer:

Şahıs Kadrosu:

NOTLARIM

9. Paragrafta Duygular: Paragrafta veya bir şiirde yazarın iç dünyasına ait pişmanlık, küçümseme, özlem, beğenme, sevinç gibi izlenimlere yer verilmesidir.

CAHİT KÜLEBİ (1917 -1997)

Şimdi tarlalarda güneş vardır,
Karlar donmuştur otların uçlarında,
Artık akşamları dinlenemem
Başım avuçlarında.

İçi korku dolu kış gecesi
Hiç yatağın yok mu sıcak!
Dağları dolduran kır çiçeği
Hangi rüzgârlar seni koklayacak!

Saçlarımı kesip rüzgâra atacağım!
Ta ki haber götürsün bir gün sana!
İçimde bir şeytan var, diyor ki:
Aklına ne gelirse yapsana.

Ben bu şiiri yazdım atlı talimde
Bulunduğum şehir İstanbul'du,
Ağır ağır kar yağıyordu,
Atımın yelesi bulut renginde.

Şiire hâkim olan duygu “.....**özlem**.....”dir.

10. Paragrafta Duyular: Parçada yazar “görme, işitme, dokunma, tatma, koklama” duyularından yararlanabilir.

Bu hafta sonu ailecek pikniğe gittik. Çam ağaçlarının mis gibi kokusu eşliğinde çaylarımızı içtik. Kuş cıvıltıları ortama ayrı bir güzellik katıyordu. Hafif rüzgâr esiyordu ağaçların arasından. Kardeşimle hiç bu kadar eğlenmemiştik. Babam bizi buraya tekrar getirmek için söz verdi. Çok mutluyduk.

Bu paragrafta “.....**koklama, dokunma, görme, işitme**.....” duyularına yer verilmiştir.

NOTLARIM

4. BÖLÜM: PARÇADA ANLAM

11. Paragrafta Karakter: Karakter; bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran davranış biçimidir. Yazar, paragrafta birtakım karakterlere değinebilir (uysal, neşeli, kızgın, sakın, kavgacı gibi).

Atatürk'ün üstün kişiliği, sayısız özelliklerinden ileri gelir. Bu özellikler ise doğuştan getirdiği niteliklerdir. Bu nitelikler, zamanın akışı içinde ve olaylar zincirinde beslenerek gelişmiştir. Üstün zekâ ve dehasını, güçlü bir çalışma ile birleştirmiş; aklın kılavuzluğunda pişirmiştir. İlmin ışığında, tecrübenin enginliğinde yoğurmuş; güçlü bir düşünce sistemi ve şaşmaz bir mantıkla geliştirmiştir. Bunları devamlı ve sistemli bir biçimde mükemmelleştirerek bir özellikler manzumesi hâline getirmiştir. Bu sebeple de Atatürk, üstün özelliklerin abideleştiği, eşsiz ve müstesna bir kişiliğe ulaşmıştır. Nitekim, İsmet İnönü: "Atatürk'ün askerlik vasıfları hakikaten yüksektir. Ama siyasi vasıflarının da büyük olduğu görülür. Bu ikisi birleşince, Atatürk'ün kişiliği müstesna bir seviyeye çıkmış olur." der.

Atatürk, hemen her konuda, her zaman doğruları bulurdu. Derin kültürü ve engin görüşü ile gerçekleri kesinlikle yakalardı. Aslında gerçekçilik, onun başta gelen niteliklerindendi.

Bu paragrafta Atatürk'ün ".....gerçekçilik....." özelliğine değinilmiştir.

12. Tablo, Grafik ve Görsel Yorumlama

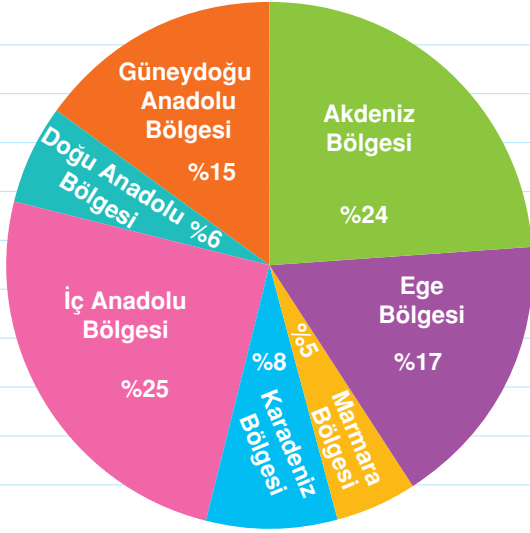
a. Tablo ve Grafik Yorumlama: Tablo ve grafikler verilen sayısal değerlerin daha iyi algılanabilmesi, daha çabuk kavranabilmesi için yapılır.

İLLER	OCAK (°C)	MART (°C)	HAZİRAN (°C)	EYLÜL (°C)
İzmir	9	12	26	24
İstanbul	6	7	20	19
Samsun	7	8	20	20
Karabük	3	8	21	20
Erzurum	-9	-2	15	15
Gaziantep	3	8	24	22

Yukarıdaki tabloda bazı illerin belirli aylara göre ortalama sıcaklık değerleri verilmiştir. Bu tablodan şu sonuçlara ulaşılabilir:

1.
2.
3.

Öğrenci Yorumu

Yandaki tabloda bazı illerin belirli aylara göre ortalama sıcaklık değerleri verilmiştir. Bu tablodan şu sonuçlara ulaşılabilir:

1.
2.
3.

Öğrenci Yorumu

Türkiye'deki bölgelere göre nohut üretimi oranları

Bazı yörelerde yeni evlenen çiftte, bindallı kilimi hediye edilir. Kilimin içindeki dörtgen ve altıgenlerden oluşan kümelerin dörtgen motifleri, yeni evlenen genç kız ve erkeğin anne babalarını; altıgen motifleri ise bu çiftin çocuklarını, torunlarını ve onlardan gelecek nesilleri simgeler. Kilimin ortasındaki bağlantı motifleri ise iki ailenin birleştiğini gösterir. Böylece yeni evlenen çiftin "bin dal" ile hayata kök salacağı vurgulanır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bindallı kilimidir?

Çözüm: Metinde anlatılan bindallı kilimi üzerinde dörtgen ve altıgenden oluşan kümelerin dörtgen motifleri vardır. Ayrıca kilimin ortasında bağlantı motifleri bulunur. Bu özelliklere sahip kilim ise C seçeneğinde verilmiştir. Doğru yanıt C'dir.

4. BÖLÜM: PARÇADA ANLAM

b. Görsel Yorumlama: Görsel yorumlarken (resim, fotoğraf, karikatür gibi) verilen görselde ne görü-
lüyorsa onlar ifade edilmeli, kendi duygu ve düşüncelerimiz görselle katılmamalıdır.

Yandaki görselden aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir:

1.
2.
3.

Öğrenci Yorumu

Yandaki görselden aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir:

1.
2.
3.

Öğrenci Yorumu

İnternet (Genel Ağ) ve bilgisayar bağımlılığına karşı anne ve babaların yapması gerekenler:

1. Çocuğun tüm uğraşısı sadece bilgisayar ve Genel Ağ olmamalıdır. Anne ve baba, çocuğuna küçük yaşlardan itibaren boş zamanını iyi değerlendirmeyi öğretmelidir.
2. Sanal ortamın, doğal ortamın sınırlarını geçmemesine dikkat edilmelidir. Çocuklar, arkadaşlarıyla özellikle yüz yüze görüşmeye yönlendirilmeli; onlara bu konuda yeni imkânlar sağlanmalıdır.
3. Sanal kütüphaneler kullanılırken gerçek kütüphaneler rafa kaldırılmamalı ve kitap okuma alışkanlığı kaybedilmemelidir.
4. Anne ve babalar bilgisayar oyunlarını, çocukların evde yaramazlık yapmaması, kendilerini rahatsız etmemesi ve onların oyalanması için gerekli bir araç olarak görmemelidir.

İnternet (Genel Ağ) ve bilgisayar bağımlılığına dikkat çekmek için oluşturulmuş yukarıdaki görsel, broşürdeki kaç numaralı maddeyle daha çok ilgilidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Çözüm: Yukarıdaki görselde sanal ortamın, doğal ortamın sınırlarını ihlal ettiğine dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla yukarıda verilen görsel "2" numaralı cümleyle ilgilidir.

PARAGRAFİN YAPI YÖNÜ

Paragrafın yapı yönünü beş bölümde inceleyeceğiz. Bunlar:

1	Paragrafın Bölümleri
2	Paragraf Oluşturma
3	Paragraf Tamamlama
4	Paragrafın Akışını Bozan Cümle
5	Paragrafı İkiye Bölme

1. Paragrafın Bölümleri: Paragraf giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.

Giriş Bölümü: Konunun ne olduğunun verildiği, genellikle tek bir cümleden oluşan bölümdür.

- Bilgi dağarcığımızın gelişmesini istiyorsak kitap okumalıyız.

-
-

TUZAK!

Giriş cümlelerinde kendinden önce bir şeylerin anlatıldığını ifade eden "sanki, örneğin, fakat, açıkçası, hâlbuki" gibi sözcükler bulunmaz.

- Ama seni bir türlü anlayamadı.
- Oysaki en güzel düşler bizimdi.
- Açıkçası olayın buraya geleceğini tahmin ediyordum.

Gelişme Bölümü: Giriş cümlesinden sonra gelen ve onu açıklayan bölümdür. Burada girişte belirtilen konu ayrıntılı bir biçimde ele alınır. Genellikle paragrafın en uzun bölümüdür.

NOTLARIM

Sonuç Bölümü: Paragrafta anlatılan olay, düşünce ya da duyguların bir sonuca bağlandığı bölümdür. Sonuç bölümünde “sonuç olarak, özetle, bundan dolayı gibi” ifadeler yer alır.

YILDIZLI BİLGİ

Genellikle ana düşünce sonuç bölümünde verilir.

△, ○, □ sembollerinin içindeki parçalar bir yazının giriş, gelişme ve sonuç bölümleridir.

Edir-
ne
demek
Selimiye
demek olmuş
bir kere.
Selimiye Camisi,
çok uzaktan bile
bütün varlığıyla
görünüyor.

Selimiye'nin bu
özellği, Edirne'nin
en yüksek noktasında
yer almasından
kaynaklanır. Bu yüzden
şehrin içinde
kaybolması
imkânsızdır.

Edirne'yi hiç görmemiştim.
Kaç kez niyetlenmiş,
gidememiştim. Bu sınır
şehrimizi ve ona
mührünü vuran Selimiye'yi
hep merak ederdim.
Nihayet yolum oraya
düştü.

Bu parçalar aşağıdakilerin hangisinde “giriş, gelişme, sonuç” biçiminde sıralanmıştır?

A) △, ○, □

B) △, □, ○

C) □, △, ○

D) □, ○, △

Çözüm: Bir paragraf yapı yönünden “giriş - gelişme - sonuç” bölümlerinden oluşur. Yukarıdaki parçalara yazılan cümleler de paragrafın anlam ve yapı bütünlüğüne uygun olarak sıralanmak istense sıralama “□, △, ○” şeklinde olmalıdır. Doğru yanıt C seçeneğidir.

NOTLARIM

A

Okayev'in filmlerinden sadece birini, "Kar Leoparının Soyu"nu seyredebildim. Sinema Televizyon Merkezinin o güzel salonunda, bir avuç sinema meraklısıyla birlikte yaşadığımız o görsel şöleni keşke anlatabilsem. Okayev, büyüklüğünü filmin her karesinde hissettiyordu.

B

Filmin etkisinden biraz olsun sıyrılma-ya başladığımda Okayev'in "Cemile"nin yazarı Cengiz Aytmatov kadar neden bilinmediğini düşündüm. Ünlü bir edebiyatçı, "Cemile" için "Dünyanın en güzel aşk hikâyesi." demeseydi yine de tanır mıydık Aytmatov'u? O zaman Okayev'den ve onun "Kar Leoparının Soyu" filminden neden hâlâ habersiziz?

C

Halit Refiğ Bey, beni bir film gösterimine davet ediyordu. Heyecanlıydı. Adı pek duyulmamış olsa da bence, rahatlıkla Tarhovsky ve Akira Kurosawa gibi yönetmenlerle kıyaslanabilecek bir seviye gösteren Kırgız yönetmen Tölömüş Okayev'i, bütün dostlarına anlatmak niyetindeydi.

Metinde "giriş, gelişme ve sonuç" sırası aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) B, C, A

B) B, A, C

C) C, A, B

D) C, B, A

Çözüm: Metnin bir anlam bütünlüğü içinde olması için bölümlerin giriş, gelişme ve sonuç biçiminde sıralanması gerekir. Yazar yukarıdaki C paragrafında Tölömüş Okayev'in bir filmine davet edilmesini, A paragrafında Okayev'in filmlerinden birini seyrettiğini ve B paragrafında bu film hakkındaki düşüncelerini anlatmıştır. Bu yüzden C bölümü giriş, A bölümü gelişme, B bölümü de metnin sonuç kısmını oluşturmaktadır. Metnin giriş, gelişme ve sonuç sırası "C, A, B" şeklinde olmalıdır. Doğru yanıt C seçeneğidir.

2. Paragraf Oluşturma: Paragrafı oluşturan cümleleri belirli bir düzene ve sıraya uygun olarak vermeliyiz.

Bunu yaparken anlam bütünlüğüne dikkat etmemiz gerekir.

1. Harflerle sayıları birbirine dönüştüren bir kod üretildiğinde kurumsal olarak herhangi bir kişinin veya kurumun adını, bir sözü, cümleyi hatta bir kitabı pi içinde bulabilirsiniz.
2. Yani doğum gününüzü, telefon numaralarınızı ya da rastgele yazacağınız herhangi bir sayı pi'nin bir yerlerinde vardır.
3. Daha da ileri gidelim.
4. Pi sayısı yeterince uzunlukta yazıldığında, her rakam dizisini pi içerisinde bulabilirsiniz.

Bu cümleler anlamlı ve düzenli bir paragraf oluşturmak için şu şekilde sıralanmalıdır:

4. 2. 3. 1.

- I. Başkarakterin çocuk olduğu bu filmlerden aklımda kalan tipik sahne piknik yapan bir ailenin resmedildiği sahnedir.
- II. Çünkü biz biliriz ki köpekler filmlerde de gerçek hayatta da bizim dostumuzdur.
- III. Ben çocukken her pazar sabahı televizyonda film saati olurdu.
- IV. O resmin olmazsa olmazı, çocuğun yanından bir dakika bile ayrılmayan sevimli bir köpekti.

Numaralanmış cümlelerle mantık akışına göre anlamlı bir metin oluşturulduğunda sıralama aşağıdakilerden hangisi olur?

A) III - I - IV - II	B) III - II - I - IV
C) III - II - IV - I	D) III - IV - I - II

Çözüm: Cümleler mantık akışına göre sıralanmak istendiğinde olayların oluş sırasına dikkat edilmelidir. Doğru yanıt A seçeneği olur.

3. Paragraf Tamamlama: Paragrafta boş bırakılan yerler tamamlanırken paragrafın anlam bütünlüğüne uygun cümleler seçilmelidir.

Küçük yaştaki çocuklar, öğretilmesi veya desteklenmesi gerekmeyen, kendini ifade edebilme yeteneğine sahiptirler. Yapılan araştırmalara göre, çocukların kendilerini ifade etmeleri kısıtlandığı takdirde, bağımsız düşünme yetenekleri etkilenir. Kendilerini ifade etmelerine izin verilen çocuklar...

Bu paragraf şu şekilde tamamlanmalıdır:

...yaşları ilerledikçe büyük önem kazanacak asıl becerilerini geliştireceklerdir.

Bir otomobil kazası düşünelim. Kazayı kaldırımada yürüyen dört kişi, bir polis, tesadüfen oradan geçen bir kameraman ve kazanın olduğu yerin üstünde uçan bir helikopter pilotu görmüş olsun. Böyle bir olayı yedi ayrı bakış açısıyla aktarmak mümkündür. Kazayı gören bu kişilerin anlattıkları birbirinden farklı olacaktır.

Bu metnin sonuna düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Burada olduğu gibi hikâyeci de olayları daha canlı anlatmayı bilmelidir.
- B) Hikâyeci ise tüm bunların dışındadır, o sadece ele alacağı konuya odaklanır.
- C) Hikâyede de durum böyledir, aynı konuyu her hikâyeci kendi gözünden anlatır.
- D) Hikâyeci de kendi kafasında bir dünya çizer; bu dünyada istediği kahramana can verir, istediğini öldürür.

Çözüm: Metinde verilen örnekten hareket edildiğinde doğru yanıt C seçeneği olur.

4. Paragrafı İkiye Bölme: Paragraf ikiye bölünürken bir konudan farklı bir konuya geçen cümleden itibaren bölünmelidir.

(I) Piramitlerin firavunun mumyası ile onun değerli hazinelerini ve dönemin eşsiz sanat eserlerini saklamak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. (II) Fakat bugüne kadar hiçbirisinin içerisinde herhangi bir mumyaya veya hazineye rastlanmamıştır. (III) Dünyanın ilk inşa edilen piramidi Sakkara'da olup yapımı M.Ö 2620 yılında tamamlanmıştır. (IV) İlk örnekleri basamaklı yapıda olan piramitlerin birçoğu tamamlanamamış veya yapım aşamasında yıkılmıştır. (VI) Bunun ilk örneği M.Ö 2570 yılında yapımına başlanan Meidum piramidi olup, sekizinci basamak yapılmak istenirken yıkılmıştır.

Bu paragraftakiIII..... numaralı cümleden itibaren farklı bir konudan söz edildiği için paragraf bu cümleden itibaren ikiye ayrılabilir.

5. Paragrafın Akışını Bozan Cümle: Bazen paragrafta bir konu anlatılırken farklı bir düşünce veya konunun farklı bir yönü, bir cümle hâlinde araya girer. İşte bu cümle paragrafın akışını bozan cümledir.

(I) Sanat ve müzik, travma sonrası tedavi için kullanılan kendini ifade edebilme yöntemlerine sadece iki örnektir. (II) Bunlar özellikle, duyguların sözcüklerle ifade edilemediği durumlar için alternatif yöntemlerdir. (III) Sanat ülkemizde oldukça gelişmiş, kendini göstermiştir. (IV) Bu nedenle var gücüyle davula tokmakla vuran veya bir canavar resmi çizen çocuğun, içinde biriken korkular ve sıkıntılardan kurtulmak için içgüdüsel olarak bu eylemleri yaptığını görmek hiç de zor değildir.

Bu paragraftakiIII..... numaralı cümle paragrafın akışını bozan cümledir.

NOTLARIM

PRATİK 68

Aşağıdaki metinlerin konularını belirtilen yerlere yazınız.

Kitap; düşüncüyü besleyen, geliştiren ve çabuklaştıran ana kaynaklardan biridir. Bilgi dağarcığımızı ve sözcük hazinemizi zenginleştirir. Anlama gücümüzü ve konuşma yeteneğimizi kuvvetlendirir. Genel kültürümüzü artırır. Etkin ve etkili bir insan olma yollarını açar. Meslek hayatımızdaki başarı düzeyimizi yükseltir. Dünyaya bakış açımızı değiştirir. Sosyal ilişkilerimizin kalitesini artırır. Okul hayatındaki başarıları pekiştirir. Hayal gücümüzü geliştirir.

Konu : Kitap okumanın faydaları

Koala, Avustralya'ya özgü otçul ve ağaçta yaşayan keseli hayvan türüdür. Kalın ve kuyruksuz gövdesi, yuvarlak ve tüylü kulakları, büyük ve kaşık şeklinde burnu ile kolayca tanınır. Koalanın vücut uzunluğu 60 ile 85 cm ve ağırlığı da 4 ile 15 kg arasında değişir. Kürkü, gümüşü gri ile çikolata rengi arasında farklı renklere sahiptir. Koalalar genel olarak okaliptüs ağaçlarından oluşan alanlarda yaşar ve gıdalarının büyük bölümünü bu cins ağaçların yaprakları oluşturur. Koalalar genellikle hareketsiz bir yaşam sürer ve günde 20 saat kadar uyurlar.

Konu : Koalanın özellikleri

Çocuğun özelliklerini göz önünde bulundurarak oyuncığa ya da oyuncakla oynanabilecek oyunlara dikkat edilmesi gereklidir. “Çocuk bu oyuncakla neler yapabilir? Oyuncanın özellikleri çocuğun istek ve ihtiyaçlarını karşılıyor mu?” gibi sorular üzerine düşünülmelidir. Bir oyuncak seçerken reklamlar ya da oyuncakların o dönemdeki popülerliği değil çocuğun gelişimsel düzeyi ve ilgileri rehber olmalıdır. Çocuğun hangi oyuncakla oynadığı hayal gücünün hangi yönde gelişeceğini belirler. Oyuncak ve oyunlar çocuğun fiziksel, bilişsel, duyuşsal, konuşma ve dil becerilerini kendisinin de sizin de keşfetmenizi sağlar. Çocuklar için keşfetmenin de bunu yaparken de eğlenmenin her zaman birinci sırada olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan kimi zaman gündelik eşyalar bile güvenli olduğu sürece onun oyuncaklığı olabilir.

Konu : Çocuklarda oyuncak seçiminin önemi

PRATİK 69

Aşağıdaki metinlerin ana düşüncelerini belirtilen yerlere yazınız.

Bir adam ve oğlu ormanda yürüyüş yapıyorlarmış. Birden çocuğun ayağı takılıp düşüyor ve canı yanıp “Ahhh!” diye bağıyor. İleride bir dağın tepesinden “Ahhh!” diye bir ses duyuyor ve şaşırıyor. Merak ediyor ve “Sen kimsin?” diye bağıyor. Aldığı cevap “Sen kimsin?” oluyor. Aldığı yanıt kızıp: “Sen bir korkaksın!” diye tekrar bağıyor. Dağdan gelen ses “Sen bir korkaksın!” diye yanıt veriyor. Çocuk babasına dönüp:

— Baba ne oluyor böyle? diye soruyor.

— Oğlum! Dinle ve öğren.

Babası dağa dönüp, “Sana hayranım!” diye bağıyor. Gelen yanıt “Sana hayranım!” oluyor. Babası tekrar bağıyor: “Sen muhteşemsin!” Gelen yanıt: “Sen muhteşemsin!”

Çocuk çok şaşırıyor ama hâlen ne olduğunu anlayamıyor. Babası açıklamasını yapıyor:

— İnsanlar buna yankı derler. Aslında bu yaşamdır. Yaşam daima sana senin verdiklerini geri verir. Yaşam, yaptığımız davranışların aynasıdır.

Ana Düşünce : Yaşam yaptığımız davranışların aynasıdır, biz ne verirsek karşılığında onu alırız.....

Ulu bir kavak ağacının yanında bir kabak filizi boy göstermiş. Bahar ilerledikçe bitki kavak ağacına sarılarak yükselmeye başlamış. Yağmurların ve güneşin etkisiyle müthiş bir hızla büyümüş ve neredeyse kavak ağacı ile aynı boya gelmiş. Bir gün dayanamayıp sormuş kavağa:

— Sen kaç ayda bu hâle geldin?

— On yılda.

— Ben neredeyse iki ayda seninle aynı boya geldim bak!

— Doğru, demiş kavak.

Günler günleri kovalamış ve sonbaharın ilk rüzgârları başladığında kabak üşümüye sonra yapraklarını düşürmeye, soğuklar arttıkça da aşağıya doğru inmeye başlamış. Sormuş endişeyle kavağa:

— Neler oluyor bana ağaç?

— Ölüyorsun, demiş kavak.

— Niçin?

— Benim on yılda geldiğim yere, iki ayda gelmeye çalıştığın için.

Ana Düşünce : Emek harcamadan geline nokta başarı sayılmaz

PRATİK 70

Aşağıdaki metinlerden çıkarılabilecek yardımcı düşünceleri bulup uygun yerlere yazınız.

Kuruluşu MÖ 6000 yılına dayanan Efes Antik Kenti farklı dönemlerde Roma, Yunan ve Türklere ait bir antik kent olmuştur. İçerisinde Artemis Tapınağı, Meryem Ana Evi ve Ashab-ı Kehf gibi yapıtları bulunduran bu olağanüstü eser İzmir'in Selçuk ilçesinde yer almakta ve Türkiye'nin en önemli turistik yerleri arasında bulunmaktadır. Efes, Helenistik ve Roma dönemlerinde en parlak zamanlarını yaşamıştır. Doğu ile Batı arasında bir kapı vazifesi gören Efes aynı zamanda önemli bir liman kenti idi. Bu özelliği Efes'in o dönemde önemli bir ticari ve politik merkez olmasını sağlamıştır.

Yardımcı Düşünce : Artemis Tapınağı, Meryem Ana Evi ve Ashab-ı Kehf Efes'te bulunmaktadır. Efes Türkiye'nin en önemli turistik yerlerinden biridir. Efes, Doğu ile Batı arasında bir kapı vazifesi görmüştür.

25 Şubat 1907'de Eğridere'de dünyaya gelen Sabahattin Ali, asker kökenli bir ailenin çocuğudur. Cumhuriyet Dönemi edebiyatının önde gelen öykü ve roman yazarlarından biri olan Sabahattin Ali; köy, kasaba ve kent gerçeklerini ilk defa toplumcu gerçekçi ve gözlemci bir anlayışla eserlerinde yansıtmıştır. Ona göre edebiyatın amacı insanlarda daha iyiye daha güzele yükselmek arzusu uyandırmak olmalıdır. Roman ve hikâyelerinin teması köy, kasaba, kent insanların gündelik yaşamıyla yakından ilgilidir. O, romanlarındaki insanların bireysel yaşamlarının ardındaki toplumsal sorunlarla ilgilenmektedir. Okuyucuyu bu sorunlar üzerinde düşünmeye yöneltir. "Kuyucaklı Yusuf" bir Anadolu kasabasının gelişen ve değişen ekonomik, toplumsal değerlerle biçimlenen yeni yaşamının ruhsal yapısını sergiler. "İçimizdeki Şeytan" İkinci Dünya Savaşı öncesinde üniversite, kültür ve sanat çevrelerindeki farklı siyasal toplumsal eğilimleri eleştirir. "Kürk Mantolu Madonna" çevresiyle uyum sağlayamayan, verdiği sözü tutamayan bir aydının suçluluk ve utanç duygusunu yansıtır.

Yardımcı Düşünce : Sabahattin Ali asker kökenli bir ailenin çocuğudur. Sabahattin Ali'ye göre edebiyatın amacı insanlarda daha iyiye daha güzele yükselme arzusu uyandırmaktır. Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna adlı eserleri vardır.

PRATİK 71

Aşağıdaki metinlerin anahtar sözcüklerini belirtilen yerlere yazınız.

Leonardo Da Vinci, 15 Nisan 1452'de İtalya'da dünyaya gelmiştir ve bu dönem Avrupa'da Rönesans dönemine denk gelmektedir. Bu nedenle de Leonardo Da Vinci Avrupa'ya damgasını vurmuş en önemli kişilerden birisidir. Rönesans döneminde ünlü bir mimar, mühendis, matematikçi, anatomist, müzisyen, heykeltıraş ve ressamdır. En bilinen yapıtları ise "Mona Lisa" ve "Son Akşam Yemeği"dir. Çocukluk döneminden beri Rönesans dönemine adını altın harflerle yazdıran Leonardo Da Vinci'nin eserleri günümüzde de hâlen ilgi görmektedir. "Mona Lisa" eseri insanlık tarihinin en iyi resimlerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Sanatçının bu esere 1503 senesinde başladığı bilinmektedir ve bu resmi tamamladıktan sonra eseri asla yanından ayırmamıştır.

Anahtar Sözcükler : **Leonardo Da Vinci, Rönesans, Mona Lisa**

Havai fişeğe hakeret gücünü veren, havada patlamasını sağlayan esas madde baruttur. Hemen hemen havai fişeklerin her çeşidinde iki ayrı barut bulunur. Bunun birincisi fişegin havaya çıkmasını, ikincisi de havada patlamasını sağlar. Barutun patlama gücü reçine, kâfur gibi maddelerle azaltılır. Ses çıkarmak için atılan fişeklerin barutu da bir silindire

sıkıştırılır. Havada patlayan havai fişeklerin türlü renkler meydana getirmesi türlü maden tuzlarıyla sağlanır. Çünkü maden tuzları yanarken çeşitli renkler verir. Mesela sodyum koyu sarı, kalsiyum açık kırmızı, baryum yeşil renklere yanar. Havai fişeklere konan maddelerin özel bileşimi, bunların havada patlayınca çeşitli şekillerde görünmesini sağlar. Tarihçiler barutun icadına yol açan şeyin havai fişek üzerindeki çalışmalar olduğunu sanıyorlar. Gerçek olan bir şey varsa o da havai fişegin ateşli silahlardan daha önce icat edildiğidir. Havai fişekler İtalya'da 1540'ta yapılmaya başlanmıştır. 1600 yıllarında İngiltere ve Fransa'da geniş ölçüde kullanılmıştır.

Şenliklerde, bayram gecelerinde türlü renkte ışıklarla gecenin karanlığını yırtan havai fişekler küçük büyük herkesin sevdiği bir eğlencedir. Ancak bunların kullanıldığı çok daha önemli yerler de vardır. Mesela savaş uçakları hedeflerini aydınlatmak istedikleri zaman, bu maksat için özel olarak yapılmış havai fişek kullanırlar. Gemiler arasında yahut gemiyle kara arasında bir haberleşme aracı olarak da kullanılır.

Anahtar Sözcükler : **Havai fişek, barut**

PRATİK 72

Aşağıdaki metinlerin anahtar sözcükleri ve konuları nelerdir? Yazınız.

Moda, moda, moda... Nedir bu moda dediğimiz? Erkekler de kadınlar da -Ki günümüzde kadınların vazgeçilmezlerindendir.- moda ile ilgilenir. Her ne kadar kadınlara göre erkekler daha az ilgileniyor gibi görünse de aslında erkekler de moda ile ilgilidir. Ama günümüzde moda deyince aklımıza ilk gelen kadın olur. Çünkü etrafımızdaki tüm giysi mağazaları neredeyse sadece kadınlara çalışıyor gibidir. Bugün hangi çarşıya giderseniz gidin hangi mağazaya girerseniz girin kadınlar için üretilen ürünlerin erkeklerinkinden daha fazla olduğunu görebilirsiniz.

Tahmin ediyoruz ki birçok insan moda sözcüğünü kullanırken içten içe bu sözcüğün anlamca kullanıldığından farklı kullanımları olduğunu düşünmüştür. Evet! Moda bilinen anlamıyla sadece “dönemin popüler giyim tercihleri” anlamına gelmez. Moda sözcüğü için aslında “değişiklik gereksinimi veya süslenme özentisiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik” veya “belirli bir süre etkin olan toplumsal beğeni bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük” diyebiliriz.

Anahtar Sözcükler : Moda, kadın, erkek

Konusu : Modanın anlamı ve kadınların modaya daha çok ilgi duyması

Her işe daha rahat zaman ayırmanızı ve yapmak istediğiniz şeyleri daha huzurlu yapmanızı sağlar planlı çalışmak. Hangi dersi çalışacağınıza karar vermekten dolayı zaman kaybetmenizi, bir dersi bırakıp diğerine geçmenizi önler. Her derse yeterince zaman ayırmanın verdiği bir güven sağlar. Günü gününe çalışma nedeniyle sınav öncesi çalışma süresini kısaltır, sınav paniğini önler ve çalışma verimini yükseltir. Öğrenilecek konunun kısa bir zamana sıkıştırılması yerine uzun zamana yayılarak daha kalıcı ve etkili olmasını sağlar.

Konusu : Planlı çalışmanın yararları

Anahtar Sözcükler : Planlı çalışmak, ders

NOTLARIM

PRATİK 73

Numaralandırılmış bölümlerden hangilerinin paragrafın giriş, hangilerinin gelişme ve hangilerinin sonuç bölümünü oluşturduklarını belirtilen yere yazınız.

(I) Çizgi film izleyen çocukların beyni tek bir noktaya odaklanır ve pasif hâldedirler. (II) Bu durum öğrenim sürelerini geciktirir, çocukların gelişiminde sorunlar olmasına sebep olur. (III) Bu yüzden çok fazla çizgi film izlenirse beyni hızlı düşünmeye ve hızlı hareket etmeye alışır. (IV) Bu şekilde çok fazla televizyon izleyen çocuklar dikkatlerini toplayamaz, analiz yeteneği oluşmaz ve öğrenmekte güçlük çeker. (V) Gerçeklik algısı yeterince gelişmeyen çocuklar çizgi filmlerde gördüklerini gerçek hayatla bağdaştırabilir. (VI) Örneğin şiddet içerikli çizgi filmlerde birbirine şiddet uygulayan canlılar gören çocuk bunun normal olduğunu ve doğuracağı sonuçları ayırt edemeyebilir ya da uçabileceğini, farklı şeyler yapsa da bir şey olmayacağını düşünerek kendisine zarar verebilir.

Giriş Bölümü	Gelişme Bölümü	Sonuç Bölümü
I, II	III, IV	V, VI

(I) Teknoloji insan hayatını kolaylaştırması için geliştirilse de hesaba katılmayan şeyler yüzünden zararlı olabiliyor. (II) Bir otomobili düşünelim. Otomobil ulaşımı kolaylaştırıyor ancak yetersiz oluşu nedeniyle insan ölümlerine neden oluyor. Örneğin cep telefonlarını örnek verebiliriz. Uzak mesafelerle görüşmeler yapmamızı sağlıyor fakat sağlık için uzun vadede birçok zararı olabiliyor. Yine aynı şekilde İnternet'i düşünebiliriz. İnternet bütün bilgiye tek bir tık ile ulaşabildiğimiz bir teknoloji fakat internet yüzünden bilgisayar başından kalkmayan toplumlar ortaya çıkmaya başladı.

(III) Bu verdiğim örnekler günlük hayatta hepimizin karşılaşılabileceği şeylerdi. Ancak bir de bunun büyük yıkımlara neden olanları var. (IV) Örneğin nükleer enerji santralleri, atom bombaları, kitle imha silahları, biyolojik silahlar... Zamanla birlikte ortaya çıkarılan bu teknolojiler çok kısa sürelerde yüzbinlerce insanın ölümüne neden olabiliyor. Tabi bu teknolojilerin insanlığın faydası için kullanılması da söz konusu.

(V) Peki sonuç olarak teknoloji faydalı mı, zararlı mı? Genel olarak da kişisel olarak da değerlendirdiğimiz vakit, teknolojinin nasıl kullanıldığı ile alakalı olduğu kanısına varıyorum. (VI) Teknolojiyi olumlu kullandığımızda faydasını görüyoruz, olumsuz kullandığımızda ise zararını görüyoruz.

Giriş Bölümü	Gelişme Bölümü	Sonuç Bölümü
I	II, III, IV	V, VI

PRATİK 74

Aşağıda karışık olarak verilen cümlelerden bir paragraf oluşturup cümlelerin sırasını verilen boşluğa yazınız.

I Bu yolculuklarda, 3 ile 5 metre yüksekliğe kadar çıkan çağlayanları sıçrayarak aşarlar.

II Somon balığı; som balığı olarak da bilinen, uzun mesafeli göçleri ile meşhur bir balık türüdür.

III Somon balıkları, yumurtlamak amacıyla ilkbahar mevsiminde nehirlerin içlerine doğru giderler.

IV Tatlı su ve denizlerde yaşayan somon balıkları, göçmen hayvanlardır.

II, IV, III, I

I Yüzlerce sözcüğü öğrenip sorulara mantıklı yanıt verebilirler.

II Kuyruk kısmı ise kırmızı renktedir.

III Birçok uzman tarafından en zeki papağan türü olarak nitelendirilir.

IV Afrika gri papağanının tüylerinin büyük bir kısmı gri renktedir.

V Yaklaşık olarak 30 - 35 cm boya ulaşabilirler. Hem konuşma hem de taklit özellikleri üst seviyededir.

IV, II, V, III, I

NOTLARIM

PRATİK 75

Aşağıda verilen şiirleri okuyunuz. Sorularını yanıtlayınız.

Baharın İlk Sabahları

Tüyden hafif olurum böyle sabahlar
Karşı damda bir güneş parçası,
İçimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.

Sanırım ki günler hep güzel gidecek;
Her sabah böyle bahar;
Ne iş güç gelir aklıma, ne yoksulluğum.
Derim ki: "Sıkıntılar duradursun!"
Şairliğimle yetinir,
Avunurum.

Orhan Veli Kanık

1 Şiirden ne anladınız? Yazınız.

Öğrenci Yorumu

2 Şair hangi duygulardan esinlenmiştir?

Yaşama sevinci, neşe

Birliğe Ulaş

Beri gel, daha beri, daha beri.
Bu yol vuruculuk nereye dek böyle?
Bu hır gür, bu savaş nereye dek?
Sen bensin işte, ben benim işte

Zengin yoksulu hor görür, ne diye?
Sağ soluna yan bakar, ne diye?
İkisi de senin elin, ikisi de,
Peki, kutlu ne, kutsuz ne?

Ne diye bu direnme böyle, ne diye?
Ne diye aydınlıktan kaçır aydınlık, ne diye?
Topumuz bir tek olgun kişiyiz, bir tek,
Ne diye böyle şaşı olmuşuz, ne diye?

Topumuz bir tek inciye, bir tek.
Başımız da tek, aklımız da tek.
Ne diye iki görür olup kalmışız
İki büklüm gök kubbenin altında, ne diye?

Mevlana

1 Şiirden ne anladınız? Yazınız.

Öğrenci Yorumu

2 Şiirde asıl anlatılmak istenen nedir?

Eşitlik, birlik ve beraberlik

PRATİK 76

Paragraflardan aşağıdakilerin hangileri çıkarılabilir? İşaretleyiniz.

İstop, açık alanda grup hâlinde oynanan bir top oyunu. Oyuncular-
dan ebe seçilen biri topu yukarı doğru fırlatarak öteki oyunculardan
birinin adını söyler. Adı söylenen yetişip topu yakalayabilirse, tekrar
fırlatarak bir başka oyuncunun adını söyler. Yakalayamaz düşürürse
topun peşinden koşar ve topu ele geçirdiğinde “istop” diye bağırır.

Öteki oyuncular “istop” sözünü duyduklarında oldukları yerde durmak zorundadırlar. Elinde top olan
oyuncu, duranlardan birine topu atarak onu vurmaya çalışır. Duran oyuncular vurulmamak için yerinde
sıçrayabilir, eğilebilir ama yerini değiştiremezler. Bu oyuncular isterse topu tutmayı da deneyebilir. Topu
tutabilirse bu kez de ona top atan oyuncuyu vurmaya çalışır. Ebenin vurduğu kişi, vuramazsa kendisi
bir kötü puan alır. Önceden belirlenen sayıya ulaşanlar oyundan çıkar, en sona kalan oyunu kazanır.

- ☒ İstop, açık alanda grup hâlinde oynanan bir oyundur.
- ☐ Sadece beş kişi ile oynanabilir.
- ☒ Elinde top olan oyuncu duranlardan birine top atarak onu vurmaya çalışır.
- ☒ İstop oyunu top ile oynanır.

Yağmurun oluşmasında iki işlem gerçekleşiyor: yoğunlaşma ve buharlaşma. Güneş ışığının etkisi ile
her gün yüz binlerce metreküp su buharlaşarak atmosfere doğru yükseliyor. Ve yükseldikçe soğuma-
ya başlıyor. Öyle bir an geliyor ki su buharı ısının çok düşük olduğu bir bölgeye geliyor. Soğuk hava
katmanına rastlayan buhar tanecikleri havadaki toz parçacıklarına tutunarak su damlaları hâline dönü-
şüyor. Bunlar birleşerek bulutları oluşturuyor. Bu su damlacıklarının yeryüzüne düşmesi yani yağmur
oluşturması için belirli bir büyüklüğe ulaşması gerekiyor. Bu da yüz binlerce su damlacığının birleşmesi
anlamına geliyor. Su damlacıkları yeterli büyüklüğe ulaşınca yer çekiminin etkisiyle yere düşmeye baş-
lıyor. Bütün bu anlattığımız işlemler ise ortalama sekiz gün sürüyor.

- ☒ Yağmurun oluşumu yaklaşık sekiz gün sürüyor.
- ☐ Yağmur ile kar oluşumu aynı işlem sonucu oluşur.
- ☐ Karın yağmura göre oluşumu daha kolaydır.
- ☒ Yağmurun oluşmasında yoğunlaşma ve buharlaşma meydana gelir.

PRATİK 77

Aşağıdaki verilen parçalar hangi soruya yanıt olarak yazılmıştır? Yazınız.

Çin'in kuzeybatısı boyunca alabildiğine uzanan ve dünyanın en büyük savunma duvarları olarak tarihe geçen bir yapılanma. Uzaydan bakıldığında uzun ve ince bir nehir gibi görünen duvarlar...

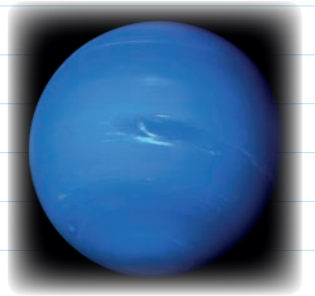
Po Hay Denizi körfezinden başlar. Kalıntıları burada yer almaktadır ve en son Gobi Çölü'nün güneyinden batıya yönelerek devam eder. Bu yapılanmanın temelleri ilk olarak MÖ 7. yy.da Vhu Krallığı tarafından

Henan eyaletinde atılmıştır ancak ilk set çok da uzun değildir. Daha sonraki dönemlerde Hun, Tunguz ve Moğolların saldırıları artmaya başlamış ve bu uygarlıkları fazlasıyla rahatsız etmiştir. Dönemin imparatoru Quin Shin Huang, MÖ 3. yy.da bu alanı boydan boya kapatma düşüncesiyle aşılmaz duvarlar inşa ettirmeye başladı. Tek bir imparator tarafından geliştirildiği ya da inşa ettirildiği söylenemez. Sürekli eklemelerle bu aşılmaz duvarlar sürekli yükseldi ve uzadı. Son olarak Ming Hanedanı seddi onarmış ve savunma amaçlı kullanmıştır. Seddin tamamı günümüzde hâli hazırda bulunmamaktadır fakat yıkıntılarıyla birlikte 10.000 km uzunluğa ulaştığı bilinmektedir. Duvarların yüksekliği 7 - 10 metre arasında değişir.

Çin Seddi nedir? Kim tarafından, hangi amaçla oluşturulmuştur?

Neptün, Güneş Sistemi'nin sekizinci ve Güneş'e en uzak gezegendir. Adını Roma deniz tanrısı Neptunus'ten alan gezegen, çapına göre en büyük dördüncü, kütlesine göre ise en büyük üçüncü gezegendir. Dünya'nın 17 katı kütlesiyle ikizi sayılabilecek Uranüs'ten çok az büyük ve daha yoğundur. Güneş'e olan uzaklığı ortalama 30 astronomik birimdir.

23 Eylül 1846'da keşfedilen Neptün, deneysel gözlemlerden önce matematiksel tahminlerle bulunan ilk ve tek gezegendir. Alexis Bouvard, Uranüs'ün yörüngesindeki beklenmeyen değişikliklere, bilinmeyen bir gezegenin kütle çekimsel etkisinin sebep olduğunu öngördü. Daha sonra Neptün, Johann Gottfried Galle tarafından Urbain Le Verrier'in tahmin ettiği pozisyonun çok yakınında bir bölgede gözlemlendi. Kısa bir süre sonra da en büyük uydusu Triton keşfedildi. Kalan 12 uydusu ise ancak 20. yy.da keşfedilebildi. Neptün şimdiye kadar sadece Voyager 2 tarafından ziyaret edildi.

Neptün gezegeninin özellikleri nelerdir?

PRATİK 78

Aşağıda verilen metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini bulup işaretleyiniz.

Pamuk, çok eski tarihlerden beri dünyada önemi büyük olan bir bitkidir. Türkiye ekonomisinde de özel bir yeri vardır. Bu nedenle bu önemli endüstri bitkisinin tarımsal işlemlerinin her aşamasının özenle yapılması gerekir.

Pamuk üretiminde ilk adım, ekim öncesi toprak hazırlığıdır. Bunun için yeşil gübre bitkileri pamuk ekiminden 2 - 3 hafta önce toprağa karıştırılır ve tarla sulanır. Yapılan analizler sonucunda fosfor, potasyum eksikliği görülmüşse gübre atılır. Sonbahar derin sürümünden sonra, kışın gelişen yabancı otları yok etmek amacıyla toprak kazayağı, goble disk veya kültivatör ile işlenerek pamuk ekimine uygun hâle getirilir.

İlkbahar döneminde tırmıklarla tohum yatağı hazırlanır. Ekim için en uygun sıcaklık 12 - 15 °C'dir. Pamuk ekimi mibzerle yapılır. 60 - 70 cm sıra ara mesafesinde tohumlar ekilir. Fide çıkışından sonra toprağın havalanması için bitki boyu 8 - 10 cm olduğunda ara sürüm yapılır. 20 gün geçtikten sonra seyreltme ve çapalama işlemi yapılır. Pamuk tarımında organik gübreler kullanılır. Fosforlu ve azotlu gübreler atılır.

Pamuk sulamasında ilk habitusun oluşması için ilk sulama çok önemlidir. Çiçeklenme döneminde %5 koza oluşumu oluncaya dek sulama yapılır. Sulama 14 - 16 gün arayla 2 - 10 kez arasında gerçekleştirilir. Pamuk üretiminde uzun tava sulama yöntemi kullanılır. Bitkinin çiçeklenme döneminde karık sulama yöntemiyle yapılır.

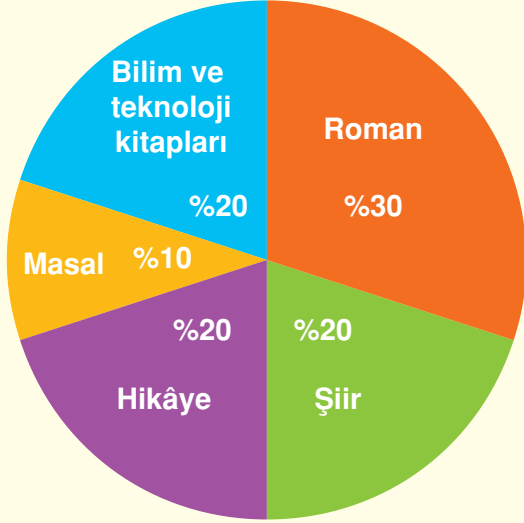
Pamuk hasadına kozaların en az %50 ila %60'ı açtığında başlanır. Endüstride kullanılacağından toplama işleminin, liflerin tam olarak kuruduğu ve kozaların tam olarak olgunlaştığı zaman yapılması önemlidir. Hasat zamanı da bölgesel iklim koşullarına bağlı olarak farklılık gösterir. Ege Bölgesi'nde hasat zamanı eylül - kasım, Çukurova Bölgesi'nde de ağustos - kasım aylarında gerçekleşir. Ülkemizde pamuk hasadı genellikle elle yapılırsa da makine ile de gerçekleşir.

NOTLARIM

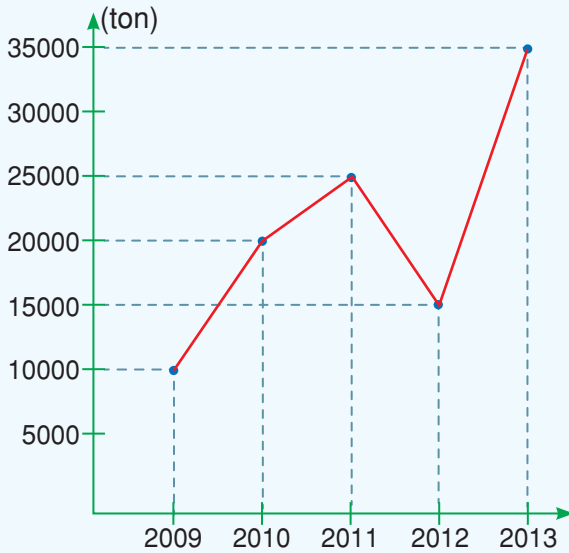
PRATİK 79

Aşağıda verilen grafikleri inceleyiniz. Doğru olan bilgilere “D”, yanlış olanlara “Y” yazınız.

Grafik: Kitap Türleri

- (Y) Kitaplıkta sayısı en fazla olan kitap, şiir kitabıdır.
- (D) Kitaplıkta sayısı en az olan kitap, masal kitabıdır.
- (D) Hikâye, şiir, bilim ve teknoloji kitaplarının sayıları birbirine eşittir.

Grafik: Yıllara göre üretilen pirinç miktarı

- (D) En fazla pirinç 2013 yılında üretilmiştir.
- (Y) 2009 yılında pirinç üretiminden zarar edilmiştir.
- (Y) Pirinç üretimi her yıl artmıştır.

GÜNLER	SATIŞ ADEDİ
Pazartesi	20
Salı	30
Çarşamba	10
Perşembe	5
Cuma	7
Cumartesi	22
Pazar	35

Tablo: 1 haftada satılan televizyon sayısı

- (D) Satılan toplam televizyon sayısı 129'dur.
- (D) En az televizyon perşembe günü satılmıştır.
- (Y) Satılan televizyonların hepsi aynı markadır.

PRATİK 80

Aşağıdaki görsellerden çıkarılacak sonuçları noktalı yerlere yazınız.

Öğrenci Yorumu

PARAGRAFİN DİL VE ANLATIM YÖNÜ

A. Anlatım Teknikleri (Biçimleri)

Bir olayı, bir düşünceyi anlatırken kullanılan yöntemle anlatım tekniği denir. 4 grupta incelenir.

1	2	3	4
B	Ö	T	A
E	Y	A	Ç
T	K	R	I
İ	Ü	T	K
M	L	I	L
L	E	Ş	A
E	M	M	M
M	E	A	A
E			

NOTLARIM

4. BÖLÜM: PARÇADA ANLAM

1. Betimleme: Varlıkların okuyucunun gözünde, zihninde canlanacak şekilde resim çizer gibi anlatılmasıdır. Betimleme de esas olan gözlemdir.

“Bulunduğumuz yer denizden bin beş yüz metre kadar yüksekte idi. Akcedil; ay iskelesinin önünde duran kayıklar, ağaçların arasındaki seyrek binalar iğne topuzu kadar ufaktı. Karşıda Burhaniye'nin arkasında yatan Madra Dağları şekilsiz bir yığından ibaretti. Güneşin altında göz kamaştırıcı pırıltılarla yanan deniz, ta uzaklarda açıklı koyulu gölgelere bürünen Midilli Adası'na kadar uzanıyor, bunun sağ yanından geçerek, ufukta sisler içinde gökle birleşiyordu. Kaz Dağı'nı körfeze kadar yaklaşan eteklerini sayılamayacak kadar çok, her biri başka renk ve biçimde, irili ufaklı dağlar ve tepeler çeviriyordu. Arkamızda Sarıkız, bu dağların en yüksek tepesi, ağaçsız başını beyaz bulutlara uzatıyordu.”

Sabahattin Ali

Yukarıdaki paragrafta yazar anlatım tekniklerinden “.....betimlemeye.....” başvurmuştur.

2. Öyküleme (Hikâye Etme): Tasarlanmış veya yaşanmış bir olay anlatılır.

YILDIZLI BİLGİ

Öyküleme tekniğiyle yazılan bir paragraf okuyucunun zihninde bir film şeridi gibi canlanır.

DİKKAT

Öyküleme ile betimleme anlatımı yönüyle birbirine benzer. Bu nedenle bu iki teknik birbirine karıştırılabilir. Öyküleme ile betimleme arasındaki fark şudur:

- ✓ Öykülemede olaylar, kişi veya kişilerin başından belli bir yerde ve belli bir zamanda geçer.
- ✓ Betimleme de ise zaman akış içinde değildir ve herhangi bir olay ya da kişi yoktur.

NOTLARIM

FİNCAN TAKIMI

Yırtık pırtık paltolar giymiş iki çocuk kapımı çaldılar: “Eski gazeteniz var mı bayan?” Çok işim vardı. Önce hayır demek istedim ama ayaklarına gözüm ilişince sustum. İkisinin de ayaklarında eski sandaletler vardı ve ayakları su içindeydi. “İçeri girin de, size kakao yapayım.” dedim. Hiç konuşmuyorlardı. Islak ayakkabıları halıda iz bırakmıştı. Kakaonun yanında reçel, ekmek de hazırladım onlara, belki dışarıdaki soğuğu unutturabilir, azıcık da olsa ısıtabilirdim minikleri. Onlar şöminenin önünde karınlarını doyururken ben de mutfığa döndüm ve yarıda bıraktığım işlerimi yapmaya koyuldum. Fakat oturma odasındaki sessizlik dikkatimi çekti bir an ve başımı uzattım içeriye. Küçük kız elindeki boş fincana bakıyordu... Erkek çocuğu bana döndü “Bayan, siz zengin misiniz?” diye sordu. Zengin mi? “Yo hayır!” diye yanıtlarken çocuğu, gözlerim bir an ayağımdaki eski terliklere kaydı. Kız elindeki fincanı tabağına dikkatle yerleştirdi ve “Sizin fincanlarınız, fincan tabaklarınız takım.” dedi. Sesindeki açlık karın açlığına benzemiyordu. Sonra gazetelerini alıp çıktılar dışarıdaki soğuğa. Teşekkür bile etmemişlerdi ama buna gerek yoktu. Teşekkür etmekten daha öte bir şey yapmışlardı. Düz mavi fincanlarım ve fincan tabaklarım takımdı. Pişirdiğim patateslerin tadına baktım. Sıcacık patatesler, başımızı sokacak bir evimiz vardı, bir eşim vardı ve eşimin de bir işi... Bunlar da fincanlarım ve fincan tabaklarım gibi bir uyum içindeydi. Sandalyeleri şöminenin önünden kaldırıp yerlerine yerleştirdim. Çocukların sandaletlerinin çamur izleri, halının üzerindeydi hâlâ. Silmedim ayak izlerini. Silmeyeceğim de. Olur da unutuveririm ne denli zengin olduğumu...

Yukarıdaki paragraf anlatım tekniklerinden “.....öyküleme.....” ile yazılmıştır.

3. Açıklama (Açıklayıcı Anlatım): Herhangi bir konu hakkında bilgi vermek amacıyla başvuru anlatım tekniğidir.

Deneme sözcüğünü yeni bir edebiyat türüne ilk defa ad olarak koyan Montaigne olmuştur. Montaigne’in türlü konular üzerindeki düşünceleri gözden geçirilirse bu düşünceleri hiçbir plana uymadan hiçbir şeyi kanıtlamaya çalışmadan, sırf düşünmekten zevk aldığı ve bu zevki bize tattırmak istediği için yazdığı anlaşılır. Onun denemelerinin konusu bütün hayattır, hayat tecrübeleridir. Bu tecrübeler insan ruhu üzerine eğilen, gördüğünü tatlı bir dille delilsiz, ispatsız anlatan görgülü bir adamın hayatından derlenmiştir.

Yukarıdaki paragraf anlatım tekniklerinden “.....açıklama.....” ile yazılmıştır.

4. BÖLÜM: PARÇADA ANLAM

4. Tartışma (Tartışmacı Anlatım): Yazarın karşılıklı konuşma havası içerisinde düşünceleri ispatlayarak değiştirme çabasıdır. Amaç okuyucuyu istenilen düşünceye veya davranışa yönleltmektir.

Attila İlhan'ı önceleri, hakkı olmayan bir şöhretle yaşamaya alışmış bir ozan olarak görürdüm. Buna, az şiir yazmasını da delil gösterirdim kendimce. Son zamanlarda birçok yönüyle inceledim onu. Hemen söylemeliyim ki ozanımız bu dünyaya Allah vergisi büyük bir şairlik yeteneğiyle gelmiş. Kendine özgü bir seziş, duyuş, anlatış gücü var. Şimdi bana onun imzası olmaksızın bir şiirini verseler belki kısa süren bir tereddüitten sonra bu şiir onundur diyebilirim. Başka ozanlara benzemiyor onun duyuşları, hele hakkı olmayan bir şöhretle yaşayan bir şairin duyuşları hiç değil.

Yukarıdaki paragrafta yazar anlatım tekniklerinden “**tartışmaya**” başvurmuştur.

B. Düşünceyi Geliştirme Yolları

Yazar, anlatılanları daha anlaşılır hâle getirmek ve okuyucuyu etkilemek için düşünceyi geliştirme yollarına başvurur. Bir paragrafta birden çok düşünceyi geliştirme yolu aynı anda kullanılabilir.

1. Tanımlama: Bir kavram veya varlığı belirgin özellikleriyle anlatmaktır.

YILDIZLI BİLGİ

Tanım “Bu nedir?” sorusuna yanıt verir.

Mutluluk, bir duygudur. Bir duygunun oluşumu ise düşünce şeklimizdir. Çünkü insan, nasıl düşünürse öyle hisseder.

Mutluluk, düşünce şeklidir. Düşünen için düşündüğü gibi yaşamak, düşünmeyen için yaşadığı gibi düşündürmektir. Hayatımıza nasıl mutluluk katacağımızı zihnimizde çizdiğimiz harita ile belirleriz. Yani hedeflerimiz, amaçlarımız, yaşamı anlamlandırma şeklimiz düşünce olup bizi harekete geçiren güçtür. Ben artık

şöyle yaşayacağım, bundan sonra bu şekilde davranacağım gibi kararlar zihinsel süreçlerin ürünüdür. Sonuçta insan, inandığı bir şeyi sürekli şekilde yaşar. Yani inandığımız gibi yaşarız.

Yukarıdaki paragrafta “**Mutluluk nedir?**” sorusuna yanıt vardır. Dolayısıyla paragrafta düşünceyi geliştirme yollarından “**tanımlamaya**” başvurulmuştur.

2. Örneklendirme: Bir düşüncenin somut hâle getirilerek daha anlaşılır kılınması için anlatılan konuyla ilgili örnekler verilmesidir.

Sözlü destanlar, yazının henüz bulunmadığı veya yaygınlaşmadığı bir kültürde doğmuş ve kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarıldıktan sonra yazıya geçirilmiştir. Gılgamış, İlyada ve Odysseia destanları bu tür destanlara örnek olarak verilebilir.

Yukarıdaki paragrafta yazar düşüncayı geliştirme yollarından “.....örneklendirmeye.....” başvurmuştur.

3. Benzetme: Bir kavramın ya da varlığın, başka bir kavram ya da varlığın özellikleriyle anlatılmasıdır.

Çocuklar çiçekler gibidir. Onlara ilgi gösterdikçe kendilerini size açarlar. Mutluluklarını ve hüznelerini sizinle paylaşmak isterler. Onlara bir çiçek gibi bakmak gerekir. Çocuklara ne kadar özen gösterilirse çocuk kendini o kadar çok mutlu hisseder.

Yukarıdaki paragrafta çocuklar çiçeklere benzetilmiştir. Dolayısıyla düşüncayı geliştirme yollarındanbenzetmeye..... başvurulmuştur.

4. Karşılaştırma: İki varlık, iki kavram ya da olaylar arasındaki benzer veya farklı yönlerin ortaya konulmasıdır.

Dün sabah kahvaltımı yaptıktan sonra sahile indim. Hava çok güzeldi. Martı sesleri, kuş cıvıltıları eşliğinde insanları izledim. Bu sabah da sahile inmek istedim fakat hava yağışlı olduğu için dışarı çıkamadım. Bugün, günüm dünkü kadar keyifli geçmedi.

Yukarıdaki paragrafta yazar düşüncayı geliştirme yollarından “.....karşılaştırmaya.....” başvurmuş, dün ile bugünü kıyaslamıştır.

4. BÖLÜM: PARÇADA ANLAM

5. Tanık Gösterme (Alıntı Yapma): Bir düşüncenin başkalarının görüşlerinden, sözlerinden yararlanılarak açıklanmasıdır.

Sevgi dolu ve çalışan bir insanı kimse yıkamaz. “Mutluluk çalışmak ve sevmektir.” der Freud. Çalışmak, belirli saatlerde bir işi para kazanmak için yapmak anlamında olan çalışmak değil, kendine ve insanlığa bir şeyler katmak, kazandırmak anlamında bir çalışmadır ve severek yapılması sonucunda insanı mutluluğa götüren bir aktiviteye dönüşür. Sevgi evrende mutlak bir güçtür ve insanda her şeyle baş edebilirim duygusu uyandırır. Severek yapılan her şey kişilere mutluluk kapılarını açar.

Yukarıdaki paragrafta anlatılmak istenilen düşünce ünlü bilim insanı Sigmund Freud’un bir sözüyle desteklenmiştir. Dolayısıyla paragrafta düşünceyi geliştirme yollarından **tanık göstermeye** başvurulmuştur.

TUZAK!

Tanınan veya görüşlerine itibar edilen kişinin sadece adını kullanmak tanık gösterme olmaz. Örneklendirme olur. Tanık gösterme olması için o kişiye ait olan düşüncenin dile getirilmesi gerekir.

- Dilimizi koruyup kollamak ve geliştirmeye çalışmak sadece Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin görevi değil, hepimizin görevidir. Orhan Veli: “Bir takvim yaprağında, bir sokak ilanında, dile karşı sorumlu olduğumuzu hatırdan çıkarmamalıyız.” sözüyle hepimizi dile önem vermeye davet etmiştir.

6. Sayısal Verilerden Yararlanma: Düşüncenin kanıtlanabilmesi için çeşitli sayısal verilerin kullanılmasıdır.

Tiryakileri en çok yanıltan, sigaranın hemen değil de uzun bir süre sonra zarar vermesidir. Oysa, zararını görmeye başladıktan sonra iş işten geçmektedir. Halbuki her gelecek yakındır. Türkiye’de 17 milyondan fazla sigara içen insan bulunmaktadır. Her yıl bu insanlarımızdan 100 bin kişi sigaraya bağlı bir hastalık nedeniyle ölmektedir. Sigara alabilmek için Türk halkı günde ortalama 17 milyon dolar harcamaktadır. Yıllık harcamaları toplam 7 milyar doları bulabilmektedir. Bilimsel çalışma sonuçlarına göre sigara içen 17 milyon kişiden 4 milyonu hayatından 7 yıl, 4 milyonu da hayatlarından 22 yıl kaybederek öleceklerdir.

Yukarıdaki parçada yazar görüşlerini ispatlamak için **sayısal verilerden** yararlanmıştır.

İnsanın tecrübe ve bilgi birikimlerini aktarması iki yolla olur: sözlü ve yazılı. Sözlü olarak aktarılanlar ya zamanla unutulur ya da bölgeden bölgeye, zamandan zamana, kişiden kişiye geçtikçe değişime uğrar, aslından uzaklaşır. Aynı durum yazılı metinler için söz konusu olsa bile aslından uzaklaşma, sözlü aktarımlar kadar olmaz.

Bu parçada kullanılan düşünceyi geliştirme yolu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tanımlama B) Karşılaştırma
C) Örnekleme D) Tanık gösterme

Çözüm: Yukarıdaki parçada sözlü aktarımlar ile yazılı aktarımlar kıyaslanmıştır. Yanıt B'dir.

C. Parçayı Birinci Veya Üçüncü Kişi Ağzından Anlatma

1. Birinci Kişi Ağzıyla Anlatma: Anlatıcı, olayı yaşayan kişidir. “..... **ben, biz**” zamirlerini kullanır. Bu zamirler yoksa fiil çekiminden de anlaşılabilir.

Sabah erkenden kalktım. Hızlıca giyindim. Kahvaltımı yapıp hemen dışarı attım kendimi. Uzun zamandır görmediğim arkadaşım ile buluşacaktım. Çok heyecanlıyım. Ona güzel bir hediye aldım.

Yandaki paragrafta yazar yaşadığı bir olayı anlatmıştır. Dolayısıyla paragraf **1. kişi** ağzıyla anlatılmıştır.

2. Üçüncü Kişi Ağzıyla Anlatma: Anlatıcı, olayı dışarıdan gözlemleyen kişidir. “..... **o ve onlar**” zamirlerini kullanır.

Sabahleyin Simon uyandığında çocuklar hâlâ uyuyordu. Karısı, komşuya ödünç ekmek istemeye gitmişti. Yabancı eski gömlek ve pantolonu giymiş, yalnız başına kanepede oturuyor, yukarı bakıyordu.

Simon: “Bak dostum!” dedi. “İnsanın karnı aş ister, vücudu da giyecek. Hayatta kalmak için çalışmak zorundasın. Ne iş bilirsin?”

“Hiçbir iş bilmem.”

Simon şaşıtı. “İnsan istedikten sonra her şeyi öğrenebilir.” dedi.

Yukarıdaki paragrafta yazar yaşamadığı, sadece gözlemlediği bir olayı anlatmıştır. Dolayısıyla paragraf **3. kişi** ağzıyla anlatılmıştır.

Aşağıdaki metinlerden hangisi birinci kişi ağızyla anlatılmıştır?

- A) Vapur dopdoluydu. Son düdük öttü, iki yandaki çarklar dar kafeslerinde birden uyanan alışkın ve müthiş deniz aslanları gibi, hiddetli bir gürültü çıkararak kımıldandı.
- B) Biraz sonra döndü, evine baktı. Bu karanlık evden çıktığına o kadar memnundu ki... Şimdi her şey çok güzel, her taraf bembeyazdı.
- C) Yola indim. Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. Bana köy yolunu sorduklarında tarif ettim. Onlardan ayrılıp biraz ilerleyince koyunlarını otlatan çobanla karşılaştım.
- D) Yaşlı kadın düşündü. Sol eliyle siyah ve parlak saçlarını düzelten torununa şimdi daha dikkatli bakıyordu. Bu kız büyük başarılar kazanmış herkes tarafından sevilen, sıcakkanlı biriydi.

Çözüm: C seçeneğinde yazar I. tekil şahıs eklerini ve "bana" zamirini kullanmıştır. Yanıt C'dir.

D. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinlerde Anlatıcı

***İsteğe Bağlıdır.

Anlatıcının başvurduğu üç tür bakış açısı vardır:

1. İlahi Bakış Açısı:

- ✓ Bu bakış açısında anlatıcı, her şeyi bilir. Bilgisi kahramanların gönlünden ve aklından geçenleri okumaya kadar uzanır.
- ✓ Anlatıcı olayın içinde değildir. Olayın dışında durur. Üçüncü tekil şahıs ağızyla konuşur.

Kayra, elindeki kitabı annesine verdi. Anlaşılan artık kitabı okumak istemiyordu. Dinlenmek için annesinden izin istedi. Annesinin ona izin vereceğini biliyordu. Kitap okuduktan sonra annesi ona mutlaka dinlenmesi için izin verir ve bunun yanında ona ödül olarak bir çikolata alırdı. Kayra'nın bu çok hoşuna gitmiş olacak ki kitap okuma saatlerini dört gözle bekliyordu.

Yukarıdaki parça ilahi bakış açısı ile anlatılmıştır.

NOTLARIM

2. Kahraman Bakış Açısı:

- ✓ Anlatıcı, olayın kahramanlarından biridir.
- ✓ Anlatıcı, kendi dil ve üslubunu kullanır. I. tekil şahıs (ben) ağzıyla konuşur.

Evden koşar adımlarla çıktım. Otobüse yetişmeye çalışıyordum. O kadar dalgındım ki karşıdan gelen komşumuzu fark etmedim. Otobüse yetiştim fakat evden o kadar hızlı çıktım ki anahtarı kapının üstünde unutmuşum.

Yazar parçada anlatılan olayın kahramanlarından biridir. Dolayısıyla bu metinde olay **kahraman**
.... **bakış açısı** ile anlatılmıştır.

3. Gözlemci Bakış Açısı:

- ✓ Anlatıcı, olayları gözlemler.
- ✓ Olayları tarafsız bir şekilde okuyucuya iletir.
- ✓ Anlatıcı olayları “yansıtıcı” konumundadır.
- ✓ Olayın geçmişini, gelecekte ne olacağını anlatıcı bilmez.
- ✓ Olaylar 3. kişi ağzından anlatılır.

Bir okulun bahçesindeyim. Sessizce kenarda oturup çocukları izliyorum. Kimi sarışın, kimi esmer, kimi kumral... Renk renk, farklı mı farklı, güzel mi güzel çocuklar... Bazısı arkadaşıyla birlikte simitini paylaşıyor. Bazısı birbirini kovalamaca oynuyor. Bahçede sürekli bir hareket var. Çocukların enerjisi bitmek bilmiyor.

Yukarıdaki parçada yazar gözlemlediği bir olayı tarafsız bir şekilde anlatmıştır. Dolayısıyla bu paragrafta olay **gözlemci bakış açısı** ile anlatılmıştır.

“İçimi çekip döner kapıya yöneldim. Aşırı sıcaktan serin koridora girince bir kuş gibi ürperdim. Şu anda çok şık bir alışveriş merkezindeyim. Sanki bir buzdolabının içine düşmüş gibi donuyorum. Keşke yanıma bir şal alsaydım. Yürüyen merdivenlere yöneldim. Mağazaların önünden geçerken avucumun içi gibi bildiğim kitapçılara uğrayarak istediğim kitapları satın aldım.

Bu metnin dil ve anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Deyimlerden yararlanılmıştır.
- B) Benzetmeler kullanılmıştır.
- C) Devrik cümlelere yer verilmiştir.
- D) Olay, birinci kişi ağzından anlatılmıştır.

Çözüm: Verilen metinde devrik cümlelere hiç yer verilmemiştir. Yanıt C'dir.

Paragrafın Dil ve Anlatımıyla İlgili Bazı Kavramlar

Özgünlük	Anlatımın anlatıcıya özgü özellikler taşımasıdır. Başkasından etkilenme söz konusu değildir.
Özlülük	Az sözle çok şey anlatmaktır.
Millîlik	Anlatımın bir milletle ilgili olmasıdır.
İçtenlik	Anlatılanın yürekten olmasıdır.
Sadelik (Yalınlık)	Anlatımda anlaşılması kolay sözcükler kullanmaktır.
Evrensellik	Bir olay ya da durumun bütün insanlığı ilgilendirmesidir.
Üslup	Yazarın dili kullanma şeklidir.
İçerik	Bir yazıda anlatılan konudur.
Akıcılık	Bir yazının kolay söylenip okunmasıdır.
Tutarlılık	Paragraftaki cümlelerin anlamca birbiriyle uyuşması, birbirini tamamlaması, çelişkili ifadelerin bulunmamasıdır.
Doğallık	Olayların olduğu gibi anlatılması, yapaylığa kaçılmamasıdır.

Tanımadığımız bir dünyaya uyandık. Böyle miydik dün sabah? İğne deliğinden sızan ışınlar bir ışıldak keskinliğiyle doldurmuştu odayı. Oysa her şeyin rengi çekilmiş bugün. Karşığı terasın kırmızı tentesi solmuş, yandaki evin yeşil camları donuk. Bir kamp çadırı var sanki üzerimizde. Yamalı yer yer, kül rengi. Denize moloz dökülmüş sanki.

Bu metnin dil ve anlatımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kişileştirmeye başvurulmuştur.
- B) Karşılaştırma yapılmıştır.
- C) Benzetmeye yer verilmiştir.
- D) Betimlemeden yararlanılmıştır.

Çözüm: Paragrafta yazar insan dışı bir varlık ya da kavrama insan özelliği yüklememiştir. Yanıt A'dır.

PRATİK 81

Aşağıdaki metinlerin hangi anlatım tekniğiyle yazıldığını noktalı yerlere yazınız.

Bir gün, kırlarda gezintiye çıkan bir adam, kenara oturduğu otlardan birinin dalında küçük bir kozanın varlığını fark etti. Kozanın ha açıldı ha açılacak gibiydi. Adam, bunun bir kelebek kozası olduğunu tahmin ediyordu. Böyle bir fırsat bir daha ele geçmez diye düşündü ve bir kelebeğin dünya yüzü gördüğü ilk dakikalara şahit olmak istedi.

Öyküleme

Küçük salonun fes renginde kalın, ağır perdeli penceresinden dışarı muhteşem, parlak bir sulu boya levhası gibi görünüyordu. Saf mavi bir sema... Çiçekli ağaçlar... Uyur gibi sessiz duran deniz... Karşı sahilde mor, fark olunmaz sisler altında dağlar, korular, beyaz yalılar... Bütün bunların üzerinde uçan martı sürüleri... Pencerenin önündeki şişman koltuğa gayet zayıf, gayet sarı, gayet ihtiyar bir kadın oturmuştu.

Beşimleme

Bakıyorum çevremdeki insanlara, çevrelerinde gördükleri ve bazı konularda bilgisi olanlara "bilge insan" diyorlar. Hayret ediyorum bu değerlendirmeye. Yalnız öğrenme, bazı konularda bilgi sahibi olmak bilgelik midir? Bence önemli olan sahip olunan bilgilerin hayata geçirilmesidir. Ayrıca öğrenilenler hiçbir zaman yeterli değildir. Çünkü hayatta öğrenilecek o kadar çok şey var ki...

Tartışma

Okumak, doğduğu andan itibaren birçok eğitim süreci geçiren insan için en kolay ve en etkili öğrenme yoludur. Sahip oldukları bilgilerin %80'ini bu yolu kullanarak edinen gelişmiş ülke toplumları günümüzde daha fazla okuma alışkanlığına sahip olmanın sağladığı avantajları her alanda kullanmaktadırlar.

Açıklama

PRATİK 82

Aşağıdaki metinlerde başvuru düşünceyi geliştirme yollarını bulup noktalı yerlere yazınız.

Duygu, apartmanın görkemli kapısından içeri zor attı kendini. Tüylerini kurutmaya çalışan küçük bir köpek gibiydi. Önce saçlarından süzülen yağmur sularını, ceketini silkeledi. Sonra kitapların arasından satılmamış biletleri buldu, özenle sarı zarfın yanına yerleştirdi. Neyse ki yağmur suları biletlere dokunmamıştı.

.....Benzetme.....

Beynin sol tarafı olayları gerçek hâli ile olduğu gibi ele alır. Bu grupta bir kişi yeni bir ortama girdiği zaman kolaylıkla uyum sağlayabilir. Fakat beyninin sağ yanını kullanan birisi için durum farklıdır. Onlar içinde bulundukları ortamı değiştirmeye çalışır. Beynin sol tarafını kullanan kişi ise kuralları bilmek ve ona göre davranmak ister.

.....Karşılaştırma.....

Atatürk'ün çocukluğunda başlayan kitap tutkusu, savaş zamanı cephede bile sürdü. Sırtından üniformayı çıkartıp sivil hayata geçince okumaya ayırdığı zaman daha da arttı. "Kitap okumasaydım bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım." diyordu kendisi de.

.....Tanık gösterme.....

Türkiye'de okunan kitap sayısı çok azdır ancak kitap okumayı kültür hâline getirmiş insanlar da vardır. Bu kişiler için kitap okumak tiyakiliktir. Çantasında kitap taşıma, otobüste kitap okuma, durakta beklerken kitap okuma, her boş anında kitap okuma durumları kitap tiyakilerinin yaptığı davranışlardan bazılarıdır.

.....Örneklendirme.....

PRATİK 83

Aşağıdaki metinlerin kaçınıcı kişi ağıyla yazıldığını belirtiniz.

Evde bulunduğum zaman hayatım daha çok kitaplığımnda geçer, oradan ev işlerini yönetmek imkânını da bulurum. Giriş kapısının hemen üstündeyim; hem bahçenin, kümesin, avlunun hem de evimin öteki bölümlerinin içinde sayılırım. Hiçbir düzene uymadan, hiçbir amaç gütmenden bir bu kitabı bir şu kitabı karıştırırım. Zaman olur, hayal kurarım; zaman olur, kurduğum hayalleri ya kendim yazarım ya da bir aşağı bir yukarı dolaşarak başkasına yazdırırım.

1. kişi ağıyla

Yazı yazmak için okyanus sahillerine giden bir yazar, sabaha karşı kumsalda birini görür. Biraz yaklaşınca, bu kişinin sahile vuran denizyıldızlarını okyanusa atan bir adam olduğunu fark eder. Genç adama yaklaşır: “Neden denizyıldızlarını okyanusa atıyorsun?” Genç adam yanıt-lar: “Birazdan güneş yükselip sular çekilecek. Onları suya atmazsam ölecekler.” Yazar sorar: “Kilometrelerce sahil, binlerce denizyıldızı var. Ne fark eder ki?” Genç adam eğilir, yerden bir denizyıldızı daha alır, okyanusa fırlatır: “Onun için fark etti ama.” der.

3. kişi ağıyla

Akdeniz’in kahramanlık yuvası sonsuz ufuklarına bakan küçük tepe, minicik bir çiçek ormanı gibiydi. İnce, uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçiyoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar, çılgın bağırışlarıyla havayı çınlatıyordu. Badem bahçesinin yanı geniş bir bağdı. İşte bu bağdan üzüm toplamak benim en güzel uğraşımdı.

1. kişi ağıyla

500 kişi bir seminerdeydi. Birden konuşmacı durdu ve bir grup çalışması yapmaya karar verdi. Herkese bir balon vererek başladı. Herkes gazlı kalemle balonuna adını yazmalıydı. Sonra bütün balonlar toplandı ve bir odaya kapatıldı. Katılımcılar odaya alındı ve 5 dakika içinde üzerine isimlerini yazdıkları balonu bulmaları söylendi. Herkes deli gibi kendi adını aramaya başladı, insanlar çarpıştılar, tamamen bir kaos ortamı oluştu. 5 dakikanın sonunda kimse kendi balonunu bulamamıştı. Konuşmacı bu sefer herkesin bir balon almasını ve üzerinde adı yazan kişiye o balonu vermesini söyledi. Birkaç dakika içinde herkes kendi balonuna kavuşmuştu.

3. kişi ağıyla

Aşağıda verilen paragrafların hangi bakış açısıyla anlatıldıklarını işaretleyiniz.

Küçük çocuk annesine geldi ve ona elindeki kâğıdı uzattı. Annesi hemen kâğıdı okumaya başladı:
Çimleri biçtiğim için: 5 TL
Bu hafta odamı temizlediğim için: 3 TL
Alışverişe gittiğim için: 2 TL
Çöpü döktüğüm için: 1 TL
Toplam borç: 11 TL
Annesi umutla kendisini süzen oğluna baktı. Eline bir kalem aldı:
Seni dokuz ay karnımda taşıdım: Bedava
Hasta olduğunda başında bekledim: Bedava
Senin için dua ettim: Bedava
Oyuncaklarını topladım, yemeğini hazırladım: Bedava
Ve oğlum bunların hepsini topladığın zaman gerçek sevginin bedelinin olmadığını görürsün, bedavadır çünkü.
Oğlu annesinin yazdıklarını görünce gözleri doldu ve getirdiği kâğıda büyük harflerle şunları yazdı:
HEPSİ ÖDENMİŞTİR.

Gözlemci bakış açısı

İlahi (Tanrısal) bakış açısı

Kahraman bakış açısı

Hızlı hızlı adımlarla eve doğru yürüyor, bir yandan da akşama misafirleri için ne yapacağını düşünüyordu. Neden bu kadar geç haber vermişlerdi ki geleceklerini? Bu durum iyice canını sıkıyordu. Çünkü evdeki dolap bomboştu. Bu düşüncelerle yürürken birden gözüne “Ayşe Teyzenin Nefis Ev Yemekleri” tabelası takıldı. Yüzüne kocaman bir gülümseme yayıldı. Artık ne ikram edeceğini biliyordu.

Gözlemci bakış açısı

İlahi (Tanrısal) bakış açısı

Kahraman bakış açısı

Fırına geldiğimde ortalıkta ekmek görünmüyordu. Eski bir dostum olan fırıncı, “Biraz bekleyeceksin hocam.” dedi. “İki üç dakikaya kadar çıkartıyorum.” Kenardaki tabureye oturup beklemeye koyulurken içeriye yaşlıca bir adamın girdiğini gördüm. Eskimiş ceketinin sol yakası altında bir madalya parlıyor ve yürürken hafifçe topallıyordu. Selam verdikten sonra fırıncının tezgahına yaklaşıp “Ekmeklerimi alayım.” dedi. “Benim ikizler acıkmıştır.” Fırıncı, adamın kendisine uzattığı torbayı alarak tezgahın altına eğildi ve bir gün öncesine ait ekmeklerden dört – beş tane çıkardı. Ben o arada tezgahın yanına iyice yaklaşmıştım, ekmeklerden birkaçının şekli değişmiş, katılaşmıştı. Fısıltı şeklinde fırıncıya sordum: “Neden taze ekmeği beklemesini söylemiyorsun? Birazdan çıkacak ya!” “Bayat ekmekleri kendisi istiyor. Çok fakir olduğundan ona yarı fiyatına veriyorum.” “Kim bu adam?” diye sordum. “Kore gazilerinden.” dedi. “Oğluyla gelini bir trafik kazasında ölünce ikiz torunlarını yanına almış, yıllardır onlara bakıyor az maaşla.” Fırıncının anlattıkları karşısında içim yandı ve bir şeyler yapmak istedim. “Aradaki farkı ben vereyim.” dedim. Fırıncı teklifimi kabul etti ve biraz sonra fırından çıkan taze ekmekleri adamın torbasına doldurdu. “Çok şanslısın hacı amca. Çocuklar için sana bugün pasta gibi ekmek vereceğim.” dedi. Adam bir evlat sevgisiyle kucakladığı torbayı göğsüne bastırırken: “Allah senden razı olsun evladım.” dedi. “Bugün onların doğum günü olduğunu nereden biliyordun?”

Gözlemci bakış açısı

İlahi (Tanrısal) bakış açısı

Kahraman bakış açısı

PRATİK 85

Aşağıdaki metin kutularına uygun olan rakamları yerleştiriniz. (Bir rakam iki kere kullanılabilir.)

Sabahtan beri yürüyorduk. Düşe kalka geçtiğimiz sarp keçi yolları bazen sel yarıkları içinde kayboluyor, bazen sık fundalıklardan ayrılarak dibinde sivri sivri çam tepeleri görünen karanlık çukurlara sapıyordu. Tırmanış yapmak için gidiyorduk. Kılavuzum Kumdere köyünün en namlılarından. Beraber tırmanacağımız yüksek ormanlı dağların daha çok uzağındaydık. Zaman zaman ince bir yağmur serpiliyordu. Güneş yoktu. Sonsuz mor bir kubbeyi andıran dumanlı gökten sonsuzluğun geçmiş saatlerini hatırlatır gamlı guguk sesleri aksediyordu. Artık iyice yorulmuştum.

2, 3, 5, 6

Hudutta bozulan ordu iki günden beri Serrez'den geçiyordu. Hava serin ve güzeldi. Ilık bir sonbahar güneşi, boş, çimensiz tarlaları üzerinde henüz taze ve korkakların izlerinin durduğu geniş yolları parlatıyordu. Bu gelenler, gidenlere hiç benzemiyorlardı. Hepsinin tıraşları uzamış, yüzleri pis ve kırmızı, giysileri parça parça idi. Dursalar düşeceklermiş gibi omuzlarındaki çamurlu tüfeklerin altında iki büklüm olmuş; yorgun ve perişan, ağır ağır yürüyorlardı. Beklenilmeyen bozgun şehrin insanlarını sevinçten şaşırtmıştı.

1, 4, 6, 7

- 1 Üçüncü kişi ağzıyla anlatılmıştır.
- 2 Benzetmeye başvurulmuştur.
- 3 Kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.
- 4 Karşılaştırma yapılmıştır.
- 5 Birinci kişi ağzıyla anlatılmıştır.
- 6 Betimleyici anlatım kullanılmıştır.
- 7 Gözlemci bakış açısıyla yazılmıştır.

PRATİK 86

Aşağıdaki soruları metne göre yanıtlayınız.

Okuma alışkanlığı edinebilmek zordur. Hele televizyonların insanı haber, film, şov bombardımanına tuttuğu günümüzde okuyabilmek sanatların en zoru fakat en güzeldir. Televizyon seyreden insan pasiftir, resimler süretle gözümüzün önünden geçer ve düşünmek için vakit bulamayız. Kitap öyle değildir. İstedığımız yerde okumayı bırakıp okuduklarımız üzerine düşünebiliriz.

- ✓ Metnin anlatım tekniği nedir?: Açıklayıcı anlatım
- ✓ Metinde düşüncüyü geliştirme yollarından hangisi kullanılmıştır?: Karşılaştırma
- ✓ Metin kaçınıcı kişi ağzıyla anlatılmıştır?: 1. kişi ağzıyla anlatım
- ✓ Metnin yazarının bakış açısı nedir?: Kahraman bakış açısı

PRATİK 87

Aşağıda verilen metinler kaçınıcı kişi ağızıyla yazılmıştır? Yazınız.

Serin ve karanlık eylül gecesinin yıldızsız seması altında Selanik, sanki gündüzki heyecanlardan, gürültülerden yorulmuş gibi baygın ve sakin uyumaktadır. Rıhtım tenhadır. Olimpos Palas'ın, Kristal'in diğer küçük gazonların lambaları çoktan sönmüştür. Tramvay yolunu tamir için yığılmış parke taşlarının ilerisinde, denize inen küçük merdivenin başında hareketsiz bir gölge dimdik durmaktadır.

3. kişi ağızıyla

Eski çağlardan beri, dünyanın hemen her ülkesinde ve devletinde, çeşitli amaçlarla, çeşitli madalyalar verilegelmiştir. Türkiye'de, özel yasayla çıkartılan ve pirinçten yapılan "İstiklâl Madalyası"nın dışında, askeri alanda verilen dört çeşit madalya vardır.

3. kişi ağızıyla

Büyük bir bahçe... Ortasında köşk biçiminde yapılmış bembeyaz bir ev... Sağ köşesinde her zaman oturduğumuz beyaz perdeli oda... Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrarlatır, sütümü içirirdi. Bu pencereden görünen avlunun öbür yanında kapaksız bir pencere vardı. Bu siyah delik beni çok korkuturdu. Yemeklerimizi pişiren, çamaşırlarımızı yıkayan hizmetçimizin her gece anlattığı korkunç hikâyelerdeki ayıyı bu pencerede görür gibi olurdum.

1. kişi ağızıyla

Yoksul bir ailenin çocuğuydu ve okul giderlerini karşılamak için kapı kapı dolaşarak eşyalar satıyordu. O gün hiçbir şey satamamıştı, karnı da çok açtı. Neyse ki yolda onu gören yaşlı bir kadın, karnını doyurması için lokantaya götürdü.

3. kişi ağızıyla

PRATİK 88

Aşağıdaki metinlerde başvurulan anlatım tekniklerini bulup uygun kutuları işaretleyiniz.

Karlı bir kış günüymüş. Yağan kardan üşümüş küçük kırlangıç yalnız bir adamın penceresinin dışına gelip gagasıyla camı tıkırdatmış, adeta adamın onun içeri girmesine mücade etmesini istemiş. Yalnız adam bu isteği görmüş. “Olmaz, git başımdan.” der gibi kuşu kovalamış, sonra da kendi kendine söylenmiş: “Hıh, camı tıkırdıtmakla kendisini içeri alacağımı mı sanıyor acaba?” Gecenin ilerleyen saatlerinde canı sıkılmış, rüzgâr ve soğuk arttıkça yalnız adamı daha başka düşünceler sarmış, kırlangıcın arkadaşlığını geri tepmekten biraz pişmanlık duymuş. “Keşke kuşu içeri alsaydım. Ona biraz yiyecek verirdim. Minik kuş oradan oraya uçar, neşeli sesler çıkartır, cıvılda, yalnızlığını paylaşırdı.” diye düşünmüş. Ertesi sabah ilk iş pencereyi açıp etrafa bakınmış adam ama görememiş zavallı kırlangıcı. Uzun kış geçmiş, yine yaz gelmiş. Etrafta kırlangıçlar cıvıdayarak uçmaya başlayınca yalnız adam, heyecanla camını sonuna kadar açıp beklemiş fakat hiç gelen olmamış. Adamı gören komşusu hikâyeyi öğrenince buruk bir sesle: “Sevgili komşum anlaşılın sen kırlangıçların sadece 6 aylık ömürlerinin olduğunu bilmiyordun.” demiş. Yalnız adam çok üzülmüş ama üzülmek için de artık geç kaldığını anlamış.

☒ Öyküleme

☒ Betimleme

☐ Açıklama

☐ Tartışma

Adana’da lise mezunu bir genç, anlayarak hızlı okumada dünya rekoru kırdı. Ahmet Kurttepelı Lisesi mezunu 17 yaşındaki Osman Tekerek, 6 ay boyunca sürdürdüğü çalışma sonucunda 1 dakikada 4125 kelimeyi anlayarak okumayı başardı. Osman’a 14. Noter’de rastgele seçilen 10 adet kitaptan bazı bölümler okutularak 4 soru soruldu ve Osman soruları doğru olarak cevaplandırdı. Osman, anlayarak sessiz ve hızlı okuma alanında dünya rekoru bulunan Sean Adams’ın 3085 kelimelik rekorunu kırdı.

☒ Açıklama

☐ Betimleme

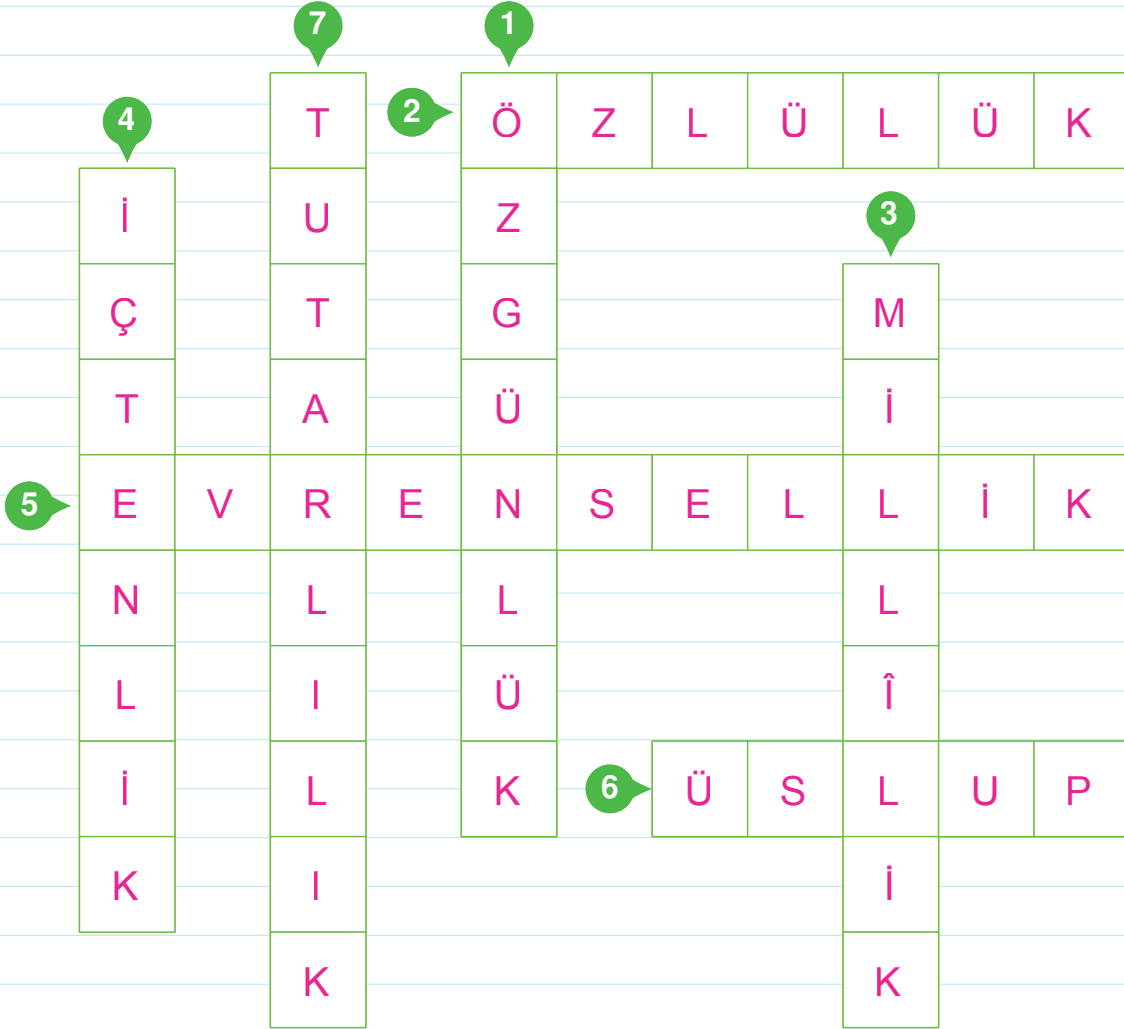
☐ Tartışma

☐ Öyküleme

NOTLARIM

PRATİK 89

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

- 1 Anlatımın anlatıcıya özgü özellikler taşımasıdır.
- 2 Az sözle çok şey anlatmaktır.
- 3 Anlatımın bir milletle ilgili olmasıdır.
- 4 Anlatılanın yürekten olmasıdır.
- 5 Bir olay ya da durumun bütün insanlığı ilgilendirmesidir.
- 6 Yazarın dili kullanma şeklidir.
- 7 Paragrafta cümlelerin anlamca birbiriyle uyuşması, birbirini tamamlamasıdır.

TEST 4

1.

MENEMEN BELEDİYESPOR

Kırmızı Grup'ta zirve adaylarından Sarıyer'i 5 - 1 yenerek tüm rakiplerine gözdağı veren Menemen Belediyespor, bugün 3 puanı 13.30'da Eyüpspor deplasmanında arayacak. İzmir ekibinde sakat golcü Gökhan, orta sahada Erman, sağ bekte Sinan ve sol bekte Arda yok.

NAZİLLİ BELEDİYESPOR

Beyaz Grup'ta hayal kırıklığı yaratan Nazilli Belediyespor bugün evinde İstanbulspor'u yenerek taraftarların gönlünü almaya çalışacak. İlçe stadında Ali Karatutlu'nun yöneteceği müsabaka 15.30'da başlayacak. Naz-Naz'da süresiz kadro dışı bırakılan Halil Zeybek ve Ali Akburç yok.

Yukarıdaki metinler karşılaştırıldığında hangisine ulaşılabilir?

- A) İki takım da aynı grupta yer almaktadır.
- B) İki takım da rakiplerini yenmiştir.
- C) İki takıma ait süresiz kadro dışı bırakılan oyuncular vardır.
- ☒ D) İki takımın rakipleriyle olan müsabakaları farklı saatlerde başlayacaktır.

2.

Tukanların en dikkat çekici özellikleri ilk bakışta dikkat çeken parlak renkli ve vücutlarına oranla hayli büyük olan gagalarıdır. Yağmur ormanlarında yaşayan tukanların gagaları yenmesi oldukça zor olan meyveleri dahi kolaylıkla yiyecek bir güce sahiptir. Bu denli büyük ve güçlü bir gaganın ağır olabileceği düşünülse de durum böyle değildir. Bu gagaların en önemli özelliği çok güçlü olmasına rağmen şaşırtıcı derecede hafif olmasıdır.

Yukarıdaki metinde anlatım tekniklerinden hangisi kullanılmıştır?

Yukarıdaki metinde anlatım tekniklerinden hangisi kullanılmıştır?

- A) Betimleme
- B) Öyküleme
- ☒ C) Açıklama
- D) Tartışma

3. Aşağıdakilerin hangisinde olay üçüncü kişi ağızyla anlatılmıştır?

- A) Yaşlı adam, ufka dalmış düşünüyordu. Aklında kendisini uzun süre önce terk eden oğlu ve kızı vardı. Şu anda neler yaptıklarını düşünmeden edemiyordu. Ömrü boyunca da düşünmeye devam edecekti. Usulca yanına yaklaşıp "İhtiyar, yine mi aynı şeyleri düşünüyorsun?" dedim.
- ☒ B) O sabah hava buram buram yağmur kokuyordu. Her zamanki gibi duşunu almadan bahçeye çıkmıştı. Sabah yürüyüşünü yaparken nedense içinde bir sıkıntı oluşmaya başlamıştı.
- C) Alçakgönüllülük, günümüzde insanı başkalarının gözünde en sevimli gösteren erdemlerden biridir. Biz, bugün bu kavrama yüklenen olumlu anlama bakarak bunun eskiden beri var olduğunu düşünürsek yanılırız.
- D) Kapıdan içeri girer girmez onun sesini duydum. Dedem bana sürpriz yapmıştı. Artık üzülmemeye gerek yoktu. Çünkü hayatta en çok değer verdiğim kişi beni yine yalnız bırakmamıştı.

4. Okumak, insanoğluna yakışan en güzel eylemdir. İnsan okudukça vardır. Hayatı ilmek ilmek çözebilmişse insan, sebebi okumaktır. Yazının icadından bu yana 6000 yıl geçmiştir. Yazının zaman içindeki serüveni çok farklılıklar göstermişse de insan hep okur kalmıştır. Okumak, anlamaktır. İnsanoğlu her çağda zamanı ve şartları anlamak istemiştir. Okumak, insanoğlunun kayıtlara geçtiği 6000 yıllık birikimden kopmamaktır. Okumak, geçmişin tecrübelerine sahip çıkmaktır. Mağara devri insanının heyecanını uzay çağında bile hissedebilmektir. Okumak, çağ kapatıp çağ açmak, tarihe anı şanlı geçmektir.

Bu paragraftan aşağıdakilerin hangisi çıkarılamaz?

- ☒ A) Okuma sayesinde insanlık medeniyet kazanmıştır.
- B) Okumayla insanlar geçmişe yolculuk yapabilmektedirler.
- C) Okumak, insanoğlu için her zaman var olmuş bir eylemdir.
- D) Çok farklı durumlar ortaya çıksa da insanlar her zaman okumayı tercih etmiştir.

5.

Eminönü'nden Üsküdar'a geçmek için vapura bindim. Yalnızdım. Hava çok soğuk, hafif yağmur çiseliyordu. Vapura binince hemen sıcak bir yer aradım.

★
Kahraman
bakış
açısıyla
yazılmıştır.

Arkasına bakmadan hızlıca ilerliyordu. Bir yandan da "Bana bunu nasıl yapabildi, ben onun en yakın arkadaşı değil miydim, beni nasıl böyle rezil edebildi herkesin içinde?" diye düşünmeden edemiyordu.

▲
İlahi
bakış
açısıyla
yazılmıştır.

Dökülen kavak yapraklarıyla döşeli köşkün bulunduğu eski bir İstanbul sokağından geçti. Tarihi yarımadanın her taşı göz kırpiyordu adımlarına.

■
Gözlemci
bakış
açısıyla
yazılmıştır.

Ev, beş kişilik bir ailenin çok rahat yaşayabileceği büyüklükteydi. Pencereleeri, kapıları gayet sağlam ve bütün duvarları badanalıydı. Bu evi kesinlikle tutmalıydık. Daha iyisini biraz zor bulurduk.

●
Gözlemci
bakış
açısıyla
yazılmıştır.

Yukarıdaki metin - bakış açısı eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) ★ B) ▲ C) ■ D) ●

6. "Yatmadan önce okuyabileceğiniz iyi bir kitap ya da dergiye sahip olduğunuzu bilmek zevklerin en büyüğüdür."

Bu paragrafta aşağıdakilerden hangisine başvurulmuştur?

- A) Benzetme
B) Karşılaştırma
C) Örneklendirme
D) Tanımlama

7.

1. Çoğunlukla iş sonrası, okul sonrası ya da evde televizyon karşısında amaçsızca elimizde kumanda kanal kanal dolaşarak boşa geçirilen zamanlar kitap okuyarak geçirilecek en verimli zamanlardır.
2. Sahip oldukları her boş anda yanlarında bulunan kitabı okuyan Batılılar kitap okuma alışkanlıkları ile göz doldurmaktadırlar.
3. Kitap okumayan nesillerin fikir üretme kabiliyetleri körelmektedir ve bu nesiller başarılı bir iletişim kuramamaktadır.
4. Ne yazık ki biz onlar gibi olamadık hâlâ.
5. Yine bunun gibi tren, otobüs, uçak gibi ulaşım araçlarında seyahat ederken de kitap okuyabiliriz ve zorunlu olarak geçen bu boş zamanları değerlendirebiliriz.

Numaralandırılmış cümlelerle bir paragraf oluşturulduğunda sıralama nasıl olmalıdır?

- A) 2 - 1 - 5 - 3 - 4
B) 3 - 2 - 4 - 1 - 5
C) 3 - 1 - 5 - 2 - 4
D) 2 - 4 - 1 - 5 - 3

8.

İnsan aklının alabileceği gerçek, olgu ve ilkelerin tümüne bilgi denir. İnsanoğlu bilgiyi uzun deneyimler sonucu elde eder. Bilim bilgiyi üretir, teknoloji ise onu ürüne dönüştürür. Mesela; bilim suyun kaldırma kuvvetini keşfeder, teknoloji ise gemiyi yapar. Bilgiye sahip milletler bir anlamda medeniyetin şifrelerini de ellerinde taşırlar, diyebiliriz.

Bu paragrafta aşağıdakilerden hangisine başvurulmamıştır?

- A) Tanımlama
B) Benzetme
C) Karşılaştırma
D) Örneklendirme

5. BÖLÜM

CÜMLENİN ÖGELERİ

**NELER
ÖĞRENECEĞİM?**

- Cümlelerin Temel Öğeleri
- Cümlelerin Yardımcı Öğeleri

CÜMLENİN ÖGELERİ

Şimdi sırayla yukarıda verilen şemayı inceleyelim.

CÜMLENİN TEMEL ÖGELERİ

1. **Yüklem:** İş, kılış, hareket, durum bildiren sözcük ve sözcük gruplarına denir. Cümlede yargıyı yüklem taşır. Bu yüzden yüklemsiz cümle olmaz.

Yüklemin Özellikleri

- a. Yüklem çekimli bir fiilden oluşabilir.

- Memleketimin havasını **özledim**.

Yüklem

.....

.....

- b. Zamirler ek fiil olarak yüklem olabilir.

- Bu sergiyi düzene sokan **sizdiniz**.

Yüklem

.....

.....

c. İsim tamlamaları ek fiil olarak yüklem olabilir.

- Karşıda görünen köy okuluydu.

Yüklem

•	•
•	•

d. Sıfat tamlamaları ek fiil olarak yüklem olabilir.

- Burası piknik için uygun bir yer.

Yüklem

•	•
•	•

e. Yüklem deyimden oluşabilir.

- Annesini görünce gözleri doldu.

Yüklem

•	•
•	•

f. Yüklem fiilimsi olabilir.

- Çalışmak, başarmaktır.

Yüklem

•	•
•	•

NOTLARIM

5. BÖLÜM: CÜMLENİN ÖGELERİ

2. **Özne:** Yüklemin bildirdiği işi, eylemi yapan ya da cümlede bulunan durumu karşılayan ögeye **özne** denir. Özneyi bulmak için yükleme “..... **Kim, ne?**” soruları sorulur.

- **Vedat**, matematik sorularını hızlıca **çözdü**. → “Çözen kim?” sorusu özneyi verir.

Özne

Yüklem

- **Ağaç**, bütün yapraklarını **dökmüş**. → “Döken ne?” sorusu özneyi verir.

Özne

Yüklem

•

•

•

Güneşin sıcaklığından kaçanlar, deniz sularının serinliğine sığınıyor.

Bu cümledeki altı çizili sözcük grubu, cümlenin hangi ögesidir?

- A) Özne
- B) Belirtisiz nesne
- C) Yer tamlayıcısı
- D) Zarf tamlayıcısı

Çözüm: Altı çizili bölüm yükleme sorduğumuz “Kim?” sorusuna yanıt verdiği için cümlenin öznesi olmuştur. Yanıt A’dır.

PRATİK 90

Aşağıdaki cümlelerdeki yüklem ve özne görevindeki söz ve söz gruplarını bulup altlarını çiziniz.

- 1 Aslı teyze her sabah spor yapar.

özne

yüklem

- 2 Sultan’ın elbisesi çok gösterişliydi.

özne

yüklem

- 3 Yaşlı kadın güvercinleri besledi.

özne

yüklem

- 4 Okulun kapıları hafta sonu temizlendi.

özne

yüklem

- 5 Gidenler, arkalarına bakmadılar.

özne

yüklem

NOTLARIM

Öznenin Özellikleri

a. Gerçek Özne

Cümledeki işi özne kendisi gerçekleştirir. Yükleme sorulan “..... Kim, ne?” sorularına yanıt verir.

- Annem hep beni düşünür.

Özne

Yüklem

.....

.....

b. Gizli Özne

Cümlede gizli kullanılan, yüklem çekiminden anlaşılan öznedir.

- 9/ Hep beni düşünür.

Yüklem

.....

.....

c. Sözde Özne

Cümlede işi yapan belli değildir. Eylemden etkilenen öge öznedir. Yüklem “-I, -n” eki alabilir.

- Bahçedeki çiçekler birer birer sulandı.

Sözde Özne

Yüklem

.....

.....

NOTLARIM

Aşağıdaki cümlelerin hangisi sadece özne ve yüklemden oluşmuştur?

- A) Sakız ağaçları, doğanın insana sunduğu en lezzetli armağanlardan biridir.
- B) Hava iyice kararınca yıldızlar fenerimiz oluyordu.
- C) Karadeniz'in batı kıyıcığında cana yakın bir memleket vardır.
- D) Yemyeşil yosunların üzerlerinden akan su, güzel görüntüler sunuyor.

Çözüm: A seçeneği yalnızca özne ve yüklemden oluşmuştur. Yanıt A'dır.

PRATİK 91

Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerinin altını çiziniz. Yüklemelerin türlerini sözcüklerin altlarına yazınız.

1 Ona dün pazarda rastladım.

Çekimli fiil

2 Kurbağa derenin ortasındaydı.

İsim tamlaması

3 Tanıdığım en çalışkan öğrenciydi.

Sıfat tamlaması

4 Kardeşine göz kulak oldu.

Deyim

5 Şarkı söyleyen kız, Onur'un kardeşiymiş.

İsim tamlaması

6 Mis gibi yemek kokusu etrafı sardı.

Çekimli fiil

7 Onu karşısında görünce gözlerine inanamadı.

Deyim

8 Seni sabaha kadar bekleyen bendim.

Zamir

9 Çiçekler, masanın üstündeydi.

İsim tamlaması

10 Öykü, geçmişini düşününce gözleri doldu.

Deyim

PRATİK 92

Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini bulup altlarını çiziniz.

1 Tatile çıkmak motivasyonunuzu arttıracaktır.

2 Az önce çantasını alıp odadan çıktı.

3 Sınavı geçemediğini öğrenince küplere bindi.

4 Olaydan bana hiç söz etmedi.

5 O her zaman sözünün eriydi.

TUZAK!

Bazı durumlarda cümleler yüklem almaz. Yüklemi olmayan bu cümlelere **eksilteli cümle** denir.

• Azıcık aşım, kaygısız başım.

• — Ne aldın?

• — Kâlem.

-
-
-

-
-
-

Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük grubu cümlenin öznesi değildir?

- A) Pazartesi sabahı bütün ev halkı bahçeye çıkmıştı.
 B) Mezuniyet fotoğrafları odamdaki masanın üzerindeydi.
 C) Görevliler parktaki hayvanları tek tek muayene etti.
 D) Lambanın titrek ışığı küçük odayı aydınlatıyordu.

Çözüm: Yüklemle “Kim?” sorusunu sorduğumuzda aldığımız yanıt “görevliler” sözcüğüdür. Yanıt C’dir.

CÜMLENİN YARDIMCI ÖGELERİ

1. Nesne: Öznenin yaptığı işten etkilenen varlığa **nesne** denir. Nesneyi bulmak için yüklemle “**ne, neyi, kimi?**” sorularından biri sorulur. Nesne kendi arasında iki gruba ayrılır.

NESNE**Belirtili Nesne**

- Belirtili nesne, adın “-i” belirtme hâli ekini alır.
- Yüklemle sorulan “**kimi, neyi**” sorularına yanıt verir.
- Ben dün akşam güzel bir kitabı ona hediye ettim.

Özne

Belirtili nesne

Yüklem

-
-
-

Belirtisiz Nesne

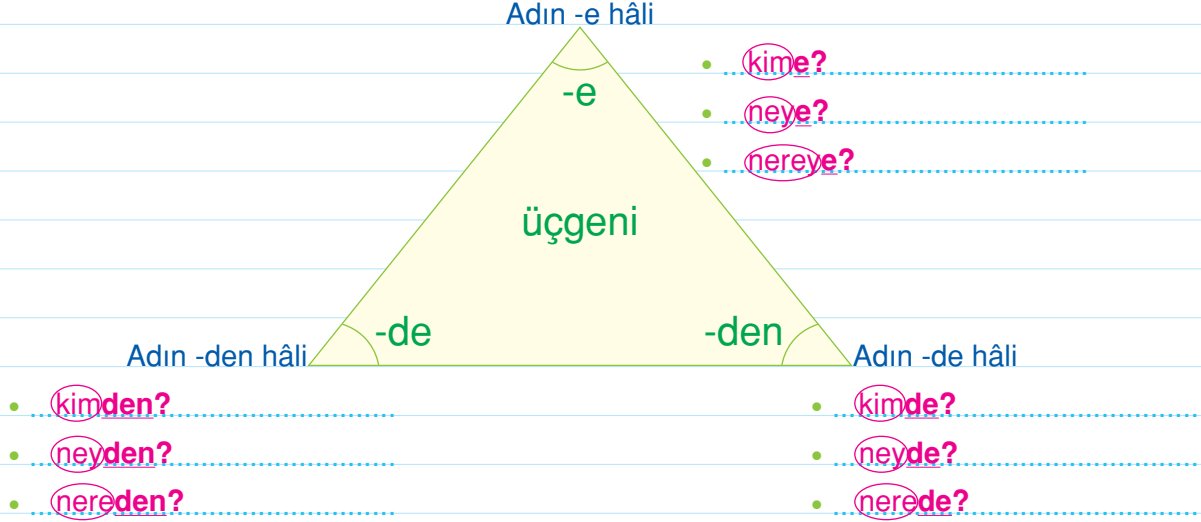
- Belirtisiz nesne, adın yalın hâlinde bulunur.
- Yüklemle sorulan “**ne**” sorusunun yanıtıdır.
- O, her hafta bir tane kitap bitirir.

Özne

Belirtisiz nesne Yüklem

-
-
-

2. Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç): Yüklemin anlamını yer - yön bakımından tamamlayan ögedir. Cümleye yaklaşıma, bulunma, uzaklaşma, yönelme anlamı katar. Yükleme sorulan “..... kime, neye, nereye, kimde, kimden, neyde, neyden, nerede, nereden” sorularıyla bulunur.

✓ İsmiñ “-e, -de, -den” hâlinin soruları sorulur.

DİKKAT

1. Cümleñin ögeleri bulunurken bütün sorular yükleme sorulur.
2. Cümleñin ögeleri bulunurken önce yüklem, sonra özne, ardından diğeri ögeleri bulunur.

• Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.

-
-

PRATİK 96

Aşağıdaki cümlelerde geçen yer tamlayıcılarını bulup verilen boşluklara yazınız.

Seni saatlerce okulun kapısında bekledi.	okulun kapısında
Saçları rüzgârda uçuşuyordu.	rüzgârda
Küçük kız sokakta tek başına yürüyor.	sokakta
Öğretmenime çiçek aldım.	Öğretmenime
Ormanın diğeri tarafına bir dağ evi yaptılar.	Ormanın diğeri tarafına

3. Zarf Tamlayıcısı (Zarf Tümlacı): Yüklemin bildirdiği işi yer, zaman, hâl, azlık - çokluk, sebep bakımından tamamlayan ögedir. Zarf tümlacini bulmak için yükleme “ne zaman, ne kadar, niçin, kim ile, ne ile, nereye, nasıl, ne için, kim için” sorularından biri sorulur.

- Emekli olduktan sonra kendine ev aldı.
Zarf Tamlayıcısı Yer B.siz Yükleme
Tamlayıcısı Nesne

TUZAK!

“Nereye?” sorusu zarf tümlacı ve yer tamlayıcısının ortak sorusudur. Yükleme “nereye?” sorusunu sorduğumuzda aldığımız yanıtta “-e” yönelme hâl eki varsa yer tamlayıcısı yoksa zarf tamlayıcısıdır.

- Kapı çalınca içeriye girdim.
dolaylı tümlaç
(yer tamlayıcısı)

- Kapı çalınca içeri girdim.
zarf tümlacı

TUZAK!

Soru sözcüğü hangi ögeyi buldurmaya yönelikse onunla aynı görevde olur.

- Seni kim aradı?
Özne

- Kapı çalınca içeri girdim.
B.siz nesne

ARA SÖZ

Cümle içinde bazen bir ögenin açıklayıcısı, bazen cümle dışı unsur olan sözcük ya da sözcük gruplarına **ara söz** denir. Ara söz iki virgül ya da iki kısa çizgi arasına yazılır.

- Çocukluğumun geçtiği şehri, İzmir'i, özledim. → Nesnenin açıklayıcısı
Ara söz
- Ankara'ya, Türkiye'nin başkentine, gidiyoruz. → Yer tamlayıcısının açıklayıcısı
Ara söz

CÜMLE VURGUSU

Bir cümlede anlamca önemli olan sözcük ya da sözcük gruplarını diğer sözcüklere göre daha baskılı okumaya **vurgu** denir. Cümle vurgusu genellikle yüklemden önceki sözcük ya da sözcük grubundadır.

- Hediye alınca **çok** mutlu oldu.
Zarf Tümlenci Zarf Yüklem
Tümlenci

- Güneş **dağların arkasından** kendini gösterdi.
Özne Yer Tamlayıcısı Yüklem

-
-

YILDIZLI BİLGİ

Soru cümlelerinde vurgu, soru sözcüğündedir.

- Annem için ayırdığım pastayı **kim** yedi?

-
-
-

YILDIZLI BİLGİ

Cümlede "mi" soru edatı ya da "de, ki" bağlaçları varsa bunlardan **önce** gelen öge vurgulanan ögedir.

- **Dün akşam** da bizimle yemeğe geldi.
- Beni **sen** mi aradın?

-
-

NOTLARIM

PRATİK 97

Aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Öge Adı	Ögeyi Bulmak İçin Yükleme Sorulacak Soru
Özne	kim, ne
Belirtili Nesne	kimi, neyi
Belirtisiz Nesne	ne
Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)	kime, kimde, kimden, nereye, nerede, nereden, neye, neyde, neyden ...
Zarf Tamlayıcısı (Zarf Tümleci)	ne zaman, nasıl, niçin, ne kadar, ne ile, kim ile, ne için, kim için, nereye

PRATİK 98

Aşağıdaki altı çizili söz gruplarının cümlelerin hangi ögesi olduğunu bulup uygun kutuyu işaretleyiniz.

Cümleler	Yüklem	Özne	Nesne	Dolaylı T.	Zarf T.
Eğitimci <u>sanatçı ruhuna</u> sahip olmalıdır.				✓	
Patron, işçinin maaşına <u>zam yaptı</u> .	✓				
<u>Soruları</u> kısa sürede <u>çözdü</u> .			✓		
<u>Kış</u> bu yıl yüzünü erken gösterdi.		✓			
<u>Sabah</u> erkenden yola çıktı.					✓
Ormanda <u>büyük bir kayaya</u> rastladık.				✓	
<u>İstedliğini söyleyen</u> , istemediğini iştir.		✓			
<u>İnsanların düşüncelerine</u> saygılı olmalıyız.				✓	
Dolapta <u>domates ve salatalık</u> var.		✓			

PRATİK 99

Aşağıdaki cümleleri ögelerine ayırınız.

1 Seyirciler maçı maçtan sonra futbolculardan imza istedi.
Ö. Z.T. Y.T. Nesne Yüklem

Ben
2 Her sabah sahilde koşarım.
Z.T. Y.T. Yüklem

3 Affetmek en güzel davranıştır.
Ö. Yüklem

O
4 Bahçedeki odunları tek başına taşıdı.
Nesne Z.T. Yüklem

5 Öğretmenimiz sınavda zor sorular sordu.
Ö. Y.T. Nesne Yüklem

PRATİK 100

Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde yardımcı öge kullanılmamıştır? İşaretleyiniz.

☐ Yazılan her kitap zaman içinde önemini yitirir.	☐ Dış kapı sessizce açıldı.	☐ Seni sevdiği için sözünü dinliyor.	☒ Caddenin arkası karanlıktı.
☐ Öğretmenimiz siyah pantolon giymiş.	☒ Annem güldü.	☒ Ağlayan bebek, sustu.	☐ Arkadaşım sırayı temizledi.
☒ Evin çatısı akmış.	☐ Yusuf güle oynaya eve girdi.	☐ Çantasından bir kalem çıkardı.	☐ Akıl için yol birdir.
☐ Babam pazardan geldi.	☐ Onunla karşılıklı dertleştik.	☒ İnternet bağlantısı koptu.	☐ Askerler süratle koşuyordu.
☒ Borç yiğidin kamçısidir.	☐ Çöpler biriktiği için evde kötü bir koku vardı.	☒ Eğitim uçağı havalandı.	☐ Durakta sessizce bekliyordu.
☐ Mutfaktan yemek kokusu geldi.	☐ Onu her zaman seveceğim.	☒ Mehmet, çalışkan bir öğrencidir.	☐ Seni defalarca aradı.

PRATİK 101

Aşağıdaki cümlelere uygun yüklem yazınız.

- 1 Bugün dersimiz iki saat
- 2 Borçlarından kurtulmak için arabasını
- 3 Onun eve geç kaldığını öğrenince Öğrenci Yorumu
- 4 Hava ısıyınca tatile
- 5 Uzun süre görmediği arkadaşını karşısında görünce

PRATİK 102

Aşağıdaki cümlelerde belirtilen ögelerden hangileri bulunmaktadır? Bulunan ögeyi ilgili kutuya yazınız.

	Cümleler	Nesne	Zarf T.	Yer T.
1	Müşteri hizmetlerini sürekli arıyorum.	Müşteri hizmetlerini	sürekli	
2	Bizim sokak çok sessizdi.		çok	
3	Eski günleri özlemle yâd ettik.	Eski günleri	özlemle	
4	Yolcu otobüsü mola yerine vardı.			mola yerine
5	Bu film, bana çocukluk günlerimi hatırlattı.	çocukluk günlerimi		bana
6	Dedesinin pamuk gibi ellerini öptü.	Dedesinin pamuk gibi ellerini		
7	Saçlarını usulca taradı.	saçlarını	usulca	

PRATİK 103

Aşağıdaki cümleleri ögelerine ayırınız. Ögeleri kutudaki yerlerine örnekteki gibi yerleştiriniz.

1 Konuşmacı aniden sesini yükseltti.	2 Kolyesi gözümü alıyordu.
3 Beni kendimle bırak.	4 Pencereye bir taş attı.
5 Masanın üzerinde bardaklar var.	6 Meclis başkanı, konuşmasını tamamladı.

Özne
konuşmacı.....
kolyesi.....
bardaklar.....
meclis başkanı.....

Zarf Tamlayıcısı
aniden.....
kendimle.....
.....
.....
.....

Yer Tamlayıcısı
pencereye.....
masanın üzerinde.....
.....
.....
.....

Belirtisiz Nesne
bir taş.....
.....
.....
.....
.....

Belirtili Nesne
sesini.....
beni.....
konuşmasını.....
.....
.....
.....

Yüklem
yükseltti.....
gözümü alıyordu.....
bırak.....
attı.....
var.....
tamamladı.....

PRATİK 104

Verilen cümlelerde altı çizili sözcüklerin, cümlenin hangi ögesi olduğunu karşısına yazınız.

1	Parka gidince <u>salıncağa</u> bindim.	Yer tamlayıcısı
2	Pazara gidersen <u>meyve</u> alırsın.	Belirtisiz nesne
3	<u>İnsanlarla iletişim kurmak</u> sanattır.	Özne
4	Hikâye, <u>köy evinde</u> geçiyor.	Yer tamlayıcısı
5	Dereden <u>buz gibi su</u> akıyordu.	Özne
6	Havada <u>gecenin sessizliği</u> hâkimdi.	Özne
8	Yağmur, <u>usul usul</u> şehre indi.	Zarf tamlayıcısı
9	Sessizce <u>ağladı</u> çocuk.	Yüklem

PRATİK 105

Aşağıdaki cümlelerde geçen vurgulu ögeleri bulunuz. Bulduğunuz ögenin görevini belirtilen yerlere işaretleyiniz.

	Cümleler	Özne	Yüklem	Yer T.	Zarf T.	B.li N.	B.siz N.
1	Ney sesi, <u>insana</u> huzur veriyor.			✓			
2	Kış <u>çabuk</u> geldi İstanbul'a.				✓		
3	Uzun uzun <u>ne söyleyeceğini</u> düşündü.					✓	
4	Eve <u>ne zaman</u> dönmüş acaba?				✓		
5	Pala bıyıklı, uzun boylu bir adam <u>yanımıza</u> geldi.			✓			
6	Gelirken <u>ekmek, zeytin, peynir</u> de al.						✓
7	Onun ödevini <u>kim</u> yaptı?	✓					
8	Ormana <u>mantar toplamaya</u> gittik.				✓		
9	<u>Soğuk havalarda dışarı çıkmayı</u> sevmiyorum.					✓	
10	<u>Unutmadım</u> bana yaptığı iyiliklerin hiçbirini.		✓				

PRATİK 106

Aşağıdaki cümlelerde vurgulanan ögeleri yuvarlak içine alınız.

1 Trafik kurallarına uyalım.

5 Okulda da haylazlık yapıyormuş.

2 Sokak hayvanları açlıkla savaşıyor.

6 Kutuyu nereye koymamı istersin?

3 Size, çok güzel bir haber söyleyeceğim.

7 Babam, yatmadan önce beni öper.

4 Bu pastayı sen mi yaptın?

8 Kitapları da gelirken getir.

TEST 5

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi bir söz grubudur?

- A) Açık konuşan insanları severim.
 B) Senden iyi bir arkadaş bulamam.
 C) Babası, sınav sonucunu öğrenince onu tebrik etti.
 D) Yaşadıklarını heyecanla anlatıyordu arkadaşlarına.

2. Aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı özne değildir?

- A) — Bana Safranbolu'dan ne getirdin?
 — Lokum.
 B) — Sebzelerden hangisi bozulmuş?
 — Pırasa.
 C) — Seni kim bekliyor?
 — Mehmet.
 D) — Seni buraya kim getirdi?
 — Annem.

3.

- I. Kadın, genç adamı izledi.
 II. Bu güzel kenti saatlerce gezdik.
 III. Bana hediye olarak kitap almış.
 IV. Her bayram teyzesine gider.

Mete, yukarıdaki yazı tahtasının içindeki cümlelerden içinde nesne olmayanı bulacaktır.

Buna göre Mete hangi cümleyi seçmelidir?

- A) I B) II C) III D) IV

4.

Geleceğini umutla hazırlıyor, yapacağı her işi itinayla planlıyordu.

Yukarıdaki cümlede yer almayan öge aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Belirtili nesne
 B) Zarf tamlayıcısı
 C) Yer tamlayıcısı
 D) Yüklem

5.

Akşam serinliğinde bahçede oturmayı annem ve ben çok severiz.

Bu cümlede aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı yoktur?

- A) Kim? B) Neyi?
 C) Ne kadar? D) Ne zaman?

6.

Lambayı yakınca eşimin benim için hazırladığı sürprizle karşılaştım.

Yukarıdaki cümlelerin öge dizilişi hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) Zarf tamlayıcısı - Zarf tamlayıcısı - Yüklem
 B) Yer tamlayıcısı - Zarf tamlayıcısı - Yüklem
 C) Belirtili nesne - Zarf tamlayıcısı - Yüklem
 D) Belirtisiz nesne - Yer tamlayıcısı - Yüklem

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ad tamlaması özne görevindedir?

- A) Pencerenin camlarını sildi.
- B) Kapının önünde oturuyor.
- ☒ C) Bayram tatili beş gün uzadı.
- D) Futbol oynamayı çok seviyor.

8. Aşağıdakilerin hangisinde öğelere ayırmada yanlışlık yapılmıştır?

- A) Yarın / sinemaya / gideceğim.
- B) Alarm sesini duyunca / korktu.
- ☒ C) Yolcular / sırayla otobüse / bindi.
- D) Küçük kız / parkta / koşuyordu.

9. 1 Son sözüne kadar onu dinledim.

2 İçeri gir.

3 Yağmur yavaş yavaş yağıyordu.

4 Tren istasyonunda bekliyor.

Yukarıdaki numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yer tamlayıcısı kullanılmıştır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- ☒ D) 4

10. Tarihin gözleri var, surlarda delik delik
Servi, endamlı servi, ahirete perdelik

Necip Fazıl Kısakürek

Yukarıdaki beyitte altı çizili bölüm cümlelerin hangi ögesidir?

- A) Yer tamlayıcısı
- ☒ B) Özne
- C) Zarf tamlayıcısı
- D) Belirtili nesne

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde vurgulanan öge diğerlerinden farklıdır?

- A) Sınavda soruları dikkatli bir şekilde çözmüş.
- ☒ B) Kısa bir konuşmadan sonra görüşmeyi bitirdik.
- C) Sinemaya dün akşam gittik.
- D) Hızlı hızlı çıktı merdivenleri.

12. "En sevdiğim arkadaşımı, Yusuf'u, bu akşam yemeğe götüreceğim." cümlesinde ara söz, hangi ögenin açıklayıcısıdır?

- A) Özne
- B) Belirtisiz nesne
- ☒ C) Belirtili nesne
- D) Yer tamlayıcısı

6. BÖLÜM

YAZIM KURALLARI

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- ➞ Büyük Harflerin Yazılışı
- ➞ Kısaltmaların Yazımı
- ➞ Sayıların Yazımı
- ➞ De - Ki - Mi'nin Yazımı
- ➞ Sözcüklerin Ayrı ve Bitişik Yazılması
- ➞ Yazımı Karıştırılan Sözcükler

YAZIM KURALLARI

BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

1. Cümleler büyük harfle başlar.

- Bu hafta hava yağışlı olacakmış.

•

•

2. Cümle içinde tırnak veya yay ayraç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işaretleri (nokta, ünlem, soru işareti gibi) konur.

- Teyzem: "Pazara çıkalım." dedi.

•

•

3. Şiirde mısraların ilk harfi büyük harfle başlar.

- İstanbul benim canım

Vatanım da vatanım...

İstanbul,

İstanbul...

•

•

4. Özel adlar büyük harfle başlar.

- ✓ Kişi adları ve soyadları büyük harfle başlar.

- Attila İlhan,

NOTLARIM

✓ Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvan, lakap, meslek ve rütbe bildiren sözcükler büyük harfle başlar.

- Sevgi Hanım, Avukat Selim Bey,

TUZAK!

Akrabalık bildiren sözcükler küçük harfle başlar. Fakat sözcük akrabalık sözcük adı olup lakap ve unvan olarak kullanılmışsa büyük harfle yazılır.

- Semra teyzem,
- Telli Baba,

✓ Hayvanlara verilen adlar büyük harfle başlar.

- Boncuk,

✓ Millet, din, dil, devlet adları büyük harfle başlar.

- Türkçe,

✓ Yer adları (kita, bölge, il, ilçe, semt, cadde, sokak gibi) büyük harfle başlar.

- İstanbul, Çiçeksuyu Sokağı,

✓ Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar.

- Merkür, Mars,

TUZAK!

Ay, Dünya, Güneş sözcükleri gezegen anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar.

• Ay, Dünya'nın uydusudur.	• Bu benim dünyam.
•	•
•	•

✓ Mektuplarda ve resmi yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar.

- Canım Kardeşim,

✓ Din ve mitoloji ile ilgili isimler büyük harfle başlar.

- Cebrail, Zeus,

✓ Yapı adları (saray, köşk, han, köprü gibi) büyük harfle başlar.

- Çırağan Sarayı,

6. BÖLÜM: YAZIM KURALLARI

✓ Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar.

• Türk Dil Kurumu,

✓ Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar.

• Müdür Yardımcısı,

✓ Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin her sözcüğü büyük harfle başlar.

• Seyahatnâme, Bilim Teknik,

TUZAK!

Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi gibi adlar büyük harfle başlamaz.

• Öğretmenim Bilim Teknik dergisi okumamı tavsiye etti.

•

✓ Millî ve dinî bayramlarla bayram niteliği kazanmış günlerin adları büyük harfle başlar.

• Cumhuriyet Bayramı, Kurban Bayramı,

✓ Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar.

• 20 Kasım Pazar günü sinemaya gideceğiz.

•

TUZAK!

Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle yazılır.

• Okullar haziran ayının ilk haftası kapanacak.

•

✓ Tarihi olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar.

• Malazgirt Meydan Savaşı,

NOTLARIM

✓ Yer, köy, kent, mahalle, sokak, dağ, ırmak, deniz adları büyük harfle başlar.

- Mercan Sokak,

TUZAK!

Özel ada dâhil olmayan ve tamlama kuran il, ilçe, köy gibi sözcükler **küçük** harfle başlar.

- Samsun İli

- Eskipazar köyü

TUZAK!

Adlardan sonra gelen deniz, nehir, boğaz gibi tür bildiren adlar **büyük** harfle başlar.

- Nil Nehri

-

DİKKAT

✓ Para birimleri büyük harfle başlamaz.

- dolar,

✓ Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

- Barış Bey, Betül Hanım'ı bekliyor.

- Barış Bey, **onu** bekliyor.

-

✓ Kitap, bildiri, makale gibi ana başlıktaki sözcüklerin tamamı; alt başlıktaki sözcüklerinse ilk harfleri büyük harfle yazılır.

- Nutuk,

TUZAK!

Başlıklar arasında geçen "ve, ile, ya, veya, ki" gibi bağlaçlarla "mı, mi, mu, mü" soru eki küçük harfle yazılır. Başlıkların tamamı büyük harfle yazılırsa bu ekler de büyük harfle yazılır.

- Ferhat ile Şirin

- FERHAT İLE ŞİRİN

6. BÖLÜM: YAZIM KURALLARI

✓ Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik sözcüklerde özel adlar büyük harfle başlar.

- Safranbolu lokumu
-
-

✓ Yön adları özel addan önce gelirse büyük, sonra gelirse küçük harfle yazılır.

- Doğu Karadeniz, Türkiye'nin batısı,

PRATİK 107

Aşağıdaki cümlelerde büyük harflerin kullanımıyla ilgili yanlışlık yapılmışsa karşısına “Y”, yapılmamışsa “D” getiriniz.

	D / Y
Karadeniz'in Batı kesimi yağışlı olacak.	Y
Selim dayım ile eğlenceli bir gün geçirdik.	D
“Öğretmenler Sitesi” durağında seni bekliyor.	D
Onunla Eylül ayında bir görüşme yapacağım.	Y
Bu film Kurtuluş Savaşı'nı anlatıyor.	D
Aldığı haberle bütün Dünyaı karardı.	Y
Babam her sabah, Milliyet Gazetesi okur.	Y
Samsun'un Çarşamba İlçesine seyahat ettik.	Y

KISALTMALARIN YAZIMI

Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

✓ Kuruluş, kitap, dergi, yön adları gibi kısaltmalar genellikle her sözcüğün ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır.

- TDK (Türk Dil Kurumu)
- G (Güney)
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı)

NOTLARIM

DİKKAT

Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harfle yapılan kısaltmalarda **nokta** kullanılmaz.

✓ Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde sözcüğün okunuşu, büyük harflerle yapılan kısaltmalarda kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır.

- TSK'da değil TSK'de
- MEB'na değil MEB'e
- mg'den değil mg'dan
-
-

✓ Element ve ölçülerin uluslararası kısaltmaları kabul edilmiştir.

- l (litre)
- Fe (demir)
- C (karbon)

✓ Bir sözcük birkaç harfle kısaltılıyorsa ve kısaltılan sözcük özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harfi büyük yazılır.

- Prof. (Profesör)
- İng. (İngilizce)
- Kuleli Sok. (Kuleli Sokak)

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin hangisinde büyük harflerin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Zeynep hanım, yarın akşam önemli bir konferans verecek.
- B) TBMM her yıl 1 Ekim'de toplanır.
- C) Fatma teyzemin yemekleri çok güzeldir.
- D) Ankara Kalesi en çok ziyaret edilen yerlerdendir.

Çözüm: Özel isimlerden sonra gelen saygı bildiren sözcükler büyük harfle yazılır. "Zeynep hanım" küçük harfle yazıldığından A seçeneğinde yanlışlık yapılmıştır. Yanıt A'dır.

NOTLARIM

SAYILARIN YAZILIŞI

✓ Yazıyla gösterilen sayıların her rakamı ayrı yazılır.

- Okulumuzun yirmi sekiz dersliği var.

•

•

✓ Saat, ölçü, para tutarı gibi verilerde rakam kullanılır.

- Dersimiz 12.30'da başlıyor.

•

•

TUZAK!

Saat ve dakikalar metin içerisinde yazı ile de yazılabilir.

- Sınav dokuzu on geçte başlayacak.

•

•

✓ Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılarak üçlü gruplara ayrılır ve araya nokta konur.

- Kenan'ın 80.500 liralık borcu var.

•

•

TUZAK!

Para ile ilgili işlemlerde "senet, çek gibi" ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır.

- 850,15 (sekizyüzelliTL, onbeşkuruş)

•

•

✓ Notayı niteleyen sayılar ayrı yazılır.

- on altılık

•

✓ Sıra sayıları rakamla ya da yazıyla gösterilebilir.

- birinci → 1. → 1'inci
- beşinci → 5. → 5'inci
- → →

✓ Üleştirme sayı sıfatları rakamla değil yazıyla yazılır.

- ~~4'er~~ → dörder
-

Romen Rakamlarının Kullanıldığı Yerler:

✓ Tarihi olaylarda:

- I. Dünya Savaşı,

✓ Yüzyıllarda:

- X. yüzyıl,

✓ Hükümdar adlarında:

- II. Mehmet,

✓ Maddelerin sınıflandırılmasında:

- I),

✓ Kitap ve dergilerin ciltlerini ifade ederken:

- X. cilt,

NOTLARIM

PRATİK 108

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sayıların yazımında yanlışlık yapılmıştır? Yazımı yanlış sayıları bularak doğrularını boşluklara yazınız.

Merdivenleri 5'er 5'er çıktı.

beşer beşer

Yarışma, Türkiye saatiyle 21.00'da başlayacak.

21.00'de

Kardeşim 5.'inci sınıfa gidiyor.

5'inci

Sınavda onbeş tane soruyu boş bırakmış.

on beş

Bana verdiği çek "yüz bin TL" idi.

yüzbinTL

Soru Eki "mı / mi / mu / mü"nün Yazılışı:

✓ Soru edatı "mi" kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır. Kendinden sonra gelen eklerle bitişik yazılır.

- Bu hafta hava yağışlı olacak mı?
- Kitap okumayı sever misin?

✓ Özel isimlerden sonra yazıldığında kesme işareti ile ayrılmaz.

- Ayla mı seni aradı?

YILDIZLI BİLGİ

Soru edatı "mi" her zaman soru anlamı katmayabilir.

- Şirin mi şirin bir evi var. (Pekiştirme)
- Düzenli koştun mu zayıflayabilirsin. (Şart)
- Sınıftan çıktın mı çantanı almayı unutma. (Zaman)

PRATİK 109

“mi” soru edatını farklı anlamlar oluşturacak şekilde üçer cümle içinde kullanınız.

Mİ’NİN ANLAMLARI		
Pekiştirme Anlamı	Şart Anlamı	Zaman Anlamı
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.

de / da’nın Yazımı

Bağlaç Olan de / da

- ✓ Kendinden önceki sözcüklerden ayrı yazılır.
- ✓ Bağlaç olan “de” cümleden çıkarıldığında anlam bozulmaz.
- ✓ “da / de” bağlacı “ta / te” şeklini almaz.

Hâl Eki Olan -de / -da

- ✓ Ektir. Bu nedenle kendinden önceki sözcükle bitişik yazılır.
- ✓ Ek olan “-de” cümleden çıkarıldığında anlam bozulur.
- ✓ “-da / -de” eki “-ta / -te” şeklini alır.

YILDIZLI BİLGİ

Hâl eki olan “-de / -da”dan sonra bir tane daha “da, de” gelebilir. Fakat bağlaç olan “de / da”dan sonra gelmez.

- Pencerede de kuş yuvası var. (✓)
- Araba kullanmayı sen de mi seviyorsun? (X)

NOTLARIM

1. Bağlaç Olan “ki” : Ek almadığı için sözcüklerden ayrı yazılır. “ki” cümleden çıkarıldığı zaman cümlelerin anlamı bozulmaz.

- Spor yap ki sağlıklı kalasın.
-

2. İlgi Zamiri “-ki” : Ek olan “-ki” sözcüğe bitişik yazılır. Adlara ya da ad soylu sözcüklere gelerek onların neyle, kiminle ilişkili olduğunu belirtir.

YILDIZLI BİLGİ

Zamir olan “-ki” hep “-ın / -in / -un / -ün” tamlayan ekinden sonra kullanılır.

- Umut’un eldiveni → Umut’unki
-
-

- Aslı’nın eli büyük, Ufuk’unki küçüktü.
-
-

3. Sıfat Yapan “-ki” : Ek olan “-ki” sözcüğe bitişik yazılır. Eklendiği sözcüğü sıfat yapar ve önündeki adı işaret eder.

- Sokakta**ki** çocuklar şarkı söylüyor.
- Kutuda**ki** çikolataları yedi.
-
-

NOTLARIM

DİKKAT

Kalıplaşmış olan “ki” bağlaçları birleşik yazılır.

Sanki	Belki
Oysaki	illaki
Mademki	Meğerki
Çünkü	Hâlbuki

PRATİK 110

Aşağıdaki cümlelerde “de, mi, ki”nin yazımını doğru “+”, yanlış “-” şeklinde değerlendiriniz.

	Doğru	Yanlış
Parka bizimle gelmek istemiyor musun?	+	
Duydumki sınav çok zormuş.		-
Evde mısır patlatıp film izleyeceğiz.	+	
Arkadaşlarıma bayram için hediye alayım mı?	+	
Kitapta ki soruları bir çırpıda çözdük.		-
Gökyüzünde ki bulutların sayısı gittikçe artıyor.		-
Annemde de anahtar varmış, bu yüzden eve dönmeyeceğim.	+	
Uğur mu, Pelin mi bizimle gelsin?	+	
Yüzündeki gülümseme çok dikkat çekiciydi.	+	
Eve gelirken muz, elma, kivi, nar da al.	+	
Benimle konuşmuyor hâlbuki ben onu çok seviyorum.	+	
Babam benimle gurur duyduğu gibi kardeşimle de gurur duyuyor.	+	
Tutki en zor zamanında seni aramadım, ne yaparsın?		-

NOTLARIM

6. BÖLÜM: YAZIM KURALLARI

Gölün kuzeyinde o kadar su birikmiş ki aradan bir hafta geçmesine rağmen ay çiçekleri hâlâ sular altında. Bir ağaç, suyun üstünde doğal köprü rolünü üstlenmiş durumda ama geçmek çok da kolay değil.

IV

Bu metindeki altı çizili sözlerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV

Çözüm: Ayçiçeği sözcüğünde “ay” sözcüğü kendi anlamını kaybedip kalıplaştığından bitişik yazılmalıdır. Doğru yanıt C seçeneğidir.

Sözcüklerin Ayrı ve Bitişik Yazılması

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır.

- Ne için? → **Niçin?**
- Ne asıl? → **Nasıl?**
- Cuma ertesi →
- Pazar ertesi →
- Kahve altı →
- Kayıp etmek →

2. Birleşme sırasında ses türemesine uğrayan sözcükler bitişik yazılır.

- Af etmek → **Affetmek**
- His etmek → **Hissetmek**
-
-

3. Sözcüklerden her ikisi ya da ikincisi anlam değişmesine uğradığında bu tür sözcükler de bitişik yazılır.

- Tavukgöğsü (tatlı) → Sözcüğün tavuk ile ilgisi kalmamış, tatlı adı olmuştur.
- Aslanağzı (çiçek) →
- Kedidili (bisküvi) →

4. Belgisiz sıfat ve zamirler bitişik yazılır.

- Birkaç
- Biraz
-
- Birtakım
- Herhangi
-

5. Ara yönleri belirten sözcükler bitişik yazılır.

- Kuzeybatı
-
-
-

DİKKAT

İkilemeleri oluşturan sözcükler ayrı yazılır.

• yavaş yavaş

• ağır ağır

6. “Ev” ve “hane” sözcükleriyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır.

• Aşevi

• ameliyathane

• huzurevi

PRATİK 111

Aşağıda yazımı en çok karıştırılan sözcükler verilmiştir. Bu sözcüklerin doğru yazılışlarını bu-
larak karşınıza yazınız.

orjinal

orijinal

makina

makine

herşey

her şey

karnibahar

karnabahar

baş bakan

başbakan

pardüse

pardösü

ûnvan

unvan

küpür

kupür

git gide

gitgide

traş

tıraş

uluslar arası

uluslararası

iç güdü

ıçgüdü

önyargı

ön yargı

herbiri

her biri

meyva

meyve

tazyik

tazyik

NOTLARIM

PRATİK 112

“ki”, “de” ve “mi”nin bitişik ve ayrı yazımıyla ilgili üçer tane cümle yazınız.

	Bitişik	Ayrı
ki	1. 2. 3.	1. 2. 3.
de	1. 2. 3.	1. 2. 3.
mi	1. 2. 3.	1. 2. 3.

PRATİK 113

Aşağıdaki metinde büyük harf kullanımı ile ilgili yapılan hataları bularak sözcüklerin altını çiziniz.

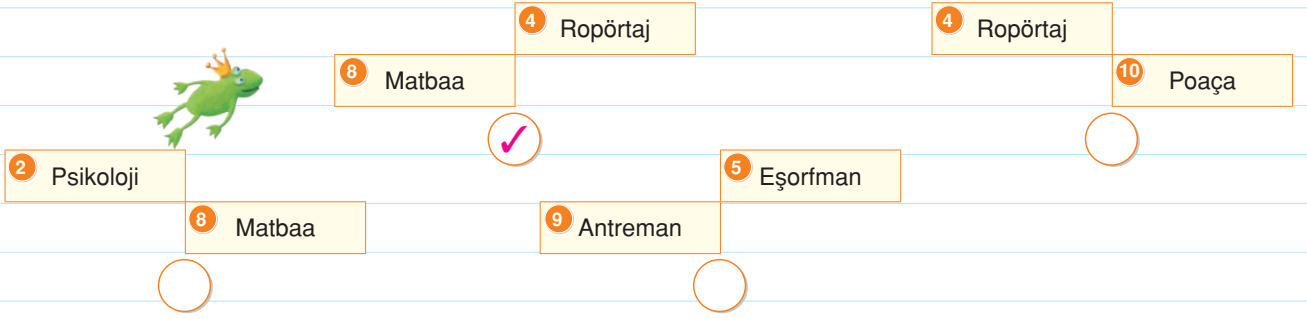

Safranbolu, karabük ilinin turistik bir ilçesidir. Konumu ankara'nın 231 km Kuzeyinde ve karadeniz'in 90 km güneyindedir. Karabük İlçe merkezinin de 8 km Kuzeyinde bulunmaktadır. Safranbolu şehir merkezi ve karabük İl merkezi birbirine yakındır.

PRATİK 114

Aşağıdaki tablodaki sözcüklerden yazım yanlışları olanlar çıkarıldığında tablonun yeni şekli nasıl olur? İşaretleyiniz.

1 suç üstü	2 Psikoloji	3 Klavuz	4 Ropörtaj	5 Eşorfman
6 Pehriz	7 Vaz geçmek	8 Matbaa	9 Antreman	10 Poaça

PRATİK 115

Aşağıdaki verilen kısaltmalara yanlarındaki ekleri getirerek ifadeleri yeniden yazınız.

TSK	-nın / -nin	TFF	-ya / -ye
TSK'nin		TFF'ye	

10 kg	-dan / -den	TL	-nın / -nin
10 kg'dan		TL'nin	

THY	-da / -de	kr.	-ın / -in
THY'de		kr.ın	

İSKİ	-da / -de	g	-ın / -in
İSKİ'de		g'in	

PRATİK 116

Yazım kurallarıyla ilgili aşağıdaki bilgilerin doğru ya da yanlış olduklarını belirtiniz.

✓	Dizeler büyük harfle başlar.
✗	Devlet adları küçük harfle yazılır.
✓	Soru eki “mi” her zaman ayrı yazılır.
✗	Bağlaç olan “de / da” bitişik yazılır.

✗	Sıfat yapan “-ki” sözcükten ayrı yazılır.
✗	Cümleler her zaman büyük harfle başlamaz.
✗	Ay ve gün adları her zaman büyük harfle yazılır.
✓	Hayvanlara verilen adlar büyük harfle yazılır.

✓ DOĞRU

✗ YANLIŞ

✗	Hitap sözcükleri küçük harfle yazılır.
✗	Üleştirme sayıları rakamla yazılır.
✗	İlgi zamiri “-ki” her zaman ayrı yazılır.
✓	Hâl eki “-de” her zaman birleşik yazılır.

✓	Sıra sayıları yazıyla yazılır.
✓	Din isimleri büyük harfle yazılır.
✓	Ara yönler bitişik yazılır.
✗	Levhalar büyük harfle başlamaz.

NOTLARIM

PRATİK 117

Aşağıdaki parantez içindeki ifadelerden doğru olanı seçerek cümlede boş bırakılan yere yazınız.

- 1 Araçlardan çıkan egzoz dumanları hava kirliliğine neden oluyor. (eksoz / egzoz)
- 2 Marketten birkaç şey alıp döneceğim. (bir kaç şey / birkaç şey)
- 3 Pek çok insan aynı hatayı yapıyor. (pekçok / pek çok)
- 4 Babasının ardı sıra ağladı. (ardısıra / ardı sıra)
- 5 Bu başarıyı hak ettiğini düşünüyorum. (hakettiğini / hak ettiğini)
- 6 Dün gece karmakarışık rüyalar gördüm. (karmakarışık / karma karışık)
- 7 Soruları art arda yanıtladı. (ard arda / art arda)
- 8 Sahilde, cankurtaran mutlaka bulunmalı. (cankurtaran / can kurtaran)
- 9 Teyzem apandisit ameliyatı geçirdi. (apandis / apandisit)
- 10 Hafta sonu pikniğe gideceğiz. (haftasonu / hafta sonu)

PRATİK 118

Aşağıda verilen cümlelerdeki yazım yanlışlarını bulup doğru kullanımlarını belirtilen yerlere yazınız.

10 Mayista yeni okulumuz açılacak.

Mayıs'ta

Fatih Sultan Mehmet lisesi bu yıl birçok yazarı öğrencilerine tanıttı.

Lisesi

Hatasını anlayan arkadaşını af etti.

affetti

Madem ki buraya kadar geldin, bana yardım etmelisin.

Mademki

YAZIMI KARIŞTIRILAN SÖZCÜKLERİN DOĞRU YAZIMLARI

acayip	açgözlü	açık hava	açık sözlü	açıkgöz	açıortay	alışveriş
ana yol	anaokulu	anayasa	aşçı	atasözü	atöyle	bakımevi
başucu	başöğretmen	başvuru	başyazı	bir an	bir şey	bir takım (sayı)
biraz	birçok	bire bir (oran)	birebir (etkili)	biyografi	bugün	cambaz
cır cır (geveze)	cırcır (fermuar)	çekçek	çekyat	çıt çıt (ses)	çıtçıt (kopça)	çiy (şebnem)
çiğ (pişmemiş)	demir yolu	deve kuşu	dil bilgisi	dipnot	direkt	doküman
düzyazı	eczane	egzoz	ek fiil	el yazısı	elektrik	erozyon
espri	fasulye	fermuar	film	filtre	fiyat	floresan
flüt	fotoğraf	gardırop	gökyüzü	gözyaşı	gram	hafta başı
hafta içi	hafta sonu	halbuki	halüsinasyon	hastane	hava yolu	havaalanı
her biri	her gün	her şey	herhangi	herhangi bir	herkes	hiçbir
hiçbiri	hoşça kal	ızdırap	ikametgâh	ilkokul	ilköğrenim	ilköğretim
illüzyon	insülin	katsayı	kılavuz	kıraathane	kırkayak	kirpik
komiser	laboratuvar	lavabo	menü	muşamba	ne var ki	nükleer
nispet	orijinal	ortaokul	ön söz	ön yargı	öngörü	özdeyiş
paragraf	pardösü	pastane	pijama	poğaça	postane	profesör
rastgele	restoran	restorasyon	sarımsak	slayt	stajyer	strateji
sürpriz	şoför	takdir	tembel	teneffüs	unvan	üniforma
vatansever	vazgeçmek	vejetaryen	yanlış	yılbaşı	yüzyıl	zatürre

TEST 6

1. Aşağıdakilerin hangisinde ay veya gün adlarının yazımında bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) İstanbul'dan Haziran ayında ayrılacağız.
 B) Annem her cumartesi günü pazara gider.
 C) Bu sene seminer ağustosta yapılacaktı.
 D) Çarşamba günü teyzem bize geliyor.

2.

Bir gün	Hiçbir	İlk okul
Birden bire	sipsivri	Büsküvü

Yukarıdaki sözcüklerden kaç tanesi yanlış yazılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

3.

1	Sınavda toplam otuzbeş soru vardı.	Yazım yanlışı var.
2	Ayşegül Hanım çok kibar biridir.	
3	2'şerli sıra olun dedi, öğretmenimiz.	Yazım yanlışı yok.
4	Tolga, İstanbul Lisesinden mezun olmuş.	

Numaralandırılmış eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. Aşağıdaki öğrencilerden hangisi "ki"nin yazımı ile ilgili bir yanlışlık yapmıştır?

A) Vizyondaki filmleri takip ederim.

B) Tarkan'ın kolunda ki yarayı fark ettin mi?

C) Benim saçlarım, Eda'ninkilerden uzun.

D) O kadar çalışkan ki anlatamam.

5.

29.11.2016

İstanbul'da yağmur ve bu gece. Gökyüzü siyah, gökyüzü hüzünlü. Yağmur bir kaç damla yaş bırakmıyor yeryüzüne. Âdeta bardaktan boşalırcasına yağıyor da yağıyor gecemin yüreğine.

Yukarıdaki metinde hangi sözcük yanlış yazılmıştır?

- A) yeryüzü B) gökyüzü
 C) bir kaç D) âdeta

6. Aşağıdakilerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A)

İstanbul
Büyükşehir
Belediyesi

B)

Samsun
ili

C)

Bakırköy
Devlet
Hastanesi

D)

Çırağan
sarayı

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde “de”nin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Masadaki kutuları da uzatır mısınız?
- B) İnsan haklarının korunmasında devlete önemli görevler düşer.
- C)** Birde baktım ki gökyüzündeki bulutlar çoğalmış.
- D) Eğitimde hiçbir zaman ayrıcalık olmaz.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

- A) Tercih kılavuzunu okumanı tavsiye ederim.
- B)** Rize, Doğu Karadeniz bölgesinde yer alır.
- C) Büşra Hanım, bize kurabiye yapmış.
- D) Öğretmenevinde bu sabah kahvaltı var.

9. Aşağıdakilerden hangisinde “mi” soru eki-
nin yazımı yanlıştır?

- A) Bunu ben mi yaptım?
- B)** Beni Enes’mi aradı?
- C) Sinemaya mı gideceksin?
- D) Kek mi istersin, kurabiye mi?

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı yoktur?

- A) Kardeşim 20 kasımda dünyaya geldi.
- B) Onsekiz saat yoğun bakımda kaldı.
- C) Öğrencilerden bir kaçının sınavı iptal oldu.
- D)** İşleri kolay bir şekilde halletti.

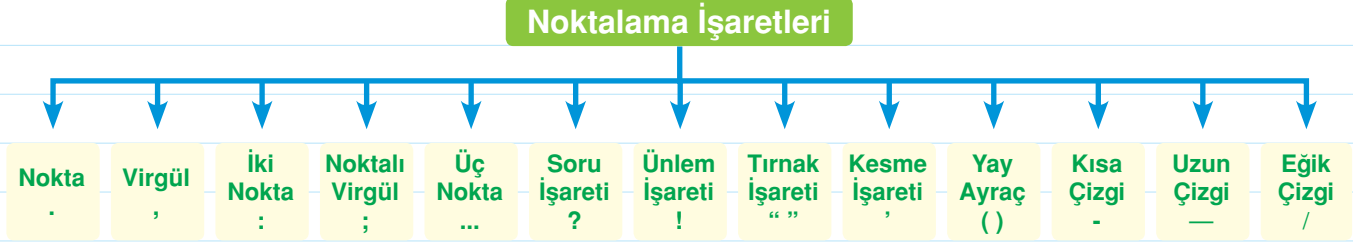
7. BÖLÜM

NOKTALAMA İŞARETLERİ

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- ➞ Nokta
- ➞ Virgül
- ➞ Noktalı Virgül
- ➞ İki Nokta
- ➞ Üç Nokta
- ➞ Soru İşareti
- ➞ Ünlem İşareti
- ➞ Kesme İşareti
- ➞ Kısa Çizgi
- ➞ Parantez (Yay Ayrac)
- ➞ Eğik Çizgi
- ➞ Uzun Çizgi
- ➞ Tırnak İşareti

NOKTALAMA İŞARETLERİ

1. Nokta:

✓ Cümlelerin sonuna konulur.

- Mustafa Kemal Atatürk, 1938 yılında vefat etmiştir.

✓ Bazı kısaltmaların sonuna konulur.

- Dr. (Doktor), İng. (İngilizce),
-

✓ Sayılardan sonra sıra bildirmek için “-inci / -inci” ekinin yerine konulur.

- Kardeşim 8. sınıfa gidiyor.
-

YILDIZLI BİLGİ

Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya kısa çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konulur.

- Kitabın 1, 2, 3 ve 4. sayfalarını okudum.
-

✓ Bir yazının maddelerini gösteren rakam ve harflerden sonra konulur.

- 1., A., B.,

✓ Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konulur.

- Sınav 10.05.2015'te yapılacak.
-
-
-

DİKKAT

Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz.

- 15 Mayıs 1999'da dergimizin ikinci sayısını çıkardık.

•

✓ Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konulur.

- Saat 15.00'te olan randevusuna geç kaldı.

•

✓ Kitap, dergi gibi künyelerin sonuna konulur.

- Dağlı, Deniz, Uygun Soru Bankası, Sadık Uygun Eğitim Yayınları, İstanbul, 2016.

•

✓ Dört veya dörtten çok rakamdan oluşan sayılarda rakamlar sağdan başlayarak üçerli gruplanıp arasına nokta konulur.

- 999.999, 1.000,

✓ Genel Ağ adreslerinde kullanılır.

- <http://tdk.gov.tr>

•

✓ Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır.

- 25 . 2 = 50

•

NOTLARIM

PRATİK 119

Aşağıdaki cümlelerde noktanın (.) kullanımını doğru veya yanlış olarak değerlendiriniz.

		Doğru	Yanlış
1	Kuşların neşeli civıltılar çıkardığı bir orman varmış.	✓	
2	Bu akşam bize ne getirdin.		✓
3	Benimle bir daha konuşma demedim mi sana.		✓
4	Aldığı kumaş 2 m.den uzundu.		✓
5	Maç 19.11.2016 tarihine ertelendi.	✓	
6	2.inci sıradaki gelsin.		✓
7	İstanbul 29.Mayıs.1453'te fethedildi.		✓
8	Dilek Mah. 40. Sokak'ta kargo şirketimiz bulunmaktadır.	✓	
9	"Seni çok seviyorum." demiş çocuk annesine.	✓	
10	Düğün 19.30'da başlayacak.	✓	
11	Marketten ne alacağım bilmiyorum.	✓	
12	MEB'e öğretmenlik başvurusu yapmak için mi gitti.		✓

2. Virgül (,):

✓ Birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasına konulur.

- Yol uzadıkça hüznün, umut, ayrılık sarıyordu benliğimi.

•

✓ Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konulur.

- İyilik yap, iyilik bul.

•

✓ Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konulur.

- Asuman, uzun zamandır görüşmediği dostunu evine davet etti.

•

✓ Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır.

- Okulumuz Türkiye'nin başkentine, Ankara'ya, gezi düzenledi.

•

✓ Ret, kabul, onaylama, heveslendirme bildiren sözcüklerden sonra cümle devam ediyorsa kullanılır.

- Pekâlâ, söylediğini yapmaya çalışırım.

- Hayır, buradan gitmemelisin.

•

•

✓ Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden sonra konulur.

- Bu akşam spora gideceğim, dedi.

•

✓ Konuşma çizgisinden önce konulur.

- Zeynep babasına,

— Türkçe sınavından yüz puan aldım, dedi.

•

•

✓ Anlam karışıklığını gidermek için kullanılır.

- Ayça, doktoru telefonla aradı.

•

✓ Hitap için kullanılan sözcüklerden sonra konulur.

- Arkadaşlar, yüksek sesle konuşmayalım.

•

✓ Kitap, dergi gibi yayınların künyelerinde yazar, eser, basımevi gibi maddelerden sonra konulur.

- Dağlı, Deniz, Uygun Soru Bankası, Sadık Uygun Eğitim Yayınları, İstanbul, 2016.

•

•

✓ Ondalık sayıları göstermek için kullanılır.

- 3,14

•

- 10,5

•

YILDIZLI BİLGİ

✓ Zarf - fiil eki almış (-ip, -meden, -ince, -ken, -dikçe, -erek, -diğinde, -meksizin...) sözcüklerden sonra virgül konulmaz.

• Yemek yiyip sinemeye gideceğim.

✓ Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konulmaz.

✓ İkilemelerin arasına virgül konulmaz.

✓ Ve, veya, veyahut bağlaçlarından önce ve sonra virgül konulmaz.

✓ Şart ekinden sonra virgül konulmaz.

✓ "de / da" bağlacından sonra virgül konulmaz.

✓ Metin içinde art arda gelen zarf - fiil eki almış sözcüklerin arasına virgül konulur.

• Okuldan gelince, gidip üstünü değiştirdi.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Gençler, davranışınızdan dolayı sizi kutluyorum.
- B) Arkadaşlar, yarın sabah erkenden bizde toplanıyoruz.
- C) Çocuklar, bilgisayarın başından ayrılmıyor.
- D) Güzel kardeşim, biraz söz dinle.

Çözüm: C seçeneğinde kullanılan virgül yüklemiden uzak düşmüş özneyi ayırmak için kullanılmıştır. Yanıt C'dir.

NOTLARIM

PRATİK 120

Aşağıda verilen cümlelerdeki virgüller ile kullanım amaçlarını eşleştiriniz.

1	Çok çalıştım, amacıma ulaştım.	▲	Eş görevli sözcüklerin arasında kullanılır.
2	Küçük, kibriti yaktı.	●	Tırnak içine alınmamış aktarma sözlerin sonuna konulur.
3	Yemek çok güzel olmuş, dedi.	■	Anlam karışıklığını gidermek için kullanılır.
4	Çocuklar, lütfen tek sıra hâlinde yürüyün.	◆	Hitap bildiren sözcüklerden sonra kullanılır.
5	Zeki, güvenilir ve çalışkan iş arkadaşları arıyoruz.	✱	Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

1	2	3	4	5
✱	■	●	◆	▲

PRATİK 121

Aşağıda verilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Sayın Veli (,)

Okulumuzda düzenlenecek olan mezuniyet programına katılmanızı bekler (,) esenlikler dilerim.

Tarih : 9 / 9 / 2014

Saat : 19(.)00 - 21(.)00

Rehberlik Öğretmeni

○ A KUTUSU

(;) (,) (.) (.)

✓ B KUTUSU

(,) (,) (.) (.)

○ C KUTUSU

(;) (,) (:) (:)

○ D KUTUSU

(,) (,) (:) (:)

3. Noktalı Virgül:

- ✓ Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konulur.
 - Sebzelerden pırasa ve lahanayı; meyvelerden elma ve armutu çok seviyor.
 -
- ✓ Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konulur.
 - At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.
 -
- ✓ İki den fazla eş değer ögeleri arasında virgül bulunan cümlelerde öznen den sonra noktalı virgül konabilir.
 - Burak; Hakan, Uğur ve Yusuf'tan daha iyi koşar.
 -

4. İki Nokta:

- ✓ Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümle nin sonuna konulur.
 - En çok okunan kitaplar şunlardır: Suç ve Ceza, Fareler ve İnsanlar.
 -
- ✓ Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümle nin sonuna konulur.
 - Kendimi tanıtayım: Türkçe öğretmeni yim.
 -
- ✓ Edebi eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur.
 - Aylin: Benimle sinemaya gelir misin?
 - Şule: Tabii ki, seninle gelirim.
 -
- ✓ Genel Ağ adreslerinde kullanılır.
 - <http://www.osym.gov.tr>
 -
- ✓ Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.
 - $121 : 11 = 11$
 -

PRATİK 122

Aşağıdaki cümlelerde iki noktanın kullanım yerlerini bularak eşleştirmeyi yapınız.

1 Bir şeye ihtiyacımız var: zaman.

a Bölme işareti olarak kullanılır.

2 <http://meb.gov.tr> adresinden sınav sonuçlarınızı görebilirsiniz.

b Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konulur.

3 Dolapta ne istersen var: muz, şeftali, süt...

c Genel ağ adreslerinde kullanılır.

4 $99 : 9 = 11$ işleminin sağlamasını yapın.

d Kendisi ile ilgili açıklama yapılacak cümlelerin sonuna konulur.

1	2	3	4
d	c	b	a

5. Üç Nokta:

✓ Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konulur.

• Karşımda masmavi bir deniz...

•

✓ Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan sözcük veya bölümlerin yerine konulur.

• ...

Ben ezelden beri hür yaşadım, hür yaşarım.

• ...

•

✓ Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen sözcük ve bölümlerin yerine konulur.

• Bunları sana yapan M...'ti.

•

7. BÖLÜM: NOKTALAMA İŞARETLERİ

✓ Sözü'n bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konulur.

- Seni çok aradım... Belki de bunu yapmamalıydım.

✓ Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konulur.

- Zeynep Hanım... Zeynep Hanım! Buraya gelebilir misiniz?

YILDIZLI BİLGİ

Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

YILDIZLI BİLGİ

Ünlem ve soru işaretinden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir.

İstanbul'u en uzak semtlerine (1) bütün tarihî yerlerine kadar gezdik (2) bir yorgunluk (3) bir bıkkınlık (4) bir pişmanlık hissetmedik.

Bu cümledeki kaç numaralı boşluğa noktalı virgül konmalıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Çözüm: Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümlelerin arasına noktalı virgül konulur. Yanıt B'dir.

NOTLARIM

6. Soru İşareti:

- ✓ Soru anlamı taşıyan cümle veya sözlerden sonra konulur.
 - Nerelisiniz?
 -
- ✓ Soru bildiren ancak soru eki veya sözcüğü içermeyen cümlelerin sonuna konulur.
 - Adınız, soyadınız?
 -
- ✓ Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih gibi durumlar için kullanılır.
 - Mevlana Celalettin Rumi (Doğum yeri: ?)
 -

YILDIZLI BİLGİ

Anlamca birbirine bağlı soru cümleleri virgülle ayrılır, soru işareti en sona konulur.

- Kitabı okuyacak mısın, okumayacak mısın?
-

PRATİK 123

Aşağıdaki cümlelerde parantezle gösterilen kısımlara uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Burak ile bu hafta sonu mu görüşeceksin (,) önümüzdeki hafta sonu mu (?)

Sinemaya birlikte gidelim mi (?)

Düğüne kimleri çağıracağımızı soruyor (.)

— Kaç yaşındasın (?)
— 28 (.)
— Mesleğiniz (?)
— Mühendis (.)

Spor yaptın mı hemen sonrasında bolca su içmelisin (.)

Bu filmi neden mutsuz son ile bitiyor (?)

7. BÖLÜM: NOKTALAMA İŞARETLERİ

7. Ünlem İşareti:

✓ Sevinç, acı, kıvanç, korku, şaşırma, hayret, ürperti, heyecan, nefret gibi duygu ifade eden cümlelerden sonra konulur.

- Eyvah! Çocuk düştü.

•

✓ Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konulur.

- Çocuklar! Bugün nereye gitmeyi istersiniz?

•

YILDIZLI BİLGİ

Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir.

- Gençler! Beni dinleyin.

- Gençler, beni dinleyin!

•

•

Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır.

- Çok zeki (!) olduğunu söylüyor.

•

8. Kesme İşareti:

✓ Özel adlara gelen çekim eklerini ayırmada kullanılır.

- Arda'nın sınavı kasım ayında yapılacaktı.

•

NOTLARIM

✓ Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konulur.

- Doktor Vural Bey'in görev yeri değişmiş.

•

✓ Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konulur.

- Dayım TSK'de yeni görevine başladı.

•

✓ Sayılara gelen ekleri ayırmada kullanılır.

- 1'den 30'a kadar sayınız.

•

✓ Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmada kullanılır.

- Mağazamız 9 Mayıs'ta açılacak.

•

YILDIZLI BİLGİ

✓ Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

- Türk Dil Kurumuna iş başvurusu için gitti.

•

✓ Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk ekleri ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

- Adıyamanlı

- İstanbullu

- Erdemlerden

- Selinler

•

•

•

•

PRATİK 124

Aşağıdaki cümlelerde kutu ile gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Vah vah başına gelen bu olaya çok üzüldüm !

Yaşasın ! Tatile gidiyoruz .

Arkadaşlar ! Sizinle bir konuyu paylaşmak istiyorum .

Burak çok başarılı ! olduğunu düşünüyor .

PRATİK 125

Kesme işaretinin yanlış kullanıldığı sözcüğün altını çiziniz. Sözcüğün doğru yazılışını verilen boşluğa yazınız.

1	<u>Salihler'e</u> bu akşam yemeğe gideceğiz.	Salihlere
2	18 Mart'ta <u>Çanakkaleye</u> gezi düzenlenecek.	Çanakkale'ye
3	Kayra Bey'in size ve ailenize selamı var.	—
4	2010'dan beri sizi takip ediyorum.	—
5	<u>Almanca'yı</u> öğrenmek istiyorum.	Almancayı
6	Dün saban seni <u>Anıl'mı</u> aramış?	Anıl mı
7	<u>Türkçe'den</u> bu sınavda 100 puan aldım.	Türkçeden
8	<u>Türk Dil Kurumu'nun</u> internet sayfasına giremiyorum.	Türk Dil Kurumunun

9. Kısa Çizgi:

✓ Satıra sığmayan sözcükler bölünürken satır sonuna konulur.

- Kardeşim bana kitabını hediye etti.
-

✓ Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır.

- Yeğenime -Hamza'ya- bisiklet aldık.
-

✓ Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için kullanılır.

- say-gı-lı, usul-ca
-

NOTLARIM

✓ Fiil kök ve gövdelerini göstermek için konulur.

- gözle- , bekle-

•

✓ Eklerin başına konulur.

- -ler / -lar eki cümleye farklı anlamlar katabilir.

•

✓ Heceleri göstermek için kullanılır.

- sa-bah-le-yin, gün-düz

•

✓ Sözcükler veya sayılar arasında “-den...-a, ve, ile, ila, arasında” anlamlarını vermek için kullanılır.

- Fenerbahçe - Galatasaray maçı ertelenmiş.

•

DİKKAT

Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konulmaz.

- Üç beş kişi maça gidiyorlardı.

•

✓ Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır.

- -9 °C,

✓ Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır.

- 111 - 11 = 100

•

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kısa çizgi (-) yanlış kullanılmıştır?

- A) Bence şairler içinde şiire en tutkun şair -yaşayanları kastediyorum- odur.
- B) O sıralar -on on beş yıl önce- pek fazla önemsememiştim bu olayları.
- C) Jürinin seçme mantığını -ben hiç anlam verememiştim- herkes beğenmişti.
- D) Bu da onları -güldürü için güldürü- gibi bir kısır döngünün içine atmıştır.

Çözüm: Doğru yanıt D seçeneğidir. Diğer seçeneklerde kısa çizgi ara sözleri ayırmıştır. D seçeneğinde ara söz yoktur.

10. Yay Ayraç:

- ✓ Cümlelerin yapısıyla doğrudan doğruya ilgisi olmayan açıklamalar için kullanılır.
- Bu ağaçtaki elmaları (aslında çok sağlam gözükmeseler de) toplamak istiyorum.
-

YILDIZLI BİLGİ

Yay ayraç içinde bulunan özel adlar ve yargı bildiren anlatımlar büyük harfle başlar ve sonuna uygun noktalama işareti getirilir.

- ✓ Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır.
- Öğretmen - (Ellerini havaya kaldırdı.) Ne yapıyorsunuz arkadaşlar?
-
- ✓ Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır.
- Sadelik, iyilik ve doğruluk olmayan yerde büyüklük yoktur. (Tolstoy)
-
- ✓ Yabancı sözlerin okunuşu yay ayraç içerisinde gösterilir.
- Shakespeare (Şekspir) tiyatro yazarıdır.
-
- ✓ Cümle içerisinde bir sözcüğün eş anlamlısı verildiğinde kullanılır.
- Fiil (eylem) iş, oluş, hareket bildiren sözcüklerdir.
-

DİKKAT

Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır.

- Yunus Emre'nin (1240 ? - 1320) ...

NOTLARIM

✓ Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır.

- Çok cömertsin (!) herkes biliyor.

•

✓ Bir bilginin şüpheyile karşılandığı veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır.

- Yunus Emre Üsküdar'da (?) doğmuş.

•

✓ Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayracı konulur.

- A), B), 1)

Hale, Yusuf, Cahide bu akşam bize gelecekler.

1. Adapazarı'nı, doğduğum şehri, bırakıp geldim.
2. O, kitabı okumak için zaman harcadı.
3. Evet, sizleri de dinleyeceğim.
4. Evini, arabasını, tarlasını sattı.

Virgülün bu cümledeki kullanılış amacı ile aynı olan cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Çözüm: Üstte verilen cümlede virgül, eş görevli sözcükleri ayırmak için kullanılmıştır. D seçeneğinde de eş görevli sözcükleri ayırmak için kullanılmıştır. Doğru yanıt D'dir.

11. Eğik Çizgi:

✓ Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konulur.

- Ben sana mecburum bilimezsın / Adını mih gibi aklımda tutuyorum.

•

✓ Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konulur.

- Cümbüş Sokağı No.: 48 / 2 Çarşamba / Samsun

•

✓ Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konulur.

- 18/03/1915,

7. BÖLÜM: NOKTALAMA İŞARETLERİ

✓ Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için konulur.

- -ler / -lar,

✓ Genel Ağ adreslerinde kullanılır.

- <http://www.osym.gov.tr>,

✓ Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.

- $18 / 6 = 3$,

12. Uzun Çizgi:

✓ Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna **konuşma çizgisi** de denir.

- — Paris'e gitmek ister misin?
-

YILDIZLI BİLGİ

Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

- Halit sınıfa dönerek: "Bu hafta piknik yapalım mı?" dedi.
-

13. Tırnak İşareti:

✓ Başkasına ait alıntı bir sözün başında ve sonunda kullanılır.

- Atatürk: "Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir." demiştir.
-

✓ Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır.

- Burak çok "centilmen" biri.
-

✓ Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır.

- "Suç ve Ceza" adlı romanı mutlaka okumanızı tavsiye ederim.
-

NOTLARIM

DİKKAT

Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz.

- Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan"ı tam bir başyapıttır.

•

YILDIZLI BİLGİ

Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti gibi) tırnak içinde kalır.

- "Buraya kadar neden geldin?" dedi.

•

PRATİK 126

Aşağıdaki cümlelerde kullanılan noktalama işaretlerinin görevlerini yazınız.

1	Hikâyede bazı unsurlar önemlidir: zaman, olay, mekân...
	⋮ → Kendisi ile ilgili örnek verilecek cümlelerin sonunda kullanılır. ... → Bitmemiş cümle sonunda kullanılır.
2	İstanbul - Ankara uçak seferleri iptal oldu.
	- → İle, arasında anlamı katmak için kullanılır. . → Tamamlanmış cümle sonunda kullanılır.
3	Otobüs 10.15'te hareket etti.
	. → Saat ve dakikayı ayırmada, tamamlanmış cümleyi belirtmek için kullanılır. ' → Sayılardan sonraki ekleri göstermek için kullanılır.
4	Yaa! Nasıl oldu böyle?
	! → Şaşma bildiren sözcüklerden sonra kullanılır. ? → Soru anlamı taşıyan cümlelerden sonra konulur.

PRATİK 127

Aşağıda yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

- 1 “yeşer(-)” durum bildiren bir fiil midir (?)
- 2 Türkçe(')de olumsuzluk eki “-me (/) -ma(”)dır.
- 3 Bu sabah Selma(')nın evinde toplanıyoruz (.)
- 4 Off (!) Yeter ama (.)
- 5 Bu yıl okullar 15 Ekim (')de açılacak (!)
- 6 http(:)//turkiye.gov.tr adresinden birçok vatandaşlık işlemi gerçekleştirilebilir (.)
- 7 Nereye doğru bakıyorsun öyle (?)
- 8 Evde ne ararsan var (:) giysi (,) yiyecek (,) süs eşyası (,) fırın (...)
- 9 O günlerde (,) sen belki hatırlamazsın (,) kış çok çetin geçmişti (.)
- 10 Gençler (,) lütfen beni dikkatle dinleyin (.)

PRATİK 128

Aşağıda eğik çizginin (/) yanlış kullanıldığı cümleleri işaretleyiniz.

1	26 / 28 Sokak, No.: 9 / 3 Esenyurt / İstanbul adresinde oturuyor.	
2	Ankara / Samsun yolunda trafik kazası meydana gelmiş.	✓
3	“-mez / -maz” eki de olumsuzluk ekidir.	
4	Kapıları çalan benim / Kapıları birer birer	
5	Fenerbahçe / Beşiktaş maçı bu salonda yapıldı.	✓
6	Aşağı / yukarı onunla aynı fikirleri paylaşıyoruz.	✓

PRATİK 129

Aşağıda verilen noktalama işaretlerinin farklı işlevlerine örnek oluşturabilecek cümleler yazınız.

virgül
(,)

üç nokta
(...)

iki nokta
(:)

kesme işareti
(')

nokta
(.)

soru işareti
(?)

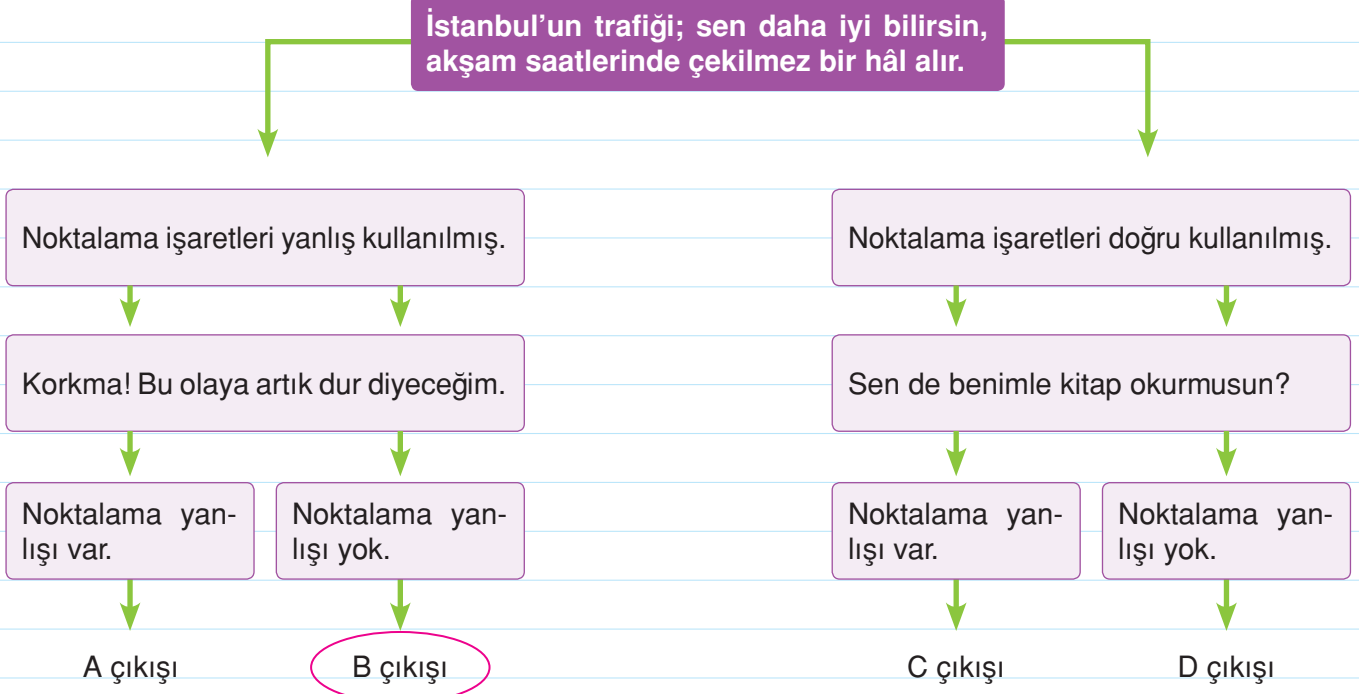
ünlem
(!)

tırnak işareti
(“ ”)

eğik çizgi
(/)

PRATİK 130

Aşağıdaki şemada doğru seçenekler takip edilerek ilerlendiğinde hangi çıkışa ulaşılır.

PRATİK 131

Aşağıdaki metindeki yay ayraçların içine uygun noktalama işaretlerini koyunuz.

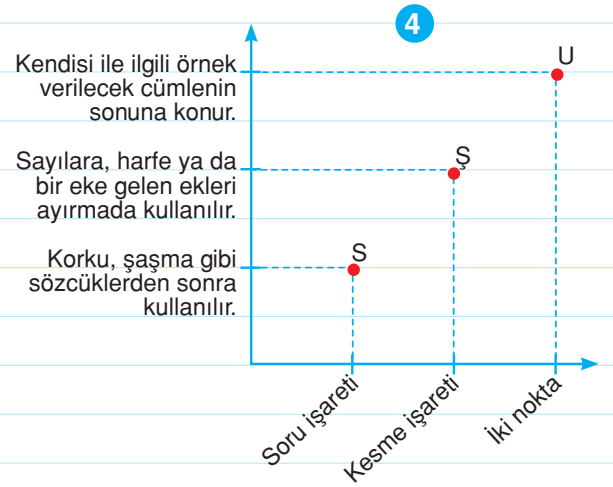
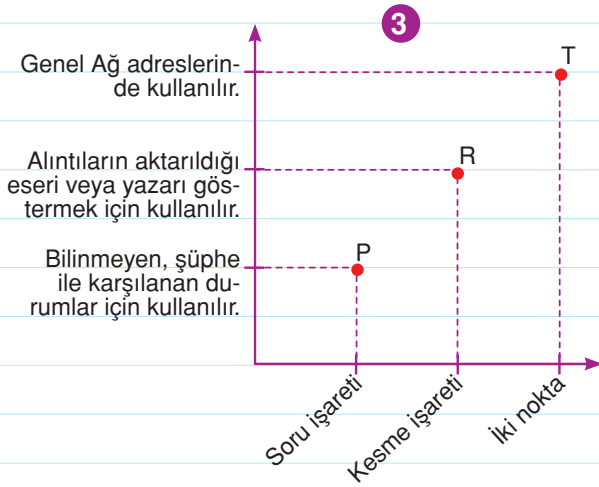
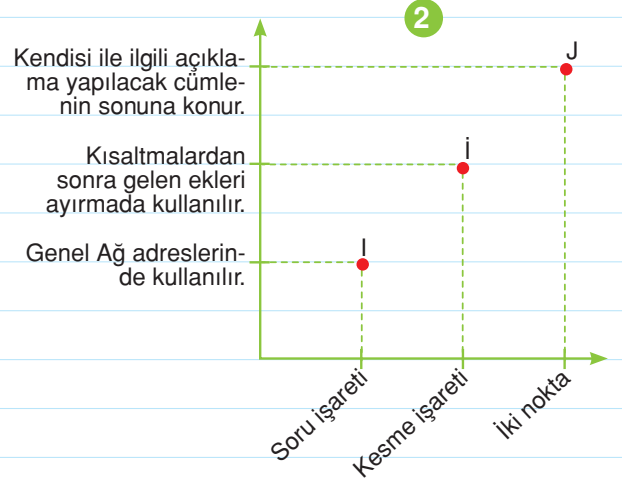
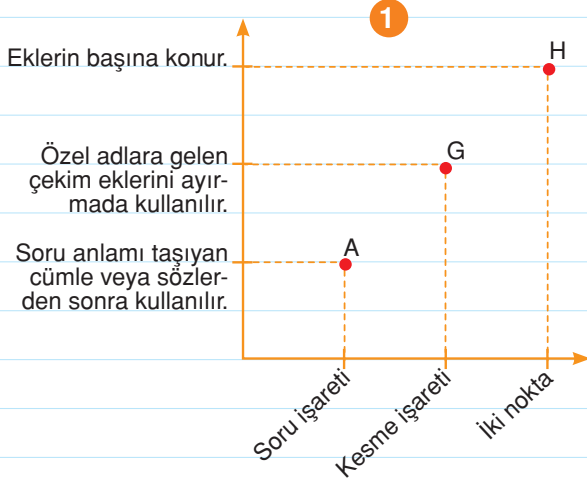
İskoçya(')da yoksul mu yoksul bir çiftçi yaşırdı(.) Adı Fleming(')di. Günlerden bir gün tarlada çalışırken bir çığlık duydu(.) Bir de baktı ki beline kadar bataklığa batmış bir çocuk(,) kurtulmak için çırpınıp duruyor(.) Çocukcağız bir yandan da avazı çıktığı kadar bağıırıyordu(.) Çiftçi çocuğu bataklıktan çıkardı ve acılı bir ölümden kurtardı(.) Ertesi gün Fleming(')in evinin önünde gösterişli arabadan şık giyimli bir aristokrat indi(.) Çiftçinin kurtardığı çocuğun babasıydı bu(.) (")Oğlumu kurtardınız(,) size bunun karşılığını vermek istiyorum(.) (") dedi(.) Yoksul ve onurlu Fleming (")Kabul edemem(!) (") diyerek ödülü geri çevirdi(.) Tam bu sırada kapıdan çiftçinin küçük oğlu göründü(.) Çiftçi gururla (")Evet(!) (") dedi. Aristokrat devam etti(:) (")Gel seninle bir anlaşma yapalım(.) Oğlunu bana ver iyi bir eğitim almasını sağlayayım(.) Eğer karakteri babasına benziyorsa ilerde gurur duyacağın bir kişi olur(.) (")

Bu konuşmalar sonunda Fleming(')in oğlu aristokratın desteğinde eğitim gördü(.) Aradan yıllar geçti(.) Çiftçi Fleming(')in oğlu Londra(')daki St. Mari's Hospital Tıp Fakültesinden mezun oldu ve tüm dünyaya adını penisilini bulan Sir Alexander Fleming olarak duyurdu(.) Bir süre sonra aristokratın oğlu zatürreye yakalandı(.) Onu ne mi kurtardı(?) Penisilin!

PRATİK 132

Aşağıdaki grafiklerde noktalama işaretleri ile kullanım alanları eşleştirilmiştir. Bu eşleştirmelerde yanlış olan bilgiyi bulup anahtar sözcüğü yazınız.

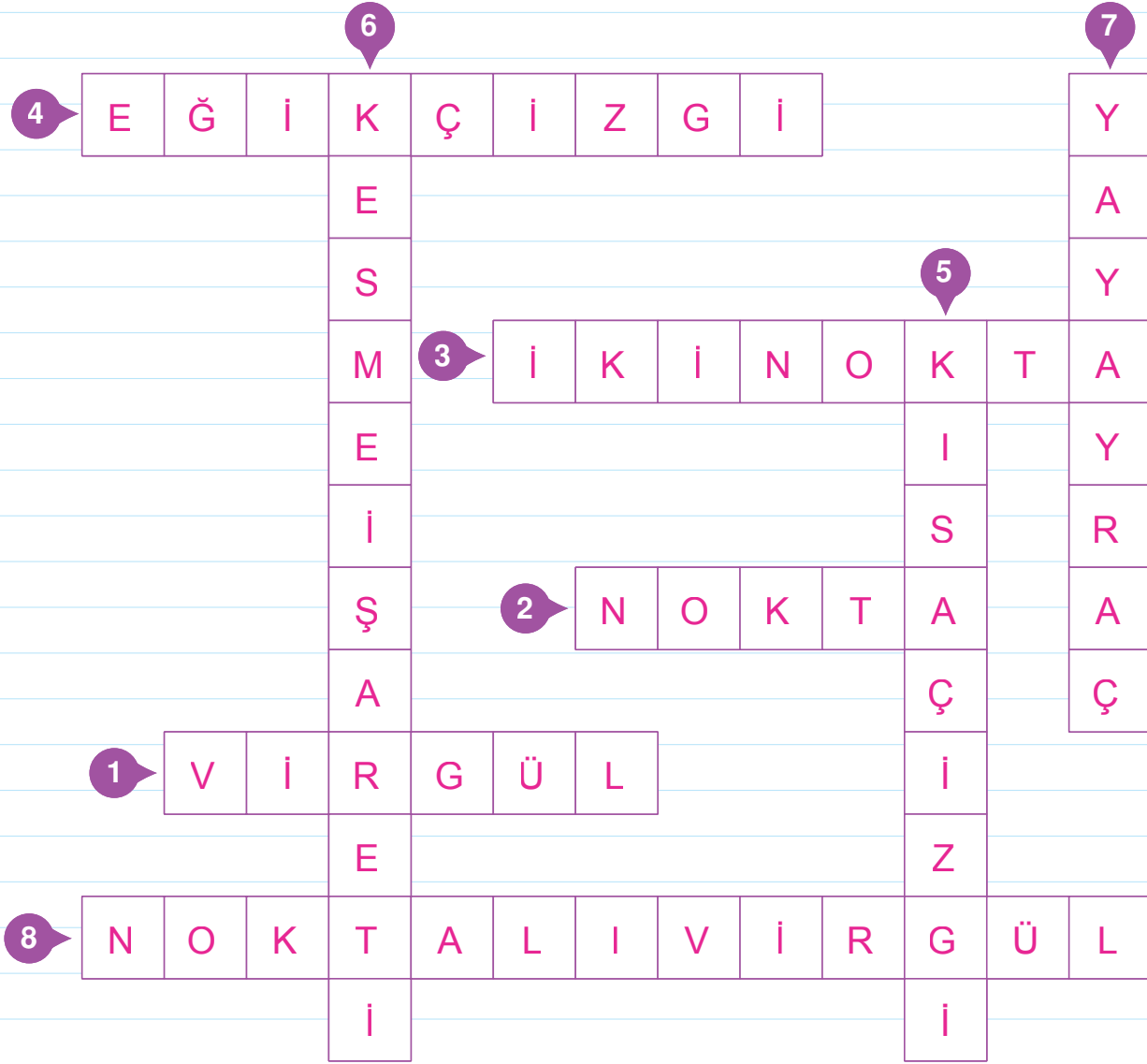

1	2	3	4
H	I	R	S

NOTLARIM

PRATİK 133

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

- 1 Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.
- 2 Bazı kısaltmaların sonuna konulur.
- 3 Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konulur.
- 4 Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konulur.
- 5 Dil bilgisinde ekleri ve kökleri ayırmak için kullanılır.
- 6 Özel adlara gelen çekim eklerini ayırmak için kullanılır.
- 7 Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır.
- 8 Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

TEST 7

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgölün kullanımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- ☒ A) Odadan hızlıca çıkıp, saate baktı.
 B) Defterini, silgini, kalemmini çantana koy.
 C) Sevgi, kurabiyeleri arkadaşıyla paylaştı.
 D) Doktor, hastasının ilaçlarını yazdı.

2.

Tamam () ödevimi yaparım () dedi ()
 Usulca () bir şey söylemeden odasına
 geçti.

Metinde yay ayraçla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) (,) (,) (.) (;) B) (;) (,) (.) (,)
☒ C) (,) (,) (.) (,) D) (,) (.) (.) (;)

3. Aşağıda cümlelerin hangisinde nokta (.) yanlış kullanılmıştır?

- A) Doğum günü partisi saat 17.00'de başlayacakmış.
☒ B) Sınıfta 1.'inci oldu.
 C) 19.05.2016'da yoksul insanlar için bir keremes yapılacak.
 D) TEOG'da Türkçenin 10. sorusu zordu.

4. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna üç nokta (...) konulmalıdır?

- ☒ A) Karşımda yemyeşil bir orman
 B) Ne arıyorsun bu soğukta burada
 C) Eyvah, çocuk bisikletten düştü
 D) Annem babamla pazara gitti

5.

1

Eş görevli sözcükleri ayırmada kullanılır.

2

Sıralı cümleleri ayırmada kullanılır.

3

Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır.

Yukarıda virgölün, kullanımı ile ilgili bazı bilgiler verilmiştir.

Aşağıdaki örneklerden hangisi verilen kullanım biçimlerinden birine örnek gösterilemez?

- A) İşten geldi, yemek yedi.
 B) Simit, peynir, zeytin aldı.
☒ C) Hayır, parka bu saatte gidemezsin.
 D) Sıra arkadaşımı, Buğra'yı, çok özledim.

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?

- ☒ A) Dikkat, o kolide kırılacaklar var
 B) Bu akşam kar yağması bekleniyor
 C) Yaz tatilinde köyümüze gideceğiz
 D) Mimar, projesi için çok uğraştı

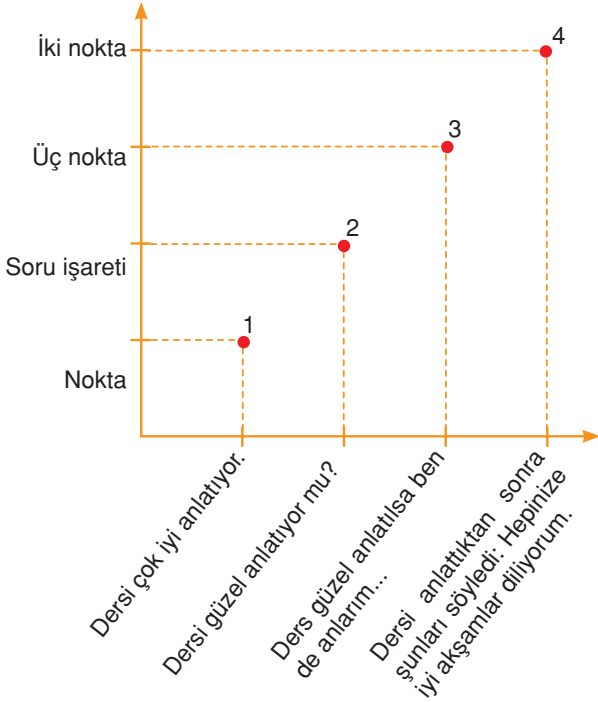
7. BÖLÜM: NOKTALAMA İŞARETLERİ

7. Okulun birincisi sen miydin
Evet benim
Bunu nasıl başardın

Yukarıdaki parçada hangi noktalama işareti yer almaz?

- A) Soru işareti
B) Virgül
C) Nokta
D) Noktalı virgül

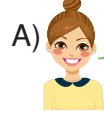
8.

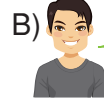
Numaralandırılmış cümlelerden hangisinde belirtilen noktalama işareti yanlış kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 **C) 3** D) 4

9. Aşağıdaki öğrencilerden hangisinin verdiği bilgi yanlıştır?

A) Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır.

B) Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna soru işareti konur.

C) Ara sözler noktalı virgül ile gösterilir.

D) Sayılara getirilen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılır.

10. Hey Çocuklar!

Yarınlar sizi bekliyor. Azimle, sevgiyle, umutla atın adımlarınızı yarınlarımıza. İyi - kötü her şeyi karşılayın sevgiyle.

Bu paragrafta hangi noktalama işareti yanlış kullanılmıştır?

- A) Ünlem
B) Nokta
C) Virgül
D) Kısa çizgi

8. BÖLÜM

EDEBÎ TÜRLER VE SÖZ SANATLARI

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- Olay Yazıları
- Düşünce Yazıları
- Şiir Bilgisi ve Söz Sanatları

EDEBÎ TÜRLER VE SÖZ SANATLARI

Duygu, düşünce ve hayalleri sözlü ya da yazılı olarak etkileyici bir şekilde anlatan yapıtlara
 eser denir. Yazının biçim ve içerik özellikleri o yazının türünü gösterir.

OLAY YAZILARI

- 1. Roman:** Olmuş veya olabilecek olayların kişi, yer ve zamana bağlı olarak anlatıldığı uzun edebî yazılara **roman** denir.
- ✓ **Yaşanmış** ya da **yaşanabilir** olayları anlatır.
 - ✓ Olayın geçtiği yer ve zaman **bellidir**
 - ✓ Anlatılan olaylar **uzun**, karakter sayısı **fazladır**
 - ✓ Olaylar, **geniş** bir zaman dilimini kapsar.

NOTLARIM

2. Hikâye (Öykü): Olmuş veya olabilecek olayların kişi, yer ve zamana bağlı olarak anlatıldığı kısa edebî yazılara **hikâye** denir.

- ✓ **Yaşanmış** ya da **yaşanabilir** olayları anlatır.
- ✓ Olayın geçtiği yer ve zaman **bellidir**.
- ✓ Anlatılan olay **kısa**, karakter sayısı **azdır**.
- ✓ Olay, **dar** bir zaman dilimini kapsar.

3. Masal: Olağanüstü olayların anlatıldığı hayal ürünü olan yazılara **masal** denir.

- ✓ Masalda **eğitcilik** ve **öğreticilik** esastır.
- ✓ Masallardaki olaylar gerçeği **yansıtmaz**.
- ✓ Masallar tekerlemeyle başlar.
- ✓ Masalın geçtiği yer ve zaman belli **değildir**.
- ✓ Masalın kahramanları **devler**, **cüceler**, **periler** gibi gerçeküstü yaratıklardır.
- ✓ Masallar evrensel konular ve mesajlar içerir.

4. Destan: Milletleri derinden etkileyen tarihi ve sosyal olaylara olağanüstü kahramanların da eklenmesiyle oluşan ve kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar gelen edebî türe **destan** denir.

- ✓ Destanlar **anonim** dir.
- ✓ Genellikle manzum yani şiir şeklindedir.
- ✓ Destanlarda olay içinde olaya yer verilir.
- ✓ Törenselleşmiş söyleyişler hâkimdir.

5. Anı (Hatıra): Geçmişte yaşanmış olayların anlatıldığı yazı türüne **anı** denir.

- ✓ Bir kişinin yaşadığı veya tanık olduğu olaylar anlatılır.
- ✓ **Geçmişe** ışık tutar.
- ✓ Tarihsel olayların öğrenilmesinde etkilidir.
- ✓ Yaşanan olay, üzerinden zaman geçince anlatılır.

NOTLARIM

6. Günlük (Günce): Günü gününe yazılan yazılaragünlük..... denir.

- ✓ Olaylargünü.gününe..... tarih belirtilerek yazılır.
- ✓ Kısa yazılardır.
- ✓ Yazan kişinin yaşamına dair izler taşır.
- ✓ Anlatımda “iç konuşma” yöntemi kullanılır.

İhtiyarlar ne yaparlar? Başlarından geçenleri yazarlar. Ben de bunu yapıyorum. Yazmaya başladığımda 82 yaşındaydım. Bu işi tamamlamaya ömrüm yeter mi bilemem. Ama bunu dene-yeceğim mutlaka. Çünkü belleksiz bir toplum olmamızı önlemek için herkesin yazmasını yararlı buluyorum. Köşedeki bakkal gördüklerini günü gününe kaydetse sokağındaki evlerin nasıl apartmanlaştığını, orada oturanların ne gibi değişimlere uğradığını kronolojik bir şekilde anlat-sa bunlar bile ilginç olur bana kalırsa.

Bu metinde yazar, aşağıdaki metin türlerinden hangisine ait eserler verilmesini önermek-tedir?

- A) Deneme B) Öykü C) Günlük D) Biyografi

Çözüm: Yazar burada insanların gördüklerini günü gününe kaydetmelerini istemiştir. Bu yüzden yanıt C'dir.

7. Gezi Yazısı (Seyahatnâme): Yazarın gezip gördüğü yerleri ve o yerlerle ilgili izlenimlerini anlattığı ya-zılaragezi yazısı..... denir.

- ✓ Gezilip görülen yerler edebî bir üslupla ele alınır.
- ✓ Gözlem gücüne dayanır.
- ✓ Anlatılanlar gerçektir, hayal ürünü değildir.

TLOS ANTİK KENTİ

Burası Likya Federe Birliğinin altı büyük kentinden biri ve ayrıca birliğin spor merkezi. İçinde kazı işlemi ta-mamlanmamış bir de stadyum bulunuyor. Ayrıca Tlos, uçan kanatlı at Pegasus ile ünlenen mitolojik kahraman Bellerophon'tes'in yaşa-dığı kent olarak da bilinir. Likya bölgesindeki en eski kent olduğu ve kuruluşunun MÖ 2000'lerden önceye dayandığı arkeoloji kazıları ile tespit edilmiştir. Kent akropolünün doğal kayası üzerinde oluşturu-lan mezarlığı, Likya'nın en güzel ev tipi mezarlarından biridir. Buradaki gezimizi bitirdikten sonra Saklıkent Kanyonuna doğru yola koyuluyoruz.

8. Biyografi (Yaşam Öyküsü): Bir kimsenin doğumundan yaşadığı güne kadar geçirdiği zamanı ele alan yazılara **biyografi** denir.

- ✓ Önemli şahısların hayatı başkası tarafından anlatılır.
- ✓ Gerçekçidir.
- ✓ Anlatılan kişinin hayatı tarih sırasına göre ele alınır.
- ✓ 3. kişi ağız kullanılır.

Âşık Veysel Şatıroğlu

1894 yılında doğdu. Yedi yaşındayken sıklıkla ölümle sonuçlanan su çiçeği hastalığına yakalandı. Hastalıkla mücadele etti ama sol gözünün ferisi söndü. Bir kaza sonrası sağ gözünü de kaybetti ve bu onu kısmen kör yaptı. Bu olay olduğu zaman babasının teşvi-kiyle saz sahibi oldu ve saz çalmaya başladı. Babasının arkadaşı tarafından eğitildi ve onu Pir Sultan Abdal, Karacaoğlu, Dertli, Ruhsati gibi mükemmel ustaların dünyasına taşıyan da oydu.

9. Otobiyografi (Öz Yaşam Öyküsü): Bir kişinin kendi hayat öyküsü üzerine yazdığı yazılara **otobiyografi** denir.

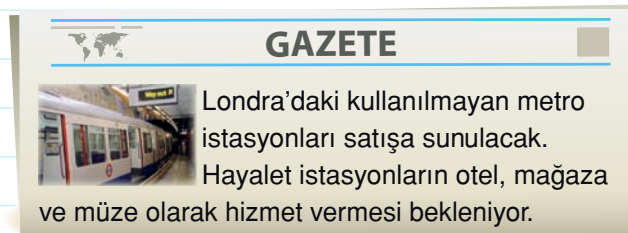
- ✓ 1. kişi ağız kullanılır.
- ✓ Kişi, kendisini ve aile büyüklerinden aldığı bilgiyi kullanır.

10. Tiyatro: Sahnede oynanmak üzere yazılan eserlerdir.

- ✓ Genellikle sahnelenmek üzere yazılır. Fakat okunmak için yazılan tiyatro türleri de vardır.
- ✓ Olayları oluş hâlinde gösterir.
- ✓ Konuşmaya dayalı bir türdür.
- ✓ Ders vermek amacı taşır.

11. Haber Yazısı: Olay ve durumları okuyucuya bildiren gazete yazılarına **haber yazısı** denir.

- ✓ Haber yazılarında temel ilke nesnelliktir.
- ✓ Haber yazıları 5N1K (kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin) kuralına uygun yazılmalıdır.
- ✓ Haber ilgi çekici ve doğru olmalıdır.

DÜŞÜNCE YAZILARI

1. Deneme: Yazarın herhangi bir konu hakkındaki duygu ve düşüncelerini anlattığı yazılara **deneme** denir.

- ✓ Denemede yazar istediği konuyu işleyebilir.
- ✓ Denemede kişisellik ve kendine özgülük ön plandadır.
- ✓ Anlatılanlar kesin bir sonuca bağlanmaz.

Dilimiz Üzerine

Dilimiz, konuşma dilimizden çok yazı dilimiz yıllardan beri yüzyılı aşkın bir zamandan beri durmadan değişiyor. Değişmesini bir dileyen oldu bir buyuran oldu diye değil, değişmesi gerektiği için değiştirmek zorunda olduğumuzdan içimizden duyduğumuz için değişiyor. Elimizdeki dille dünden kalan dille istediğimiz söyleyemediğimiz, istediğimiz gibi söyleyemediğimiz için değişiyor. Bu değişime bir bakıyorsunuz hızlanıyor, çok kimseleri şaşırtacak başlarını döndürecek kadar hızlanıyor; bir bakıyorsunuz ağırlaşıyor artık duracak sanıyorsunuz.

Nurullah Ataç

2. Makale: Herhangi bir konuda bilgi vermek, bir gerçeği ortaya koymak için yazılan yazılara **makale** denir.

- ✓ Makalenin temel ögesi fikirdir.
- ✓ Araştırmaya ve incelemeye dayanır.
- ✓ Bilimsel verilerden yararlanır.
- ✓ Gazete ve dergi yazısıdır.

Zaman ve Gençlik

Ünlü romancı DH Lawrance, “Hiçbir şey için ‘Bu benimdir.’ deme!” diye uyarmıştı yıllar öncesinden. Sadece, “Bu benim yanımdadır” dememize izin vermişti. Gerçekten de, varlığımızı zenginleştiren, yaşayışımızı derinleştiren ne varsa hepsi zamanın akıcılığı içinde çürümeye, eskimeye, yitmeye mahkûmdur.

Şu andaki hâli ne olursa olsun, üzerinde her zaman bir fanilik, geçicilik damgası taşır eşya ve insan. Buna göre, aslında hiç kim-

senin “Ben gencim.” deme hakkı da yok gibidir. Doğrusu, bulunduğu gün içinde “ihtiyar” diye tarif ettiklerinden biraz geç doğmuş olmasına borçludur gençliğini.

Ne kadar genç olursa olsun, bir başka zamanın ihtiyarıdır her genç. Öyleyse ne gençliğinizle övünün, ne de yaşlıyım diye üzülün. Sadece zamanın size ayrılan köşesinde şimdiki unvanınız bu! Şimdilik! Sadece şimdilik! Gençlikse zaten geçecek, yaşlılık ise o da geçecek!

3. **Sohbet (Söyleşi):** Yazarın bir konuyla ilgili düşüncelerini sohbet ediyormuş gibi anlattığı yazılara **sohbet** denir.

- ✓ Karşılıklı konuşma havası içinde yazılır.
- ✓ Soru - cevap tekniği kullanılabilir.
- ✓ Samimi bir üslupla kaleme alınır.
- ✓ Gazete ve dergi yazılarıdır.
- ✓ Her şey sohbet konusu olabilir.

4. **Fıkra (Köşe Yazısı):** Yazarın güncel konularla ilgili görüşlerini ele aldığı yazılara **fıkra** denir.

- ✓ Gazete yazısıdır.
- ✓ Düşünceleri kanıtlamaya ihtiyaç yoktur.
- ✓ Anlatım senli benlidir.

Aşağıdaki metinlerden hangisi sonunda yay ayraç içinde verilen türe örnek gösterilemez?

- A) Cemil Kavukçu'nun 2009'da yayımlanan "Selo'nun Kuşları" adlı kitabı oldukça içten ve yalın öykülerden oluşuyor. Hayvanlarla insanlar arasındaki iletişimi ortaya koyarak hayvanlar dünyasına başarıyla eğiliyor. (Eleştiri)
- B) İzmir'den yola erken çıktığımız için şehirde hayat canlanmadan Manisa'ya vardık. İlk bakışta Manisa'dan çok etkilendiğimi rahatlıkla söyleyebilirim. Şehzadeler şehri olan bu diyarda birçok tarihî yapıya rastlamak mümkün. (Gezi yazısı)
- C) Saç dökülmesinin nedenleri kalıtsal ve geçici olarak iki ana grupta toplanmaktadır. Saç dökülmelerine karşı alınan önlemler, daha çok çevresel faktörlere karşı etkili olmaktadır. Genetik faktörlere karşı henüz bir çözüm bulunamamıştır. (Deneme)
- D) O gece İstanbul'da üçüncü gecesi idi. Ertesi gün bu dünya güzeli şehirden ayrılacak olmanın hüznü yüreğine çöreklenmişti. Bu yüzden bütün gece uyuyamadı. (Öykü)

Çözüm: C seçeneğinde daha çok bilgi vermek esastır. Bu yüzden deneme türüne örnek olarak gösterilemez. Yanıt C'dir.

NOTLARIM

5. Nutuk: Bir topluluğa duygu ve düşünceleri aşlamak amacıyla söylenen uzun, coşkulu ve güzel sözlere **nutuk** denir.

6. Konferans: Bir konu hakkında derin bilgisi olan kişilerin özel toplantılarda veya görsel ve işitsel iletişim araçlarında yaptığı konuşmalara **konferans** denir.

ŞİİR

***İsteğe Bağlıdır

Duygu, düşünce, istek ve hayallerin söz ve seslerin uyumlu kullanımıyla dizeler hâlinde anlatılmasına **şiiir** denir.

YILDIZLI BİLGİ

Şiir yazar ya da söyleyen kişiye **şair** denir.

Şiir Bilgisi

Uyak (Kafiye): Dize sonlarındaki ses benzerliğine **uyak (kafiye)** denir.

Uyak Çeşitleri

a. Yarım Uyak: Dize sonlarındaki tek ses benzerliğidir.

- **bak**
• **tek**

b. Tam Uyak: Dize sonlarındaki iki ses benzerliğidir.

- **bana**
• **sana**

c. Zengin Uyak: Dize sonlarındaki üç ya da daha fazla ses benzerliğidir.

- **keder**
• **gider**

d. Cinaslı Uyak: Dize sonlarında sesteş sözcüklerin bulunmasıdır.

- Niçin açmış **göl erken**

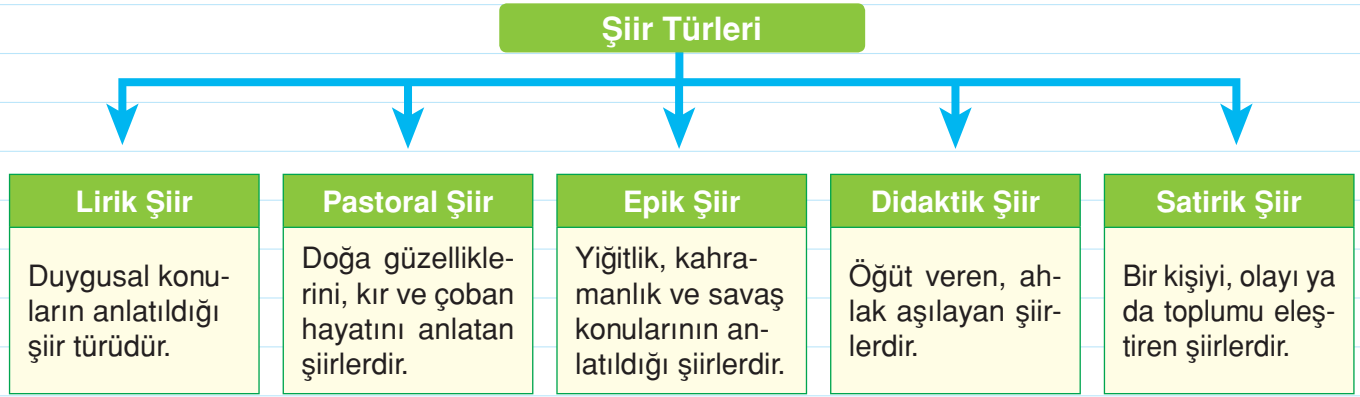
Aklımı kaybettim

Nazlı yarım **gülerken**

Redif: Dize sonlarındaki eş görevli ek ve sözcüklerin benzerliğine **redif** denir.

- Zannetme ki şöyle **böyle bir söz**

Gel sen dahi söyle **böyle bir söz**

Büyür ağaçlar maviliklerde,
Bulutlar, aydınlıklar, uzaktan.
Büyür şehirlerin yatakları,
Mevsimlerin üstü, yaşamaktan.

Bir anne gibi genişleyen sabah aydınlığı,
Büyür kanatları yavru serçelerin.
Büyük şehirler ve şehirlerde,
Korkunç hayatı, gecelerin.

Büyür hatıralar gibi ihtiyarlar,
Yaşamayı hatırlarken.
Büyür güzellikleri, vücutları kismetleri,
Çocuklar uyurken.

Vakit büyür habersiz,
Bir serinlik düşer her cama.
Çiftçiler bile anlamadan
Büyür topraklar daima.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

NOTLARIM

SÖZ SANATLARI

1. Kişileştirme (Teşhis): İnsana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara verilerek anlatılmasına **kişileştirme** denir.

- Rüzgâr kızın saçlarıyla âdeta dans ediyordu.

•

•

2. Konuşturma (İntak): İnsan dışındaki varlıkların insan gibi konuşmasına **konuşturma** denir.

- Güller “Elveda!” diyordu ilkbahara.

•

•

YILDIZLI BİLGİ

Konuşturma sanatının olduğu her yerde kişileştirme sanatı da vardır. Fakat kişileştirme sanatının olduğu yerde konuşturma sanatı olmayabilir.

3. Benzetme (Teşbih): Zayıf olan bir varlığın güçlü olan bir varlığa herhangi bir yönüyle benzetilerek anlatılmasıdır. Bu sanat anlatıma güç katar.

YILDIZLI BİLGİ

Benzetme yapılırken “gibi, kadar” edatları kullanılır.

Benzetmenin 4 temel unsuru vardır:

- ✓ Benzeyen
- ✓ Benzetilen
- ✓ Benzetme Yönü
- ✓ Benzetme Edatı

- Kömür gibi kara gözleri etrafa ışık saçıyordu.
Benzetilen Benzetme edatı Benzetme yönü Benzeyen

- Kutu gibi bir evi var.
Benzetilen Benzetme edatı Benzeyen

•

•

DİKKAT

Benzetmenin dört temel ögesi her zaman birlikte kullanılmaz.

4. **Abartma (Mübalağa):** Herhangi bir durum veya olayı olduğundan daha büyük ya da küçük göstererek anlatma sanatına **abartma** denir.

- Kırk fırın ekmek yesen anca doyarsın.

•

•

Aşağıdaki dizelerin hangisinde yay ayraç içinde verilen söz sanatı yoktur?

A) Niçin bu derenin suları kara
Niçin böyle hırçın akıyor dere?
(Kişileştirme)

B) Gönlüm, benim gönlüm, o bir rüzgârdır
Sonsuz denizlerin ufkunda eser
(Benzetme)

C) Gözlerinden akan her damlada
Okyanuslar kadar derinlik gördüm
(Abartma)

D) Güneşin ışıktan kollarını yakalıyor gök
Ağır ağır çekiyor dağın sırtına
(Konuşturma)

Çözüm: D seçeneğinde konuşurma sanatı yoktur. İnsana ait özellik cansız varlığa aktarıldığı için kişileştirme sanatı yapılmıştır. Yanıt D'dir.

NOTLARIM

PRATİK 134

Aşağıdaki metinlerin hangi edebî türden alındığını noktalı yerlere yazınız.

Evliya Çelebi, 25 Mart 1611'de İstanbul'un Unkapanı semtinde doğdu. Çelebi ailesi aslen Kütahyalı olup fetihten sonra İstanbul'a yerleşmiş. Evliya Çelebi, çok iyi bir öğrenim gördü. Önce Mahalle Mektebine gitti. Daha sonra Şeyhülislam Hamit Efendi Medresesine girdi. Burada yedi yıl okuduktan sonra Enderuna devam etti.

Biyografi

Bir varmış, bir yokmuş. Bir zamanlar yeni yetişen iki kızıyla dul bir kadın varmış. Küçük kız, sevimli ve yumuşak bir kızmış ama annesi onu hiç sevmezmiş. Bütün ev işlerini ona yüklemiş. Büyük kız ise annesi gibi kendini beğenmiş biriymiş.

Masal

Okul hayatımızın büyük bir kısmı kurşun kalemlerle geçer. İlkokula başladığımız andan, üniversiteyi bitirdiğimiz ana kadar, hayatımızın büyük bir bölümünde kalemlerimiz bize eşlik eder. Modelleri, renkleri, desenleriyle bizi kendilerine çekerler ve pek çoğumuz kurşun kalemle yazı yazmayı, resim yapmayı hâlâ çok severiz. Peki, öğrenim hayatımızı ve anılarımızı kaplayan kalemler gerçekten kurşundan mı yapılır?

Sohbet

Bazı insanlar okumakta zorluk çeker. Bu durum yaşa bağlı değildir. Nedenleri arasında sağlık sorunları, işitme, özellikle de görme bozuklukları sayılabilir. Çocuklar da okuma konusunda güçlük çekebilir. Küçüklüklerinde durmadan evden eve taşınan ailelerin çocukları değişik okullara uyum sağlamakta güçlük çekebilir, bu yüzden iyi okuyamayabilirler.

Makale

Yalnız yaşamının bir tek amacı vardır sanıyorum; o da daha başıboş, daha rahat yaşamak. Yalnız yaşamaya ve bu yaşamın getirdiği rahatlığa alışınca da bırakmak istemiyoruz. İstedğimiz zaman, istediğimiz şeyi yapma özgürlüğünden kopamıyoruz.

Deneme

PRATİK 135

Aşağıda verilen bilgiler doğruysa cümlelerin başına “+”, yanlışsa “-” işaretini getiriniz.

+	Romanda olaylar geniş ve ayrıntılı olarak anlatılır.
-	Makalede süslü bir anlatım kullanılır.
+	Deneme yazarken yazar anlatımda ve konu seçiminde özgürdür.
-	Fıkra 5N1K kuralına göre yazılır.
+	Sohbet yazılarında yazar, sorulu - cevaplı cümleler kuruyormuş hissi verir.
-	Günlük yazıları başkasının yaşadığı olayları anlatır.
+	Nutukta asıl amaç bir topluluğa herhangi bir duyguyu ya da düşüncüyü aşılmasıdır.
+	Otobiyografilerde yazar kendi hayatını anlatır.
+	Hikâyede olaylar kısa bir şekilde anlatılır.
-	Masal, gerçekleşmesi mümkün olan olayları anlatır.
+	Biyografide yazar başkasının hayat hikâyesini anlatır.
+	Tiyatro eserleri sahnede canlandırılabilir.
-	Fıkra yazıları sadece dergi yazılarıdır.
+	Deneme türünde serbest bir üslup vardır.
+	Hikâyede yer ve zaman bellidir.

NOTLARIM

PRATİK 136

Aşağıdaki bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun sözcükleri yazınız.

Biyografi

Gezi yazısı

Sohbet

Roman

Tiyatro

Konferans

Anı

Nutuk

- 1 Olmuş veya olabilecek olayların kişi, yer ve zamana bağlı olarak anlatıldığı uzun edebî yazılara roman denir.
- 2 Geçmişte yaşanmış olayların anlatıldığı yazı türüne anı denir.
- 3 Yazarın gezip gördüğü yerleri ve o yerlerle ilgili izlenimlerini anlattığı yazılara gezi yazısı denir.
- 4 Bir kimsenin doğumundan yaşadığı güne kadar geçirdiği zamanı ele alan yazılara biyografi denir.
- 5 Sahnede oynanmak üzere yazılan eserlere tiyatro denir.
- 6 Yazarın bir konuyla ilgili düşüncelerini sohbet ediyormuş gibi anlattığı yazılara sohbet denir.
- 7 Bir konu hakkında derin bilgisi olan kişilerin özel toplantılarda veya görsel ve işitsel iletişim araçlarında yaptığı konuşmalara konferans denir.
- 8 Bir topluluğa duygu ve düşünce aşılacak amacıyla söylenen uzun, coşkulu ve güzel sözlere nutuk denir.

NOTLARIM

PRATİK 137

Aşağıda verilen cümlelerdeki söz sanatlarını bulup uygun işaretleri yerine koyunuz.

■	Su gibi akıp gidiyor zaman.
★	Kuşlar bir ahenk içinde şarkı söylüyor.
●	Mutfakta dağ gibi bulaşık var.

■	Tarladaki işçiler, arı gibi çalışıyor.
◆	Bülbül: "Gülmek istiyorum." dedi.
★	Ay, bize gülümsüyordu.

●	Abartma
■	Benzetme

★	Kişileştirme
◆	Konuşturma

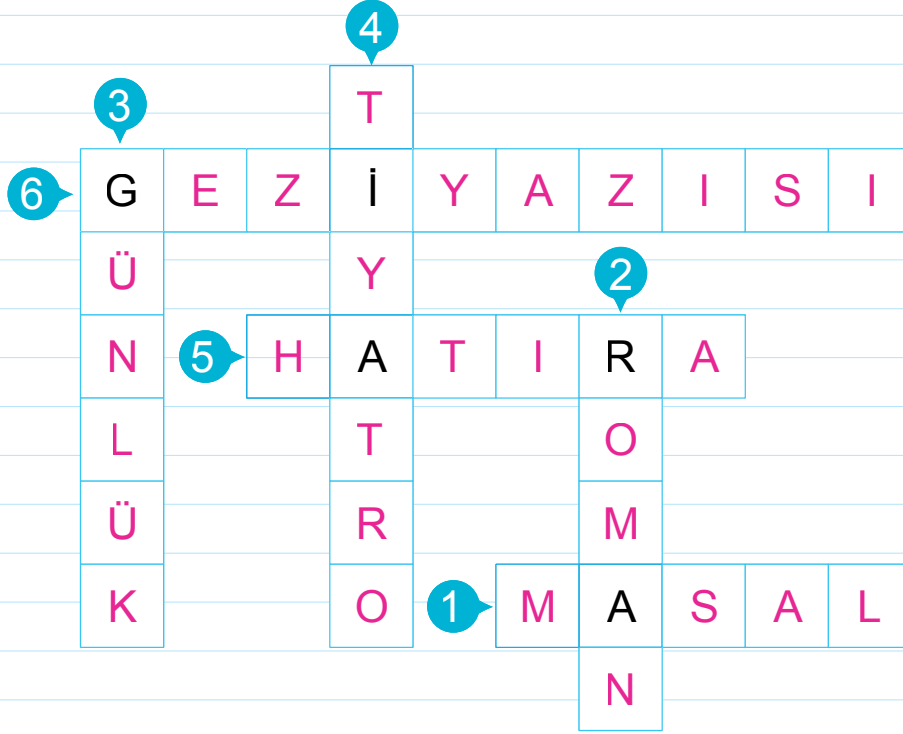
◆	Güneş, "Günaydın!" diyerek odamı aydınlattı.
■	Çocuğun bülbül gibi sesi vardı.
●	Dünya kadar yapılacak işi vardı.

★	Karıncalar el ele verip yuvalarına ekmeği götürdüler.
◆	Güvercin, yavrusuna: "Canım yavrum!" diye seslendi.
■	Altın gibi saçlarını rüzgârda savurdu.

NOTLARIM

PRATİK 138

Verilen açıklamalara göre bulmacayı doldurunuz.

- 1 Olağanüstü olayların anlatıldığı, hayal ürünü olan yazıdır.
- 2 Yaşanmış ya da yaşanabilecek olayları anlatan uzun yazıdır.
- 3 Günü gününe yazılan yazıdır.
- 4 Olayları sahnelemek amacıyla yazılan yazıdır.
- 5 Bir kişinin geçmişte yaşadığı olayları anlatan yazıdır.
- 6 Gezilip görülen yerlerin anlatıldığı yazıdır.

NOTLARIM

TEST 8

1.

24 Mayıs

Bu kaldırımüstü açık hava kahvesini seviyorum. Sabahları güneş almıyor ve rüzgâr duyumsanabiliyor. İlk yaz sabahları bu kentte, bir ağaç hışırtısıyla, işte buradayım; bu kahvede çayımı içmeye hazırlanırken birden, bir kokuyla, belirsiz geliveriyor. Kağşamış gövdeyi üşütmemeye çalışarak ve onunla, o yaşlı, atık gövdeyle, genç ilkyaz arasındaki karşıtlığı bilincimde kavrayarak; bilincimin, işte bir ince dilim limon koyup, gövdeyle ilkyazın bileşimi olduğunu düşünerek, içiyorum çayımı.

Hilmi YAVUZ

Yukarıdaki parça hangi yazı türünden alınmış olabilir?

- (A) Günlük B) Roman
C) Hikâye D) Anı

2.

Niğde'ye yaklaşıyorduk. Yanımda oturan bir Niğdeli şehrin eteğini saran ağaç kümeleri arasında pek iyi seçemediğim bir noktayı işaret etti. Faruk Nafiz'in hanı, dedi. Büyük şairin han sahibi olduğu günleri de inşallah görürüz. Fakat yol arkadaşımın bana gösterdiği bina sadece Faruk Nafiz'in unutulmaz Han Duvarları şiirinde tasvir ettiği han idi. Kıyafetinden anlaşıldığına göre Niğdeli arkadaş bir esnaf yahut işçi idi. Böyle olmakla beraber Han Duvarları'nı ve Faruk Nafiz'i biliyordu. Daha garibi trende ilk gördüğü bir yabancıнын bu şiiri, tanımamasını kabul etmiyor; ateş ve su nev'inden herkesçe malûm şeylerden söz eder gibi iki sözcük ile bana maksadını anlattığına inanıyordu.

Yukarıda verilen metnin türü hangisidir?

- A) Gezi Yazısı B) Sohbet
(C) Deneme D) Hikâye

3.

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik
Bu dörtlükte hangi söz sanatına başvurulmuştur?

- (A) Benzetme B) Kişileştirme
C) Konuşturma D) Abartma

4.

Yukarıdaki reklam panosunda hangi söz sanatı kullanılmıştır?

- A) Konuşturma (B) Kişileştirme
C) Abartma D) Benzetme

5.

Hoca ormana gitmiş. Oturmuş bir dalın üstüne, başlamış kesmeye. Aşağıdan geçen bir yolcu Hoca'ya seslenmiş:

— Be adam! İnsan oturduğu dalı keser mi? Şimdi düşeceksin. Hoca adama aldırmamış, işine devam etmiş. Az sonra dal kırılmış. Hoca, cum-burlop düşmüş. Düştüğü yerden perişan seslenmiş:

— Düşeceğimi bildin, ne zaman öleceğimi de söyle bari.

Bu metinde aşağıdaki öğelerden hangisi yoktur?

- A) Yer (B) Zaman
C) Kişi D) Olay

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kişileştirme yapılmıştır?

- A) Bulutlar ağladı sen giderken arkandan.
- B) Annem bugün en sevdiğim yemeği yapmış.
- C) Spordan gelince kurt gibi acıyıyorum.
- D) Düzenli çalışmak başarıyı getirir.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde benzetme yapılmıştır?

- A) Bu havada montunu giymeden dışarı çıkmış.
- B) İlerleyen zamanda olayın perde arkası aralandı.
- C) Çalar saatin sesini duyunca ok gibi yatağından fırladı.
- D) Sinan her gün spor yapar.

8. Ben bir ayırık otuyum dostlar,
Ne buğday amcam ne pirinç dayım.
Mısırla akraba bile değilim.
Bir yeşermeye göreyim;
Canıma kastederler yapabilseler,
Ama nafile duramam.

Ahmet Tufan Şentürk

Yukarıda hangi söz sanatına başvurulmuştur?

- A) Konuşturma B) Abartma
C) Benzetme D) Kişileştirme

9.

Farabi (870-950) matematik, botanik, tıp, musiki, felsefe ve mantık alanında eserler yazmış olan alim. 870 yılında Türkistan'ın Farab şehrinde doğmuştur. Asıl adı Ebu Nasır Muhammed İbn Türkkan el Farabi olan Farabi aslen Türk'tür. Batı felsefe dünyasında Alfarabius adı ile bilinmektedir. İlk öğrenimini Farab'da görmüştür. Babasının tavsiyesiyle Bağdat'a ilim öğrenmeye gitmiştir. Burada Hristiyan filozof Ebu Bîşr Metta bin Yunus'tan felsefe alanında dersler almıştır. Bu arada; Arapça, Farsça, Grekçe ve Latinceyi iyi derecede öğrenerek Aristo ve Eflatun'un eserlerini defalarca okumuştur.

Yukarıdaki yazının türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Otobiyografi B) Biyografi
C) Makale D) Deneme

10. 1. Yazar kendi hayatını anlatır.
2. Yazar bir konudaki görüşlerini ispatlar.
3. Yazar duygu ve düşüncelerini anlatır.
4. Bilimsel bir dili vardır.

Yukarıda numaralandırılmış cümlelerin hangileri makale ile ilgilidir?

- A) 1 - 4 B) 1 - 3
C) 2 - 4 D) 2 - 3

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- ➡ Özne - Yüklem ilişkisine Göre Eylemler
- ➡ Nesne - Yüklem ilişkisine Göre Eylemler

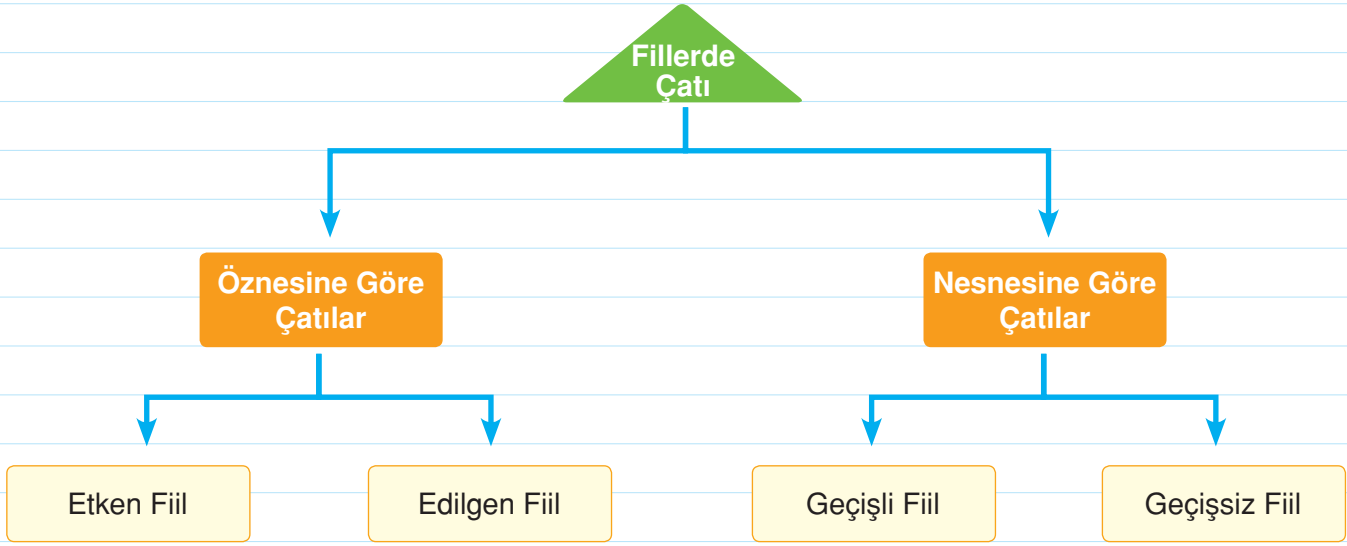
FİİL ÇATISI

Çekimli bir fiilden oluşan yüklemın nesne ve özneye göre gösterdiği durumlara çatı denir. Fiil çatısı, en genel ifadeyle yüklemın özne ve nesne ile olan ilişkisidir.

DİKKAT

Çatı sadece fiil cümlelerinde aranan bir özelliktir. Yüklemi ad olan cümlelerde çatı aranmaz.

ÖZNESİNE GÖRE FİİL ÇATISI (Özne - Yüklem ilişkisi)

1. Etken Fiil: İşı yapan gerçek bir öznenin bulunduğı fiillere etken fiil denir.

- Öykü, bizimle bir anısını **paylaştı**.
- Sınıfımızı **temizledik**.

.....

.....

Bu cümlelerde geçen altı çizili eylemleri yapan belli olduğu için bu fiiller etken çatılıdır

YILDIZLI BİLGİ

Doğı olaylarının gerçekleştiğı cümleler etken çatılıdır.

- Dün gece kar yağdı.

.....

DİKKAT

Bir cümlede özne yazılmamış da olsa yüklemde belirtilen işin kim tarafından yapıldığı belli ise o cümlenin fiili etken fiil olur.

- Her sabah koşarım.

-
-

2. Edilgen Fiil: Cümlede bildirilen işi yapan kişinin veya varlığın belli olmadığı fiillere **edilgen fiil** denir. Edilgen fiiller, fiil kök veya gövdelerine “-I” veya “-n” eklerinin getirilmesiyle oluşturulur.

- Ağaçtaki elmalar **koparıldı**.
- Okulun içi **temizlendi**.

-
-

Bu cümlelerde geçen altı çizili eylemleri yapan belli olmadığı için bu fiiller edilgen çatılıdır.

YILDIZLI BİLGİ

“-I” veya “-n” ekini alan fiiller her zaman edilgen fiil değildir. Önemli olan cümledeki öznenin yüklemdeki işi yapip yapmamasıdır.

- Leman, hızlı bir şekilde giyindi. (Burada işi yapan belli olduğu için bu fiil etken fiildir.)

-
-

YILDIZLI BİLGİ

Edilgen fiiller yüklem-nesne ilişkisine göre geçişsizdir.

NOTLARIM

PRATİK 139

Aşağıdaki altı çizili fiillerin etken veya edilgen olduğunu belirtilen yerlere yazınız.

Dün gece evde yalnız kalmış.

.etken.....

Bu öyküde doğa ve deniz konusu işlen-
miş.

.edilgen.....

Haftalık çıkan bir dergide onun yazısını
okudum.

.etken.....

Doktor, hastayı tedavi etti.

.etken.....

Konu, tüm ayrıntılarıyla anlatıldı.

.edilgen.....

Bebek, annesine gülümsedi.

.etken.....

Türkçe dersinde bir şiir okundu.

.edilgen.....

Dün sabah şiddetli bir şekilde yağmur
yağdı.

.etken.....

Bütün acılara, ne olursa olsun direniyordu.

.etken.....

Küçük çocuk, annesine sıkıca sarıldı.

.etken.....

NOTLARIM

NESNESİNE GÖRE FİİL ÇATISI (Nesne - Yüklem İlişkisi)

1. Geçişli Fiil: Nesnesi olan ya da nesne alabilen eylemlere geçişli fiil denir. Bu tür fiiller bir nesne olmadan gerçekleşemez. Geçişli fiiller, yükleme sorduğumuz “neyi, kimi, ne” sorularına yanıt verirler.

- Önder, oyuncak arabalarını yanından ayırmıyordu.

Nesne

(Neyi ayırmıyordu?)

- Yolculuğa çıkarken yanına su aldı.

Nesne (Ne aldı?)

-
-

Ben her sabah

Bu söz grubu aşağıdakilerin hangisiyle tamamlanırsa cümlemin yüklemi geçişli olur?

A) okula giderim.	B) parkta koşarım.
C) erken kalkarım.	D) süt içerim.

Çözüm: Nesne alan fiillere geçişli fiil denir. D seçeneğinde nesne olduğu için geçişli bir fiil vardır. Yanıt D'dir.

YILDIZLI BİLGİ

Bazı cümlelerde fiiller geçişli olduğu hâlde nesne bulunmayabilir. Bu fiiller yine de geçişlidir.

- Annem markette bekliyor.

-

YILDIZLI BİLGİ

Geçişli fiillere “-r, -t, -tır” eklerinden biri getirilerek fiile “iş başkasına yaptıрма” anlamı katılabilir.

- Yemeği babasına yaptırıldı.

-

2. Geçişsiz Fiil: Nesne almayan fiillere denir. Bu fiiller “neyi, kimi, ne?” sorularına yanıt vermezler.

- Spor yaptıktan sonra parka **gittim**.
- Konuşmaya başlayınca hiç **susmuyor**.

YILDIZLI BİLGİ

Bir cümledeki fiilin geçişli veya geçişsiz olduğunu anlamak için fiilin önüne “onu” sözcüğü getirilir. ifade anlamlı oluyorsa fiil **geçişli**, anlamsız oluyorsa fiil **geçişsizdir**.

DİKKAT

Geçişsiz fiiller “-t, -r, -dir” ekleri getirilerek geçişli yapılabilir.

- Onu şakalarıyla gülümsetti.

		Öznesine göre		Nesnesine göre	
		Etken	Edilgen	Geçişli	Geçişsiz
I.	Ödül töreninde isimlerimiz tek tek okundu.		X		X
II.	Yeşil fasulyelerin kılçıklarını ayıklamaktan bıktım.	X			X
III.	Bu tablo uzun yıllar evimizin duvarını süsledi.		X	X	
IV.	Babam, aracı yavaş kullanmamız konusunda bizi uyardı.	X		X	

Tablodaki cümleler çatı özelliklerine göre incelenmiştir.

Bu tabloda numaralı cümlelerden hangisinin çatı özelliği yanlış işaretlenmiştir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

Çözüm: Bu tablo uzun yıllar evimizin “duvarını süsledi” cümlesindeki “süsledi” fiili etken ve geçişlidir. Yanıt C’dir.

PRATİK 140

Aşağıdaki altı çizili fiillerin nesnesine göre çatı özelliğini yanlarına yazınız.

Altay Bey, eşine <u>yardım etti</u> .	Geçişsiz
Arkadaşlarımla her hafta sonu dışarı <u>çıkardık</u> .	Geçişsiz
İhsan, oyuncaklarını yerine <u>koydu</u> .	Geçişli
Hırsız, evdeki önemli eşyaları <u>almış</u> .	Geçişli
Bugün gökyüzünü kara bulutlar <u>kaplamış</u> .	Geçişli
Asansör ile beşinci kata <u>çıkardık</u> .	Geçişsiz
Begüm, bu yıl İzmir'e <u>taşındı</u> .	Geçişsiz
Salataya tuz <u>attı</u> .	Geçişli

PRATİK 141

Aşağıda etken ve edilgen fiilli cümle kutusu verilmiştir. Bu kutulara onar tane örnek cümle yazınız.

Etken Fiilli Cümle Kutusu	Edilgen Fiilli Cümle Kutusu
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.
8.	8.
9.	9.
10.	10.

PRATİK 142

Aşağıdaki cümlelere uygun etken fiiller getiriniz.

- 1 Kitap okumayı hayatıma yerleştirdim.
- 2 Dayım, bizi sinemaya götürdü.
- 3 Ağabeyim ile balık tutmaya gitmek istiyoruz.
- 4 Çağla, ailesini her zaman dinler.
- 5 Seyirciler, yarışmacıya hayran kaldılar.
- 6 Evin alışveriş listesini hep babam düzenlerdi.
- 7 Öğretmenimizle beraber ağaç dikmek için yola koyulduk.

PRATİK 143

Aşağıda geçişli ve geçişsiz fiilli cümle kutusu verilmiştir. Bu kutulara onar tane örnek cümle yazınız.

Geçişli Fiilli Cümle Kutusu
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Öğrenci Yorumu

Geçişsiz Fiilli Cümle Kutusu
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Öğrenci Yorumu

PRATİK 144

Aşağıdaki cümlelere anlamca uygun edilgen fiiller getiriniz.

- 1 Bahçedeki kuyudan su çekildi.
- 2 Düşmana karşı tek yürek olundu.
- 3 Karneler bütün öğrencilere dağıtıldı.
- 4 Evimizin pencereleri silindi.
- 5 Bahçeye meyve ağaçları dikildi.

PRATİK 145

Aşağıdaki cümlelerin fiillerini edilgen hâle getiriniz. Bu cümleleri verilen yerlere yazınız.

- 1 Kitabın kapağının tasarımını yaptım.
..... Kitabın kapağının tasarımı yapıldı.
- 2 Bu iş için düzenli ve planlı çalıştım.
..... Bu iş için düzenli ve planlı çalışıldı.
- 3 Kıyafetlerini sıcak suda yıkadı.
..... Kıyafetler sıcak suda yıkandı.
- 4 Dizindeki yaraya pansuman yaptık.
..... Dizindeki yaraya pansuman yapıldı.
- 5 Oylamayı kaybetti.
..... Oylama kaybedildi.
- 6 Evini yerleştirirken sıkıntı yaşadı.
..... Ev yerleştirilirken sıkıntı yaşandı.
- 7 Sabah erkenden kahvaltısını yapar.
..... Sabah erkenden kahvaltı yapıldı.

PRATİK 146

Aşağıda verilen cümleleri okuyunuz. Bu cümlelerin fiillerini verilen tabloya yazarak öznesine ve nesnesine göre değerlendiriniz.

1	Sultan, yıkadığı çamaşırları astı.	2	Festivale Semra da katıldı.
3	Kitap hızlıca okundu.	4	Hayat, sokağın başında oturuyor.
5	Anadolu'nun bütün köyleri bir bir gezildi.	6	Tepsiye çay bardakları konuldu.
7	Çaylar yudum yudum içildi.	8	İleri yaşına rağmen çalışmayı seviyor.
9	C vitamini, bağışıklık sistemimizi güçlendirir.	10	Sofraya tuz ve limon koyuldu.

FİİLLER	Öznesine göre		Nesnesine göre	
	Etken	Edilgen	Geçişli	Geçişsiz
1 astı	✓		✓	
2 katıldı	✓			✓
3 okundu		✓		✓
4 oturuyor	✓			✓
5 gezildi		✓		✓
6 konuldu		✓		✓
7 içildi		✓		✓
8 seviyor	✓		✓	
9 güçlendirir	✓		✓	
10 koyuldu		✓		✓

NOTLARIM

PRATİK 147

Aşağıdaki öğrencilerin söyledikleri fiillere uygun hem etken hem edilgen cümleler kurunuz.

kaçır-

Etken :

Edilgen:

söyle-

Etken :

Edilgen:

anlat-

Etken :

Edilgen:

Öğrenci Yorumu

yolla-

Etken :

Edilgen:

iste-

Etken :

Edilgen:

olma-

Etken :

Edilgen:

PRATİK 148

Aşağıdaki yargılardan doğru olanların karşısına “D”, yanlış olanların karşısına “Y” yazınız.

“Kadın, avukata imrenerek <u>baktı</u> .” cümlesindeki altı çizili fiil etkendir.	D
“Suyu ayakta içmeyi sevmez.” cümlesinde nesne kullanılmamıştır.	Y
“Pencerede güler yüzlü bir teyze vardı.” cümlesinde çatı aranmaz.	D
“Tatile haziran ayında mı <u>gideceksin</u> ?” cümlesinde altı çizili fiil nesnesine göre geçişlidir.	Y
“Pasta <u>süslendi</u> .” cümlesinde altı çizili fiil edilgendir.	D
“Kutular dükkâna taşındı.” cümlesinde taşıma işini yapan bellidir.	Y
“Bebeğin ayak tırnaklarını kesti.” cümlesinde “kesti” fiili öznesine göre etken, nesnesine göre geçişlidir.	D
“Kirli çamaşırları sepete attı.” cümlesindeki fiil geçişsizdir.	Y
“Erken kalkan yol alır.” cümlesindeki fiil geçişlidir.	Y
“Sobadaki odunları yaktı.” cümlesindeki fiil öznesine göre etken, nesnesine göre geçişlidir.	D

PRATİK 149

Aşağıda verilen fiillerin çatı özelliklerine bakarak uygun cümleler yazınız.

	Nesnesine Göre	Öznesine Göre	Cümleler
sula-	Geçişli	Etken	Bahçeyi suladı.
okun-	Geçişsiz	Edilgen	Yazılılar okundu.
bak-	Geçişsiz	Etken	Bebeğe baktı.
söyle-	Geçişli	Etken	Sınıfta şarkı söyledi.
yat-	Geçişsiz	Etken	Bu gece erken yattı.
temizlen-	Geçişsiz	Edilgen	Sınıflar temizlendi.
uzan-	Geçişsiz	Etken	Yatağa doğru uzandı.
sür-	Geçişli	Etken	Yemeği fırına sürdü.
bırakıl-	Geçişsiz	Edilgen	Bu çanta kim tarafından bırakıldı?
süslen-	Geçişsiz	Edilgen	Sınıf süslendi.

TEST 9

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi edilgen çatılıdır?

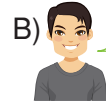
- A) Çamaşır makinesi birdenbire durdu.
 B) İşsizlik bu yıl da artmış.
 C) Soru, öğretmene soruldu.
 D) Çöpleri kapının önüne koydu.

2. “-I” ve “-n” ekleri fiillere gelerek onları edilgen çatılı yapar.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “-I” veya “-n” eki eklendiği fiili edilgen yapmamıştır?

- A) Onlar samimiyetle karşılandı.
 B) Piknikte etler pişirildi.
 C) Annesine sımsıkı sarıldı.
 D) Okulun duvarları boyandı.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde çatı aranmaz?

- A) Bu sınavın soruları kolaydı.
 B) Yaşlı amcaya yardım etti.
 C) Can kulağıyla onu dinliyordu.
 D) Parka koşarak gitti.

4. “Araba kullanmayı çok seviyordu.” cümlesindeki fiil nesnesine göre geçişlidir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi nesnesine göre geçişli bir fiildir?

- A) Hiç durmadan ağlıyordu.
 B) Almanya’dan memleketine döndü.
 C) Arkadaşlarını sürekli güldürüyordu.
 D) Rüzgârın uğultusu duyuldu.

5.

Okuldan çıktığı gibi eve gelip bulaşıkları yıkadı.

Yukarıdaki cümlelerin çatı özellikleri aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Etken - Geçişli
 B) Etken - Geçişsiz
 C) Edilgen - Geçişsiz
 D) Edilgen - Geçişli

6.

1. Soruyu ben çözdüm.
 2. Kirli sularda balık tutuyor.
 3. Hızlı hareket etmeyi severim.
 4. Bu akşam hava bayağı soğukmuş.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde çatı aranmaz?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

7.

Nesne alabilen fiiller geçişlidir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nesne ol-
madığı hâlde fiil geçişlidir?

- A) Verilen sütü kedi iştahla içti.
- B) Çantasını her zaman yanında taşır.
- ☒ C) Tavsiye üzerine dün gece okudum.
- D) Makarnanın sosunu yaktım.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin yüklemi
nesnesine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Çay bardağını elinden düşürdü.
- B) Yoğurt yapmak için süt aldı.
- ☒ C) Doğum günü için odası süslendi.
- D) Ders programını hazırladı.

9. Arda, üzerinde çatısı geçişli eylemin yazılı ol-
duğu evde yaşamaktadır.
Buna göre Arda, hangi evde yaşamaktadır?

- A) Bu yaz tatilinde Sinop'a gidiyoruz.
- B) Buraya geldiğimi görünce çok şaşırarak.
- ☒ C) Vatan sevgisi ile ilgili şiir yazdım.
- D) İnternet kullanımı gittikçe artıyor.

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi
etken çatılı değildir?

- A) Osman, İzmir'e taşındı.
- B) Gülşah, yeni bir işe girdi.
- C) Defne, annesini öptü.
- ☒ D) Öğretmenimiz başka bir okula atanmış.

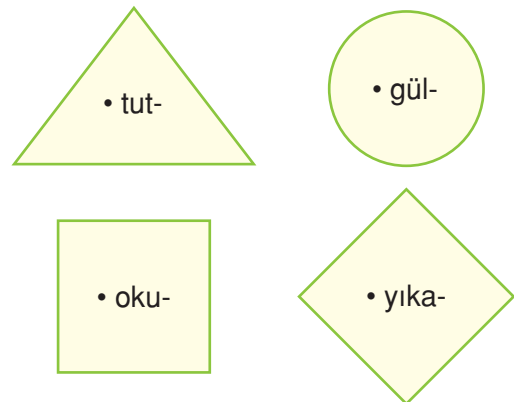
11.

Anahtarını, çantasının gözüne koydu.	Misafirler için sofra özenle kuruldu.
Kitaptaki beğendiği cüm- lelerin altlarını çizdi.	Çocuk, hastaneye kaldırıldı.

Yukarıdaki tabloda geçişsiz fiillerin bulundu-
ğu kutuları çıkarırsak nasıl bir şekil oluşur?

- A)
- ☒ B)
- C)
- D)

12.

Buğra yukarıdaki fiillerden hangisini seçer-
se geçişsiz bir fiil bulmuş olur?

- A)
- ☒ B)
- C)
- D)

10. BÖLÜM

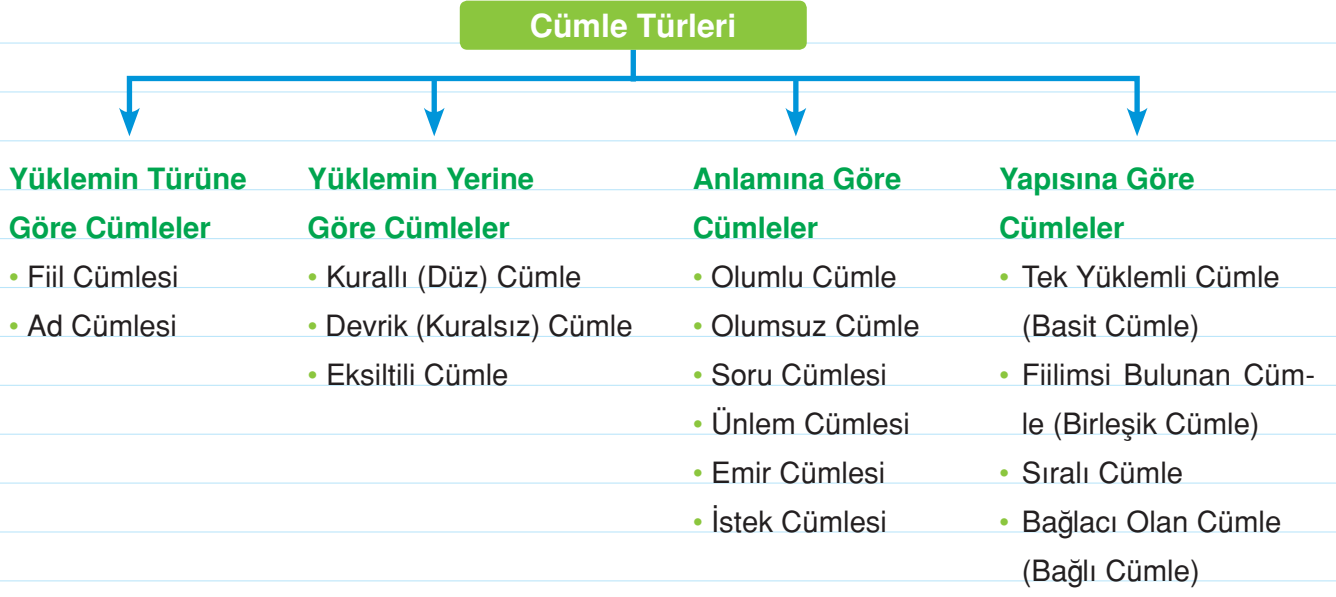
CÜMLE TÜRLERİ

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- ➞ Yüklemin Türüne Göre Cümleler
- ➞ Yüklemin Yerine Göre Cümleler
- ➞ Yüklemin Anlamına Göre Cümleler
- ➞ Yüklemin Yapısına Göre Cümleler

CÜMLE TÜRLERİ

Duyguları, düşünceleri ya da durumları yargı bildirerek anlatan söz ya da söz gruplarına **cümle** denir. Cümleler anlamlarına, yüklemine yerine, yüklemine türüne ve yapısına göre farklı özellikler gösterebilir.

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1. Fiil Cümlesi: Yüklemi çekimli fiil olan cümlelere **fiil cümlesi** denir.

- Bu durumu ona gülerek anlattı.
- O konuşurken söylediği her söze dikkat eder.

•

•

2. Ad Cümlesi: Yüklemi ek eylemle çekimlenmiş bir addan oluşan cümlelere **ad cümlesi** denir.

- Kitabın kapağı sarı renkliydi.
- Odanın kapısı açıktı.

•

•

YILDIZLI BİLGİ

Bir cümlemin yüklemi fiilimsi ise o cümle ad cümlesidir.

- Başarının anahtarı çalışmaktır.

DİKKAT

Yüklemin türüne göre cümleleri bulurken sestış sözcüklere dikkat etmeliyiz.

- Yemek yemek için vakit geç.
ad

- Yanımdan hızlıca geçti.
fiil

1. Şiir okuyuşu herkes tarafından çok beğenilmiş.
2. Bu davranışının birçok nedeni varmış.
3. Yorucu bir günün sonunda derin bir uykuya daldı.
4. Gözlerimi açtığımda ortalık oldukça karanlıktı.

Numaralandırılmış cümlelerden hangileri ad cümlesidir?

- A) 1, 2 B) 1, 3 C) 2, 4 D) 3, 4

Çözüm: 2 ve 4 numaralı cümlelerin yüklemleri addır. Yanıt C'dir.

NOTLARIM

PRATİK 150

Aşağıdaki cümlelerden fiil cümlesi olanların karşısına “Fiil”, ad cümlesi olanların karşısına “Ad” yazınız.

1	Ablası bu konuda çok başarısızdı.	Ad
2	Makarna yemeyi çok seviyorum.	Fiil
3	Ankara’da tanıdık simaları gördüm.	Fiil
4	5 kg’dan fazla sebze aldı.	Fiil
5	Bugün gündem yine yoğundu.	Ad
6	İçtiği çay bayağı soğuktu.	Ad
7	Öğretmen sınıftan çıkınca tartışmalar başladı.	Fiil
8	Konunun özetini 20. sayfada bulabilirsin.	Fiil
9	Fırından çıkan poğaçalar sıcacıktı.	Ad
10	Kurban etlerini fakir ailelere dağıttı.	Fiil

YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

1. Kurallı (Düz) Cümle: Yüklemi sonda olan cümlelere kurallı cümle denir.

- Anlamak için dinlemek gerekir.
- Yüzmeyi çok seviyor.

•
•

2. Devrik (Kuralsız) Cümle: Yüklemi sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir. Bu tür cümlelerde yüklem cümlenin başında, ortasında bulunabilir.

- Yağmur yağıyordu bardaktan boşanırcasına.
- Anlamıyordu yaptığı hataları.

•
•

3. Eksiltili Cümle: Yüklemleri olmayan cümlelere **eksiltili cümle** denir. Eksiltili cümlelerde yüklem olmadığı için anlam tamamlanmamıştır. Bu tür cümlelerin sonunda üç nokta (...) bulunur.

- Karşımda masmavi bir deniz...
- Günün sonunda bir kahve molası...
-
-

PRATİK 151

Aşağıdaki cümleleri yüklemine göre inceleyiniz.

		Kurallı C.	Devrik C.	Eksiltili C.
1	Tencerenin kapağı kırıldı.	✓		
2	Beni arayan sen miydin?	✓		
3	Yemeği pişirdim yavaş yavaş.		✓	
4	Onu bir bulsam...			✓
5	İngilizceyi çok iyi konuşuyor.	✓		
6	Gelir misin benimle?		✓	
7	Portakalı çok severim.	✓		
8	Azıcık aşım, kaygısız başım...			✓
9	Korku dolu gözlerle bakıyordu etrafa.		✓	
10	Her yerde huzur, her yerde sevgi...			✓

NOTLARIM

ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

1. Olumlu Cümle: Herhangi bir eylemin yapıldığını veya yargının gerçekleşeceğini bildiren cümlelere
..... **olumlu cümle** denir.

- Zilin çalmasıyla birlikte sınıftan çıktı.

-

-

-

2. Olumsuz Cümle: Eylemin yapılmadığını, sözü edilen yargının gerçekleşmeyeceğini anlatan cümlelere
..... **olumsuz cümle** denir.

YILDIZLI BİLGİ

Cümlelerde olumsuzluk "-ma / -me, -sız / -siz / -suz / -süz, değil, yok, ne..ne" ile yapılır.

- Beni daha önce aramadı.

-

-

TUZAK!

1. Bazı cümleler yapıcı olumsuz olduğu hâlde anlamca olumlu olabilir.

- Sen ararsın da ben gelmez miyim?

-

2. Bazı cümleler yapıcı olumlu olduğu hâlde anlamca olumsuz olabilir.

- Ne şiş yansın ne kebab.

-

NOTLARIM

3. Soru Cümlesi: Soru anlamı taşıyan, soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümlelere **soru cümlesi** denir.

- Yolculuk ne zaman?

-
-

YILDIZLI BİLGİ

Bir cümlenin soru cümlesi olabilmesi için, içinde soru anlamı kazandıran sözcüklerin olması yeterli değildir. Önemli olan, o cümleyi okuduğumuzda yanıt verme ihtiyacı hissetmemizdir.

- Buradan nasıl çıkacağımı bilmiyorum.

-
-

4. Ünlem Cümlesi: Sevinç, korku, acıma, şaşırma, seslenme, heyecan gibi durumları belirten cümlelere **ünlem cümlesi** denir.

- Aaa, yeter artık!

-
-

5. Emir Cümlesi: Yüklemi emir kipiyle çekimlenmiş veya anlamca emir özelliği taşıyan cümlelerdir.

- Dışarı çık ve kapıyı kapat.

-
-

6. İstek Cümlesi: Bir dileği, isteği bildiren cümlelere **istek cümlesi** denir.

- Bu hafta sinemaya gidelim.

-
-

NOTLARIM

PRATİK 152

Aşağıdaki cümlelerden olumlu olanlara “+” olumsuz olanlara “-” işareti koyunuz.

		Olumlu	Olumsuz
1	Sofrada yok yok.	+	
2	Böyle konuşman doğru değil.		-
3	Dedesi vefat etmiş.	+	
4	Ne yüzümüze baktı ne de bizimle konuştu.		-
5	Sokakta oyun oynayan çocukları izliyor.	+	
6	Konuyla alakalı bir açıklama yapılmadı.		-
7	Yakın arkadaşı ile kavga etti.	+	
8	Konuştukları konuyu anlamış değil.		-
9	Seni unuttur muyum hiç?		-
10	Evinde minik bir kedi beslemiyor değil.	+	

PRATİK 153

Aşağıda verilen özelliklere örnek ikişer cümle yazınız.

Soru
Cümlesi

Ünlem
Cümlesi

Emir
Cümlesi

Öğrenci Yorumu

YAPISINA GÖRE CÜMLELER

1. Tek Yüklemlî Cümle (Basit Cümle): Tek yargı bildiren cümlelere basit cümle denir.

Basit cümleler tek yüklemden oluşur.

- Bize çay **ikram ettiler**. (Tek yargı bildiriyor.)

Yüklem

- Dışarıdan araba sesleri **geliyordu**. (Tek yargı bildiriyor.)

Yüklem

•

•

2. İçinde Fiilimsi Olan Cümle (Birleşik Cümle): İçinde fiilimsi olan cümlelere birleşik cümle

denir. Fiilimsi bulunan cümle yan cümle, yüklem bulunan bölüm de temel cümledir.

- Yemeğini yapıp pazara çıktı.

fiilimsi yüklem

Fiilimsi ile birlikte iki yargı bildiriyor.

- Zil çalınca sınıfa girdi.

fiilimsi yüklem

Fiilimsi ile birlikte iki yargı bildiriyor.

•

•

YILDIZLI BİLGİ

Bir cümlede kaç tane fiilimsi varsa o kadar yan cümle vardır.

- Çalışmak / başarıyı beraberinde getirir.

Yan Cümle

Temel Cümle

•

•

(I) Yanan odunların sesini ninni gibi algılamakla geçti çocukluğum. (II) Özellikle geceleri sobanın küçük deliklerinden tavana ateşin dansı yansırdı. (III) Aynı noktaya biraz fazla baktığımda gördüklerimi insan figürüne benzetirdim. (IV) Eğilip kalkan, hoplayıp zıplayan ateş insanlar olurdu tavanda.

Bu metinde numaralandırılmış cümlelerin hangisinde tek yargı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

Çözüm: I, III, IV seçeneklerindeki cümlelerde fiilimsi vardır. Bu yüzden II numaralı cümle tek yargılıdır. Yanıt B'dir.

3. Sıralı Cümle: Basit ya da birleşik yapıli cümlelerin birbirine virgöl(,) veya noktalı virgülle(;) bağlanması sonucu oluşturulan cümlelere **birleşik cümle** denir.

YILDIZLI BİLGİ

Sıralı cümlelerde birden fazla yüklem vardır.

- Çok yorulmuştu , derin bir uykuya daldı.

yüklem yüklem

- Doktora gitti , ilaçlarını aldı.

yüklem yüklem

-
-

DİKKAT

Her virgöl olan cümle sıralı cümle değildir. Bir cümleliin sıralı cümle olabilmesi için en az iki yükleme sahip olması gerekir.

- Pazardan elma, armut al. (Sıralı cümle değil.)

-
-

4. Bağlacı Olan Cümle (Bağlı Cümle): Aralarında anlam ilişkisi olan cümlelerin “ve, ama, fakat, lakin, çünkü, ya da, da, ne..ne” gibi bağlaçlarla birbirine bağlanmasıyla bağlı cümle oluşur.

YILDIZLI BİLGİ

Bağlacı olan cümlelerde birden fazla yüklem vardır.

- Hava soğuk ama dışarı çıkmak zorundasın.

yüklem

yüklem

- Sınavına çok iyi çalıştı ve başarıya ulaştı.

yüklem

yüklem

-
-

DİKKAT

İçinde bağlaç bulunan her cümle “bağlacı olan cümle” değildir.

- Sema ile Duygu çok iyi arkadaşlar. (Bağlacı olan cümle değil.)

-
-

YILDIZLI BİLGİ

Birden çok yüklemlili cümlelerde ya da bağlacı olan cümlelerde öge ortaklığı olabilir.

- Hüsna çok hastaydı , uyudu.

Kim hastaydı?

Kim uyudu?

Özneleri ortak cümle

- Seni severim ve sayarım.

Kimi severim?

Kimi sayarım?

Seven kim?

Sayan kim?

Nesneleri ve özneleri ortak cümle

-

PRATİK 154

Aşağıda verilen sözcüklerle kartların ön yüzüne ad cümlesi, arka yüzüne fiil cümlesi örnekteki gibi yazılacaktır. Cümleleri yazınız.

Oraya koşarak vardım.
Fiil Cümlesi

VAR

Elinde bir elma var.
Ad Cümlesi

Kitaplarını dizdi.
Fiil Cümlesi

DİZ

Kanayan dizi.
Ad Cümlesi

Anneme yardım etti.
Fiil Cümlesi

ET

Poşetteki 1 kg etti.
Ad Cümlesi

Çalışmaktan yıldı.
Fiil Cümlesi

YIL

Bu geçirdiğim en güzel yılı.
Ad Cümlesi

Ödevini çabuk yaz.
Fiil Cümlesi

YAZ

En sevdiğim mevsim yaz.
Ad Cümlesi

Sabah erkenden kalkıp bahçedeki otları yoldu.
Fiil Cümlesi

YOL

Karşımızda görünen ince, upuzun bir yolu.
Ad Cümlesi

PRATİK 155

Aşağıdaki tabloda verilen cümleleri yapıca inceleyip uygun kutuyu işaretleyiniz.

	Tek Yükleml Cümle	Fiilimsi Bulunan Cümle	Sıralı Cümle	Bağlacı Olan Cümle
Sinem, insanlara yardım etmeyi çok sever.		✓		
Doğu Anadolu'ya kar yağmış.	✓			
Pijamalarını giydi, uyudu.			✓	
Sen ve ben koroya seçilmişiz.	✓			
Annesi bebeğine oyuncak almış.	✓			
Çay içti ve dinlenmek için yatağa uzandı.				✓
Ya bu deveyi güdeceksin ya bu diyardan gideceksin.				✓
Sinirlenince gözü bir şey görmüyor.		✓		
Yaz geldi, denize girmek için sabırsızlanıyorum.			✓	
Öğretmenini dinler, severdi.			✓	

PRATİK 156

Aşağıdaki cümlelerden hangileri sıralı cümledir? İşaretleyiniz.

- 1 Müzik, ruhun gıdasıdır. ☐
- 2 Ne aradı ne sordu. ☐
- 3 Kitap okumak çok zevklidir. ☐
- 4 Hayallerimiz var, hayallerimize yürüyoruz. ☒
- 5 Konuştu, anlaşılmaq istedi. ☒
- 6 Evin kapılarını, pencerelerini ve duvarlarını boyadı. ☐
- 7 Ormana gittik, piknik yaptık. ☒

PRATİK 157

Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini bularak istenilen bilgileri yazınız.

Maçın son dakikaları bayağı çekişmeliydi.	
Yüklemin Çeşidine Göre	Yüklemin Yerine Göre
..... Fiil	 Kurallı

Yaptığın her şeye rağmen seni affediyorum.	
Yüklemin Çeşidine Göre	Yüklemin Yerine Göre
..... Fiil	 Kurallı

Hoş oldu mu böyle davranması?	
Yüklemin Çeşidine Göre	Yüklemin Yerine Göre
..... Fiil	 Devrik

Dün sabah kahvaltıyı birlikte yaptık.	
Yüklemin Çeşidine Göre	Yüklemin Yerine Göre
..... Fiil	 Kurallı

İki tane kalemi varmış.	
Yüklemin Çeşidine Göre	Yüklemin Yerine Göre
..... Ad	 Kurallı

Soğuktu hava bu akşam.	
Yüklemin Çeşidine Göre	Yüklemin Yerine Göre
..... Ad	 Devrik

PRATİK 158

Aşağıda verilen özelliklerin hepsini birden taşıyan cümleler yazınız.

Ad Cümlesi
Devrik Cümle
Tek Yükleml Cümle

1.
2.

Fiil Cümlesi
Kurallı Cümle
Sıralı Cümle

1.
2.

Fiil Cümlesi
Kurallı Cümle
Bağlacı Olan Cümle

1.
2.

Öğrenci Yorumu

Ad Cümlesi
Kurallı Cümle
Sıralı Cümle

1.
2.

Fiil Cümlesi
Devrik Cümle
Fiilimsi Bulunan Cümle

1.
2.

NOTLARIM

PRATİK 159

Aşağıdaki cümlelerin özelliklerini tabloda verilen yerlere işaretleyiniz.

1 Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden.	2 Çantasında yok yoktu.
3 Bir kahve içelim mi?	4 Eee, bıktım artık!
5 Bundan sonra onu aramayacağım.	6 Biraz konuşalım lütfen.
7 Ay, gecenin karanlığını yırtıyordu.	8 Seni unutmuyum hiç?
9 Seyirciler, meraklı gözlerle etrafa bakıyordu.	10 Tüh tüh, gencecik çocuğa acımamışlar!
11 Su, kokusuz bir sıvı mıdır?	12 Zorluklarla mücadele et.
13 Hikâyesini bilmiyor değilim.	14 Bu akşam halanlara git.

	Olumlu Cümle	Olumsuz Cümle	Soru Cümlesi	İstek Cümlesi	Emir Cümlesi	Ünlem Cümlesi
1	✓					
2	✓					
3			✓			
4						✓
5		✓				
6				✓		
7	✓					
8		✓				
9	✓					
10						✓
11			✓			
12	✓					
13	✓					
14					✓	

PRATİK 160

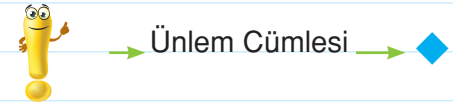
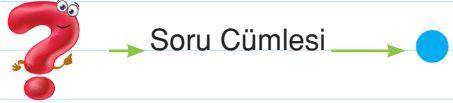
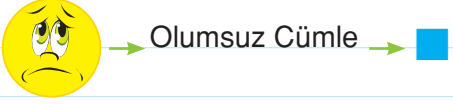
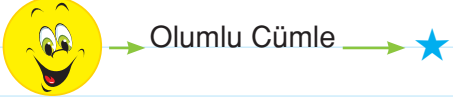
Aşağıdaki ifadelerden doğru olanın kutusuna “D”, yanlış olanın kutusuna “Y” yazınız.

- D** “Ne ödevini yapmış ne de konuyu tekrar etmişti.” cümlesi yapısına göre bağlacı olan cümledir.
- D** “Temmuz sıcakları herkesi bunalttı.” cümlesi kurallı fiil cümlesidir.
- Y** “Azim, hırs ve isteklerimiz bizi başarıya götürür.” cümlesi yapısına göre birden çok yüklemlili cümledir.
- Y** “Birlikte güldüğümüz zamanlar olduğu gibi birlikte ağladığımız zamanlar da oldu.” cümlesi yapıca tek yüklemlili cümledir.
- D** “Salatanın içine limon katmaz mıyım hiç?” cümlesi anlamına göre olumlu bir cümledir.
- D** “Susmak, huyların efendisidir. (Hz. Muhammed (sav.))” cümlesi yüklemine yerine göre kurallı cümledir.
- Y** “Sandalyenin bacağı kırıldı.” cümlesi yüklemine yerine göre devrik cümledir.
- D** “Umut olmayınca hayatımız rengini kaybeder.” cümlesi yapısına göre içinde fiilimsi olan cümledir.
- D** “Gözlerinden akan yaşlar için...” cümlesi yüklemine yerine göre eksiltili cümledir.
- Y** “Bahçeye çam ağacı diktik.” cümlesi anlamına göre olumsuz cümledir.

NOTLARIM

PRATİK 161

Aşağıda verilen cümleleri anlam özelliklerine göre uygun sembollerle eşleştirin.

1	Mutluluğu çok uzakta aramamalıyız.	■
2	Kedi, köpekten kaçamadı.	■
3	Bugün çok mu yoruldun?	●
4	Derste deney yaptık.	★
5	Eyvah, süt taşı!	◆
6	Doğum gününe bir ben gidemedim.	■
7	Sevgi olmadan yaşamak mümkün mü?	●
8	Bunu yapan sen değilsin.	■
9	Evlerine haciz gelmişti.	★
10	İngilizce sınavı önümüzdeki hafta yapılacaktır.	★

PRATİK 162

Aşağıdaki tabloya uygun cümleleri yazınız.

Sıralı Cümle	
Bağlı Cümle	
Basit Cümle	
Birleşik Cümle	

Öğrenci Yorumu

TEST 10

1. Aşağıdakilerden hangisi isim cümlesidir?

- (A) Bu saatte seni buraya getiren şey nedir?
 B) Önce seni dinleyeceğim sonra karar vereceğim.
 C) Televizyonu dikkatli bir şekilde izliyor.
 D) Yaptığı her hatadan ders almasını bildi.

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yapısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Uzun zamandır görüşmediği arkadaşıyla karşılaştı.
 (B) Babasının sözünü can kulağıyla dinler.
 C) Çocuğun bakışlarına bir türlü anlam veremedi.
 D) Yeni aldığı kitabı severek okuyor.

3. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yüklem çeşidi yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- (A) Çam sakızı çoban armağını.
 B) Çoğu gitti, azı kaldı.
 C) Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş.
 D) Âdet yerini bulsun.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisi anlamca olumludur?

- A) Yaptığı bu davranış hiç hoş değil.
 B) Seninle böyle bir konu yüzünden tartışacak değilim.
 (C) Çocukluğundan beri baktığı kuşu ölmüş.
 D) Sebze yemeklerini hiçbir zaman sevmemi.

5.

Güzel gözlü çocuklarımıza emanettir yarınlarımız.

Bu cümle için aşağıdaki söylenenlerden hangisi doğrudur?

- A) Kurallı - sıralı bir cümledir.
 (B) Devrik - basit yapıli bir cümledir.
 C) Kurallı - bağıli yapıda bir cümledir.
 D) Devrik - birleşik yapıli bir cümledir.

6. ▲ Ne şiş yansın ne kebab.

- İsmi var, cismi yok.
 ★ Armut piş, ağzıma düş.
 ■ Fol yok, yumurta yok.

Yukarıda verilen cümlelerden hangisi yapı-sı yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- (A) ▲ B) ■ C) ● D) ★

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklemine göre diğerlerinden farklıdır?

- A) Birkaç gündür yaşadıkları, onu fazlasıyla yıprattı.
 B) Bu kadar pasta bütün sınıfa yeter mi hiç?
 C) Hava güzel olursa bu hafta sonu piknik yapalım.
 D) Aldığı kitabı okumaya hemen başlamak istiyordu.

8. Aşağıdakilerden hangisi kurallı cümle değildir?

- A) Kızaran börekler mis gibi koktu.
 B) Uzun zaman önce Sinop'a yerleşti.
 C) İşten istediği zaman çıkamadı.
 D) Yapılır mı şimdi bu bana?

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisi bağlı cümle değildir?

- A) Sibel de bizimle parka gelebilir mi?
 B) Denize girebilirsiniz fakat fazla açılmayın.
 C) Sınava çok çalıştı ancak kazanamadı.
 D) Bu işe çok emek verdim ama değerim bilinmedi.

10.

	Örnek Cümle	Özelliği
1	Parası bitince arkadaşından borç istedi.	Fiil Cümlesi
2	Sessizce dinledi yağmurun sesini.	Devrik Cümle
3	Köpeği ölünce çok ağladı.	Olumlu Cümle
4	Şirin mi şirin bir evi vardı.	Olumlu Soru Cümlesi

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

11. Aşağıdakilerden hangisi istek cümlesidir?

- A) İki saat sonra uçak piste inecek.
 B) Kedi, fareyi aniden yakaladı.
 C) Seninle ders çıkışı bu konuyu konuşalım.
 D) Toplantıya zamanında gelmelisin.

12. Aşağıdakilerden hangisi emir cümlesidir?

- A) Yüzmeye her zaman gider misin?
 B) Bu alanda oldukça iddialı gözüküyor.
 C) On dakika sonra odama gelsin.
 D) Vah vah, gencecik çocuk ne hâle gelmiş!

II. BÖLÜM

ANLATIM BOZUKLUKLARI

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- Anlam Bozuklukları
- Yapısal Bozukluklar

ANLATIM BOZUKLUKLARI

ANLATIM BOZUKLUKLARI

Anlamsal Bozukluklar

1. Gereksiz Sözcük Kullanılması
2. Anlamca Çelişen Sözcüklerin Bir Arada Kullanılması
3. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması
4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması
5. Deyimin Yanlış Anlamda Kullanılması
6. Anlam Belirsizliği
7. Mantık ve Sıralama Hatası

Yapısal Bozukluklar

1. Özne - Yüklem Uyumsuzluğu
2. Eklerin Yanlış Kullanılması
3. Tümleç Eksikliği
4. Nesne Eksikliği
5. Yüklem Eksikliği
6. Tamlama Yanlışları

ANLAMSAL BOZUKLUKLAR

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı: Aynı anlama gelen sözcüklerin bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur.

- Bana hâlâ bir açıklama yapmadı henüz.

YILDIZLI BİLGİ

Bir sözcük cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı bozulmuyor veya cümlenin anlamında bir daralma olmuyorsa o sözcük, gereksiz kullanılmıştır.

NOTLARIM

2. Anlamca Çelişen Sözcüklerin Bir Arada Kullanılması: Anlamca birbiri ile uyuşmayan veya birbiri ile ters düşen sözcükleri bir arada kullanmak anlatım bozukluğuna yol açar.

- Eminim işten çıkmış olmalı.

-
-

YILDIZLI BİLGİ

Genellikle "kesinlik" ve "olasılık" bildiren sözcüklerin bir arada kullanılması şeklinde olur.

3. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması: Bir cümlede kullanılması gereken sözcük yerine o sözcüğe anlamca yakın olan başka bir sözcüğün kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur.

- Bu boş araziye fidanlar **ekebiliriz**. → Yanlış

dikebiliriz. → Doğru

-
-

4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması: Cümledeki sözcüklerin yerinde kullanılmaması, söylenmek istenenin karşıtı bir anlamın ortaya çıkmasına ya da cümlenin anlaşılmasına yol açar. Bu da anlatım bozukluğuna neden olur.

- Ağrısız diş çekilir. (Yanlış)
- Diş ağrısız çekilir. (Doğru)

-
-

5. Deyimin Yanlış Anlamda Kullanılması: Deyimler kalıplaşmış söz grupları olduğu için sözcüklerin yeri değiştirilemez. Deyimde bir sözcük yerine onun eş anlamlısı veya yakın anlamlısı getirilemez. Deyimlerin kullanıldığı cümleye uygun düşmemesi anlatım bozukluğuna yol açar.

- Ayağı kayınca çok korkmuş, etekleri zil çalmıştı.

-
-

II. BÖLÜM: ANLATIM BOZUKLUKLARI

6. Anlam Belirsizliği: Bir cümlede ifade edilen duygu ve düşüncenin anlaşılır olması gerekir. Anlamı belirsiz olan cümleler anlatım bozukluğuna neden olur.

- Sınavda birinci olduğuna hepimiz çok sevindik.

•

•

7. Mantık ve Sıralama Hatası: Bir cümlede iki durum sıralanırken önem sırasına ve sıralamanın mantıklı olmasına dikkat edilmelidir.

- Sen değil kitap okumak, kitap bile yazamazsın.

•

•

YAPISAL BOZUKLUKLAR

1. Özne - Yüklem Uyumsuzluğu: Özne ile yüklem

a. olumluluk - olumsuzluk,

b. tekillik - çoğulluk,

c. şahıs

yönünden uyumsuzsa anlatım bozukluğu meydana gelir.

a. Olumluluk - Olumsuzluk Yönünden Uyuşmazlık: Bir cümlede özne olumluysa (herkes, hep, her...) yüklem olumlu, özne olumsuzsa (kimse, hiçbir, hiç kimse...) yüklem de olumsuzdur.

Özne	Yüklem
Herkes - Tüm - Bütün - Hepimiz	Olumlu
Kimse - Hiçbiri - Hiçbir şey	Olumsuz

- Herkes ders çalışıyor, benimle konuşmuyordu. → Yanlış

Herkes ders çalışıyor, kimse benimle konuşmuyordu. → Doğru

•

→ Yanlış

•

→ Doğru

NOTLARIM

b. Şahıs Yönünden Uyumsuzluk: Bir cümlede özne kaçınıcı kişiyi bildiriyorsa yüklem de o kişiye göre ek almalıdır.

- Onlar her hafta bir film izlerler. / izlersiniz.

doğru yanlış

-
-

c. Tekillik - Çoğulluk Bakımından Uyumsuzluk:

- ✓ Bir cümlede özne insan ve tekil ise yüklem tekildir.

- Aynur, dün Sakarya'ya gitti.

-
-

- ✓ Bir cümlede özne insan ve çoğul ise yüklem tekil veya çoğuldur.

- Şeydalar pikniğe gitti.
- Şeydalar pikniğe gittiler.

-
-

YILDIZLI BİLGİ

Bazen cümlede özne tekil olduğu hâlde saygı veya alay anlamı ifade etmek için öznenin ve yüklemnin çoğul eki aldığı görülür. Böyle bir durumda anlatım bozukluğu meydana gelmez.

- Özge Hanımlar da teşrif etmişler.

-
-

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Eski konaklar insanlara daha çekici geliyor.
- B) Uzun yıllardan bu yana köyde yaşırdım.
- C) Yeşile özlem duyan herkes şehirden kaçıyor.
- D) Yağmurdan sonra ağaçlar bir başka güzel görünüyor.

Çözüm: B seçeneğinde "bu yana" sözcüğü kaldırılıp yerine "beri" sözcüğü getirilmelidir. Yanıt B'dir.

II. BÖLÜM: ANLATIM BOZUKLUKLARI

✓ Özne insan dışında bir varlıksa yüklem tekildir.

- Kuşlar, sürü hâlinde uçuyor. / uçuyorlar.

doğru yanlış

•

•

YILDIZLI BİLGİ

Özne insan dışında bir varlıksa, kişileştirilmişse ve çoğul ise yüklem çoğul olabilir.

- Kuşlar, neşeyle şarkı söylüyorlar.

•

•

✓ Bir cümlede özne anlam bakımından çoğul, yapı bakımından tekil ise yüklem tekildir.

- Herkes seni bekliyor. / bekliyorlar.

doğru yanlış

•

•

2. Eklerin Yanlış Kullanılması: Sözcüklere yeni anlamlar katan veya sözcükler arasında anlam ilişkisi kurmaya yarayan eklerin yanlış kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur. Böyle durumlarda ekler eksik ya da fazla kullanılır.

- Kitap okumasını pek sevmez.

okumayı

•

•

3. Tümleç Eksikliği: Birleşik, sıralı veya bağlı cümlelerde, tümleç alması gereken bir eyleme tümleç getirilmediğinde anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

- Arkadaşını her zaman seviyor ve saygı duyuyordu. (Yanlış)
- Arkadaşını her zaman seviyor ve ona saygı duyuyordu. (Doğru)

•

•

4. Nesne Eksikliği: Sıralı veya bağlı cümlelerde nesne alması gereken bir fiile nesne getirilmediğinde anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

- Kitaplarına gözü gibi bakar, asla yıpratmazdı. (Yanlış)

-
-

5. Yüklem eksikliği: Sıralı veya bağlı cümlelerde kullanılması gereken fiil ya da yardımcı fiilin kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

- Okula girdiğimizde o kendi sınıfına, ben kendi sınıfıma gittim. (Yanlış)
- Okula girdiğimizde o kendi sınıfına gitti, ben kendi sınıfıma gittim. (Doğru)

-
-

6. Tamlama Yanlışlığı: Çoğunlukla ad ve sıfatların aynı tamlanana bağlanması sonucu oluşan bir anlatım bozukluğudur.

- Derste belgisiz ve işaret zamirlerini işledik. (Yanlış)
- Derste belgisiz zamirleri ve işaret zamirlerini işledik. (Doğru)

-
-

PRATİK 163

Aşağıda verilen cümlelerde eş anlamlı sözcüklerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozuklukları yer almaktadır. Bu sözcükleri bulup altlarını çiziniz.

- 1 Evdeki bütün mecmua ve dergileri yırttı.
- 2 Millî, ulusal bayramlarımız milletimiz için önemlidir.
- 3 Sıradan, hiçbir özelliği olmayan bir gündü.
- 4 Savaş ve muharebe filmlerini çok seviyor.
- 5 Şirketin mesul ve sorumlusu Ayla Hanım'dı.
- 6 Yaşlı ve ihtiyar komşusuna yardım etti.

PRATİK 164

Aşağıdaki cümlelerde birbiriyle anlamca çelişen sözcüklerin altlarını çiziniz.

- 1 Eminim ki belki sen de yaşananları anlayacaksın.
- 2 Olay şüphesiz burada gerçekleşmiş olmalı.
- 3 Bugün mutlaka beni arayabilir.
- 4 Evini yavaş yavaş temizleyiverdi.
- 5 Aşağı yukarı tam 5 bin TL'si var.
- 6 Bu kitabın tamamını yüzde yüz okuyabilir.
- 7 Herhâlde mutlaka üşüttüğü için hastalandı.
- 8 Yeni aldığı ürün hakkında kısaca, ayrıntılı bir şekilde bilgi verdi.
- 9 Belki bu akşam eminim çok soğuk olacak.
- 10 Kesinlikle parasını harcamış olmalı.

PRATİK 165

Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde özne - yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanan anlatım bozukluğu yapılmıştır? İşaretleyiniz.

1	Odanı temiz tut ve kirletme!	
2	Okuma yarışmasında ben ve Sedef ödül aldım.	✓
3	Hiç kimse onunla konuşmuyor, birbirine bakıyor.	✓
4	Bunu bana değil, ona sormalısın.	
5	Ağaçtaki meyveler bir bir yere düştüler.	✓
6	Mutfakta annesi yemek pişiriyor.	
7	Herkes bu soruyu çözmeye çalıştı, çözemedi.	✓
8	Televizyon izlerken uyuyakalmışım.	

PRATİK 166

Aşağıdaki cümlelerde anlatım bozukluğuna neden olan sözcüklerin altını çizin. Doğru sözcükleri verilen boşluklara yazınız.

Fikirlerimiz arasında ayrıcalık giderek artıyor.

Fikirlerimiz arasında ayrım giderek artıyor.

Telefonum iyi resim çekmiyor.

Telefonum iyi fotoğraf çekmiyor.

Çocuğun porte resmini çizmek istedi.

Çocuğun portresini çizmek istedi.

Bahçeye armut fidanı ektik.

Bahçeye armut fidanı diktik.

Hasan'ın saçları bayağı büyümüş.

Hasan'ın saçları bayağı uzamış.

PRATİK 167

Aşağıdaki cümlelerde yapılan tamlama yanlışlıklarını bulup cümlelerin doğru hâllerini verilen boşluklara yazınız.

1 Ülkemiz Suriye'ye askeri ve gıda yardımı yaptı.

Ülkemiz Suriye'ye askeri yardım ve gıda yardımı yaptı.

2 Türkçe dersinde devrik ve ad cümlesi örnekleri yazdık.

Türkçe dersinde devrik cümle ve ad cümlesi örnekleri yazdık.

3 Hilal, pop ve rock müziğini çok seviyor.

Hilal, pop müziği ve rock müziğini çok seviyor.

4 Asım Bey, bu iş yerinin kurucu ve müdürüymüş.

Asım Bey, bu iş yerinin kurucusu ve müdürüymüş.

5 Kitabını tanıtmak için özel ve devlet okullarına gitti.

Kitabını tanıtmak için özel okullara ve devlet okullarına gitti.

PRATİK 168

Aşağıdaki cümlelere uygun nesneler getirerek anlatım bozukluklarını gideriniz.

1	Kardeşine hem kızıyor hem de çok seviyordu.
	Kardeşine hem kızıyor hem onu çok seviyordu.
2	Annesine sevgiyle bakıyor, hiç üzmüyordu.
	Annesine sevgiyle bakıyor, annesini hiç üzmüyordu.
3	Sana teşekkür etmek ve kutlamak istiyor.
	Sana teşekkür etmek ve seni kutlamak istiyor.
4	Size niçin bu kadar yardım ediyor ve destekliyor?
	Size niçin bu kadar yardım ediyor ve sizi destekliyor?
5	Yaşlılara gereken saygıyı göstermeli, incitmemeliyiz.
	Yaşlılara gereken saygıyı göstermeli, onları incitmemeliyiz.
6	Safranbolu'ya bu yaz gittim, doyasıya gezdim.
	Safranbolu'ya bu yaz gittim, Safranbolu'yu doyasıya gezdim.
7	Yaptığı hatadan dolayı çocuğa kızmayacak, hoşgörüyü karşılayacaktı.
	Yaptığı hatadan dolayı çocuğa kızmayacak, onu hoşgörüyü karşılayacaktı.
8	Güçlüklere karşı her zaman savaşıyor, tek başına yenerdi.
	Güçlüklere karşı her zaman savaşıyor, güçlükleri tek başına yenerdi.
9	Ocakta pişen yemeğe tuz atıp kapattım.
	Ocakta pişen yemeğe tuz atıp ocağı kapattım.
10	Öğretmenimizin sıcacık sesi bize ulaşır, mutlu ederdi.
	Öğretmenimizin sıcacık sesi bize ulaşır, bizi mutlu ederdi.

NOTLARIM

PRATİK 169

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun tümleçler getirerek anlatım bozukluklarını gideriniz.

- 1 Sorunlarımızı konuşmayalım, benbundan..... pek hoşlanmıyorum.
- 2 Kitabı okudum,kitaptan..... birtakım meseleler hakkında bilgi edindim.
- 3 Ormana yaklaşıyor muyuz, yoksaormandan..... uzaklaşıyor muyuz?
- 4 Öğrencileri odaya yerleştirdi,onlara..... temiz çarşaf verdi.
- 5 Zorluklara göğüs gerdi,zorluklarla..... başa çıktı.
- 6 Tatile Muğla'ya gideceğiz,tatilden..... üç gün sonra döneriz.
- 7 Bütün plakları dinledim,plaklara..... hayran kaldım.
- 8 Yıllar önce İstanbul'a gelmişti ancak kısa zaman önceİstanbul'dan..... ayrıldı.
- 9 Pencerenin önüne gelippencereden..... bir gül attım ona.
- 10 Esra sinemaya 19.30'da girmiş,sinemadan..... 21.30'da çıkmış.

PRATİK 170

Anlatım bozukluklarının nedenlerinden biri de sözcüğün yanlış yerde kullanılmasıdır. Aşağıda verilen cümlelerin hangilerinde böyle bir yanlışlık yapılmıştır? İşaretleyiniz.

1	Yeni eve girmiştik ki kapı çaldı.	✓
2	İzinsiz içeriye girmeyin.	✓
3	Her yolda gördüğüne selam verdi.	✓
4	Senelerce onunla görüşmedik.	
5	Trafik kazası az ileride gerçekleşmiş.	
6	Çok karnım ağrıyor, biraz dinlenmeliyim.	✓
7	Bugün günlerden salı imiş.	
8	Sınıfta konuşurken çekinmeden düşünceler dile getirilmeli.	✓

PRATİK 171

Aşağıda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarını bulup uygun kutuyu işaretleyiniz.

- 1 Onun fikir ve görüşlerine değer veriyorum.
- 2 Yaklaşık iki saat kadar oturduk.
- 3 Selin bazı konularda çok inatçı, bu yüzden sınıfta kimse sevmiyor.
- 4 Efe'ye yaptığı sürpriz onun mutlu olmasına neden oldu.
- 5 Kesinlikle yarın kar yağabilir.
- 6 Sınıfta kimse kalmadı, çıktı.
- 7 Yaşlılara saygı göstermeli, sevmeliyiz.
- 8 Abdullah'ın yanına gitti, soru sordu.
- 9 İşten çıkmama çok var, yani eli kulağında.
- 10 Bu şiiri değil okumak, anlamak bile imkânsız.

	Gereksiz Sözcük Kullanımı	Mantık Hatası	Çelişen Sözcüklerin Kullanımı	Eş Anlamlı Sözcüklerin Kullanımı	Özne - Yüklem Uyumsuzluğu	Nesne Eksikliği	Tümleç Eksikliği	Deyim Yanlışlığı	Yanlış Sözcük Kullanımı
1				✓					
2	✓								
3						✓			
4									✓
5			✓						
6					✓				
7						✓			
8							✓		
9								✓	
10		✓							

PRATİK 172

Aşağıda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarının nedenlerini verilen kutulara yazınız.

- 1 Erzurum'da hava sıcaklığı sıfırın altında -20 °C imiş.
- 2 Sınavdan geçerli not alamamasını çalışmamasına borçludur.
- 3 Beni mutlaka bir gün belki yine çağıracaklar.
- 4 Parkta sadece ben ve yaşlı teyze kalmıştım.
- 5 Kadının yüzüne dikkatle baktı ama tanıyamadı.
- 6 Etrafında olup bitenleri şaşkınlıkla izliyor ama bir anlam veremiyordu.

1. Cümle

Aynı anlama gelen sözcüklerin bir arada kullanılması

2. Cümle

Sözcüğün yanlış anlamda kullanılması

3. Cümle

Anlamca çelişen sözcüklerin kullanılması

4. Cümle

Özne - yüklem uyumsuzluğu

5. Cümle

Nesne eksikliği

6. Cümle

Tümleç eksikliği

NOTLARIM

PRATİK 173

Aşağıdaki cümlelerde deyim yanlışlığından kaynaklanan anlatım bozukluğu yapılmıştır. Bu anlatım bozukluklarını bulup cümlenin doğru hâlini yeniden yazınız.

1	Her zaman konuşurken doğru sözcükleri seçer, abuk sabuk konuşurdu.
2	Akşam yemeğini fazla yemiş, aç acına oturuyordu.
3	Sırrını ona söylememiş, açığa vurmuştu.
4	Kardeşinin hastalandığını öğrenince üzüntüden havalara uçtu.
5	Her şeye şakayla karşılık veren ağır başlı biriydi.
6	O kadar kırıcı konuşuyordu ki adeta ağzından bal damlıyordu.
7	Saatlerdir dut yemiş bülbül gibi konuşuyor.
8	Ona yardım etmek için elinden geleni ardına koymuyordu.
9	İnat etmeyi sevmez, Nuh der peygamber demezdi.
10	O kadar sinirlendi ki ağzı kulaklarına varıyordu.

NOTLARIM

TEST 11

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

A) Hava kararınca eve gelmelisin.
 B) Bu filmi, anlattıkları kadar beğenmedim.
 C) Sokağın başına gelir gelmez hemen sola dön.
 D) Müzik dinlemek insan ruhuna iyi gelir.

2. Bu konuda seninle kesinlikle anlaşmış olabiliriz.

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gereksiz sözcük kullanımı
 B) Çelişen sözcüklerin kullanımı
 C) Tamlayan ekinin eksikliği
 D) Özne - yüklem uyumsuzluğu

3. Yaklaşık on dakika kadar yürüdük.
 1 2 3 4

Numaralandırılmış sözcüklerden hangisi çıkarılırsa cümledeki anlatım bozukluğu giderilir?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

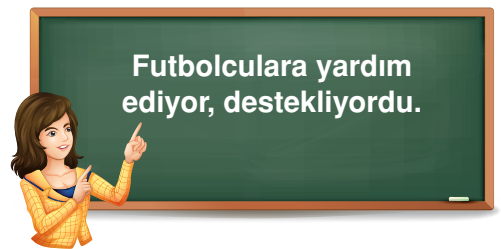
A) Yaşanmış deneyimlerini kitabında okuyucu ile paylaştı.
 B) Çaydanlıktaki su fokur fokur kaynıyor.
 C) Duvarın rengi su yeşiliymiş.
 D) İnsanları kırmamaya çalışıyorum.

5. "Islak zeminde ayağı kayınca az kalsın düşeyazdı."

Bu cümledeki anlatım bozukluğunu gidermek için aşağıdakilerden hangisi yapılmalıdır?

A) "Islak" sözcüğü cümleden çıkarılmalıdır.
 B) "az kalsın" sözcüğünü cümleden çıkarılmalıdır.
 C) "düşeyazdı" sözcüğünün yerine "düşüverdi" sözcüğü getirilmelidir.
 D) "ayağı" sözcüğünden sonra "birdenbire" sözcüğü eklenmelidir.

- 6.

Öğretmenin tahtaya yazdığı cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Özne - yüklem uyumsuzluğu
 B) Tamlama yanlışlığı
 C) Tümleç eksikliği
 D) Nesne eksikliği

7. "Toplantıda ekonomik ve sağlık sorunları görüldü." **cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni nedir?**

- ☒ A) Tamlama yanlışlığı
- ☐ B) Yanlış sözcük kullanımı
- ☐ C) Nesne eksikliği
- ☐ D) Özne - yüklem uyumsuzluğu

8. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?**

- ☐ A) Kahvaltıda reçel, ekme ve çay içtik.
- ☐ B) Sağlığına ve sıhhatine dikkat etmelisin.
- ☐ C) Ekmeği aldı, yağ ve bal sürdü.
- ☒ D) Bir gün sen de beni anlayacaksın.

9. **Çok burnu akan çocuk doktora gitmeye karar verdi.**

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ A) Eş anlamlı sözcüklerin kullanılması
- ☐ B) Sözcüğün yanlış anlamda kullanılması
- ☒ C) Sözcüğün yanlış yerde kullanılması
- ☐ D) Özne - yüklem uyumsuzluğu

10.

1	Annem neşeli, şen biriydi.
2	Yaşlı ve ihtiyar insanlara yardım etmeliyiz.
3	Bu kitabın ücreti bana biraz pahalı geldi.
4	Güç ve müşkül zamanlarda bana destek oldu.

Numaralandırılmış cümlelerden hangisindeki anlatım bozukluğunun sebebi diğerlerinden farklıdır?

- A) 1
- B) 2
- ☒ C) 3
- D) 4

11.

Sınıftan çıkmak istediğini kulağıma alçak sesle fısıldadı.

Ali'nin kurduğu bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ A) Eş anlamlı sözcüklerin kullanılması
- ☒ B) Gereksiz sözcük kullanımı
- ☐ C) Özne - yüklem uyumsuzluğu
- ☐ D) Yanlış sözcük kullanılması

12.

Okula gidiyor musun, yoksa dönüyor musun?

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerden hangisi yapılarak giderilebilir?

- ☐ A) "yoksa" sözcüğü cümleden çıkarılarak
- ☒ B) "yoksa" sözcüğünden sonra "okuldan" sözcüğü eklenerek
- ☐ C) Cümlelerin başına "biz" sözcüğü eklenerek
- ☐ D) "şehre" sözcüğü cümleden çıkartılarak

1. BÖLÜM / TEST 1 Sayfa 19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	D	B	B	C	A	D	B	A

2. BÖLÜM / TEST 2 Sayfa 47	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	C	A	C	B	C	D	B	C	D	A	B	A

3. BÖLÜM / TEST 3 Sayfa 65	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	C	B	C	D	B	A	B	D

4. BÖLÜM / TEST 4 Sayfa 117	1	2	3	4	5	6	7	8
	D	C	B	A	D	B	C	B

5. BÖLÜM / TEST 5 Sayfa 135	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	C	A	D	C	D	A	C	C	D	B	B	C

6. BÖLÜM / TEST 6 Sayfa 157	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	C	B	B	C	D	C	B	B	D

7. BÖLÜM / TEST 7 Sayfa 183	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	C	B	A	C	A	D	C	C	D

8. BÖLÜM / TEST 8 Sayfa 201	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	C	A	B	B	A	C	A	D	C

9. BÖLÜM / TEST 9 Sayfa 215	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	C	C	A	C	A	D	C	C	C	D	B	B

10. BÖLÜM / TEST 10 Sayfa 235	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	A	B	A	C	B	A	B	D	A	D	C	C

11. ÜNİTE / TEST 11 Sayfa 251	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	C	B	A	A	B	D	A	D	C	C	B	B

